e-JODIL

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2560 ISSN 2287-0326

บทความพิเศษ

- กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ — *สุนิสา ประวิชัย* — 1

บทความวิชาการ

- ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0 — *ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์* — 14

บทความวิจัย

- เรื่องเล่าการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาในสังคมไทย — *กัลยา สว่างคง* — 30
- การพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 — *เกสร สุนทรวัฒน์ และ สมคิด พรมจุ้ย* — 50
- ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การ:การก้าวเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด — *นิศรา หงษา และ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์* — 64
- การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี — *เจนจิรา หวังหลี* — 80
- ผลกระทบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรและความสำเร็จขององค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด — *ศรีสุนันท์ ประเสริฐสังข์, ดวงดาว ภูครองจิตร และ สุนันวดี พละศักดิ์* — 91
- การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย — *ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, กีรติ ตระการศิริวานิช และ ทิพยาภรณ์ รัตนลาโภ* — 103
- การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด : การศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานราก — *วรชัย สิงหฤกษ์ และ พิทักษ์ ศิริวงศ์* — 118
- การพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำหรับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี — *วาสนา ทวีกุลทรัพย์* — 134
- การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลในสังกัดกรุงเทพมหานคร — *จารินี รุทระกาญจน์* — 148
- การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร — *บังอร เสรีรัตน์* — 164

สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2560 Vol.7 No.2 July – December 2017 ISSN: 2287-0326

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning: e-JODIL) ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บนเว็บไซต์ ***http://e-jodil.stou.ac.th*** โดยมีนโยบายในการจัดพิมพ์/เผยแพร่ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลงานวิชาการ และข้อค้นพบจากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำหรับการเรียนรู้ในระบบทางไกล

2. เพื่อเป็นช่องทางในการสะสมองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระบบทางไกลสู่การเป็นสังคมฐานความรู้

3. เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

ขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษศาสตร์

ประเภทผลงาน ประกอบด้วย บทความพิเศษ (Special article) บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article) บทวิจารณ์หนังสือ (Book review) และบทความปริทัศน์ (Review article)

นโยบายการพิจารณากลั่นกรองบทความ

1. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2- 3 ท่านต่อบทความ

2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ ตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแต่อย่างใด

3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินการตีพิมพ์บทความในวารสาร

4. บทความที่เสนอพิจารณาในวารสาร e-JODIL ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยส่งไปลงพิมพ์ เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

5. บทความที่เคยนำเสนอในการประชุมวิชาการมาแล้ว ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองว่าบทความนั้นได้ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมจากที่ใดมาแล้ว และต้องมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ขั้นตอนการส่งบทความ

1. สมัครสมาชิก e-JODIL เพื่อเข้าสู่ระบบ

2. กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และแนบไฟล์บทความตาม templates Microsoft Word แต่ละประเภทได้ที่เว็บไซต์ ซึ่งประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ

3. เมื่อบทความของท่านผ่านพิจารณาและได้รับการแก้ไขแล้ว กองบก.จะทำการเผยแพร่บทความของท่านในลักษณะบทความอิเล็กทรอนิกส์บนระบบต่อไป

เงื่อนไขการส่งบทความ

1. ผู้สนใจส่งบทความ เพื่อพิจารณาเผยแพร่บนวารสาร e-JODIL ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการและประสงค์จะเผยแพร่ผลงานผ่านทาง วารสาร e-JODIL

2. ผู้เขียนบทความ ต้องสมัครเป็นสมาชิกวารสาร e-JODIL ก่อนส่งบทความเสนอพิจารณา

3. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กองบรรณาธิการ

1.	ศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชุนหจินดา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2.	รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน อิงคพัฒนากุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
4.	รองศาสตราจารย์จันทนา ทองประยูร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ

1.	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เยี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรักษ์ มีแจ้ง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คณะกรรมการบริหาร

1.	อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	ที่ปรึกษา
2.	ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ	ที่ปรึกษา
3.	รองอธิการบดีที่กำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนา	ประธาน
4.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
5.	ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
6.	ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
7.	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
8.	ผู้จัดการวารสาร	กรรมการ
9.	ผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
10.	ผู้ช่วยผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
11.	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร	กรรมการและเลขานุการ

การติดต่อ

ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทร. 0-2504-7588-9 โทรสาร 0-2503-4898
e-mail: e-jodil@stou.ac.th
เว็บไซต์: http://e-jodil.stou.ac.th

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำฉบับ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2560

รองศาสตราจารย์ ดร.กัญจนา ลินทรัตนศิริกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.กิ่งพร ทองใบ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ โรจนแสง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิศ ภู่ศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.นิคม ทาแดง	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช	มหาวิทยาลับหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ปราการเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย ตันธนะสฤษดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จุ้ยโต	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ณัฏฐพร พิมพายน	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ฝ่ายคำตา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชิญโชค ศรขวัญ	มหาวิทยาลัยมหิดล
อาจารย์ ดร.ดลฤทัย โกวรรธนะกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.ปิยพงศ์ คล้ายคลึง	มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ

สวัสดี ท่านผู้อ่านวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ทุกท่าน

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ได้ดำเนินการเข้ามาสู่ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 แล้วครับ ซึ่งฉบับนี้วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรมได้รับการรับรองคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) อยู่ในฐาน 1

การดำเนินงานในปี พ.ศ. 2560 ทั้งสองฉบับ กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญต่อการคัดสรรบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารอย่างเข้มข้น โดยเน้นบทความที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้อ่าน เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะจุดประกายให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการของประเทศไทยในวงกว้าง อาทิ บทความเรื่องฟินเทค (FinTech) เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 เป็นต้น นอกจากนั้น วารสารของเราได้ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารในอุปกรณ์ประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงบทความได้สะดวก และจัดเก็บข้อมูลการเข้าอ่านและการอ้างอิงเนื้อหาของบทความได้อย่างถูกต้องด้วยครับ การดำเนินการที่ผ่านมาถือว่าได้รับการตอบรับจากทั้งผู้ที่จะตีพิมพ์บทความ และผ่านบทความเป็นอย่างมาก ซึ่งทางกองบรรณาธิการต้องของขอพระคุณทุกๆ ท่านที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) มาจนก้าวเข้าสู่ปีที่ 8 ครับ

สุดท้ายนี้ ผมขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ทุกท่านนับถือ จงดลบันดาลให้ท่าผู้อ่านทุกท่านประสพแต่ความสุข ความเจริญ สมความปรารถนาในสิ่งที่มุ่งหวังไว้ตลอดปีพุทธศักราช 2561 ที่จะมาถึงนี้ครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความเรื่อง **หน้า**

- กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 1
- ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0 14
- เรื่องเล่าการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาในสังคมไทย 30
- การพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 50
- ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การ:การก้าวเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด 64
- การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี 80
- ผลกระทบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรและความสำเร็จขององค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด 91
- การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย 103
- การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด : การศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานราก 118
- การพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำหรับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี 134
- การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลในสังกัดกรุงเทพมหานคร 148
- การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร 164

กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

Public Relations Strategies in Utilizing Social Media

สุนิสา ประวิชัย[1]
sunisa.p@bu.ac.th

บทคัดย่อ

กระแสความนิยมต่อสื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสารยุคใหม่ที่เป็นไปอย่างแพร่หลายส่งผลไม่น้อยต่อรูปแบบและวิธีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไป โดยสื่อสังคมออนไลน์ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็น เว็บไซต์ บล็อก ทวิตเตอร์ และเฟซบุ๊ค ซึ่งนักประชาสัมพันธ์ควรจะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะในการสื่อสารผ่านช่องทางดังกล่าวของผู้รับสารแล้ววางแผนกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และพฤติกรรมการสื่อสารของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย นับตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจน การออกแบบเนื้อหา และวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม ทั้งนี้ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะต้องเน้นที่ความสดใหม่ของเนื้อหา นำเสนออย่างโดดเด่นชัดเจน ง่ายต่อการเข้าถึง และเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ สื่อสังคมออนไลน์

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Abstract

The popularity of social media usage among the new generation audience has changed the channels and techniques of public relations in various organizations. Multiple social media platforms like websites, blog, twitter, and facebook have been used extensively in public relations. Thus, public relations practitioners should analyze the unique characteristics of the aforementioned social media and plan public relations strategy in order to meet interests, needs, and communication behaviors of the target audience. The public relations plan includes clear objectives, message design, and appropriate publicity techniques. Public Relations via social media require timely contents, unique presentation style, ease of access, and public engagement.

Keywords: Public Relations, Strategies, Social Media

บทนำ

สื่อสังคมออนไลน์นับเป็นช่องทางที่มีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ข่าวสารของคนในยุคปัจจุบันเนื่องจากเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วทุกมุมโลกสามารถรับส่งข้อมูลได้หลายรูปแบบด้วยศักยภาพในการสื่อสารที่รวดเร็วไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและระยะทางและสามารถค้นคว้าข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆโดยไม่จำกัดปริมาณ (Somerville, Wood & Gillham, 2007) ซึ่งพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัวของผู้คนในสังคมแล้วยังส่งผลต่อการสื่อสารประชาสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ อีกด้วย เพราะสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาทำให้ประชาชนผู้รับข่าวสารสามารถติดต่อถึงกันโดยที่แต่ละคนสามารถเป็นผู้สร้างสารและส่งสารเองได้ อาจกล่าวได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ทุกคนสามารถลุกขึ้นมาเป็นผู้สร้างสารและเผยแพร่ข่าวสารแข่งกับนักประชาสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ ได้ตลอดเวลา ดังนั้น นักประชาสัมพันธ์จึงต้องหันมาใส่ใจกับวิธีการและกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้เหมาะสมและตรงจุดจึงจะประสบผลสำเร็จได้

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2553) โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วม (Collaborative) ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเอง (มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, 2553) ในรูปของข้อมูล ภาพและเสียง (วัฒนี ภูวทิศ, 2554) สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นช่องทางที่ผู้คนนิยมใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ประสบการณ์ ความต้องการ และมุมมองต่อเรื่องต่างๆ ระหว่างกันโดยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะ

ของการสื่อสารจากแนวดิ่ง (Vertical Communication) มาสู่การสื่อสารแนวนอน (Horizontal Communication) มากขึ้น (Wilcox & Cameron, 2012)

สื่อสังคมออนไลน์ที่นิยมนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์มีหลายประเภท ได้แก่ เว็บไซต์ (Website) บล็อก (Weblog) ทวิตเตอร์ (Twitter) และเฟซบุ๊ค (Facebook)

กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์

ในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นองค์กรต่างๆ นิยมจัดทำเว็บไซต์ให้ผู้สนใจใช้ติดตามข่าวสารหรือติดต่อกับองค์กรได้โดยตรง ปัจจุบันใครก็ตามที่ต้องการรู้เรื่องราวเกี่ยวกับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานสินค้าบริการ หรือกิจกรรมต่างๆ ก็มักเข้าไปดูในเว็บไซต์ขององค์กรเป็นอันดับแรก (Worley, 2007) เว็บไซต์จึงเป็นช่องทางหลักที่องค์กรใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริหารความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีบทบาททั้งให้ข้อมูล สร้างภาพลักษณ์ สร้างการสื่อสารแบบสองทาง และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับกลุ่มเป้าหมายทั้งภายในและภายนอกองค์กร (Phillips & Young, 2009; Vorvoreanu, 2007)

ผลสำรวจในสหรัฐอเมริกา (Wilcox, 2001) พบว่า นักข่าวใช้เวลาเฉลี่ยถึงวันละ 5 ชั่วโมงในการค้นหาข้อมูลทางเว็บไซต์ขององค์กรต่างๆ มาประกอบการนำเสนอข่าวสู่สาธารณชน เนื่องจากเว็บไซต์สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรแก่ผู้เข้าชมได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมเกือบทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ สินค้าบริการ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจการค้า และโอกาสการลงทุน ปัจจุบันมีการจัดทำเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์องค์กรต่างๆอย่างแพร่หลายโดยมีอัตราการเพิ่มเป็นทวีคูณ (Genilo, Akther & Chowdhury, 2011)

แม้ด้วยโครงสร้างหน้าที่บางประการของเว็บไซต์จะคล้ายกับเอกสารประชาสัมพันธ์ แต่เอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะคงที่ตายตัว ด้วยรูปแบบชัดเจนเฉพาะเจาะจงตามช่องทางการเผยแพร่เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่องค์กรเป็นผู้กำหนดขณะที่เว็บไซต์จะมีระบบนำส่งในตัวเอง มีผู้รับสารที่องค์กรไม่ทราบตัวตนที่แน่นอนชัดเจนและควบคุมไม่ได้กระจายอยู่ทั่วโลก เว็บไซต์จึงจัดเป็นสื่อใหม่ที่แตกต่างจากสื่อทั้งหลายที่เคยใช้กันมาก่อนหน้า ถึงกับมีคำกล่าวว่าเว็บไซต์เป็นสื่อมวลชนชนิดแรกที่นักประชาสัมพันธ์ควบคุมได้ โดยสามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปยังสาธารณชนได้โดยไม่ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้นำความคิดเห็นคนใด (Hill & White, 2000)

อย่างไรก็ตาม แม้สื่อดังกล่าวจะมีศักยภาพในการสื่อสารที่ผสมผสานสื่อหลายชนิดเข้าไว้ด้วยกันคือมีทั้งข้อความเสียงและภาพ ทั้งภาพถ่าย กราฟิก และภาพเคลื่อนไหว สามารถนำเสนอเรื่องราวได้รวดเร็วทันเหตุการณ์ แต่ในขณะเดียวกันการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางดังกล่าวก็มีข้อจำกัดรวมทั้งมีตัวแปรหลายประการที่องค์กรไม่

สามารถควบคุมได้ อาทิ กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาเยี่ยมชม ความตั้งใจในการรับรู้ข่าวสารและการเลือกรับข้อมูลเป็นบางส่วน เป็นต้น

ลักษณะการรับข่าวสารผ่านเว็บไซต์ของกลุ่มผู้รับสาร

กลุ่มผู้รับสารเป้าหมายมีความสำคัญต่อการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทุกชนิดดังนั้นนักประชาสัมพันธ์จึงควรรู้และเข้าใจถึงลักษณะการเปิดรับสื่อเว็บไซต์ของกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี การศึกษาเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับกลุ่มผู้เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์พบลักษณะที่น่าสนใจคือ ผู้รับสารส่วนใหญ่ชอบความรวดเร็วสะดวกสบายและตื่นเต้นเร้าใจ ไม่ได้มีนิสัยรักการอ่านเป็นพื้นฐานแต่นิยมรับรู้เรื่องต่างๆ อย่างผิวเผินเพื่อความสนุกสนาน (Treadwell & Treadwell, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของบริษัท ซันไมโครซิสเต็ม (Newsom & Carrell, 2001) ที่พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ร้อยละ 79 จะอ่านเนื้อหาแบบผ่านตา มีเพียงร้อยละ 11 เท่านั้นที่อ่านอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ และยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายร้อยละ 25 มีความเห็นว่าเนื้อหาสาระที่ปรากฏทางเว็บไซต์ขององค์กรต่างๆ ยากต่อการทำความเข้าใจ

นอกจากนี้ ประชาชนผู้รับสารยังมีลักษณะการเปิดรับเนื้อหาทางสื่อเว็บไซต์แตกต่างไปจากการอ่านจากหนังสืออีกด้วย โดยในการเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เช่นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารนั้นผู้เขียนจะสามารถดึงผู้อ่านให้สนใจเรื่องราวตามแนวทางที่วางไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ แต่ผู้รับสารของเว็บไซต์จะไม่ได้ถูกจำกัดแนวทางการรับสารดังเช่นที่กล่าวมาเนื่องจากเรื่องราวที่ประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์จำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาโดยแตกออกเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนอยู่คนละหน้าโดยผู้อ่านสามารถเลือกอ่านหน้าใดก่อนก็ได้ดังนั้นผู้เขียนจึงมีส่วนควบคุมผู้อ่านให้อ่านเรื่องราวเรียงตามลำดับหรือแนวทางที่ต้องการได้น้อยมาก (Murray, 2013)

แนวทางการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบของเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์

ขณะที่องค์กรต้องการใช้เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลหรือสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ฝ่ายประชาชนผู้รับสารก็มีวัตถุประสงค์ของตนในการเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์เช่นกัน ผู้เข้าชมเว็บไซต์ส่วนใหญ่ใช้เว็บไซต์ขององค์กรต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้นในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการ การเขียนและออกแบบเว็บไซต์จึงต้องสามารถตอบสนองความต้องการข่าวสารของกลุ่มเป้าหมายให้ตรงจุดโดยคิดถึงประโยชน์ของผู้รับสารเป็นสำคัญ (Marken, 2007) ดังนั้น นักประชาสัมพันธ์ผู้รับผิดชอบจัดทำเว็บไซต์จะต้องสามารถประสานความต้องการของทั้งสองฝ่ายให้ลงตัวเพราะหากเว็บไซต์ขององค์กรไม่สามารถตอบสนองความต้องการแล้วผู้รับสารก็สามารถเปลี่ยนไปเข้าเว็บไซต์อื่นได้อย่างง่ายดาย (Sedwick, & Rondon, 2013)

ผลการวิจัยในสหรัฐอเมริกา (Vorvoreanu, 2008) พบว่า เว็บไซต์ที่ดีในมุมมองของผู้รับสารมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ มีความน่าไว้วางใจ แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจจริงขององค์กรที่จะใช้เว็บไซต์เป็น

ช่องทางในการสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วม เปิดใจกว้างรับฟังความเห็นจากผู้ใช้เว็บไซต์ และเปิดโอกาสให้ได้สนทนาตอบโต้ระหว่างกัน ซึ่งประการสุดท้ายนี้เป็นคุณสมบัติโดดเด่นของเว็บไซต์ที่สื่อประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมไม่สามารถทำได้ (Gustavsen& Tilley, 2003)

การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบของเว็บไซต์มีหลักเกณฑ์เบื้องต้นคล้ายการออกแบบข่าวสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ชนิดอื่นที่ต้องมีองค์ประกอบในเรื่องของความสร้างสรรค์แปลกใหม่ ความมีคุณภาพของข้อมูลและความคงเส้นคงวาในการนำเสนอ นอกจากที่กล่าวแล้วการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสมัยใหม่เช่นเว็บไซต์ยังต้องเน้นในเรื่องความทันสมัยของเนื้อหา การเปิดโอกาสให้ผู้รับสารและองค์กรมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างเต็มที่ การออกแบบที่เรียบง่ายไม่ยุ่งเหยิง และเรื่องราวในเว็บไซต์จะต้องง่ายต่อการเข้าถึง ง่ายต่อการดู และง่ายต่อการนำออกไปใช้งานอีกด้วย (Hallahan, 2001)

ส่วนการออกแบบเว็บไซต์นั้นแม้องค์กรส่วนใหญ่มักจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาดำเนินการในเรื่องดังกล่าวแต่นักประชาสัมพันธ์จะต้องร่วมรับผิดชอบโดยการประสานงานกับผู้ออกแบบอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะการออกแบบเว็บไซต์จะส่งผลเชื่อมโยงไปถึงเนื้อหาที่นักประชาสัมพันธ์จะต้องเป็นผู้จัดเตรียมและเรียบเรียงเพื่อนำเสนอด้วย

เว็บไซต์ที่ดีจะต้องช่วยให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถเชื่อมต่อเข้าไปสู่ข้อมูลในส่วนที่ต้องการได้โดยง่าย ดังนั้น หน้าแรกของเว็บไซต์จึงต้องทำให้ผู้เข้าเยี่ยมชมมองเห็นเค้าโครงของเนื้อหาทั้งหมดที่บรรจุอยู่และเมื่อเชื่อมโยงไปหน้าอื่นแล้วจะต้องสามารถกลับมายังหน้าแรกได้ตลอดเวลา การใช้ข้อความเพื่อสื่อความหมายในการเชื่อมโยงสู่หน้าอื่นๆ ของเว็บไซต์ควรง่ายต่อการใช้งาน เช่น ใช้คำว่า “กดปุ่มนี้” (Click Here) “ไปข้างหน้า” (Forward) “ย้อนกลับ”(Back) หรือ “รายละเอียด” (Detail) เป็นต้น

ผลสำรวจผู้เข้าชมเว็บไซต์ (Nielsen, 2006) พบว่า การอ่านเรื่องราวในเว็บไซต์นั้นส่วนใหญ่ผู้เข้าชมจะอ่านเนื้อหาแต่ละหน้าของเว็บไซต์ในรูปแบบตัว “F” (F-shaped Pattern) คือ อ่านส่วนบนแบบผ่านตาจากซ้ายไปขวา อ่านส่วนล่างถัดลงมาจากซ้ายไปขวาเช่นกัน จากนั้นจะอ่านแบบผ่านๆ เฉพาะด้านซ้ายมือจากบนลงล่าง โดยการออกแบบเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ควรมีแนวทางดังนี้ (Phillips & Young, 2009; Zappala & Carden, 2010)

1. การจัดสมดุล แต่ละหน้าควรกระจายน้ำหนักไม่ให้เอียงไปด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป

2. เค้าโครงของหน้า ควรเลือกรูปแบบที่ง่ายไม่หวือหวานับตั้งแต่หัวข้อหลัก หัวข้อย่อย ข้อความ ภาพประกอบ และพื้นหลัง นอกจากนี้ การออกแบบจัดหน้ายังควรให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลแต่ละส่วนและการเชื่อมโยงต่อไปยังหน้าอื่นๆ ด้วย

3. ลักษณะตัวพิมพ์ ควรเลือกชนิดที่อ่านง่ายไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไปส่วนหัวข้อควรเป็นตัวใหญ่หรือตัวหนา

4. การเลือกใช้สี ซึ่งจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกและภาพลักษณ์ขององค์กรจึงควรหลีกเลี่ยงสีจัดจ้านหรือหลากหลายเกินไป ทั้งนี้แต่ละหน้าไม่ควรใช้สีเกิน 2-3 สี

5. การใช้ภาพประกอบ ภาพสามารถช่วยสื่อความหมายและดึงดูดความสนใจได้ จึงควรเลือกภาพที่เข้าใจง่ายสื่อความหมายชัดเจนและส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กรในเชิงบวกเป็นหลัก

6. การเลือกรูปแบบกราฟิก การแทรกกราฟิกที่เหมาะสมจะช่วยสื่อความหมายของเนื้อหาให้ชัดเจนและช่วยสร้างความน่าสนใจให้กับเว็บไซต์ได้แต่ก็ควรระลึกเสมอว่าการใส่กราฟิกมากเกินไปจะทำให้การดาวน์โหลดข้อมูลของผู้ใช้เกิดความล่าช้า

กลยุทธ์การเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์

แม้การเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์จะคล้ายการเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ทางสื่อประเภทอื่นในเรื่องของความถูกต้อง ชัดเจน และกระชับรัดกุมแต่มีส่วนที่ควรเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของสื่อและกลุ่มผู้รับสาร ดังนี้ (Zappala & Carden, 2010)

1. เขียนอย่างสั้นกระชับ เพราะการรับข้อมูลทางจอคอมพิวเตอร์ไม่สบายตาเหมือนการอ่านจากเอกสารสิ่งพิมพ์ โดยผลวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้รับสารอ่านเนื้อหาทางเว็บไซต์ได้ช้ากว่าการอ่านจากเอกสารร้อยละ 25 ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาทางเว็บไซต์จึงควรสั้นกระชับกว่าการนำเสนอทางสื่อสิ่งพิมพ์

2. เนื้อหาแต่ละเรื่องควรจบในหน้าเดียวเพราะผู้อ่านส่วนใหญ่จะไม่เปิดอ่านเนื้อหาเรื่องเดิมในหน้าถัดไป

3. ควรยึดหลักเกณฑ์การเขียนเหมือนข่าวคือบอกประเด็นสำคัญตั้งแต่ต้นให้เข้าใจได้รวดเร็ว มีการใช้หัวข้อหรือการพาดหัวเข้าช่วย ส่วนเนื้อความควรคัดกรองเฉพาะสาระสำคัญมานำเสนอ โดยประเด็นสำคัญของเรื่องควรเห็นได้ง่ายโดยเขียนไว้ต้นประโยคหรือต้นบรรทัด และอาจใช้การเน้นหรือใช้รูปแบบตัวอักษรที่แตกต่างจากข้อความทั่วไป

4. หลีกเลี่ยงประโยคซับซ้อนและการใช้คำวิเศษณ์ขยายเพราะจะทำให้ผู้รับเข้าใจสับสน

5. ควรจัดเรียงเนื้อหาเป็นหัวข้อตามลำดับเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วโดยมีโครงร่าง 3 ส่วน คือ ส่วนปูพื้นเพื่อช่วยนำทางหรือสร้างความเข้าใจเบื้องต้น ส่วนที่เป็นเนื้อหาหลัก และส่วนที่บอกแนวทางการตอบสนองจากผู้อ่าน

กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านบล็อก

บล็อก (Blog) จัดเป็นเว็บไซต์ประเภทหนึ่งที่ดำเนินการโดยบุคคลที่ต้องการนำเสนอและแบ่งปันเรื่องราวความคิดเห็นต่างๆ ของตนเองกับผู้อื่นผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้รับสารสามารถเข้ามาอ่านหรือแสดง

ความเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการแสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปสู่เนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่านสามารถค้นเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่านและแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา (Safko& Brake, 2010)

แม้ปัจจุบันบล็อกส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่ใช้สำหรับแสดงความเห็นส่วนตัวและบันทึกเรื่องราวประจำวัน แต่องค์กรต่างๆ ก็นิยมนำมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าต่อการลงทุน

บล็อกเป็นส่วนขยายมาจากเว็บไซต์ที่ช่วยให้องค์กรสามารถติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายในลักษณะของการพูดคุยสนทนาได้อย่างเป็นส่วนตัวมากขึ้น โดยบล็อกมีรูปแบบและกลไกการดำเนินงานที่เอื้ออำนวยต่อการประชาสัมพันธ์อยู่หลายประการ ได้แก่ (Duhe, 2007; Wilcox & Camelon, 2012)

1. ใครก็สามารถสร้างบล็อกได้จากซอฟท์แวร์สำเร็จรูปที่มีอยู่แล้วโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเริ่มต้น จึงนำไปใช้ได้ทั้งองค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่

2. ใช้การเขียนและรูปแบบการนำเสนอที่ไม่เป็นทางการ ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นเยาวชนได้ง่ายขึ้น

3. สามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์และบล็อกอื่นได้ง่าย

4. ผู้รับสารสามารถนำเสนอข้อมูลความคิดเห็นได้โดยตรง

5. สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาข้อมูลได้ง่ายตลอดเวลา

6. ใช้เทคโนโลยีการเผยแพร่ที่ช่วยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ให้มาอยู่ในที่เดียวกันจึงช่วยตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลาย

7. เป็นช่องทางให้องค์กรได้มีส่วนร่วมในการสนทนาทางออนไลน์ในประเด็นที่มีการสนทนากันอยู่แล้วในกระดานสนทนาและบล็อกอื่นๆ

8. ช่วยให้องค์กรสามารถนำเสนอจุดยืนหรือเนื้อหาเรื่องราวได้อย่างเป็นอิสระโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองของนักข่าวสื่อมวลชน

องค์กรต่างๆ จึงมักใช้บล็อกเพื่อการประชาสัมพันธ์ด้วยเหตุผลหลัก 4 ประการ คือ 1) เพื่อสื่อสารกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทันท่วงที 2) เพื่อให้ข้อมูลและสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานและสินค้าบริการ 3) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันระหว่างองค์กรกับประชาชนเป้าหมายกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ 4) เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสารและการสะท้อนข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายกลับมายังองค์กร

ทั้งนี้ ลักษณะทางกายภาพของบล็อกทำให้แต่ละบล็อกมีความแตกต่างกัน ดังนี้ (Zappala & Carden, 2010)

1. เมื่อเราขึ้นข้อความบนบล็อกจะถูกประทับวันที่ไว้ด้านบนหรือด้านล่างของข้อความโดยอัตโนมัติ โดยข้อความที่ใหม่ล่าสุดจะอยู่ด้านบนสุดเสมอ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวของบล็อกและความทันสมัยของเนื้อหาที่นำเสนอ

2. แต่ละความเห็นที่ถูกนำเสนอในบล็อกจะมี URL กำกับเสมอ เช่น บล็อกของ Marriott ที่ระบุว่า http://www.blogs.marriott.com/default.asp?item=2208945

3. เนื่องจากแต่ละบล็อกจะมีเนื้อหาหลากหลายจึงมักมีการจำแนกเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายสำหรับผู้อ่านที่จะค้นหาเรื่องที่ตนสนใจ และยังช่วยให้ผู้ดูแลบล็อกสามารถเลือกนำเสนอเนื้อหาขึ้นบล็อกให้เหมาะสมอีกด้วย

4. เนื้อหาในแต่ละหมวดหมู่จะมีป้ายกำกับ การตั้งชื่อหัวข้อในป้ายควรจะต้องสื่อถึงเนื้อหาหลักของหัวข้อนั้นๆ ให้ชัดเจน โดยเป็นชื่อที่ง่ายต่อการค้นหาและคนส่วนใหญ่มักจะคิดถึงชื่อดังกล่าวเมื่อจะค้นคว้าข้อมูลในเรื่องนั้นผ่านช่องทางออนไลน์

5. ชุมชนบล็อก หรือ “Blogsphere” เป็นการดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดของการแบ่งปันข้อมูลความคิดระหว่างกัน ดังนั้นจึงควรเอื้อให้ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถเชื่อมโยงไปยังบล็อกอื่นหรือเว็บไซต์อื่นที่นำเสนอเรื่องราวในหัวข้อเดียวกันได้สะดวก

ประเภทของบล็อกเพื่อการประชาสัมพันธ์

โดยทั่วไปนักประชาสัมพันธ์มักเกี่ยวข้องกับการเขียนทางบล็อก 3 ประเภท (Wilcox & Cameron, 2012) คือ บล็อกขององค์กร (Organizational Blog) บล็อกของพนักงาน (Employee Blog) และบล็อกของบุคคลที่สาม (Third-Party Blog)

1. การประชาสัมพันธ์ทางบล็อกขององค์กร บล็อกขององค์กรเป็นการนำเสนอเรื่องราวในนามองค์กร มักเขียนโดยผู้บริหารระดับสูงหรือนักประชาสัมพันธ์ที่ได้รับมอบหมายให้เขียนแทนผู้บริหาร หรือบางแห่งอาจว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาด้านการประชาสัมพันธ์เป็นผู้เขียนและดูแลให้ ซึ่งการใช้บล็อกก็เพื่อเป็นช่องทางในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างองค์กรกับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ การนำเสนอเรื่องราวใดๆ จึงมักต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าบล็อกประเภทอื่น

2. การประชาสัมพันธ์ทางบล็อกของพนักงาน องค์กรบางแห่งอาจส่งเสริมให้พนักงานสื่อสารผ่านบล็อก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการต่างๆ หรือผู้ที่ทำงานในส่วนของระบบคอมพิวเตอร์ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ และฝ่ายการตลาด ที่จะต้องติดต่อกับคนจำนวนมาก โดยเห็นว่าบล็อกของพนักงานเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการสะท้อนข้อมูลและแนวคิดที่เป็นประโยชน์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลับมายังองค์กร รวมทั้งยัง

เป็นช่องทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอีกด้วย ซึ่งองค์กรแต่ละแห่งควรมีการกำหนดขอบเขตเพื่อเป็นกรอบให้พนักงานได้ปฏิบัติตามอย่างชัดเจนและไม่สุ่มเสี่ยง

3. การประชาสัมพันธ์ทางบล็อกของบุคคลที่สาม นอกจากจะนำเสนอเนื้อหาประชาสัมพันธ์ผ่านบล็อกขององค์กรและบล็อกของพนักงานแล้ว องค์กรยังอาจใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านบล็อกของบุคคลที่สามได้อีกด้วย ซึ่งบุคคลที่สามนี้อาจเป็นบุคคลทั่วไป สื่อมวลชน หรือผู้นำความคิดที่มีความเห็นในเรื่องดังกล่าว สอดคล้องกับองค์กร โดยองค์กรควรรีบให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนแก่บรรดาบล็อกเกอร์ หรือบุคคลเหล่านี้เพื่อให้เขาช่วยเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ได้อีกทางหนึ่ง

กลยุทธ์การเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านบล็อก

ปัจจุบันองค์กรจำนวนมากมีบล็อกเป็นส่วนประกอบของเว็บไซต์ ซึ่งอาจมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรไปจนถึงเกร็ดความรู้เล็กๆ น้อยๆ ซึ่งควรมีกลยุทธ์ ดังนี้ (Zappala & Carden, 2010)

1. ควรตั้งชื่อบล็อกให้ชัดเจนและน่าสนใจโดยสะท้อนถึงองค์กรและสาระสำคัญที่ต้องการจะสื่อ เช่น General Motors ใช้ชื่อ “Fast Lane” เป็นต้น

2. การออกแบบบล็อกควรสอดคล้องสัมพันธ์กับเว็บไซต์ขององค์กร แต่ไม่ซ้ำซ้อนกัน

3. ตัดสินใจให้รอบคอบว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเขียนบล็อกและจะขึ้นข้อความบ่อยเพียงใด โดยการขึ้นข้อความทางบล็อกจะต้องตอบโต้ได้อย่างทันท่วงทีจึงต้องมีผู้รับผิดชอบการติดตามอยู่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่มักต้องใช้ผู้รับผิดชอบเป็นกลุ่มบุคคล สำหรับบล็อกขององค์กรโดยปกติจะมีการขึ้นข้อความวันละครั้งหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง

4. เขียนให้เหมือนกับการสนทนาโดยไม่ติดยึดกับรูปแบบการเขียนที่เคยใช้เผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์ โดยบล็อกจัดเป็น “พื้นที่แห่งเสรีภาพในการนำเสนอ” หรือ “Freedom of Voice” จึงควรทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ากำลังสนทนาอยู่กับเราโดยตรง ควรเน้นการใช้คำสรรพนาม เช่น ”คุณ” “ผม” “พวกเรา” แต่ก็ต้องไม่ลืมเรื่องการใช้หลักไวยากรณ์และตัวสะกดที่ถูกต้องด้วย

5. การแสดงความคิดเห็นนับเป็นหัวใจสำคัญของบล็อก องค์กรจึงต้องมีจุดยืนที่ชัดเจนว่าจะนำเสนอความคิดเห็นในนามองค์กรออกไปอย่างไร และจะตอบรับต่อความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาแสดงไว้ในบล็อกอย่างไร โดยควรมอบหมายผู้รับผิดชอบพร้อมทั้งระบุขอบเขตอำนาจไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้เขาสามารถสื่อสารตอบโต้ได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที

6. การปิดกั้นความคิดเห็นในเชิงลบต่อองค์กรอาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีแต่ควรกำหนดจุดยืนให้องค์กรได้เป็นผู้นำความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวมากกว่า โดยผู้รับผิดชอบดูแลบล็อกขององค์กรควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้

6.1 ความโปร่งใส (Transparency) ผู้รับผิดชอบดูแลบล็อกควรใส่ชื่อตนเองให้ชัดเจนเมื่อจะโพสต์ข้อความหรือความคิดเห็นบนบล็อกพร้อมทั้งระบุความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับองค์กร

6.2 ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ผู้รับผิดชอบดูแลบล็อกไม่ควรนำข้อมูลที่มีการส่งถึงตนเองเป็นการส่วนตัวไปเปิดเผยในบล็อกขององค์กรหากจำเป็นควรต้องขออนุญาตจากเจ้าของข้อความก่อน

6.3 ความเปิดเผย (Disclosure) ควรใส่ใจกับความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเสนอเนื้อหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับองค์กรหรือสินค้าบริการที่นำเสนอ

6.4 ความจริง (Truthfulness) ควรนำเสนอเรื่องราวตามข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา

6.5 ความน่าเชื่อถือ (Credit) ไม่ควรขโมยแนวคิดหรือถ้อยคำจากบล็อกอื่นมาใส่เป็นของตนเอง

กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านทวิตเตอร์

ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาสาเหตุสำคัญก็เนื่องมาจากทวิตเตอร์เป็นทั้งเครือข่ายสังคมและบริการไมโครบล็อก (Microblogging Service) ที่อนุญาตให้ผู้ใช้สามารถโพสต์ข้อความที่มีความยาวมากๆ บนจอคอมพิวเตอร์หรือหน้าจอโทรศัพท์มือถือ โดยข้อความและการเชื่อมต่อจะแสดงบนหน้าส่วนตัวของผู้ใช้งานและถูกส่งต่อไปยังผู้ใช้งานคนอื่นๆ หรือผู้ติดตาม (Follower) ที่ลงทะเบียนเพื่อเข้ามาติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ใช้งานคนนั้นๆ ซึ่งอาจเป็นศิลปิน นักการเมือง หรือบุคคลผู้มีชื่อเสียง

ทวิตเตอร์ถูกพัฒนาให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้ใช้สามารถนำเสนอบทความ และคำอธิบายประกอบ ทำให้ทวิตเตอร์ถูกใช้เป็นเวทีของการแบ่งปันเรื่องราวต่างๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งองค์กรและนักประชาสัมพันธ์มักใช้การสื่อสารผ่านทวิตเตอร์เป็นช่องทางในการตอบคำถามหรือข้อข้องใจของลูกค้า แก้ข่าวลือเกี่ยวกับองค์กร กล่าวขอโทษในสิ่งที่องค์กรทำผิดพลาด และใช้ชักจูงให้ผู้สนใจมาสมัครเป็นอาสาสมัครในโครงการรณรงค์ขององค์กร (Wilcox & Cameron, 2012) โดยมีกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ ดังนี้

1. นักประชาสัมพันธ์ควรใช้ทวิตเตอร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความโดดเด่นให้กับองค์กร และการจดจำในตราสินค้าขององค์กรมากกว่าเพียงแค่เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวทั่วไปขององค์กร

2. อย่าเขียนทวิตเตอร์แบบกระดานข่าว คือ ไม่ควรนำเสนอเฉพาะประกาศขององค์กรหรือการเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้อง แต่ควรใช้ทวิตเตอร์เพื่อสร้างการสนทนากับกลุ่มผู้ติดตาม

3. ควรโพสต์เฉพาะเรื่องที่กลั่นกรองแล้วว่าสำคัญ และเขียนอย่างสั้นกระชับ

4. หมั่นปรับปรุงเนื้อหาข้อความให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยควรมีการโพสต์ข้อความใหม่วันละครั้งเป็นอย่างน้อยเพื่อให้ชื่อองค์กรไม่ห่างหายไปจากผู้ติดตาม

5. ใช้ทวิตเตอร์ในยามที่องค์กรประสบวิกฤตเพราะเป็นช่องทางที่สามารถนำเสนอเรื่องราวความคืบหน้าของเหตุการณ์ได้ง่ายและรวดเร็ว โดยการเขียนจะต้องไม่เลื่อนลอยและมีหลักฐานประกอบเสมอ

กลยุทธ์การเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊ค

เฟซบุ๊ค (Facebook) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ (Wilcox & Cameron, 2012) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เฟซบุ๊คได้รับความนิยมก็เนื่องมาจากถูกนำไปใช้ในงานโฆษณา การตลาด และการประชาสัมพันธ์ โดยเฟซบุ๊คมีส่วนช่วยส่งเสริมงานดังกล่าวหลายประการ อาทิ ช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้บริโภค ช่วยสร้างการรับรู้ในตราสินค้า และช่วยสร้างความจงรักภักดีในตราสินค้า เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเฟซบุ๊คให้ประสบความสำเร็จ ควรมีแนวทางดังนี้ (Wilcox & Cameron, 2012)

1. ควรเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์กับผู้รับสารที่เข้ามาติดตามเฟซบุ๊คขององค์กรในฐานะเพื่อน ไม่ใช่ในฐานะลูกค้าหรือบุคคลทั่วไป
2. นอกจากเนื้อหาในรูปของข้อความแล้วควรนำเสนอเนื้อหาประเภทอื่นให้หลากหลาย เช่น ภาพ หรือคลิปวีดิโอ เรื่องขำขัน เพลง การประกวดชิงรางวัล
3. เน้นการมีส่วนร่วมของผู้รับสารให้สามารถสื่อสารกันได้แบบสองทาง
4. ใช้กลยุทธ์การเขียนและนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่สนิทสนมและเป็นกันเองเป็นหลัก

บทสรุป

แม้สื่อสังคมออนไลน์จะเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ แต่การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางดังกล่าวจะบรรลุผลหรือไม่เพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเขียนและออกแบบข่าวสารของนักประชาสัมพันธ์ผู้รับผิดชอบเป็นสำคัญ การประชาสัมพันธ์ทางสื่อสังคมออนไลน์จึงจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์และดำเนินการอย่างรอบคอบ

การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางดังกล่าวให้ได้ผลมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการเขียนให้ชัดเจนและทำความเข้าใจลักษณะพฤติกรรมการรับสารของกลุ่มเป้าหมายให้ถ่องแท้ ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายจะรับข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์แบบดูผ่านๆ การเขียนและนำเสนอเนื้อหาจึงต้องชัดเจนกระชับรัดกุมและใช้การเน้นข้อความส่วนสำคัญให้โดดเด่นสะดุดตาตั้งแต่ต้น

บรรณานุกรม

มานะ ตรีรยาภิวัฒน์. (2553).นักข่าวกับ Social Media. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2559, จาก http://www.tja.or th/index.php?option=com_conten&view=article&id=1683%3A-social-media-catid=46%3AAcademic& itemid=7.

วัฒนี ภูวทิศ. (2554). การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสาร ของผู้สื่อข่าว. *นักบริหาร*. 31(1). 146-174.

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (2553). แนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2559, จาก http://www.presscouncil.or.th/th2/.

สุพิชา พูลทรัพย์. (2544). การโฆษณาบนอินเทอร์เน็ต. *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์*. 5(2). 111-112.

อุบลวรรณปิติพัฒนะโฆษิต. (2538). *การเขียนในสื่อต่างๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Bivins, T.H. (2008). *Public relations writing: The essentials of style and format.* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Duhe, C.H. (2007). *New Media and Public Relations.* New York, NY: Peter Lang.

Foster, J. (2008). *Effective writing skills for public relations.* (4th ed.). Philadelphia: Kogan Page.

Genilo, J., Akther, M., & Chowdhury, I. (2011). A survey of public relations practice in Bangladesh. *Media Asia, 38*(4), 191-199.

Gustavsen, P.A., & Tilley, E. (2003). Public relations communication through corporate websites: Towards an understanding of the role of interactivity.PRism1(1). Available at: http://praxis.massey.ac.nz/ fileadmin/Praxis/Files/Journal_Files/issue1/refereed_articles_paper5.pdf

Hallahan, K. (2001). Improving public relations web site through usability research. *Public Relations Review, 27* (2), 223.

Hill, L.N., & White, C. (2000). Public relations practitioners' perception of theworld wide web as a communication tool. *Public Relations Review. 26*(1), 232.

Macnamara, J., &Zerfass, A. (2012). Social media communication in organizations: the challenges of balancing openness, strategy, and management. *International Journal of Strategic Communication, 6*(4), 287-308.

Mark Lee, H., Van Wassenhove, L.N., &Besiou, M. (2009). Stakeholder media: The Trojan horse of corporate responsibility. *INSEAD Working Paper Collection,* (62), 1-30.

Murray, W.M. (2013). The art of writing: staying abreast of change. *Public Relations Tactics, 20*(2), 23.

Neilsen, J. (2006). *F-shaped pattern for reading web content.* Retrieved June 11, 2014.from http://www.useit.com/tbox/reading_pattern.html.

Newsom, D., & Carrell, B. (2001).*Public relations writing: Form and style.* (6th ed.). U.S.A.: Wadworth.

Phillips, D., & Young, P. (2009).*Online public relations: A practical guide* to developing an online strategy in the world of social media. (2nd ed.). Philadelphia: Kogan Page.

Safko, L. & Brake, D. (2010).*Social media bible. Hoboken.* New Jersey: Johnwiley& Sons.

Sedwick, C., &Rondon, J. (2013).Marketing and public relations for the physical therapist.*PT in Motion, 5*(11), 18-23.

Smith, R.D. (2003). *Becoming a public relations writer.* (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Treadwell, D., & Treadwell, J. B. (2000). *Public relations writing: principles in practice.* Massachusetts: Allyn & Bacon.

Vorvoreanu, M. (2007). *The public relations web site experience: online relationship management*. In *New media and public relations*, 159-172.

Vorvoreanu, M. (2008). Website experience analysis: A new research protocol for studying relationship building on corporate website. *Journal of Website Promotion, 3*(3/4), 222-249.

Wilcox, D.L. (2001). *Public relation: Writing and media techniques.* (4th ed.). U.S.A.: Addison-Wesley.

Wilcox, D.L., & Cameron, G.T. (2012). *Public relations: Strategies and tactics.* (10th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Worley, D.A. (2007). Relationship building in an internet age: how organization use web sites to communicate ethics, image, and social responsibility. In S.C. Duhe (Ed.). *New Media and Public Relations*. New York: Peter Lang,146-157.

ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0

Teachers and Students in Thailand Education 4.0

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์[1]

tweesakchinda@yahoo.com

บทคัดย่อ

ครูในยุคการศึกษาไทย 4.0 ต้องเป็นครูมืออาชีพ โดยมีความรู้ในศาสตร์ด้านเนื้อหาความรู้ในวิชาที่สอน และศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี มีความสามารถในด้าน ICT เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมความเป็นครู สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นผู้ที่พัฒนาความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอจึงจะสามารถพัฒนาผู้เรียนในยุคการศึกษา 4.0 ให้เป็นบุคคลากรของประเทศที่มีศักยภาพเพียงพอในการสร้างนวัตกรรมจนได้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพส่งขายไปยังต่างประเทศเพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ การที่จะทำเช่นนี้ได้ผู้เรียนหรือนักเรียนจะต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ การคิดผลิตภาพ การคิดนวัตกรรม ซึ่งเป็นการคิดที่สร้างผลผลิตที่มีความใหม่ ไม่ซ้ำแบบใครและมีความเป็นเชิงบวก นอกจากนี้ยังต้องมีการคิดรับผิดชอบ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำในทุกขั้นตอนตลอดจนรับผิดชอบต่อผลผลิตที่สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

คำสำคัญ: ครู นักเรียน การศึกษา 4.0

[1] รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

Teachers in Thailand Education 4.0 era must be professional teachers who possess both content knowledge in the subject matter and pedagogical content knowledge. Moreover, they need to have the following attributes: teaching and transforming knowledge to students, the ability to use ICT, following a professional code of ethics, the ability to work with other people, and continually developing their knowledge. Thus, they will be able to develop students in Education 4.0 era to their full potential. These students will become intelligent individuals who are able to innovate and design quality export products that will help increase the country's income. To do these students need to be equipped with various thinking skills: analytical thinking, critical thinking, creative thinking, productive thinking, and innovative thinking so that they can design new unique positive products. They also need responsible thinking as they have to be responsible for work procedures and the products with regard to corporate social responsibility.

Keywords: Teacher, Student, Education 4.0

บทนำ

ครูและนักเรียนในยุคการศึกษา 4.0 เป็นบุคคลที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา 4.0 ตามแนวคิดความพยายามของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ จันทร์โอชา ที่มีความมุ่งมั่นในการนำ "โมเดลประเทศไทย 4.0" หรือ "Thailand 4.0" มาใช้ เพื่อผลักดันประเทศให้หลุดพ้นกับดัก 3 กับดักที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถขึ้นไปสู่กลุ่มที่มีรายได้สูงได้ กับดัก 3 กับดักนั้นคือ 1) กับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) 2) กับดักความเหลื่อมล้ำ (Inequality Trap) 3) กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา (Imbalance Trap) โดยมีเป้าหมายเพื่อนำประเทศมุ่งสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านโมเดลนี้ ก่อนหน้าที่จะมีการพัฒนาประเทศไทย 4.0 นั้น ไทยเริ่มก้าวสู่โมเดล Thailand 1.0 อยู่ในช่วงการขับเคลื่อนด้วยภาคเกษตรกรรม แล้วจึงค่อยปรับมาสู่ Thailand 2.0 เป็นยุคขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมเบาที่มุ่งเน้นแรงงานราคาต่ำ เช่น สิ่งทอ อาหาร และมาสู่ Thailand 3.0 ขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมหนัก เช่นการผลิตรถยนต์ ซึ่งการพัฒนาของประเทศไทยใน 3 ช่วงแรกนั้น ไทยมีการอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงสุดเฉลี่ยถึงร้อยละ 7 ต่อปี แต่มาถึงจุดหนึ่งหลังปี พ.ศ. 2540 อัตรการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลงมาเป็นร้อยละ 3-4 ต่อปี เหตุผลสำคัญเพราะไทยไม่เคยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจอย่างจริงจังและไม่เคยมีการพัฒนาเทคโนโลยีของตัวเอง แรงงานไม่ได้มีทักษะจนกลายเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำของโอกาส ซึ่งในช่วงนี้รัฐบาลต้องการก้าวกระโดดข้ามหุบเหวหรือกับดัก ซึ่งต้องใช้ความกล้าหาญทางการเมือง และต้องใช้พลังที่เรียกกว่าพลังประชารัฐในการขับเคลื่อน

Thailand 4.0 **การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจาก Thailand 3.0 เป็น Thailand 4.0 หรือจากประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยการผลิต "เชิงอุตสาหกรรมหนัก" ไปสู่การขับเคลื่อนด้วย "เทคโนโลยีและนวัตกรรม"** หัวใจสำคัญของการก้าวสู่ประเทศไทยในยุค 4.0 คือ การพัฒนาคนไทยให้มีความสามารถเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากความสามารถในการผลิตสินค้าภาคอุตสาหกรรมมาสู่การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม และสิ่งสำคัญในการพัฒนาคนในระดับประเทศคือการศึกษา การจัดการศึกษาในยุคนี้จึงต้องเป็นการศึกษา 4.0 ซึ่งจะต้องพัฒนาให้คนไทยมีความสามารถในการคิดโดยเฉพาะในด้านการคิดสร้างสรรค์ การคิดผลิตภาพเพื่อให้สามารถสร้างนวัตกรรมได้ด้วยตนเอง

1. แนวคิดการจัดการศึกษา 4.0 กับการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนตามแนวทาง Thailand 4.0 ได้นั้น ต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งการศึกษาไทยยุค 4.0 เป็น**การจัดการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม** ผู้ที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนของประเทศมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับประเทศไทย 4.0 คือครู ดังนั้นครูต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาประเทศในยุคประเทศไทย 4.0 โดยครูจะต้องสามารถสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analytic Thinking) ซึ่งเป็นการคิดพื้นฐานสำคัญสำหรับการคิดขั้นสูงต่อไป การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลมีหลักเกณฑ์และตรวจสอบประเมินข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คิดทุกด้านอย่างรอบคอบโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดหลักเหตุผลจนได้คำตอบที่เหมาะสมหรือดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจประเมินหรือแก้ปัญหาต่างๆ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)เป็นการคิดนอกกรอบจากความคิดเดิมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ความคิดใหม่ ความคิดริเริ่ม หรือความคิดต้นแบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดี และการคิดผลิตภาพ (Productive Thinking) เป็นการผลิตหรือสร้างผลงานออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนซึ่งจะเป็นนวัตกรรมในผลผลิตต่อไป และต้องมีความคิดรับผิดชอบ (Responsibility Thinking) ในงานที่ทำในผลงานที่ผลิตขึ้น การสอนในยุคใหม่นี้ต้องการให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนเน้นการคิด การประดิษฐ์ การสร้างสิ่งใหม่ๆ ให้ได้องค์ความรู้ใหม่ และสามารถบูรณาการความรู้ที่ศึกษาทั้งของเดิม และของใหม่เข้าด้วยกันผลิตเป็น ผลงานของตนเองได้อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เหมาะสม และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น การสอนแบบนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดใหม่ๆ เพื่อมีผลให้คนในประเทศมีความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ๆ ผลิตผลงานใหม่ๆ ขึ้น โดยไม่ต้องคอยใช้หรือบริโภคสิ่งที่ผู้อื่นประเทศอื่นคิดมาจำหน่ายให้

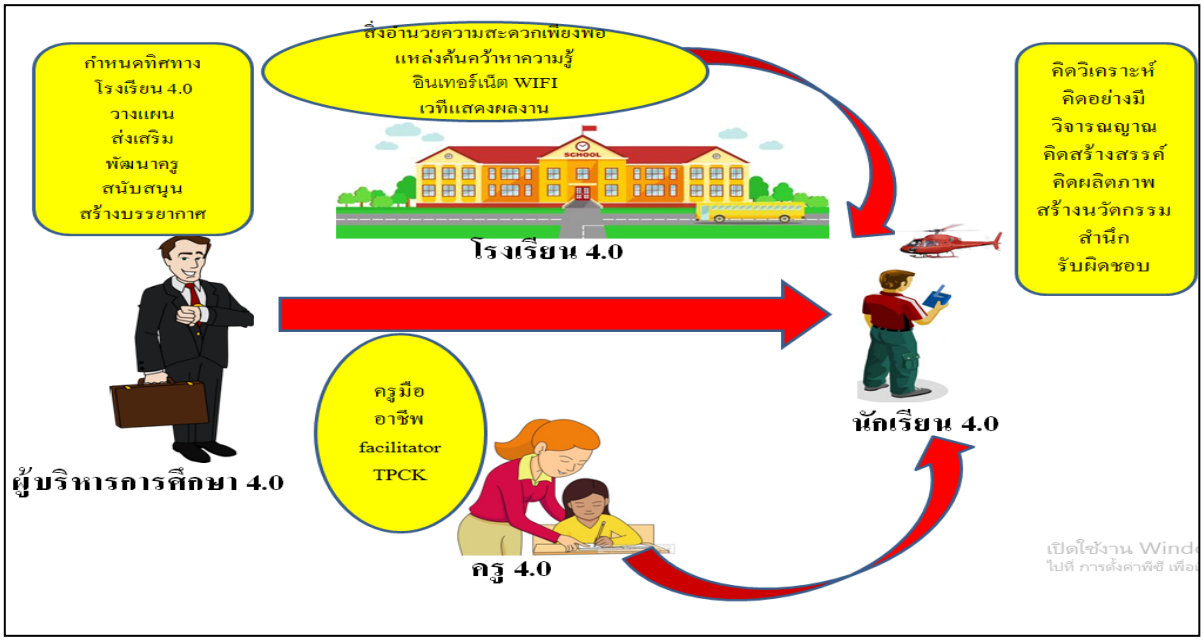

ภาพที่ 1 ผู้บริหาร ครูและนักเรียนกับการศึกษา 4.0

2. นักเรียนในยุคการศึกษา 4.0

นักเรียนในยุคการศึกษา 4.0 จะเป็นบุคคลากรของประเทศที่มีศักยภาพเพียงพอในการสร้างนวัตกรรมจนได้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพส่งขายไปยังต่างประเทศ เพื่อเอาเงินตราเข้าประเทศและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมีรายได้สูงได้ ผู้เรียนหรือนักเรียนจะมีความสามารถเช่นนั้นได้ต้องมีความสามารถหลายอย่างอยู่ในตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสามารถด้านการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) เป็นการคิดในการแยกแยะข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกเป็นส่วนย่อยๆ และมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูลเหล่านั้น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการคิดระดับอื่นๆ หรือทำให้เกิดความเข้าใจเหตุการณ์ในแง่มุมต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นการคิดที่ให้ระบุประเด็นปัญหา ประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการคิดทางกว้าง คิดทางลึกซึ้ง คิดอย่างละเอียด และคิดในระยะไกล วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาทางเลือกโดยพิจารณาข้อมูล โดยใช้หลักเหตุผลและระบุทางเลือกที่หลากหลาย ลงความเห็น ตัดสินใจ ทำนายอนาคต โดยประเมินทางเลือกและใช้เหตุผล การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นการคิดที่มีองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดของ พอล ทอร์แรนซ์ (Paul Torrance) คือ การคิดคล่อง (Fluency) การคิดยืดหยุ่น (Flexibility) การคิดละเอียดลออ (Elaboration) และการคิดต้นแบบ (Originality) การคิดผลิตภาพ (Productive Thinking)ความสามารถทางสมองของบุคคลในการทำภาพที่เกิดขึ้นให้ออกมาเป็นสิ่งที่เป็นผลิตภาพที่เป็นรูปธรรม ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาหรือไปทำประโยชน์ในงานต่างๆ ได้ โดยการสร้างผลงาน แนวทางดังกล่าวนี้จะต้องเน้นให้มีผลงานเกิดขึ้นจากผู้เรียน ไม่ว่าผลงานนั้นจะเป็นผลงานวิชาการ ผลงานการประดิษฐ์ ผลงานสร้างสรรค์ต่างๆ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการสอนภาษา ก็ต้องมีผลงานทางภาษา ถ้าสอนวิทยาศาสตร์ต้องให้มีผลงานทางวิทยาศาสตร์ ถ้าสอนศิลปะต้องมีงานศิลปะออกมา ถ้าเป็นงานทางเกษตร ต้องมีผลงานเกษตรที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนวิชาใดเรื่องใดเป้าหมายจะต้องมีผลผลิตออกมาอย่างชัดเจน นอกจากนั้น ผลผลิตที่ออกมาจะต้องเป็น ผลผลิตที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ

ด้วยพร้อมกันไป ไม่ใช่เพียงแต่ลอกเลียนคนอื่นมาเท่านั้น ในขณะที่รู้จักคิดสร้างสรรค์ สำหรับการคิดนวัตกรรม (Innovation Thinking) เป็นการคิดที่สร้างผลผลิตที่มีความใหม่ ไม่ซ้ำแบบใครและมีความเป็นเชิงบวก และการคิดรับผิดชอบ (Responsible Thinking) ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำในทุกขั้นตอน ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลผลิตที่สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st century skills; transversal skills) สำหรับนักเรียน 4.0 เป็นกลุ่มความรู้ทักษะและนิสัยการทำงาน ที่เชื่อว่ามีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดังกล่าวนี้เป็นผลจากการพัฒนากรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Skills) เบอร์นี ทริลลิง และชาลส์ แฟเดล (Bernie Trilling & Charles Fadel) ได้เสนอในหนังสือ *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times* (2009) เป็นดังต่อไปนี้ 3Rs 7C (ราชบัณฑิตยสถาน ,2558)

ภาพที่ 2 ผู้เรียนหรือนักเรียน 4.0 และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ที่มา: ปรับจาก Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, John Wiley & Sons.(p.173)

3Rs ประกอบด้วย ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่ 1. Reading ทักษะการอ่าน อ่านออก 2. Writing ทักษะการเขียน เขียนได้ 3. Arithmetic ทักษะเลขคณิต คิดเลขเป็น

7Cs ประกอบด้วย ทักษะ 7 ด้าน คือ 1. ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) เป็นการคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ 2. ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy) เป็นการสื่อสารอย่างซับซ้อนและการประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อต่าง ๆ 3. ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) เป็นความสามารถในการนำผู้อื่นและความรับผิดชอบแบบกระจายบทบาท 4. ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม

(Creativity and Innovation) เป็นการใช้จินตนาการ การประยุกต์ และการประดิษฐ์ ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เรื่องใหม่ 5. ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (cComputing and ICT Literacy) มีความรู้แหล่งสารสนเทศและสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศและสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ 6. ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (Career and Learning Self–Reliance) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี มีความสามารถในการจัดการ ทำงานและเรียนรู้อย่างอิสระ 7. ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross–Cultural Understanding) มีปฏิสัมพันธ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถทำงานกับทีมงานที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ดี ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นจุดมุงหมายสำคัญของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ช่วยผู้เรียนให้มีคุณภาพเพื่อเตรียมพร้อมที่จะมีชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความสามารถของผู้เรียนในยุคการศึกษา 4.0 ให้สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับประเทศได้ต่อไป

3. ครูในยุคการศึกษา 4.0

ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องเป็นครูมืออาชีพ หมายถึง ครูที่มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี โดยมีความรู้ในส่วนที่เป็นศาสตร์ด้านเนื้อหาความรู้ที่สอน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ศิลปศึกษา หรือพละศึกษา และมีความรู้ในส่วนที่เป็นศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอนหรือมีศิลปในการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี มีความสามารถในด้าน ICT เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมความเป็นครู สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นผู้ที่พัฒนาความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ รายละเอียดของคุณลักษณะด้านต่างๆ มีดังนี้

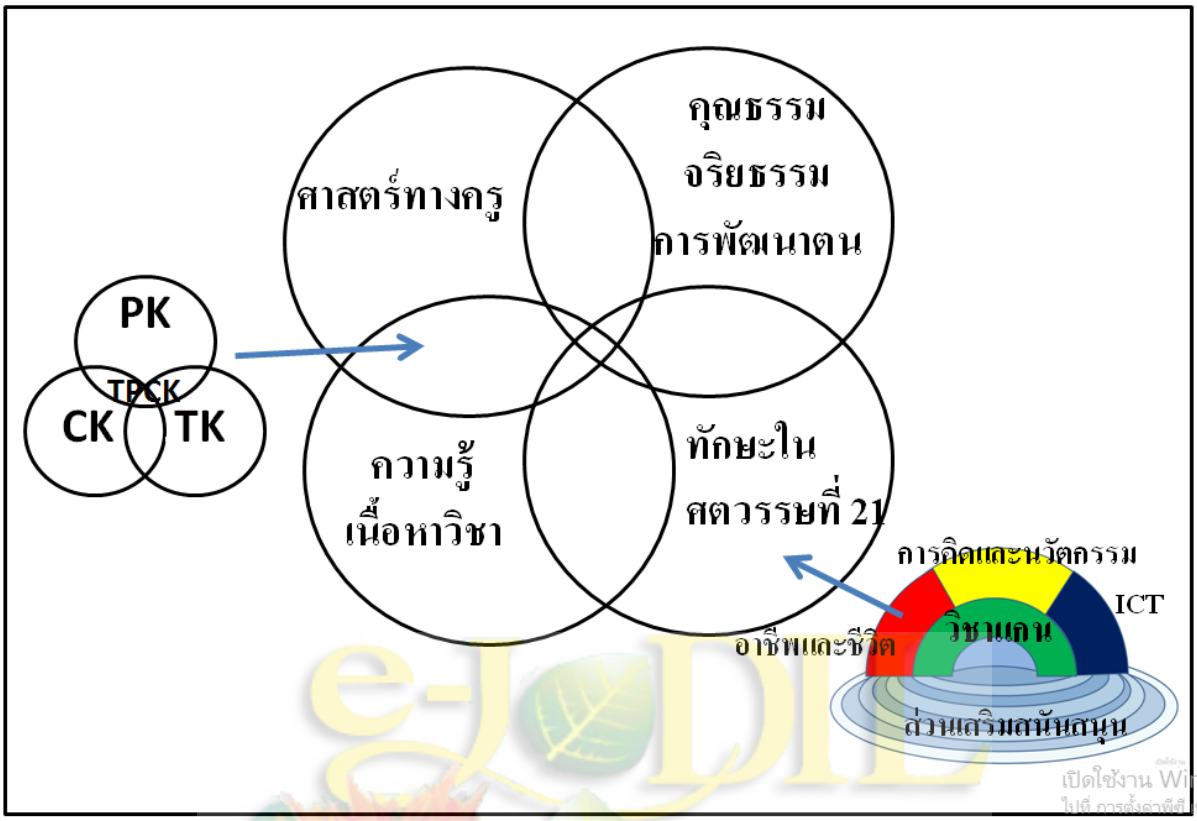

ภาพที่ 3 ครูในยุคการศึกษา 4.0

3.1 TPCK; TPACK เป็นความรู้เนื้อหาผสานวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPCK : **Technological Pedagogical Content Knowledge**) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2558) เป็นความสามารถบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชากับศาสตร์การสอนได้เหมาะสม สามารถผสานความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้ด้านการสอน และความรู้ด้านเทคโนโลยี เพื่อช่วยให้การสอนโดยใช้เทคโนโลยีเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้น

ความรู้ด้านเนื้อหาหรือซีเค (Content Knowledge–CK) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอนในวิชาหรือเนื้อหาที่สอน ลักษณะและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของ เนื้อหา มโนทัศน์สำคัญ หลักการ ทฤษฎี โครงสร้างและกรอบความคิดของเนื้อหาที่สอน รวมถึง ข้อมูล หลักฐาน กระบวนการสืบสวนและพัฒนาความรู้ในเนื้อหาสาระนั้น

ความรู้ด้านการสอนหรือพีเค (Pedagogical Knowledge–PK) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับผู้เรียน วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ วิธีการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดการชั้นเรียน การจัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ความรู้ด้านเทคโนโลยีหรือทีเค (Technological Knowledge–TK) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีแบบต่าง ๆ ทั้งในระบบแอนะล็อก (Analog System) และระบบดิจิทัล (Digital System) รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือไอที (Information Technology–IT) เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แต่เนื่องจากความรู้ด้านเทคโนโลยีกำลังอยู่ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ความรู้ทั้งหลายจึงอาจล้าสมัยได้ในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นกรอบความคิดของการใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยีในทีพีซีเคจึงไม่ได้หมายถึงความรู้ทั่วไปด้านเทคโนโลยี (Computer Literacy) เท่านั้น แต่หมายรวมถึงความยืดหยุ่นและความคล่องตัวของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือฟิตเนส (Fluency of Information Technology–FITness) กล่าวคือ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานในชีวิตประจำวันได้

Technological Pedagogical Content Knowledge (TPCK) หรือที่นิยมเรียกว่า ทีแพ็ก (TPACK) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนเนื้อหาสาระด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และผู้เรียน โดยสามารถปรับหรือประยุกต์เทคโนโลยีที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องเป็นครูที่มี TPCK คือมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสามารถนำเนื้อหาสาระที่เตรียมไว้ผนวกกับความรู้ที่ค้นคว้าผ่านระบบเครือข่ายสารสนเทศดังกล่าว ซึ่งมีผู้อื่นจัดทำไว้ในรูป สถิติ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสรรค์สวยงาม มีเสียงประกอบมาสร้างเป็นบทเรียน หรือสอดแทรกในบทเรียน ทำให้บทเรียนและการสอนแต่ละครั้งมีความน่าสนใจ และสามารถสื่อความหมายของผู้สอนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากความรู้ด้านเทคโนโลยีจะช่วยกระบวนการสอนตามเนื้อหาที่เตรียมไว้น่าสนใจยิ่งขึ้นแล้ว ความรู้ด้านเทคโนโลยีแสวงหาข้อมูลและเรื่องที่เป็นประโยชน์ผ่านเครือข่ายที่มีความเร็วสูง จะประหยัดเวลาในการเตรียมบทเรียนเป็นอย่างมาก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีช่วยเตรียมบทเรียนจะช่วยให้สามารถนำเสนอบทเรียนได้อีกหลายครั้ง และสามารถแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เนื้อหาสาระมีความทันสมัย เหมาะสมยิ่งขึ้นได้โดยง่าย ตลอดจนเข้าใจถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

การสอนที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานต่อไป การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีเทคนิคหลายอย่าง จากการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ต่ำ สามารถปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้ ด้วยการถามคำถาม และให้โอกาสได้คิดคำตอบในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ แม้บุคคลที่มีความคิดว่าตนเองไม่มีความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถ สร้างความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝน เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีดังนี้ (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2558) **1. เทคนิคการสร้างความคิดใหม่** โดยการให้บุคคลแจกแจงแนวทางที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งมา 10 แนวทาง **2. เทคนิคการระดมพลังสมอง** เป็นเทคนิควิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาของออสบอร์น (Alex Osborn) จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีความคิดหลายทาง คิดได้คล่องในช่วงเวลาจำกัด โดยการให้บุคคลเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ จดรายการความคิดต่างๆ ที่คิดได้โดยๆ แล้วค่อยประเมินเลือกเอาความคิดที่ดีที่สุดมาใช้ **3. เทคนิคอุปมาอุปไมย** เป็นการคิดจากสิ่งที่คุ้นเคยไปสู่สิ่งแปลกใหม่ และคิดจากสิ่งแปลกใหม่ไปสู่สิ่งคุ้นเคย ทำได้โดยใช้การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย จากรูปลักษณะหรือหน้าที่ของสิ่งที่คิด **4. เทคนิคการคิดอย่าง**

มีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดของ เอ็ดเวิด เดอ โบโน (Edward De Bono) โดยใช้เครื่องมือฝึกคิด 7 ขั้น **และ 5. เทคนิค SCAMPER** เป็นเทคนิคที่จะช่วยทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์โดยนำตัวย่อของการคิด 7 แบบมาใช้เป็นหลักในการคิด ตัวย่อทั้ง 7 ตัว มีความหมายดังนี้ (www.creativethinking.net)

S = Substitute ทดแทน

C = Combine รวมกัน ผสมกัน

A = Adapt ปรับ

M = Minify, Magnify, Modify ทำให้เล็ก..., ใหญ่..., ปรับโฉมใหม่

P = Put to other uses ใช้อย่างอื่น

E = Eliminate กำจัดออกไป

R = Reverse, Rearrange กลับทิศ จัดใหม่

(Bob Eberle., 1996 "Scamper: Creative Games and Activities for Imagination Development" Reproduced with permission of Prufrock Press Inc.)

เทคนิคการคิดสร้างสรรค์แบบต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนคิดสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ด้วยตนเอง จึงมีผลมากต่อผลงานเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ง่าย

3.2 มีคุณธรรมจริยธรรมความเป็นครู การเป็นผู้นำทางด้านจิตใจเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของครูมืออาชีพ ซึ่งมีความสามารถในการพัฒนาตนและบุคคลอื่นให้เป็นคนที่มีจิตใจดี การมีจิตใจดีเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินการเป็นคนดี ทั้งเกณฑ์ทางวิชาชีพและเกณฑ์ทางสังคม ทั้งเกณฑ์ทางทางตะวันตกและตะวันออก ครูทุกคนจึงต้องเป็นผู้นำทางจิตใจ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของครูมืออาชีพ ได้แก่ 1) มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู 2) มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานวิชาชีพครู 3) มีเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย 4) มีความเป็นผู้นำ และ5) มีคุณธรรม จริยธรรม ใจกว้าง มีเหตุผล รักความยุติธรรม รักความสามัคคี

ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะได้รับการเคารพจากศิษย์ ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนและผู้บังคับบัญชา ทำให้มีความก้าวหน้าในการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจได้รับการยกย่องประกาศเกียรติคุณให้เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคลากรในวิชาชีพ ในด้านภาระงานการเป็นผู้นำของสังคม ครูมืออาชีพควรเป็นผู้นำในด้านการใช้เหตุผลได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชน ไม่ปล่อยให้สังคมเกิดความงมงายต่อความเชื่อผิดๆ ที่ขาดหลักการทางวิทยาศาสตร์ ครูจึงเป็นตัวแบบที่ดีของสังคม สามารถนำให้สังคมมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำที่ดีของสังคม

3.3 .มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูมืออาชีพสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี สามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรภายในสถานศึกษา ทั้งเพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหาร และยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลภายนอกด้วย ได้แก่ผู้ปกครองและคนในชุมชน

1) ครูมืออาชีพมีแนวทางในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้เรียน ดังนี้ (ทัศนีย์ ชาติไทย, 2535) รักนักเรียนและตั้งใจสอนนักเรียน รับฟังปัญหาของนักเรียน ให้ความสนับสนุนกับนักเรียน ให้กำลังใจนักเรียน ขยันอบรมจริยธรรมให้นักเรียน ขยันดูแลเอาใจใส่นักเรียน ทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวาง เป็นผู้มีความเพียร อดทนในกิจกรรมต่างๆ ที่ทำร่วมกับผู้เรียน ใช้หลักประชาธิปไตยในการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้เรียน

2) ครูมืออาชีพมีแนวทางในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ดังนี้ (ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ , 2549) ทักทายและพบปะกันในโอกาสอันควร จริงใจต่อกัน เลี่ยงการนินทา ไม่ซัดทอดความผิดให้คนอื่นเมื่อเป็นความผิดของตน ยกย่องตามโอกาสอันควร ด้วยความจริงใจ ใจกว้าง เอื้อเฟื้อ และให้ความร่วมมือกับเพื่อนด้วยความเต็มใจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย และไม่ทำตัวเหนือเพื่อน เห็นใจและช่วยเหลือเพื่อนในยามทุกข์ ให้เกียรติเพื่อนร่วมงานทุกระดับ

3) ครูมืออาชีพมีแนวทางในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ดังนี้ (ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ , 2549) เข้าใจความคิดของผู้บังคับบัญชา พยายามหาทางให้ความคิดของผู้บังคับบัญชาให้เป็นความจริงและเกิดผลดี เรียนรู้นิสัยการทำงานของผู้บังคับบัญชา ทำงานให้ดีและเต็มความสามารถ พยายามทำความคิดของผู้บังคับบัญชาให้เป็นความจริงและเกิดผลดี เลี่ยงการประจบ ยกย่องและสรรเสริญผู้บังคับบัญชาตามโอกาสอันควร เข้าพบและปรึกษาผู้บังคับบัญชาในโอกาสและเวลาที่เหมาะสม ทำงานโดยใช้เหตุผลเป็นสำคัญ ไม่นินทาผู้บังคับบัญชา และไม่รบกวนในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ตลอดจนไม่กล่าวถึงความยากลำบากในการปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา ประเมินการทำงานของตนเป็นระยะๆ

4) ครูมืออาชีพมีแนวทางในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ดังนี้ (ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ , 2549) เข้าใจความต้องการของชุมชนและสังคม พยายามศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอยู่เสมอ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดให้ชุมชนรับทราบ และช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนด้วย พยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และให้ชุมชนมีโอกาสมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในสถานศึกษาด้วย รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนอยู่เสมอ มีความตื่นตัวในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่นอยู่เสมอ

3.4 พัฒนาความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ครูมืออาชีพเป็นผู้นำในวิชาชีพเป็นผู้ที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยพัฒนาทั้งด้านปัญญา ด้านศาสตร์ทางเนื้อหา ด้านจิตใจ และคุณลักษณะในวิชาชีพครู เป็นการพัฒนาตนอย่างรอบด้าน การพัฒนาตนเองมีได้หลายแบบ เช่น โดยการอ่าน จะต้องพัฒนาการอ่านทางวิชาการทั้งด้านเทคนิคการอ่านและขอบข่ายของการอ่าน โดยการประชุมสัมมนาทางวิชาการ และโดยการศึกษาอบรมโดยระบบทางใกล้และระบบทางไกล การศึกษาอบรมโดยระบบทางใกล้เป็นการศึกษาอบรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาต่อ หรือการเข้ารับการอบรมในหน่วยงาน เป็นวิธีที่ปฏิบัติกันมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน การศึกษาอบรมทางไกลเป็นการศึกษาที่ผู้ให้และผู้รับความรู้มีการพบปะกันโดยตรงน้อยกว่าการศึกษาอบรมทางใกล้ ปัจจุบันมีการศึกษาอบรมทางไกลได้หลายรูปแบบ และสามารถหาความรู้จากเว็ปในระบบต่างๆ ได้เช่น MOOC (Massive Open Online Course) เป็นต้น

ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องจัดให้มีบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนที่มีเป้าหมายหลักต้องการให้สร้างผลผลิตให้มากที่สุด ให้ความสำคัญกับผู้เรียนได้ลงมือทำและพัฒนาเป็นผลงานที่มีคุณภาพโดยเฉพาะผลงานของตนเองในเชิงสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อผลงานที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะคนรุ่นใหม่ของสังคมไทยในการพัฒนาประเทศ รูปแบบการสอนแบบซีซีพีอาร์ (CCPR) เป็นรูปแบบที่เน้นเป้าหมายนี้ บรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนนี้มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 4 อย่าง คือ **1) ส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม** เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์มีแนวคิดใหม่ ๆ มีการเสนอแนะ มีการพัฒนา มีการจัดระบบขึ้นมา เพื่อให้กระบวนการนวัตกรรมเกิดขึ้น เน้นการสร้างผลผลิต และเน้นกระบวนการที่เป็นลำดับ **2) พัฒนาบนฐานคุณภาพ** เน้นการให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของคุณภาพซึ่งสำคัญมาก หากผลผลิตที่พัฒนาขึ้นมาไม่มีคุณภาพพอก็ไม่สามารถจะพัฒนาต่อยอดในอนาคตได้ ดังนั้นทุกชิ้นงานจึงต้องตอบโจทย์ในเชิงคุณภาพ ทั้งในด้านผลผลิตและวิธีการ **3) ทำกิจกรรมเน้นความร่วมมือ** เป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์และการพัฒนาความสามารถของบุคคลในแต่ละกลุ่ม **4) สัมพันธ์กับสังคม** โดยเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมให้กับผู้เรียน เป็นการทำผลงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและตระหนักถึงความจำเป็นของสังคมในการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ครูในยุค 4.0 นี้ต้องติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงห้องเรียนในอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางอย่างได้เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนปกติแล้ว

Michael Poh (2014) ได้เสนอ เทคโนโลยี 8 อย่างที่เปลี่ยนห้องเรียนในอนาคต (8 Technologies That Will Shape Future Classrooms) ที่มา: http://www.hongkiat.com/blog/future-classroom-technologies/

1) ความเป็นจริงเสมือน (Augmented Reality, AR) เป็นเทคโนโลยีที่ผสานโลกของความจริง (real) เข้ากับโลกเสมือน (virtual)ซึ่งจะทำให้ภาพที่เห็นในจอภาพกลายเป็นวัตถุสามมิติลอยอยู่เหนือพื้นผิวจริง โดยใช้วิธีซ้อนภาพสามมิติที่อยู่ในโลกเสมือนไปอยู่บนภาพที่เห็นจริงๆ ในโลกของความเป็นจริง ผ่านกล้องดิจิตอลของแท็บเล็ต สมาร์ตโฟน หรืออุปกรณ์อื่นๆ และให้ผลการแสดงภาพ ณ เวลาจริง (Real time) การใช้เทคโนโลยี AR ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเห็นภาพสามมิติของระบบสุริยะ เห็นดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบ และดาวเคราะห์ดวงต่างๆ กำลังโคจรรอบดวงอาทิตย์ หรือทางชีววิทยาภาพ เทคโนโลยี AR ช่วยให้เห็น อวัยวะภายในร่างกาย โครงสร้างของหัวใจ โครงสร้างของกระดูกโดยเห็นเป็นภาพสามมิติ

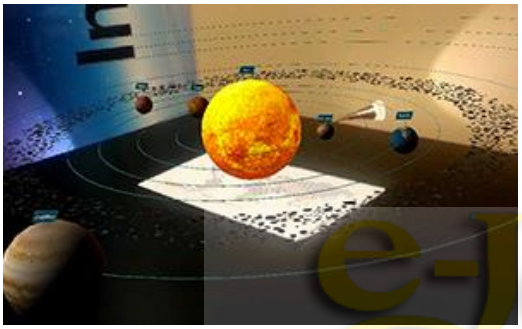

ภาพที่ 4 การใช้ AR สร้างภาพระบบสุริยะ (ที่มา: http://www.eonreality.com/downloads/) สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558

ภาพที่ 5 โมเดลจากเครื่องพิมพ์สามมิติ (3D Printing) *(ที่มา:* http://www.hongkiat.com/blog/future-classroom-technologies/*)* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558

2) เครื่องพิมพ์สามมิติ (3D Printing) เป็นเครื่องพิมพ์ที่พิมพ์วัตถุสามมิติ ให้มีรูปร่างเหมือนของจริงจากรูปแบบดิจิตอลการพิมพ์ภาพ 3D จากคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้นักประดิษฐ์สร้างชิ้นงานหรือชิ้นส่วนที่ไม่สามารถทำได้ด้วยขั้นตอนการสร้างแบบปกติ โดยไม่ต้องพึ่งการใช้เครื่องมือที่ใช้ในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เครื่องพิมพ์แบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นนวัตกรรม เมื่อได้ออกแบบชิ้นงานที่ต้องการจะทำแล้ว นำแบบที่สร้างขึ้งมาพิมพ์เป็นวัตถุตามผลงานออกมา

3) การประมวลผลแบบคลาวด์หรือกลุ่มเมฆ (Cloud Computing) เป็นรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศในการใช้งานบนอินเทอร์เน็ตที่เน้นการขยายตัวได้อย่างยืดหยุ่น สามารถที่จะปรับขนาดได้ตามความต้องการของผู้ใช้ และมีการจัดสรรทรัพยากรโดยเน้นการทำงานระยะไกลอย่างง่าย ที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นโครงสร้างพื้นฐาน การประมวลผลแบบคลาวด์หรือกลุ่มเมฆนี้ ทำให้ไม่ต้องนำตำราเรียนจำนวนมากติดตัวไปแต่ต้องมีการเข้าถึงข้อมูลอย่างต่อเนื่องกับอุปกรณ์การอ่านที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

4) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Networking) เป็นสังคมที่มีการเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างเครือข่ายด้วยระบบออนไลน์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ในกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีกิจกรรมร่วมกัน บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จะให้บริการผ่านหน้าเว็บ และให้มีการ

ตอบโต้กันระหว่างผู้ใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ต มีจุดเด่นหลัก คือ ช่วยเรื่องการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ สื่อสารได้ในวงกว้าง ได้หลายรูปแบบ เช่น ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วและเป็นช่องทางการสื่อสารได้ตลอดเวลา ในด้านการศึกษาได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนผ่านเครื่อขาย ให้ผู้เรียนได้เรียนร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านทางอินเทอร์เนต การออกแบบการสอนที่ดีทำให้ช่วยเสริมพลังในการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้เรียนกับผู้สอนด้วย

5) อุปกรณ์แสดงผลยืดหยุ่น (Flexible Displays) เป็นอุปกรณ์แสดงผลที่โคงงอได้ไม่แตกหักง่าย โครงสร้างของอุปกรณ์แสดงผลแบบโค้งงอได้นี้ เป็นหน้าจอที่มีพื้นฐานอิงบนหน้าจอแบบ OLED ซึ่งไม่ต้องใช้แผง backlight ด้านหลังแบบจอ LCD เดิม และหน้าจอแบบนี้สามารถแสดงผลบนวัสดุที่ทำมาจาก “พลาสติก” ได้ แทนที่จะเป็นกระจกแบบหน้าจอแบบเดิมๆ การพัฒนาอุปกรณ์แสดงผลยืดหยุ่น ทำให้ได้**กระดาษอิเล็กทรอนิกส์** (Electronic paper)

6) ไบโอเมตริก การเคลื่อนไหวของสายตา (Biometrics: Eye Tracking)เป็น เทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีทางด้านชีวภาพและทางการแพทย์ กับเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกัน โดยการตรวจวัดคุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) และลักษณะทางพฤติกรรม (Behaviors) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคนมาใช้ในการระบุตัวบุคคลนั้นๆ ในโรงเรียนบางแห่งนำข้อมูลด้าน**ไบโอเมตริก**มาใช้ เช่นใช้สแกนลายนิ้วมือในการยืมหนังสือ ในการเข้าใช้ห้องสื่อการศึกษา ในอนาคตคิดนำมาใช้ประกอบการพิจารณาผู้เรียนที่แสดงออกถึงความเข้าใจหรือมีความสงสัยในเนื้อหาที่สอน โดยดูจากดวงตาหรือใบหน้าได้ เพื่อที่ครูได้นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป หรือใช้ตรวจสอบกับการเรียนทาง e-Learning โดยพิจารณาจากกระบวนการเคลื่อนไหวของดวงตา การใช้เวลาในการจ้องมองในตำแหน่งต่างๆ ของหน้าจอภาพ เพื่อจัดส่งเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน

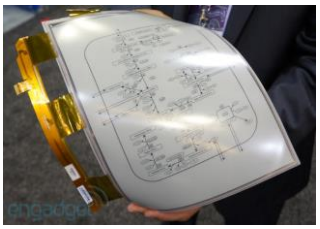

ภาพที่ 6 **กระดาษอิเล็กทรอนิกส์**

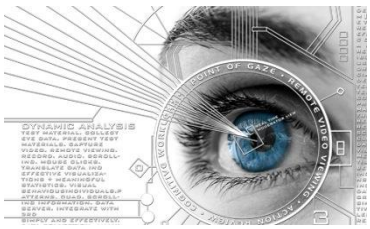

ภาพที่ 7 **ไบโอเมตริก การเคลื่อนไหวของสายตา**

ภาพที่ 8 มัลติทัช LCD สกรีน (Multi-Touch LCD Screens)

(ที่มา: http://www.hongkiat.com/blog/future-classroom-technologies/*)*

7) มัลติทัช LCD สกรีน (Multi-Touch LCD Screens) เป็นหน้าจอสัมผัสที่สามารถรับคำสั่งได้ทีละหลายจุดหลายคำสั่งพร้อมกัน เป็นการต่อยอดมาจากหน้าจอสัมผัสทั่วไปซึ่งโดยปรกติถ้าเป็นทัชสกรีนธรรมดา

จะเป็นการรับคำสั่งได้ทีละจุดทีละคำสั่ง ทำให้เกิดรูปแบบการสั่งงานที่คล่องตัวมากขึ้น และสามารถใช้อุปกรณ์หน้าสัมผัสที่หลากหลาย อาจจะเป็นพื้นโต๊ะ ผนังกำแพง แผ่นกระจกก็ได้

8) การสอนโดยใช้เกม (Game-Based Learning, GBL) เป็นสื่อในการเรียนรู้แบบหนึ่ง ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อให้มีความสนุกสนานไปพร้อมๆ กับการได้รับความรู้ โดยสอดแทรกเนื้อหาในหลักสูตรเอาไว้ในเกมและให้ผู้เรียนเล่นเกมโดยที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้ต่างๆ ในเนื้อหานั้นผ่านการเล่นเกมนั้นด้วย ในขณะที่ลงมือเล่นผู้เรียนจะได้รับทักษะ การเรียนแบบนี้ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกมการศึกษา เป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เล่นเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มิใช่เล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น

เทคโนโลยีต่างๆที่จะเข้ามามีผลต่อทางโรงเรียน ครูต้องติดตามทันกับความก้าวหน้าและสามารถวางแผนเลือกและนำมาใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อสร้างผลผลิตให้กับทางโรงเรียนและได้พัฒนาผู้เรียนได้เต็มประสิทธิภาพ

ครูในยุคการศึกษาไทย 4.0 ต้องเป็นครูมืออาชีพที่มี TPCK โดยมีความรู้ทั้งในศาสตร์ที่เป็นตัวเนื้อหาความรู้ในวิชาที่สอน และศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี มีหลักจิตวิทยาในการถ่ายทอดความรู้ หรือจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้มากที่สุด มีความสามารถในด้าน ICT สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและติดตามความก้าวหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ส่วนที่ขาดไม่ได้คือเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมความเป็นครู สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นผู้ที่พัฒนาความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอจึงจะสามารถพัฒนาผู้เรียนในยุคการศึกษา 4.0 ให้มีคุณลักษณะเป็นนักเรียน 4.0 โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตที่เป็นนวัตกรรมได้อย่างเหมาะสมตามวัย โดยได้รับการพัฒนาความสามารถในการคิดเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดผลิตภาพพและต้องรู้คิดรับผิดชอบในการทำงานทุกขั้นตอน และรับผิดชอบต่อผลงานที่สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันของพลโลก ไม่คิดที่จะเอาเปรียบคนอื่นเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุข จึงนับว่าครูและนักเรียนในยุค 4.0 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2558). *การคิดสร้างสรรค์ในศาสตร์การคิด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

_____(2559). ครูวิทยาศาสตร์มืออาชีพ. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม* 6 (1). http://e-jodil.stou.ac.th/Page/ShowPaPer.aspx?idindex=537

_____(2559). แนวโน้มของหลักสูตรและการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 11* (1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

_____(2559). การพัฒนาและประเมินความคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29* (1). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *ลักษณะการคิด วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

ทัศนีย์ ชาติไทย. (2535). มนุษยสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนกับการวัดและประเมินผลการศึกษา *ในเอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการวัดและประเมินผลการศึกษา* (หน่วยที่ 11) นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์. (2549). มนุษยสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม.*ในประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพมหาบัณฑิตหลักสูตรและการสอน* (หน่วยที่ 6) นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2559). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

_____. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

_____. (2559). *คิดผลิตภาพ สอนและสร้างได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

_____. (2559). *คิดสร้างสรรค์ สอนและสร้างได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2558). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

Bob Eberle. (1996*). Scamper: Creative Games and Activities for Imagination Development*. Reproduced with permission of Prufrock Press Inc.

http://realitypod.com/2013/04/top-10-amazing-innovations-of-the-near-future/3/#WEtsdz1FJP3Um7Lz.99 สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558

http://www.most.go.th/main/index.php/org/2945.html#sthash.9wH62LO1.dpuf สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558.

http://www.hongkiat.com/blog/future-classroom-technologies/ สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558.

http://www.eonreality.com/downloads/ สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: John Wiley & Sons.

เรื่องเล่าการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาในสังคมไทย

Travel Stories of Visually Impaired People in Thai Society

กัลยา สว่างคง[1]
kanlaya.swa@dpu.ac.th
พิทักษ์ ศิริวงศ์[2]
phitak.sir@su.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา และ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา ใช้วิธีวิทยาการศึกษาอัตชีวประวัติและเรื่องเล่า เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้พิการทางสายตาที่อยู่ในวัยทำงานและมีประสบการณ์เดินทางท่องเที่ยวจำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่าผู้พิการทางสายตามีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวเหมือนคนปกติ นิยมเดินทางพร้อมกับครอบครัวแต่ก็สามารถเดินทางด้วยตัวเองได้ มีการเตรียมตัวที่ดีก่อนการเดินทางทุกครั้ง และพยายามช่วยเหลือตัวเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมคือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัด และแหล่งเลือกซื้อสินค้า สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นหลักคือ 1) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และ 3) ด้านทัศนคติของคนในสังคม ผู้พิการทางสายตาต้องการให้ภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหา เพื่อให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวและเข้าถึงบริการต่างๆ ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับคนปกติ

คำสำคัญ: ผู้พิการทางสายตา เรื่องเล่าชีวิต การท่องเที่ยว

[1] อาจารย์ประจำคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The objectives of this qualitative research were 1) to study travel experiences of visually impaired people; and 2) to study problems and obstacles while traveling of visually impaired people. This study applied the life history, and narrative approach. The data were collected through an in-depth interview with 10 working age people who were visually impaired and had travel experiences. The results showed that visually impaired people wanted to travel like ordinary people. They normally traveled with their families, however they could travel by themselves. They were well- prepared before travelling, and tried to help themselves before asking support from others. The popular attractions were natural attractions, temples and shopping centers. The main problems and obstacles they faced while travelling could be divided into 3 main issues: 1) access to tourism information; 2) tourism facilities; and 3) attitudes of people in society. The visually impaired people urged a cooperation of both the government and related agencies to solve the problems in order to help them travel and equally access to services just like ordinary people.

Keywords: Visually Impaired People, Life Narrative, Tourism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อคนทุกกลุ่มในสังคม เพราะเป็นกิจกรรมที่นอกจากจะสร้างความสุขและประสบการณ์ให้กับผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวแล้วยังสร้างรายได้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นอีกด้วย ดังนั้นการมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ เพื่อดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ (นิศา ชัชกุล, 2557)

ในปัจจุบันกลุ่มของนักท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย ซึ่งในกลุ่มหลังนี้มีข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติแสดงให้เห็นว่าทุก 1 ใน 10 คนของประชากรโลกเป็นผู้พิการ และยังพบอีกว่ากลุ่มประเทศแถบเอเชียและแปซิฟิกมีผู้พิการมากที่สุดในโลก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ (2554) ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองโลกโดยเฉพาะคนพิการซึ่งนับวันจะมีมากขึ้น และอาจมีมากถึงร้อยละ 20 ของประชากรโลกในอนาคต

สำหรับประเทศไทยนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม ในขณะที่ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2565) ได้กล่าวถึงเรื่องของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเน้นไปที่การกำหนดทิศทางในการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) นอกจากนี้แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ.2555-25559 ยังกำหนดว่า คนพิการต้องเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากระบบบริการด้านสุขภาพ การศึกษา อาชีพ กีฬาและการท่องเที่ยว (คณะกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2554) อย่างไรก็ดีผล

การศึกษาของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์ (2554) พบว่า โอกาสในการเข้าถึงสิทธิต่างๆ ของคนพิการนั้นยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ผู้พิการมีข้อจำกัดในหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว เช่น การเดินทางที่ไม่สะดวก ปัญหาในเรื่องการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้พิการ รวมทั้งทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมที่มักมองว่าผู้พิการไม่ควรเดินทางท่องเที่ยว (Hersh, 2016)

งานวิจัยของ Bowell (2015) แสดงให้เห็นว่าผู้พิการและผู้สูงอายุในยุโรปมีมากถึง 120 ล้านคนในปี 2005 โดยร้อยละ 70 ของประชากรที่เป็นผู้พิการและผู้สูงอายุมีความพร้อมทั้งสภาพการเงินและความสามารถทางร่างกายในการเดินทางท่องเที่ยว ในประเทศไทยมีผู้พิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ ณ เดือนธันวาคม 2558 เป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 1,737,496 คน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางร่างกายมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็นถูกจัดให้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้พิการที่มีศักยภาพในการเดินทางท่องเที่ยวค่อนข้างสูงเพราะสามารถเดินทางท่องเที่ยวด้วยตัวเองได้ (Small, Darcy and Packer, 2012) ดังนั้นเพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงควรให้ความสนใจในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อผู้พิการเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ดีผลจากงานวิจัยของพิทักษ์ ศิริวงศ์ และ ปัทมอร เส็งแดง (2554) พบว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวของผู้พิการยังไม่เป็นรูปธรรมเนื่องจากยังขาดข้อมูลทั้งในเรื่องรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคทางการท่องเที่ยว รวมทั้งความต้องการในเรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับผู้พิการ นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Freeman and Selmi (2010) พบว่าถึงแม้ความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยวของผู้พิการจะสูงขึ้นมากแต่การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ยังคงมีอยู่น้อย และในงานจำนวนน้อยนั้นยังเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย (Poria, Reichel and Brandt, 2011)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาเพื่อให้ทราบถึงโอกาสเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและบริการต่างๆ ทางการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและลักษณะของการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาในสังคมไทยเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรองรับผู้พิการทางสายตา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิการทางสายตามีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมทั้งได้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคำว่าความพิการ (Disability)

ความพิการ (Disability) คือ คำที่ใช้ครอบคลุมทั้งความบกพร่องในด้านต่างๆ ข้อจำกัดในการทำกิจกรรมต่างๆ และการต้องควบคุมการเข้าร่วมในบางเรื่อง (Bowtell, 2015)

ผู้พิการทางสายตา (Visual Disabled)

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ฉบับที่สอง (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2556) ได้ให้ความหมายของ “ผู้พิการทางสายตา” ว่าหมายถึง บุคคล หรือ กลุ่มคน ที่สูญเสียการมองเห็นหรือผู้ที่มีข้อจำกัดหรือความบกพร่องทางการมองเห็น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. คนตาบอด (The Blind) หมายถึง คนที่สูญเสียการมองเห็น ไม่สามารถมองเห็นได้ในระยะ 6 เมตร หรือ 20 ฟุต ทำให้สูญเสียการมองเห็นโดยรอบด้านไม่สามารถอ่านหนังสือธรรมดาได้ ต้องใช้อักษรเบรลล์ (Braille Code) หรือวิธีการฟังแถบบันทึกเสียง
2. คนสายตาเลือนราง (Low Vision) หมายถึง คนที่สูญเสียการมองเห็นแต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ที่มีขนาดใหญ่ได้ โดยใช้อุปกรณ์พิเศษหรือแว่นขยาย

การท่องเที่ยวที่คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ (Accessible Tourism)

Darcy & Dickson (2009) อธิบายคำว่า Accessible Tourism ว่าคือ การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเพิ่มความต้องการในเรื่องของการเข้าถึงในมิติต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน และการรับรู้ เพื่อให้แต่ละบุคคลได้รับความเสมอภาคและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันผ่านผลิตภัณฑ์ บริการและสภาพแวดล้อมที่ถูกออกแบบมาเพื่อทุกคน (Universal Design) ซึ่งคำจำกัดความนี้หมายรวมถึงผู้ที่เดินทางพร้อมกับเด็กในรถเข็น ผู้สูงอายุ และคนพิการ

แนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design)

การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล **หรือการออกแบบเพื่อการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคมเป็นแนวคิดเรื่องการออกแบบสิ่งของ สถานที่ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็น** คนป่วย คนสูงอายุ คนแคระ สตรีตั้งครรภ์ เด็กเล็กที่มากับรถเข็นเด็ก คนพิการประเภทต่างๆ ไม่ว่า ตาบอด หูหนวก แขนขาร่างกายพิการ คนพิการทางปัญญาทางจิต คนที่อ่านหนังสือไม่ออก ฯลฯ **เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้อย่างเท่าเทียมกัน** โดยไม่ต้องมีการออกแบบดัดแปลงพิเศษหรือเฉพาะเจาะจงเพื่อบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ (Hersh, 2010 and Mace, 1988)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Bowtell (2015) ได้ศึกษาการประเมินมูลค่าและความน่าดึงดูดใจทางการตลาดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบเข้าถึงได้สำหรับคนทุกกลุ่มในยุโรปและพบว่าความต้องการในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและบริการต่างๆ ทางการท่องเที่ยวในยุโรปมีสูงขึ้นมาก โดยประชากรผู้พิการและผู้สูงอายุในยุโรปว่ามีมากถึง 120 ล้านคนใน

ปี 2005 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 27 ของประชากรในยุโรป และอาจมีมากถึง 160 ล้านคนในปี 2025 โดยร้อยละ 70 ของประชากรที่เป็นผู้พิการและผู้สูงอายุมีพร้อมทั้งสภาพทางการเงินและความสามารถทางร่างกายในการเดินทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับข้อมูลจาก European Commission (EU) (2013) ที่มีการประมาณว่านักท่องเที่ยวผู้พิการใน EU ท่องเที่ยวมากถึง 170 ล้านครั้งในช่วงกลางปี 2012 ถึงกลางปี 2103 และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวปกติถึง 1.16 เท่า ซึ่งมีศักยภาพทำให้เกิดรายได้สูงถึง 88.6 พันล้านยูโรในปี 2025 อย่างไรก็ดี นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากกว่าร้อยละ 25 เลือกที่จะไม่เดินทางท่องเที่ยวเพราะข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการต่างๆ ทางการท่องเที่ยว

ตามกฎมาตรฐานความเท่าเทียมกันของสหประชาชาติ (The United Nations Standard Rules on the Equalisation of Opportunities, 1990) แสดงให้เห็นถึงอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่างๆ ของผู้พิการซึ่งแยกออกได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility design) แยกออกได้เป็น 3 มิติคือ 1.1 การเข้าถึงทางด้านกายภาพ เช่น ทางลาดสำหรับรถเข็น 1.2 การเข้าถึงทางด้านความรู้สึก เช่น การแตะสัมผัส ระบบการได้ยิน เสียง และ 1.3 การเข้าถึงทางด้านการสื่อสาร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผู้พิการทางด้านการเขียนและการพูด

2. ข้อมูล (Information) ทั้งนี้พบว่าการขาดแคลนข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญที่บังคับให้นักท่องเที่ยวผู้พิการต้องยกเลิกการเดินทางท่องเที่ยว

3. ทัศนคติ (Attitudes) Stumbo and Pegg (2005) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการปรับปรุงบริการต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้พิการเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ หากบุคลากรในหน่วยงานยังมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นการอบรมพนักงานจึงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา มิตตานนท์สกุล (2553) ที่พบว่าคนขับแท็กซี่ส่วนใหญ่มีเจตคติในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูงต่อคนพิการ เนื่องจากความกลัวถูกทำร้ายและเรื่องของการสื่อสาร จึงควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ต่างๆ เพื่อสร้างความความมั่นใจและความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับบุคคลทั่วไปและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่างๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยว ความต้องการและรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองผู้พิการในด้านต่างๆ (มนัสสินี บุญมีศรีสง่า และคณะ, 2557; ชูกลิ่น อุนวิจิตร และคณะ, 2557; พิทักษ์ ศิริวงศ์ และ ปัทมอร เส็งแดง, 2554) ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ผู้พิการมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวเหมือนคนปกติ โดยจะเดินทางกับครอบครัวเป็นหลัก เพราะครอบครัวเป็นผู้ดูแลและออกค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่เข้าถึงได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น และอุปสรรคสำคัญที่พบในการเดินทางท่องเที่ยวคือการหาข้อมูลการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการทั้งในส่วนของการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว ที่พักและร้านอาหาร รวมทั้งทัศนคติของผู้คนในสังคมที่มองว่าผู้พิการไม่ควรออกมาท่องเที่ยว

การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตาทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายของคำว่า ความพิการ การแบ่งประเภทของผู้พิการของผู้พิการทางสายตา ลักษณะของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวคิดในการออกแบบ

สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการ ส่วนการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทำให้ผู้วิจัยพบว่าผู้พิการเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และมีความสามารถทั้งทางร่างกายและทางเศรษฐกิจในการเดินทางท่องเที่ยว จัดเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทำความเข้าใจผู้ให้ข้อมูลหลักและข้อมูลที่ได้รับ รวมทั้งยังทำให้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างครอบคลุมอีกด้วย

วิธีการวิจัย

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยา แบบศึกษาประวัติชีวิตและเรื่องเล่า (Life History and Narative Approach) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรรค์สังคม (Social Constructivism Paradigm) ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการที่ใช้ในการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิตด้วยการศึกษาวิธีคิด การให้ความหมาย การตีความสถานการณ์และเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของบุคคลจากอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งจะมีผลต่ออนาคต เพราะเชื่อว่าความจริงไม่ใช่สิ่งคงที่แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างแตกต่างในแต่ละบริบทของสังคม และสิ่งที่สำคัญคือความหมายและประสบการณ์ของมนุษย์ (นภาภรณ์ หะวานนท์, 2550) เรื่องเล่าจึงนำเสนอในรูปแบบของอัตชีวประวัติ (Autobiography) เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์บริบททางสังคม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) โดยใช้หลักการว่าผู้ให้ข้อมูลต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติคือ 1) เป็นผู้พิการทางสายตา 2) อยู่ในวัยทำงานและมีการเดินทางท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ 3) ยินดีให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) คือคำตอบที่ได้ซ้ำกันและไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล โดยงานวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ตัวผู้วิจัย เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยเนื่องจากผู้วิจัยต้องมีความไวต่อทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน ดังนั้นจึงมีการเตรียมในส่วนของความรู้ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) มีการกำหนดแนวคำถามเพื่อให้เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการเก็บข้อมูล
3) อุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ ปากกา ดินสอ สมุดจดบันทึก เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน เพื่อให้สามารถสังเกตพฤติกรรม ปฏิกิริยาของผู้ให้สัมภาษณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เปิดเผย

ความรู้สึกได้เต็มที่ 2) การสังเกตและจดบันทึก ลักษณะของการเก็บข้อมูลเป็นการเน้นให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าเรื่องเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้สังเกตและจดบันทึกประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ 3) การศึกษาเอกสาร เป็นการเตรียมตัวทั้งก่อน ระหว่างการเก็บข้อมูล และภายหลังจากเก็บข้อมูลแล้ว โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องจากหลายแหล่ง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) (สุภางค์ จันทวาณิช, 2540) เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลคือ การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกเสียง การสังเกต

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลเริ่มต้นจากการถอดบทสัมภาษณ์จากการบันทึกเสียงเป็นตัวอักษร ผู้วิจัยอ่านข้อมูลแล้ววิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์เพื่อหาแก่นของข้อมูลและพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล จากนั้นทำการแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่มานำเสนอแบบพรรณนาโดยมีข้อความบรรยายประกอบเพื่อเพิ่มความชัดเจน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้พิการทางสายตาจำนวน 10 คนและนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผลการศึกษามีดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ภูมิหลังและการดำเนินชีวิต

ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีทั้งที่เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดและคนที่อยู่ต่างจังหวัดแต่เข้ามาเรียนและอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ โดยทุกคนอยู่ในวัยทำงานและมีช่วงอายุตั้งแต่ 23 - 47 ปี จบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จนถึงระดับปริญญาตรี โดยมีภาวะการพิการทางสายตาที่แตกต่างกันตั้งแต่เห็นเลือนรางจนถึงบอดสนิท โดยเป็นการพิการในช่วงอายุที่แตกต่างกัน คือพิการแต่กำเนิด พิการในช่วงวัยเด็ก และพิการในช่วงวัยรุ่น ซึ่งการพิการทางสายตาในช่วงอายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้สภาพแวดล้อม การเรียนรู้ การจดจำลักษณะของสภาพแวดล้อมและสิ่งต่างๆ รวมถึงการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับโอกาสในการอบรมเพื่อเรียนรู้การใช้ชีวิตของผู้พิการทางสายตาที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ศูนย์ฝึกอาชีพ โรงเรียนสอนคนตาบอด เป็นต้น เพื่อสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ด้วยตัวเอง และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยการเรียนรู้ประกอบไปด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้ คือ การเรียนอักษรเบรลล์ การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้ไม้เท้าในชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตประจำวันอย่างปลอดภัย การเดินทาง รวมถึงการเรียนวิชาชีพต่างๆ เช่น การนวด การทำ

การเกษตร เป็นต้น การได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างคนปกติประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ ในการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้กับผู้พิการทางสายตา ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้คิดว่าตัวเองเป็นผู้พิการแต่รู้สึกว่าตัวเองเป็นคนธรรมดาเหมือนคนปกติทั่วๆ ไป ที่สามารถดำเนินกิจกรรมประจำวัน ทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองและเดินทางไปไหนมาไหนได้ด้วยตัวเอง เพียงแค่ขาดประสาทสัมผัสบางอย่างและต้องการความช่วยเหลือในบางเรื่องเท่านั้นโดยในปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลทุกคนใช้ชีวิตประจำวันอย่างปกติโดยมีทั้งที่พักกับครอบครัวและอาศัยคนเดียวและเดินทางจากที่พักอาศัยมาที่ทำงานด้วยตัวเองทุกวัน โดยเป็นการเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนประเภทต่างๆ ตั้งแต่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถบัสประจำทาง รถไฟ รถไฟฟ้า รถไฟฟ้าใต้ดิน รถแท็กซี่ ในช่วงวันหยุดพักผ่อนก็มีการเดินทางท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ กับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน โดยเป็นการไปท่องเที่ยวทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยในประเด็นนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้สอดคล้องดังความว่า

“อย่ามองว่าคนที่ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปจะทำให้เขาไม่อยากทำอะไรเลย” (B นามสมมติ, 2559)

“อย่ามองว่าเราเป็นคนน่าสงสารเพียงเพราะแค่เราขาดอะไรบางอย่างไป” (C นามสมมติ, 2559)

2. การหาข้อมูลก่อนการเดินทางท่องเที่ยว

เนื่องจากผู้พิการทางสายตาจำเป็นต้องทราบข้อมูลต่างๆ ในการท่องเที่ยวมากกว่าคนปกติ ดังนั้นการหาข้อมูลของทั้งแหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง ที่พัก ร้านอาหาร และอื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลมีวิธีในการค้นหาข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายตั้งแต่สอบถามคนที่เคยไปยังสถานที่นั้นๆ มาแล้วติดต่อไปยังสมาคมต่างๆ เพื่อให้จัดรายการนำเที่ยวสำหรับกลุ่มคนตาบอดโดยเฉพาะ หรือสอบถามข้อมูลต่างๆ ในรายการนำเที่ยวที่ทางสมาคมได้เคยจัดนำเที่ยวไปแล้ว แต่วิธีที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้ในการค้นหาข้อมูลต่างๆ ทางการท่องเที่ยวมากที่สุด คือการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเองผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักใช้โปรแกรมอ่านออกเสียงบนหน้าจอ (JAWS for Windows) ของทางไมโครซอฟท์ ซึ่งเป็นโปรแกรมของต่างประเทศ สำหรับในส่วนของภาษาไทยจะเป็นโปรแกรมอ่านออกเสียงบนหน้าจอเป็นภาษาไทยชื่อ โปรแกรมตาทิพย์ (PPA Tatip) ที่สมาคมคนตาบอดร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (Nectec) สร้างสรรค์ขึ้น ทั้งนี้จะมีโปรแกรมลักษณะนี้หลายโปรแกรม โดยบางโปรแกรมใช้เสียงในการอ่านข้อความต่างๆ ที่ปรากฏในเว็บไซด์ได้เลยทำให้การหาข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว อย่างไรก็ดีโปรแกรมเหล่านี้ยังไม่สามารถอ่านเว็บไซด์ที่มีภาพปะปนกับข้อความได้จึงทำให้ผู้ใช้โปรแกรมนี้มีปัญหาอยู่บ้างเมื่อเข้าสู่เว็บไซด์ที่มีทั้งข้อความและภาพอยู่ด้วยกัน ผู้ให้ข้อมูลยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าโปรแกรมต่างๆ เหล่านี้สามารถติดตั้งที่คอมพิวเตอร์ได้โดยใช้เวลาไม่นานทำให้การค้นหาข้อมูลของผู้พิการทางสายตาผ่านทางเว็บไซด์ต่างๆ เป็นไปโดยสะดวก

3. ประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา

สำหรับประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวนั้นผู้ให้ข้อมูลทุกคนเดินทางท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ โดยกลุ่มคนที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกเดินทางท่องเที่ยวด้วยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ 1) ครอบครัว 2) เพื่อนที่เป็นคนตาบอดหรือตาเลือนราง และ 3) เพื่อนที่เป็นคนตาดีที่พร้อมเดินทางและดูแลคนตาบอด แต่ก็มีบางครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องเดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพังซึ่งก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลต่างๆ ในระหว่างการเดินทาง สำหรับสถานที่

ท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวมักเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น ทะเล ภูเขา ป่า น้ำตก เพราะถึงแม้จะมีความยากลำบากในการเข้าถึง แต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ก็ทำให้ผู้พิการทางสายตารู้สึกปลอดโปร่ง ไม่มีความกดดัน สามารถใช้ประสาทสัมผัสที่มีอยู่ได้ครบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ยินเสียงของธรรมชาติ การได้จับ ได้สัมผัสกับสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว การได้สูดอากาศที่บริสุทธิ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้พิการทางสายตารู้สึกผ่อนคลายและชดเชยการมองไม่เห็นได้

"คนตาบอดชอบเที่ยวธรรมชาติมาก เพราะได้สัมผัสกับสิ่งต่างๆ แม้แต่การดำน้ำที่ถึงแม้จะไม่เห็นอะไร แต่การได้สัมผัสบรรยากาศในน้ำก็เป็นความสุขแล้ว" (F นามสมมติ, 2559)

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับผู้พิการทางสายตา คือ น้ำตกห้วย แม่ขมิ้น ที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีการทำทางเดินแบบมีราวจับตลอดเส้นทาง ทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถเดินเข้าสู่น้ำตกเองได้ด้วยตัวเอง และยังมีการปรับภูมิทัศน์โดยรอบเพื่อให้สะดวกต่อการเล่นน้ำในบริเวณน้ำตก ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกมีความสุขกับการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง

"การมองไม่เห็นอาจจะเป็นอุปสรรคในการท่องเที่ยวบ้าง แต่ไม่มาก" (A นามสมมติ, 2559)

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังเล่าเพิ่มเติมอีกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิ วัดและแหล่งเลือกซื้อสินค้า (Shopping) ต่างๆ ก็เป็นสถานที่ที่ผู้พิการทางสายตานิยมเดินทางไปท่องเที่ยวอีกด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปวัดเพื่อการทำบุญ และให้อาหารปลา ทำให้จิตใจสงบจากการเผชิญปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนการไปเลือกซื้อสินค้า นั้นผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่กระทำได้โดยง่ายเพราะสถานที่ต่างๆ ในการเลือกซื้อสินค้าสามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างครบ มีคนคอยช่วยเหลือดูแลและมีเสียงต่างๆ ทั้งจากฝ่ายประชาสัมพันธ์และจากผู้ขายให้ได้ยินเสมอๆ ทำให้รู้สึกไม่โดดเดี่ยว รู้สึกมีผู้คนอยู่รอบข้างและพร้อมจะให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวที่มีความแปลกใหม่ก็เป็นที่ดึงดูดให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกต้องการเดินทางไปเที่ยวชม เช่น เมืองหิมะ ดรีมเวิลด์ แต่ก็มีผู้ให้ข้อมูลบางคนเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีความคุ้นเคย เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการถูกหลอกลวงและไม่ต้องการรบกวนผู้อื่นมากนัก ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลเดินทางท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยปีละ 5 – 6 ครั้งสำหรับการท่องเที่ยวไปยังต่างจังหวัด และเดินทางท่องเที่ยวทุกเดือนสำหรับการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครหรือโดยรอบกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ย้ำให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ผู้พิการทางสายตาสามารถทำได้ด้วยตัวเอง

"ชอบเที่ยวมาก ยิ่งคนมองว่าคนตาบอดไม่ควรมาเที่ยวยิ่งต้องไปเที่ยวให้เค้าเห็นว่าเราก็เที่ยวเองได้ ต้องให้เค้ายอมรับเราให้ได้" (E นามสมมติ, 2559)

ด้านประสบการณ์การเดินทางของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์เดินทางด้วยยานพาหนะที่หลากหลาย เช่น เครื่องบิน รถยนต์ รถไฟ รถโดยสารประจำทาง เรือ โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

3.1 การเดินทางโดยเครื่องบิน

ผู้ให้ข้อมูลบางคนเคยมีประสบการณ์เดินทางด้วยสายการบินต่างๆ ซึ่งทุกคนให้ข้อมูลตรงกันว่า ทุกสายการบินมีระบบการดูแลผู้พิการเป็นอย่างดีหากผู้พิการได้แจ้งรายละเอียดไว้ตั้งแต่ตอนสำรองบัตรโดยสาร การ

ช่วยเหลือเริ่มตั้งแต่การทำเช็คอินจนกระทั่งพาไปนั่งในเครื่องบิน ทั้งนี้ผู้พิการทางสายตาได้สิทธิ์ในการขึ้นเครื่องบินก่อนผู้โดยสารปกติแต่จะได้ลงจากเครื่องบินเป็นคนสุดท้าย เพื่อที่พนักงานจะได้มีเวลาในการช่วยเหลือดูแลได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการบริการเหล่านี้สร้างความประทับใจให้กับผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างมาก

"สายการบินดูแลดีมากทุกสายการบินเลย ไม่รู้ว่าเป็นเพราะเป็นความรับผิดชอบของเค้าหรือเปล่า แต่ประทับใจมาก"(G นามสมมติ, 2559)

"เค้าทำให้เรารู้สึกว่าเราไม่ได้เป็นคนพิการ เราเป็นแค่คนธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น"(J นามสมมติ, 2559)

อย่างไรก็ดีผู้ให้ข้อมูลเคยเดินทางด้วยเครื่องบินเฉพาะเส้นทางภายในประเทศเท่านั้นยังไม่เคยมีประสบการณ์เดินทางไปต่างประเทศ

3.2 การเดินทางโดยรถยนต์

การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวพร้อมกับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนที่สายตาดี และการเช่าเหมารถตู้ เป็นทางเลือกของการเดินทางที่ผู้ให้ข้อมูลชื่นชอบมากที่สุด เนื่องจากสามารถสื่อสารกับคนขับรถและแจ้งความต้องการต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ไม่ต้องกังวลว่าจะหลงทาง หรือต้องขึ้นลงรถที่ไหน และสามารถแวะพักตามสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องการได้โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา

"ไปรถส่วนตัวสบายที่สุด จอดได้ตามที่ต้องการ และคนขับก็จะมาตามเราขึ้นรถด้วย ไม่ต้องกลัวว่าจะตกรถ"(D นามสมมติ, 2559)

อย่างไรก็ดีวิธีนี้เป็นวิธีที่เสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก และมีข้อจำกัดคือหากเป็นการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวต้องมีคนขับรถเป็นคนในครอบครัวหรือเพื่อนที่เป็นคนตาดีและพร้อมที่จะเดินทางด้วยกัน แต่หากเป็นการเช่าเหมารถตู้ก็ต้องหาคนร่วมเดินทางให้ได้พอดีกับจำนวนที่นั่ง เพื่อช่วยกันรับผิดชอบค่าใช้จ่าย รวมทั้งต้องหาคนขับรถที่มีความเข้าใจสภาพและความต้องการของผู้พิการทางสายตาอีกด้วย

"รถตู้นั่งสบาย เดินทางสะดวกแต่ต้องหาคนไปพร้อมๆ กัน จะได้ช่วยกันหารค่ารถ" (G นามสมมติ, 2559)

3.3 การเดินทางโดยรถไฟ

สำหรับผู้ให้ข้อมูลแล้วการเดินทางด้วยรถไฟถือเป็นการผจญภัยครั้งใหญ่เพราะใช้เวลานานมาก เสียงดังและมีความโคลงเคลงตลอดการเดินทาง รวมทั้งไม่สะดวกในการประมาณระยะในการก้าวเดิน ทำให้มีความผิดพลาดและนำไปสู่อุบัติเหตุได้ง่ายถึงแม้จะใช้ไม้เท้าช่วยก็ตาม ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลเคยเดินทางด้วยรถไฟชั้น 3 โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (รถไฟฟรี) ซึ่งไม่มีการระบุที่นั่ง ทำให้ต้องยืนตลอดการเดินทางสำหรับการเดินทางในระยะทางไม่ไกล เช่น กรุงเทพฯ – สมุทรสงคราม แต่หากเป็นการเดินทางในระยะทางไกล เช่น กรุงเทพฯ – อุบลราชธานี ผู้ให้ข้อมูลต้องนั่งตามบริเวณทางเดินซึ่งเป็นการกีดขวางผู้อื่น รวมทั้งต้องคอยระวังสัมภาระต่างๆ ในการเดินทางเพราะมีมิจฉาชีพบนรถไฟค่อนข้างมาก นอกจากนี้สินค้าบริโภคที่ขายบนรถไฟมีราคาค่อนข้างแพงทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูง แต่ข้อดีของการเดินทางด้วยรถไฟที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับคือการได้สัมผัสกับธรรมชาติระหว่างการเดินทางอย่างเต็มที่ การมีกระแสลมพัดผ่านตลอดเวลา การได้สูดกลิ่นไอของธรรมชาติในท้องถิ่นต่างๆ ที่รถไฟวิ่งผ่าน การได้ยินเสียงรอบๆ รวมทั้งเสียงของผู้โดยสารคนอื่นๆ พูดคุยตลอดการเดินทาง ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ประสาทสัมผัสเต็มที่ รู้สึกผ่อนคลายและมีความสุข ชดเชยการมองไม่เห็นได้เป็นอย่างดี ข้อมูลเหล่านี้สอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า

"เดินทางด้วยรถไฟถือว่าหนักหนาสาหัสมาก เคยขึ้นรถไฟชั้น 3 ไปเชียงใหม่ใช้เวลาไป 16 ชั่วโมง นานมากแต่ก็คุ้มค่ามากเพราะมีความสุขมากระหว่างการเดินทาง" (F นามสมมติ, 2559)

3.4 การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง

การเดินทางด้วยวิธีนี้เป็นวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความนิยม เพราะสะดวกในหลายประการ เช่น มีรถโดยสารให้เลือกหลากหลายบริษัท ประเภทรถโดยสารสอดคล้องกับความต้องการ เวลาในการเดินรถ และราคาที่สมเหตุสมผล อีกทั้งพนักงานขับรถ พนักงานเก็บค่าโดยสารและผู้โดยสารส่วนใหญ่ก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีตลอดการเดินทาง

"ถ้าไม่มีเพื่อนไปด้วยก็จะเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทางเพราะสะดวก ราคาไม่แพง รถมีให้เลือกเยอะ" *(H นามสมมติ, 2559)*

อย่างไรก็ดีหากมีการเพิ่มเติมอุปกรณ์บางอย่าง เช่น อุปกรณ์ให้เสียงเพื่อบอกตำแหน่งว่าขณะนี้รถอยู่ที่ไหนแล้วก็จะทำให้ผู้พิการทางสายตามีความสะดวกในการเดินทางมากขึ้นและไม่ต้องรบกวนผู้ร่วมเดินทางคนอื่นมากนัก

3.5 การเดินทางโดยเรือ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดพบว่า การเดินทางด้วยเรือไม่ว่าจะเป็นเรือโดยสารเพื่อข้ามฟาก เรือหางยาว เรือเร็ว (Speed Boat) หรือเรือโดยสารเพื่อการท่องเที่ยว ล้วนแล้วแต่เป็นการเดินทางที่มีความยากลำบากค่อนข้างมาก ตั้งแต่การขึ้นลงเรือที่เป็นเรื่องที่ยากที่สุดเพราะต้องมีคนคอยดูแลและควรเป็นคนที่ได้รับการฝึกมาโดยเฉพาะ เพราะต้องอธิบายรายละเอียดต่างๆ ให้ครบถ้วน รวมไปถึงการเดินบนเรือซึ่งจะมีความโคลงเคลงมากต้องใช้ความระมัดระวังสูงทำให้การเดินทางด้วยวิธีนี้ไม่ได้รับความนิยมมากนัก ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องดังนี้

"พนักงานบนเรือต้องเน้นการอธิบายรายละเอียดให้คนตาบอดเข้าใจสภาพ เพื่อที่จะช่วยเหลือตัวเองให้ได้มากที่สุด"(I นามสมมติ, 2559)

4. ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เคยเดินทางท่องเที่ยวมาแล้วทั้ง 10 คนนั้น พบว่าทุกคนพยายามช่วยเหลือตัวเองให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น อย่างไรก็ดียังมีประเด็นปัญหาต่างๆ ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

4.1 ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง/การเดินทาง เป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากเนื่องจากยานพาหนะเป็นสิ่งที่จะนำนักท่องเที่ยวไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และสร้างความทรงจำที่ดี แต่ในทางปฏิบัติแล้วระบบขนส่งมวลชนในประเทศไทยยังไม่สามารถรองรับความต้องการของผู้พิการทางสายตาได้ จึงทำให้ยังมีปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถแยกตามประเภทของยานพาหนะได้ ดังนี้

4.1.1 รถโดยสารประจำทาง

การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์ให้เสียงเพื่อบอกได้ว่าขณะนี้รถโดยสารอยู่ที่ใดและที่นั่งพิเศษเพื่อผู้พิการทางสายตาซึ่งควรได้นั่งที่นั่งใกล้ทางขึ้นลงหรือใกล้คนขับเพื่อความสะดวกในการขึ้นลงรถและการสอบถามเส้นทาง

การขาดการควบคุมความเร็วในการขับขี่ ทำให้ผู้พิการทางสายตารู้สึกหวาดกลัวตลอดการเดินทาง รวมทั้งการเร่งรีบในการเข้าจอดยังจุดจอดต่างๆ และการจำกัดเวลาในการขึ้นลงรถ ซึ่งเป็นปัญหามากเพราะผู้พิการทางสายตาจะใช้เวลาในการขึ้นลงยานพาหนะมากกว่าคนปกติ

การไม่มีจุดจอดที่แน่ชัดระหว่างทาง ทำให้ผู้พิการทางสายตาที่ต้องลงระหว่างทางต้องพึ่งพิงพนักงานเก็บค่าโดยสาร หรือผู้โดยสารด้วยกันในการบอกทาง ซึ่งบางครั้งผู้ที่ถูกไหว้วานก็รู้สึกว่าเป็นภาระ

4.1.2 รถไฟ

การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ที่สามารถให้ความช่วยเหลือ ณ ชานชาลา เนื่องจากระยะห่างระหว่างตู้รถไฟและชานชลาค่อนข้างมาก ขั้นบันไดในการขึ้นตู้รถไฟมีความสูงกว่าขั้นบันไดปกติ อีกทั้งความโคลงเคลงขณะที่รถวิ่งยังเป็นปัญหาในการเดินระหว่างตู้รถไฟหนึ่งไปยังอีกตู้รถไฟหนึ่งอีกด้วย ทำให้ผู้พิการทางสายตาต้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเสมอ

4.1.3 เรือ

การขึ้นลงเรือ ไม่ว่าจะเป็นเรือโดยสารขนาดใหญ่ที่จอดเทียบท่าและสามารถเดินจากท่าเรือสู่ลำเรือได้เลย เรือเร็วที่ต้องเดินลุยน้ำเพื่อไปขึ้นเรือ หรือเรือหางยาวที่ต้องก้าวจากท่าเรือเพื่อลงสู่ลำเรือ ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับผู้พิการทางสายตาทั้งสิ้นเพราะคลื่นที่กระแทกตัวเรือตลอดเวลาทำให้ตัวเรือไม่อยู่นิ่ง ส่งผลให้ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถประมาณระยะห่างระหว่างท่าเรือและตัวเรือได้ถูกต้องจึงทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

4.1.4 เครื่องบิน

การไม่ทราบเคาน์เตอร์ลงทะเบียนเพื่อรับบัตรขึ้นเครื่อง (Check in) ว่าเป็นเคาน์เตอร์ใดและเคาน์เตอร์นั้นๆ ตั้งอยู่ที่ใด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้พิการทางสายตาไม่สามารถอ่านข้อมูลจากกระดานแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเคาน์เตอร์ในการทำเช็คอิน (Departure Board) ได้ด้วยตัวเอง จึงต้องมีบุคคลอื่นช่วยเหลือในการอ่านข้อมูลและนำทางไปยังบริเวณเคาน์เตอร์ นอกนั้นพบว่าการเดินทางด้วยเครื่องบินมีปัญหาระหว่างการเดินทางน้อยที่สุด เนื่องจากพนักงานมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้พิการเป็นอย่างดี

4.2 ปัญหาด้านที่พัก ปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลพบสามารถแยกออกได้เป็น 2 ด้านหลักๆ คือ

4.2.1 ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและสามารถรองรับความต้องการของผู้พิการทางสายตาได้ เช่น ป้ายบอกทางที่เป็นอักษรเบรลล์ อุปกรณ์ให้เสียงในลิฟท์ ทางเดินสำหรับผู้พิการทางสายตา (Braille Block) ทำให้ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถหาทางไปสถานที่ต่างๆ ในที่พักได้ด้วยตัวเอง ต้องสอบถามหรือพึ่งพาพนักงานของที่พัก ซึ่งหลายครั้งพนักงานไม่ว่างที่จะตอบคำถามหรือนำทางไปยังสถานที่ต่างๆ ทำให้เสียเวลาในการสอบถามจากคนอื่นๆ และยังพบว่าบ่อยครั้งที่พนักงานของที่พักแจ้งพิกัดของสถานที่ต่างๆ ผิดไปจากที่ควรเป็น ทำให้เกิดการหลงทางอยู่เสมอ

4.2.2 ปัญหาด้านพนักงาน ซึ่งแยกออกเป็นเรื่อง 1) การขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้พิการ เช่น การที่พนักงานนำทางผู้พิการทางสายตาด้วยการดึงไม้เท้าทำให้เกิดการเสียหลัก หรือการที่พนักงานเลือกให้ข้อมูล

ของที่พักเพียงบางส่วนเพราะความเข้าใจว่าผู้พิการทางสายตาไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์หรือสถานที่ทุกแห่งในที่พัก ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องลักษณะทางกายภาพของที่พัก 2) ทัศนคติแง่ลบที่มีต่อผู้พิการว่าไม่ควรเดินทางท่องเที่ยว หรือการไม่ทราบสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้พิการทำให้พนักงานมีการใส่อารมณ์ในการอธิบายข้อมูลต่างๆ เพราะผู้พิการทางสายตามีการสอบข้อมูลที่มากกว่าคนปกติ

สำหรับปัญหาอื่นๆ ที่พบมักเป็นปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เช่น การไม่ทราบว่ามีสิ่งของอะไรในห้องพักบ้าง การหาสิ่งของต่างๆ ในที่พักไม่เจอ หรือการลืมว่าวางกุญแจไว้ที่ใดและไม่สามารถหาเจอได้ด้วยตัวเอง ต้องโทรมาขอความช่วยเหลือจากพนักงาน เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลพบว่าพนักงานส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมการดูแลผู้พิการ ทำให้ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการช่วยเหลือผู้พิการในเรื่องต่างๆ

4.3 ปัญหาด้านร้านอาหาร ผู้ให้ข้อมูลทุกคนให้สัมภาษณ์ตรงกันว่าเป็นปัญหาที่ผู้พิการทางสายตาพบบ่อยที่สุดและต้องพึ่งพิงพนักงานในร้าน หรือคนอื่นๆ รอบข้างเป็นอย่างมาก โดยสามารถแยกประเด็นปัญหาออกตามลักษณะของการรับประทานอาหารดังนี้

4.3.1 อาหารตามสั่ง (A La Carte) ผู้พิการทางสายตาต้องให้พนักงานอ่านเมนูให้ฟังว่ามีอะไรบ้าง และในหลายครั้งต้องขอให้พนักงานทบทวนเมนูอีกรอบซึ่งทำให้พนักงานรู้สึกว่าเป็นการเสียเวลาอย่างมาก พนักงานจึงแจ้งเพียงแค่ไม่กี่เมนู ทำให้ผู้พิการมีโอกาสในการรับประทานอาหารที่ไม่หลากหลาย

4.3.2 อาหารชุด (Set Menu) หรือโต๊ะจีน ปัญหาที่พบคือการไม่ทราบว่ามีอาหารอะไรวางอยู่ตรงไหนบ้าง ทำให้ผู้พิการทางสายตาต้องสอบถามบุคคลอื่นอยู่ตลอด รวมทั้งเมื่อมีการหมุนหรือสับเปลี่ยนอาหารไปจากจุดเดิมก็ทำให้ไม่ทราบตำแหน่งและไม่กล้าตักบ่อยๆ เพราะเกรงจะรบกวนคนอื่นบนโต๊ะอาหาร ทำให้ผู้พิการส่วนใหญ่เลือกที่จะอาหารเพียงบางอย่างและไม่ตักเพิ่มอีก

4.3.3 อาหารบุฟเฟ่ต์ (Buffet) ผู้พิการทางสายตาต้องอาศัยผู้อื่นในการนำทางมายังแถวตั้งอาหาร (Line Buffet) และอธิบายว่ามีอาหารอะไรบ้างก่อนจะที่ตักกลับไปรับประทาน ซึ่งผู้พิการทางสายตารู้สึกเกรงใจที่อาจต้องรบกวนผู้อื่นหลายครั้ง

4.4 ปัญหาด้านแหล่งท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้ข้อมูลประสบปัญหาด้านนี้น้อยที่สุด เพราะในแหล่งท่องเที่ยวจะมีพนักงานหรือนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลืออยู่แล้ว รวมทั้งตัวผู้พิการทางสายตาเองก็ทราบศักยภาพของตัวเองและจะไม่ทำอะไรที่เกินกว่าความสามารถทางร่างกายหรือประสบการณ์ที่มีอยู่แล้ว อย่างไรก็ดีปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวสามารถแยกออกได้เป็น 2 ด้านคือ

4.4.1 การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ เช่น ป้ายบอกทางหรือแผนที่ที่มีอักษรเบรลล์กำกับ ทางเดินสำหรับผู้พิการทางสายตา เสียงสัญญาณเตือนในจุดต่างๆ เพื่อทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเองไม่ต้องรบกวนผู้อื่นมาก

4.4.2 การขาดบุคลากรเพื่อดูแลนักท่องเที่ยวผู้พิการโดยเฉพาะ เช่น อาสาสมัครเพื่อนำเที่ยวผู้พิการทางสายตา เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถให้ข้อมูลและความช่วยเหลือผู้พิการได้อย่างถูกต้องของเพื่อให้ตัวผู้พิการเองได้รับอรรถรสในการท่องเที่ยวที่ครบถ้วน

4.5 ปัญหาด้านบุคลากรผู้ให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการในภาคส่วนต่างๆ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยพบสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้านหลักๆ คือ

4.5.1 ทัศนคติในแง่ลบต่อนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้พิการ โดยพนักงานส่วนใหญ่มองว่าเป็นภาระที่ทำให้ต้องใช้เวลานานขึ้นในการดูแล การอธิบายข้อมูลต่างๆ และในบางครั้งยังต้องเสียเวลาในการทำงานเพื่อเดินไปรับส่งผู้พิการทางสายตาในจุดต่างๆ

4.5.2 การขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้พิการทางสายตาอย่างถูกต้อง ทำให้การช่วยเหลือในหลายครั้งเป็นการช่วยเหลือที่ผิดวิธีและสร้างปัญหาอื่นๆ ให้คนพิการทางสายตา เช่น การบอกทางโดยการดึงไม้เท้าของคนตาบอดแทนที่จะจับบริเวณแขนของคนตาบอด การไม่ได้บอกระยะห่างระหว่างสิ่งต่างๆ เช่น ระยะห่างของขั้นบันได ระยะห่างระหว่างตัวรถกับขอบถนน ระยะห่างระหว่างเรือสองลำ ซึ่งนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุได้

4.6 ปัญหาด้านการเข้าถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยว อีกหนึ่งปัญหาหลักของผู้พิการทางสายตาคือการหาข้อมูลเพื่อเตรียมตัวก่อนการเดินทาง ซึ่งผู้พิการส่วนใหญ่พยายามค้นหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตัวเองจากในเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ดีการค้นหาข้อมูลยังเป็นปัญหาสำหรับผู้พิการเนื่องจากสาเหตุหลัก 2 ประการคือ

4.6.1 เว็บไซต์ทางการท่องเที่ยวมักจะมีภาพประกอบค่อนข้างมาก แต่อุปกรณ์ที่ผู้พิการทางสายตาใช้ในการค้นหาข้อมูลไม่สามารถอ่านข้อมูลภาพได้ ทำให้ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถเข้าใจรายละเอียดที่ปรากฏในภาพได้

4.6.2 ข้อมูลส่วนใหญ่ในเว็บไซต์เป็นข้อมูลสำหรับบุคคลทั่วไป ยังขาดการระบุรายละเอียดสำหรับผู้พิการทางสายตา เช่น สถานที่ใดบ้างที่มีป้ายบอกทางที่เป็นอักษรเบรลล์ มีทางเดินสำหรับผู้พิการทางสายตา บริการอาสาสมัครเพื่อนำเที่ยวให้ผู้พิการทางสายตา หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมในการดูแลผู้พิการหรือไม่ เป็นต้น

5. ความต้องการการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการทางสายตา

เนื่องจากผู้พิการทางสายตาต้องการช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุดก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเองและได้รับความสุขจากการท่องเที่ยวเท่าเทียมกับคนปกติ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้คำแนะนำในเรื่องการอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับผู้พิการทางสายตาซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 ด้านหลักๆ คือ

5.1 ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว

5.1.1 ควรจัดให้มีอาสาสมัครนำเที่ยวผู้พิการทางสายตาประจำในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

5.1.2 ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในเรื่องของทัศนคติที่มีต่อผู้พิการ การดูแลผู้พิการอย่างถูกต้อง และความสำคัญของอุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้พิการทางสายตา เพราะบ่อยครั้งที่พบว่ามีการนำสิ่งของต่างๆ มาวางทับทางเดินสำหรับผู้พิการทางสายตา

5.1.3 เจ้าหน้าที่ในภาคส่วนต่างๆ ควรอธิบายข้อมูลให้ครบถ้วนและให้ผู้พิการทางสายตาตัดสินใจเองว่าสามารถทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวใดได้บ้างตามศักยภาพที่ตนเองมี ไม่ควรตัดสินใจแทนผู้พิการ

5.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

5.2.1 ควรจัดให้มีอุปกรณ์ให้เสียงในสถานที่ต่างๆ เช่น รถโดยสารประจำทาง ลิฟท์ ทางข้ามถนน

5.2.2 ควรจัดให้มีทางเดินสำหรับผู้พิการทางสายตาในสถานที่ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบอกเส้นทาง

5.2.3 ควรจัดให้ป้ายบอกทางหรือแผนที่แนะนำเส้นทางมีอักษรเบรลล์กำกับ โดยอักษรเบรลล์ที่กำกับอาจระบุเฉพาะที่สำคัญๆ เช่น ห้องน้ำ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

5.2.4 ควรจัดให้มีการทำภาพจำลองสำหรับคนสายตาเลือนราง เพราะคนกลุ่มนี้ยังสามารถมองเห็นได้เพียงแต่ภาพจำลองต้องมีขนาดใหญ่กว่าปกติเท่านั้น

5.2.5 ควรจัดให้มีทางลาดพร้อมราวจับในแหล่งท่องเที่ยวแบบปิด เช่น พิพิธภัณฑ์ เพราะสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งในผู้พิการประเภทต่างๆ และผู้สูงอายุ

5.2.6 ควรจัดให้มีโปรแกรมอำนวยความสะดวกต่างๆ (Application) ที่ใช้ร่วมกับโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยเฉพาะโปรแกรมที่สามารถบอกได้ว่าผู้พิการทางสายตาอยู่ ณ จุดใดในสถานที่นั้นๆ หรือสามารถค้นหาสถานที่ต่างๆ โดยใช้เสียงได้

5.2.7 ควรเพิ่มเติมข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้พิการทางสายตาในเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้พิการเข้าใจสภาพการท่องเที่ยวก่อนตัดสินใจเดินทาง

6. การเดินทางท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว

เมื่อได้สอบถามถึงการเลือกเดินทางท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยวผู้ให้ข้อมูลทุกคนตอบตรงกันว่าต้องการให้มีบริษัทที่จัดรายการนำเที่ยวเพื่อผู้พิการทางสายตาโดยเฉพาะ โดยมีผู้ให้ข้อมูลบางคนเคยเดินทางท่องเที่ยวกับทางบริษัทนำเที่ยว แต่ปัญหาที่พบคือต้องเป็นการเดินทางไปกับครอบครัวหรือเพื่อนที่สามารถดูแลกันเองได้ เพราะมัคคุเทศก์ไม่สามารถดูแลทุกคนได้อย่างทั่วถึงรวมทั้งผู้ให้ข้อมูลก็รู้สึกเกรงใจคนตาดีที่ร่วมเดินทางในทริปเดียวกันว่าต้องเสียเวลาค่อนข้างมากในการรอและอาจไม่เข้าใจลักษณะการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตา ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอึดอัดในการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกับคนตาดี ในประเด็นนี้ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงว่า

“ถ้ามีบริษัทที่จัดทัวร์ให้คนตาบอดโดยเฉพาะ จะซื้อทัวร์ไปแน่ๆ” *(B นามสมมติ, 2559)*

“ไปทัวร์ร่วมกับคนตาดีแล้วเกรงใจเค้า เพราะแต่ละที่มีเวลาจำกัดแต่เราต้องใช้เวลามากกว่าคนอื่น กลัวเค้าไม่เข้าใจ” *(G นามสมมติ, 2559)*

7. ทัศนะของผู้พิการทางสายตากับการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อผู้พิการของภาครัฐ

ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลนั้นรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้คนพิการใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติในสังคมและเข้าถึงบริการต่างๆ ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้วบริการต่างๆ รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดการสนับสนุนในการสร้าง การปรับปรุงลักษณะทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับผู้พิการ อีกทั้งยังขาดการอบรมให้ข้อมูลความรู้กับเจ้าหน้าที่และบุคคลทั่วไปเพื่อที่จะเข้าใจการอยู่ร่วมและการดูแลคนพิการทางสายตา นอกจากนี้รัฐบาลยังควรส่งเสริมการปรับทัศนคติของคนตาดีบางคนที่มองว่าคนตาบอดไม่ควรออกมาเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิการไม่รู้สึกว่าตัวเองไร้ที่ยืนในสังคม ไม่มีตัวตน ไม่มีโอกาส โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้อย่างหลากหลายดังนี้

“เวลาโดนถามว่ามาคนเดียวเหรอ จะรู้สึกไม่ดีรู้สึกว่าเค้ามองว่าเราเป็นปัญหา แต่เราดูแลตัวเองได้”(A นามสมมติ, 2559)

“เราอยู่บนโลกใบเดียวกันไม่ใช่หรือ แต่คนตาดีให้โอกาสเราแค่ไหน”(D นามสมมติ, 2559)

“คนตาบอดก็คือคนทั่วไปที่ขาดประสาทสัมผัสแค่อย่างเดียวเท่านั้น แต่ความต้องการ ความฝัน ความหวังก็เหมือนคนทั่วๆ ไป การท่องเที่ยวเป็นเหมือนสิ่งที่มาเติมเต็มความฝันของเรา”(I นามสมมติ, 2559)

“การมองไม่เห็นทำให้เกิดปัญหาแค่การไม่ทราบรายละเอียด แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการเสพความสุขจากการท่องเที่ยว เพราะความสุขไม่ได้ขึ้นกับการมองเห็นเท่านั้น แต่ยังขึ้นกับสัมผัสอื่นๆ เช่น เสียง กลิ่น บรรยากาศรอบตัวและบุคคลที่เราได้สัมผัส”(F นามสมมติ, 2559)

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 10 คนเป็นผู้พิการทางสายตาที่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพตัวเองได้และใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวอยู่เสมอ โดยสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยยานพาหนะที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง รถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน แต่ชื่นชอบการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวเนื่องจากเป็นประเภทของการเดินทางที่ได้รับความสะดวกสบายมากที่สุด แหล่งท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวคือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัด และแหล่งเลือกซื้อสินค้า สำหรับบุคคลผู้ร่วมเดินทางไปด้วยส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัวหรือเพื่อนที่เป็นคนตาบอดด้วยกัน และไม่นิยมเดินทางกับบริษัทนำเที่ยวเนื่องจากเกรงว่าจะรบกวนนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ที่ร่วมเดินทางไปด้วย ทั้งนี้ผู้พิการทางสายตาสามารถค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเองจากทางเว็บไซต์ต่างๆ โดยทุกคนพยายามเตรียมตัวให้พร้อมก่อนการเดินทางและช่วยเหลือตัวเองก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเสมอ อย่างไรก็ดีผู้วิจัยพบว่าผู้พิการทางสายตาที่มีประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน และเดินทางไปยังสถานที่ที่แตกต่างกัน กลับพบปัญหาที่คล้ายคลึงกันซึ่งสามารถจำแนกปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาออกได้เป็น 3 ประเด็นหลักๆ คือ 1) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการต่างๆ และ3) ด้านทัศนคติของคนในสังคม

ผลการวิจัยทำให้พบว่าผู้พิการทางสายตายังคงมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pagan (2014) ที่ได้กล่าวถึงผลของการท่องเที่ยวว่าทำให้ผู้พิการรู้สึกมีความมั่นใจในตัวเองและสามารถหลีกหนีความรู้สึกของการเป็นเพียง “วัตถุที่ต้องดูแล” (Objects of care) นอกจากนี้ พิทักษ์ ศิริวงศ์ และปัทมอร เส็งแดง (2554) ยังได้สรุปว่าความพิการไม่ใช่อุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยว และผู้พิการต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มุมมองและประสบการณ์ใหม่ๆ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของผู้พิการทางสายตาคือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัด และแหล่งเลือกซื้อสินค้านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูกลิ่น อุนวิจิตรและคณะ (2557) ที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับคนพิการควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการคลายเครียด และทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น ส่วนแหล่งเลือกซื้อสินค้านั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถใช้จินตนาการจากการฟังเสียงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผลการวิจัยในส่วนของบุคคลที่ผู้พิการทางสายตาเลือกที่จะร่วมเดินทางไปด้วยยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของบริษัทอินทัชรีเสิร์ชฯ (2555) ที่จัดให้คนพิการเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภท “ครอบครัวสำคัญ” เพราะครอบครัวจะเป็นผู้ดูแลระหว่างการท่องเที่ยว และการได้พบปะคนพิการด้วยกันจะเป็นการสร้างเสริมพลังให้กับทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนพิการได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาที่พบในงานวิจัยนั้นสอดคล้องกับอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่างๆ ของผู้พิการที่ระบุไว้ในกฎมาตรฐานความเท่าเทียมกันของสหประชาชาติ (1990) โดยในด้านของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสิ่งอำนวยความสะดวกรวมทั้งบริการต่างๆ นั้นพบว่าไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคม จึงทำให้ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bowtell (2015) ที่พบว่าการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้พิการต้องยกเลิกการเดินทาง ทั้งนี้องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2013) ได้มีการกำหนดว่าผู้พิการทุกคนมีสิทธิ์อย่างเต็มที่เทียบเท่าคนปกติในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ยานพาหนะและลักษณะทางกายภาพในสถานที่ต่างๆ ดังนั้นแนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) จึงเป็นประเด็นที่ควรถูกหยิบยกมาพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยทั้ง 3 ภาคส่วนคือ 1) ภาครัฐ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และ 3) ผู้พิการหรือผู้มีขีดจำกัดต่างๆ ต้องร่วมมือกันในการดำเนินโครงการต่างๆ (สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ, 2554). ส่วนปัญหาในด้านทัศนคติของคนในสังคมนั้น Gillovic & McIntosh (2015) ได้อธิบายว่าทัศนคติด้านลบของคนในสังคมเป็นอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการ ดังนั้นการให้ความรู้กับคนทั่วไปรวมทั้งผู้มีหน้าที่ให้บริการในภาคส่วนต่างๆ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเรื่องความสำคัญของคนพิการ การช่วยเหลือดูแลคนพิการอย่างถูกต้อง นอกจากจะเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมแล้วยังเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ตามแนวคิดของรัฐบาลในเรื่องของการ “ให้โอกาส ให้เกียรติ ให้กำลังใจ” เพื่อนำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมของคนพิการได้อีกด้วย (กรมประชาสัมพันธ์, 2559)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรมีการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดทำนโยบายเกี่ยวกับ**การออกแบบสิ่งของ สถานที่ และสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับคนทุกกลุ่มในสังคม**

2. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรจัดทำนโยบายเกี่ยวกับการอบรม การปรับทัศนคติและพัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการให้ข้อมูลและการบริการผู้พิการ เพื่อให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญและสิทธิต่างๆ ที่ผู้พิการ เพื่อให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ได้เท่าเทียมกับคนปกติ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและบริการต่างๆ ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือสิ่งที่ผู้พิการควรเตรียม เพื่อให้ผู้พิการสามารถใช้ข้อมูลนั้นๆ ประกอบการตัดสินใจและการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้พิการประเภทต่างๆ เพื่อนำไปสู่การออกแบบเส้นทางนำเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้พิการ

2. ควรมีการสำรวจค่าใช้จ่ายต่อคนต่อครั้งของการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการเพื่อนำมาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้พิการที่มีต่อภาคส่วนต่างๆ

3. ควรมีการศึกษามุมมองของผู้ประกอบการนำเที่ยวที่มีต่อการจัดนำเที่ยวให้ผู้พิการ เพื่อนำไปสู่การขยายตลาดนักท่องเที่ยวและเพิ่มทางเลือกให้ผู้ประกอบการ

บรรณานุกรม

กรมประชาสัมพันธ์. (2559). ลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อสังคมที่เท่าเทียม. *จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน*. 2(21), 6. จาก http://www.prd.go.th/download/article/article_20160226213254.pdf.

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2556). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556*. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2559, จาก http://dep.go.th/th/node/446.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *การดำเนินงานจดทะเบียนคนพิการทั่วประเทศ เดือนกุมภาพันธ์ 2559. กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ*. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2559, จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/16279/19239.pdf.

กาญจนา มิตตานนท์สกุล. (2553). เจตคติและปัญหาในการให้บริการต่อคนพิการของคนขับรถแท็กซี่. *วารสารวิทยาลัยราชสุดาเพื่อการวิจัยและพัฒนาคนพิการ*, 6 (2), 59-73.

เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์. (2554). *ประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้พิการในประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ร่าง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2565." เอกสารประกอบการระดมความคิดเห็นทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12: กรกฎาคม.

คณะกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2555-2559)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

ชูกลิ่น อุนวิจิตร ญานัท ศิริสาร และ ไพรัช โรงสะอาด. (2557). แนวทางการพัฒนาการนันทนาการและการท่องเที่ยวเพื่อคนพิการในจังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยราชสุดา*, 10 (13), 36-50.

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2550). การสร้างความรู้ภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรรค์สังคม. *วารสารลุ่มน้ำโขง*, 3(3), 1-23.

นิศา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บริษัทอินทัชรีเสิร์ชแอนด์คอนซัลแทนซ์ จำกัด. (2555). *โครงการสำรวจมุมมองของชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเพื่อการจัดแบ่งกลุ่มฐานของลูกค้า (Customer segment)*. รายงานขั้นสุดท้ายเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พิทักษ์ ศิริวงศ์ และ ปัทมอร เส็งแดง. (2554) การท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย. *วารสาร Veridian E-Journal*, 4(2), 221-228.

มนัสสินี บุญมีศรีสง่า, เดียงดาว ศรีมากเปี่ยม, ฐิติมา โสรัตยาทร, ถาวร ทรัพย์อัมพร, ทิพยา เดชชัยยันต์, ปฐมพงษ์ แก้วบุญมา และวริศรา มานะกิจ. (2557). รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวเพศชายสมาคมคนพิการพัฒนาตนเอง กรุงเทพฯ. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ "ศึกษาศาสตร์วิจัย" ครั้งที่ 1* (น.1185). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). *โครงการทบทวนแผนยุทธศาสตร์กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2553-2556 และแผนปฏิบัติการประจำปีบัญชี 2555*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ.

สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ. (2554). *เรื่องน่ารู้ Universal Design: การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.thaihealth.or.th/Content/17180.html.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *ผู้พิการต้องการแบบไหน*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2559, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_disabled.jsp.

สุภางค์ จันทวาณิช. (2540). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bowtell James. (2015). Assessing the value and market attractiveness of the accessible tourism industry in Europe: a focus on major travel and leisure companies. *Journal of Tourism Futures,* 1(3), 203-222.

Brielle Gillovic and Alison McIntosh. (2015). Stakeholder perspectives of the future of accessible tourism in New Zealand. *Journal of Tourism Futures*, 1(3), 223-239.

Darcy, S. and Dickson, T. (2009). A whole-of-life approach to tourism: the case for accessible tourism Experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16(1), 32-44.

European Commission, DG Enterprise and Industry. (2013). *Economic impact and travel patterns of accessible tourism in Europe – final report*. Retrieved May 5, 2016, from www. accessibletourism. org/ resources/toolip/doc/2014/07/06/study-a-economic-impact-and-travel-patterns-of-accessible-tourism-in-europe-fi.pdf.

Freeman, Ina, and Noureddine Selmi. (2010). French versus Canadian of Tourism: Response to the Disabled. *Journal of Travel Research,* 49(4), 471-485.

Hersh, M. A. (2010). *The Design and Evaluation of Assistive Technology Product and Devices Part 1: Design, International Encyclopedia of Rehabilitation*. Retrieved May 20, 2016, from http://cirrie. buffalo. edu/ ency-clopedia/en/article/309.

Hersh, M. A. (2016). Improving Deafblind Travelers' Experiences: An International Survey. *Journal of Travel Research,* 55(3), 380-394.

Mace, Ronald. (1988). *Universal Design: Housing for the Lifespan of All People*. Washington, DC: US Department of Housing and Urban Affairs.

Pagan, Ricardo. (2014). The Impact of Holiday Trips on Life Satisfaction and Domains of Life Satisfaction: Evidence for German Disabled Individuals. *Journal of Travel Research,* 52(1), 1-21.

Poria, Yaniv, Arie Reichel, and Yael Brandt. (2011). Blind People's Tourism Experiences: An Exploratory Study. In *Accessible Tourism Concepts and Issue*, edited by D. Buhalis and S. Darcy. Bristol, UK: Channel View.

Small, Jenny, Simon Darcy and Tanja Packer. (2012). The Embodied Tourist Experiences of People with Vision Impairment: Manage Implications beyond the Visual Gaze. *Tourism Management, 33(4), 941-950.*

Stumbo, N. and Pegg, S. (2005). Travellers and tourists with disabilities: a matter of priorities and loyalties, *Tourism Review International*, 8(3), 195-209.

United Nations. (1990). *Disability Statistics Compendium*. New York: United Nations.

World Tourism Organization. (2013). *Recommendations on accessible tourism*. Retrieved May 9, 2016, from http://ethics.unwto.org/content/resolutions-and-recommendations-tourism-accessibility.

การพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

The Development of a Test to Measure Thinking Ability on Solving Natural Resource and Environment Conservation Problems of Prathom Suksa VI Students under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area 2

เกสร สุนทรวัฒน์[1]
kason_506@hotmail.com
สมคิด พรมจุ้ย[2]
นวลเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม[3]

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 และ (2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 500 คนได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่กำหนดสถานการณ์ให้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความตรง ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยง

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ด้านการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ด้านการใช้น้ำ ด้านการใช้ป่าไม้ ด้านการใช้สัตว์ป่า และ ด้านการใช้แร่ธาตุซึ่งเป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่กำหนดสถานการณ์ให้ จำนวน 40 ข้อ และ (2) แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีความตรงตามเนื้อหาโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[2] รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[3] ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ระหว่าง 0.60 - 1.00 ความยากอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.76 อำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.60 และความเที่ยงมีค่าเท่ากับ 0.91

คำสำคัญ: แบบวัด การคิดแก้ปัญหา การอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were (1) to construct a test to measure thinking ability on solving natural resource and environment conservation problems of Prathom Suksa VI students under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area 2; and (2) to verify quality of the constructed test to measure thinking ability on solving natural resource and environment conservation problems of Prathom Suksa VI students under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area 2.

The research sample consisted of 500 Prathom Suksa VI students in schools under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area 2 during the second semester of the 2013 academic year, obtained by multi-stage sampling. The employed research instrument was a test to measure thinking ability on solving natural resource and environment conservation problems. It was a situational test in the form of multiple choice objective test with four choices. Statistics employed for data analysis were the mean, standard deviation, content validity index, difficulty index, discriminating index, and reliability coefficient.

Research results showed that (1) the constructed test to measure thinking ability on solving natural resource and environment conservation problems was composed of items on problems of inappropriate utilization of land, problems of utilization of water, problems of utilization of forest, problems of utilization of wild animals, and problems of utilization of minerals; the test was a 40-item situational test in the form of multiple choice objective test with four choices; and (2) the constructed test had content validity as shown by the IOCs ranging from 0.60 to 1.00; its difficulty indices ranged from 0.20 to 0.76; its discriminating indices ranged from 0.20 to 0.60; and its reliability coefficient was 0.91.

Keywords: Test, Thinking ability, Natural resource conservation, Environment, Prathom Suksa

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการตลอดจนเทคโนโลยีมีการขยายตัวอย่างไม่มีขอบเขต ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนากระบวนการคิดจะช่วยให้เยาวชนสามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจอย่างไตร่ตรองและมีสติรอบคอบ ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดความสามารถในการคิดเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ดังนั้นการคิดจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นของมนุษย์ (รัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์, 2554, น. 54)

การคิดเป็นกระบวนการทางสมอง ในการจัดกระทำกับข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาโดยเป็นรากฐานที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้และการแก้ปัญหาบุคคลจะต้องรู้จักใช้

การคิดแบบวิเคราะห์ วิจารณ์ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงหรือปัญหานั้นในลักษณะต่างๆ และการใช้การคิดในการค้นหาแนวทางใหม่ๆ ในการเรียนรู้และแก้ปัญหา ปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกเวลาและสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน เนื่องจากการพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีให้ทันสมัย การพัฒนาเป็นไปด้วยความรวดเร็วเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ เมื่อเกิดปัญหามนุษย์จำเป็นต้องขจัดปัญหาเหล่านั้นออกไป ปัญหาทำให้ความคิดเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเผชิญกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ความขัดแย้งหรือคำถามจะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้นจะเป็นความไม่สบายกายไม่สบายใจซึ่งเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้บุคคลคิดหาคำตอบเมื่อสามารถตอบคำถามนั้นๆ ได้ บุคคลจะกลับเข้าสู่สภาวะสมดุล ดังนั้นมนุษย์จึงมีการคิดแก้ปัญหาเพื่อให้ตัวเองนั้นกลับเข้าสู่สภาวะสมดุล (สุวิทย์ มูลคำ, 2551, น. 11)

การคิดแก้ปัญหา เป็นทักษะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องเจอปัญหาอยู่ทุกๆ วัน ทักษะการคิดแก้ปัญหามิใช่เพียงแต่การรู้จักคิดและรู้จักการใช้สมองหรือเป็นทักษะที่มุ่งพัฒนาสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาทัศนคติ วิธีคิด ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมได้ดีอีกด้วย ซึ่งในระบบการจัดการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาและฝึกเยาวชนให้มีโอกาสฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาให้มากขึ้น (สุวิทย์ มูลคำ, 2551, น. 16)การคิดแก้ปัญหาถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการคิดทั้งมวล การคิดแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ ซึ่งจะต้องใช้การคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทักษะการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ผู้ที่มีทักษะการคิดแก้ปัญหาจะสามารถเผชิญกับภาวะที่เคร่งเครียด ได้อย่างเข้มแข็ง ทักษะการแก้ปัญหาจึงมิใช่เป็นเพียงการรู้จักคิดและรู้จักการใช้สมอง หรือเป็นทักษะที่มุ่งพัฒนาสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาทัศนคติ วิธีคิด ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคมได้ดีอีกด้วย (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2543, น. 103) การคิดแก้ปัญหาจึงเป็นทักษะสำคัญและจำเป็นของมนุษย์ที่อยู่ในภาวะสังคมปัจจุบัน ซึ่งระบบการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาฝึกฝนเยาวชนได้มีโอกาสฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาให้มากขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสมและชัดเจน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งประการที่มีความสำคัญสำหรับผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดนั้นคือ ความสามารถในการคิด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 5-6) และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหาเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งในชีวิตประจำวันของคนนั้นมักจะพบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน ปัญหาส่วนตัว ปัญหาสังคม ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผู้คิดแก้ปัญหาจะต้องศึกษาถึงสาเหตุที่มาของปัญหาซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกัน และพยายามที่ค้นคิดหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดเพื่อแก้ไข การคิดหาวิธีการอาจได้มาโดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ การขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ หรือจากประสบการณ์เดิม แล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุด เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย ทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีความรู้อันเป็นสากล มีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี มีทักษะชีวิต และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การมีจิตสำนึกเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนไทยรู้จักคิดแก้ปัญหา สำหรับประเทศไทยสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มของการถูกทำลายเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมามากมาย ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยสาเหตุใหญ่เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจ เจตคติและค่านิยมที่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาที่คุณภาพของมนุษย์ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาโดยการให้ “การศึกษา” โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือปลูกฝังเจตคติและความเชื่อที่เหมาะสมทางสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคคล เพราะเมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีเจตคติความเชื่อที่เหมาะสมในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดีแล้วย่อมจะช่วยให้เขาสามารถเลือกตัดสินใจปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามสถานการณ์ โดยไม่ต้องอาศัยการบังคับของกฎหมายหรือระเบียบใดๆ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540) มีการสร้างแบบวัดการมีจิตสำนึกสำหรับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนมาก แต่ขณะเดียวกันหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการให้นักเรียนมีสมรรถนะที่สูงประกอบด้วยความรู้ จิตสำนึก และทักษะ ซึ่งทักษะความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก็จำเป็น

จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีของเพียเจท์ พบว่า ช่วงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 7-12 ปี เด็กมีความสามารถคิดเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ยึดเฉพาะการรับรู้เท่านั้น เด็กสามารถคิดย้อนกลับสามารถเข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์สามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้ สามารถจะจินตนาการเงื่อนไขของปัญหาในอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยพัฒนาสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจนัง, 2551, น. 24) และ เครื่องมือวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมยังมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจที่จะสร้างและพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีกระบวนการแก้ปัญหาของเวียร์ ที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์สำหรับใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการศึกษาของครูผู้สอนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

นิยามศัพท์

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การทำนุบำรุงดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุ ให้คงสภาพเดิม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา หมายถึง ความคิดที่จะปฏิบัติหรือแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต

3. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความคิดที่จะปฏิบัติหรือแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

4. การพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การสร้างแบบวัดและการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1 ได้แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ที่มีคุณภาพ

2. ได้แนวทางในการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอื่นและระดับชั้นอื่นๆ

3. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาเด็กต่อไป

4. ทำให้นักเรียนทราบระดับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 3,522 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 500 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของยามาเน (Yamane, 1967) และการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi–stage random sampling) โดยเทียบสัดส่วนระหว่างประชากรแต่ละอำเภอแต่ละศูนย์เครือข่ายกับขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในการศึกษา 2556 จำนวน 150 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากจำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอ คูณกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการหารด้วยจำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด นำไปเทียบหาสัดส่วนจำนวนนักเรียนแต่ละศูนย์เครือข่าย ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้ในการทดสอบครั้งที่ 1 เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบวัดวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้อง และวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อหาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก ปรับปรุงและคัดเลือกแบบทดสอบที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์จำนวน 80 ข้อ

(2) กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในการศึกษา 2556 จำนวน 150 คน โดยใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้ชัด (Known-group technique) เปรียบเทียบข้อมูลของ 2 กลุ่ม กลุ่มที่รู้ชัดและกลุ่มที่รู้ไม่ชัด โดยการเทียบสัดส่วนและเจาะจงเลือกนักเรียนที่มีคะแนนทดสอบระดับชาติกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวน 75 คน และนักเรียนที่มีคะแนนทดสอบระดับชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ต่ำกว่าร้อยละ 20 จำนวน 75 คน ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้ในการทดสอบครั้งที่ 2 โดยใช้แบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นและมีคุณสมบัติตามเกณฑ์จำนวน 60 ข้อ เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบวัด และวิเคราะห์หาค่าความตรงเชิงโครงสร้าง

(3) กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในการศึกษา 2556 จำนวน 200 คน ใช้ในการทดสอบครั้งที่ 3 โดยใช้แบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นและมีคุณสมบัติตามเกณฑ์จำนวน 40 ข้อ เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบวัดทั้งฉบับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่กำหนดสถานการณ์ให้ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้ คือ 1) การใช้ที่ดินไม่เหมาะสม 2) การใช้น้ำไม่เหมาะสม 3) การใช้ป่าไม้ไม่เหมาะสม 4) การใช้สัตว์ป่าไม่เหมาะสม และ 5) การใช้แร่ธาตุไม่เหมาะสม จำนวนสถานการณ์ที่กำหนดให้ 20 สถานการณ์ๆ ละ 4 ข้อ รวมทั้งหมดจำนวน 80 ข้อ หลักเกณฑ์การให้คะแนน คือตอบถูกได้คะแนน 1 คะแนน ตอบผิดได้คะแนน 0 คะแนน (สุดารัตน์ ไชยเลิศ 2553: 57) และมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือ

2.1.1 เพื่อสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต2

2.1.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

2.2 ศึกษา ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และกำหนดขอบข่ายเนื้อหาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวัดและประเมินผล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบการสร้างแบบวัด สภาพปัญหา และคำอธิบายสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และกำหนดสถานการณ์

2.3 เขียนรายการสภาพปัญหา และคำอธิบายสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคัดเลือก แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการสร้างเครื่องมือ ได้แบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่กำหนดสถานการณ์ให้ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยสภาพปัญหาด้านต่างๆ ดังนี้ คือ 1) การใช้ที่ดินไม่เหมาะสม 2) การใช้น้ำไม่เหมาะสม 3) การใช้ป่าไม้ไม่เหมาะสม 4) การใช้สัตว์ป่าไม่เหมาะสม และ 5) การใช้แร่ธาตุ ไม่เหมาะสม จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 40 ข้อ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) ความตรงตามเนื้อหา (*Content validity*) ของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

2) ค่าความยากของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการวิเคราะห์หาค่าความยากเป็นรายข้อพบว่าแบบวัดมีค่าความยากรายด้านอยู่ระหว่าง 0.24 ถึง 0.75

3) ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบพอยท์- ไบซีเรียล มีค่าอำนาจจำแนกรายด้านอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.54

4) ความตรงตามโครงสร้าง โดยใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้แน่ชัด (known-group technique) โดยเปรียบเทียบข้อมูลของ 2 กลุ่มที่รู้แน่ชัดกับกลุ่มที่ไม่รู้แน่ชัด โดยใช้สถิติทดสอบที (t- test) พบว่า คะแนนนักเรียนกลุ่มรู้แน่ชัดสูงกว่ากลุ่มไม่รู้แน่ชัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ค่าความเที่ยงของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการตรวจสอบโดยใช้สูตร KR-20 พบว่าแบบวัดมีความเที่ยงรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.81

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. การพัฒนาแบบวัด

การพัฒนาแบบวัดผู้วิจัยใช้แนวคิดในการสร้างข้อคำถามตามกระบวนการคิดแก้ปัญหาของเวียร์ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา เสนอวิธีแก้ปัญหา และตรวจสอบผลลัพธ์ ผู้วิจัยสร้างแบบวัดโดยพิจารณาสภาพปัญหา และคำอธิบายสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กำหนดสถานการณ์ และเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งผ่านการพิจารณาจากเชี่ยวชาญ ที่เป็นเช่นนี้เพราะข้อคำถามในแบบวัดมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60 - 1.00 ค่าดัชนีความสอดคล้องจะต้องมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .50 ถือว่าเป็นข้อความที่มีความตรงตามเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ได้ (วรรณ์ดี แสงประทีปทอง, 2554, น. 57) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดารัตน์ ไชยเลิศ (2553, น. 79 -81) ได้สร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้ตั้งแต่ 0.60 - 1.00งานวิจัยของวรัตถ์ ศิริชา (2544, น. 125) เรื่อง การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าดัชนี ความสอดคล้องที่คำนวณได้ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 สอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ คนคล่อง (2545, น. 72) ได้ศึกษา ความสามารถคิดแก้ปัญหาและค่านิยมในภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจจา จริยะประดับ (2545, น. 86) ที่ได้พัฒนาเครื่องมือวัดการเห็นคุณค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิใจในความเป็นไทย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสงขลา ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิรา สุขสาร (2545, น. 108 -110) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าตั้งแต่ 0.57 ถึง 1.00 สอดคล้องกับงานวิจัยของเทวินทร์ พิศวง (2448, น. 76-80) ได้พัฒนาแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดจันทบุรี เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดจันทบุรี มีความตรงเชิงเนื้อหาโดยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.66 ถึง 1.00 และงานวิจัยของ จรรทิมา หลงประไพ (2551, น. 57) ได้พัฒนาแบบวัดความสามารถด้านทักษะ การคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรมบ่งชี้อยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 1.00 จากการวิเคราะห์ แบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า เครื่องมือวัดมีความตรงเชิงเนื้อหามีค่าดัชนีความสอดคล้องตามเกณฑ์แสดงว่า แบบทดสอบแต่ละข้อเป็นตัวแทนของสภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด

2.1 ความตรงเชิงโครงสร้าง

การหาความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยการใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้ชัด (Known -Group Technique) เปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ของกลุ่มที่รู้ชัดและกลุ่มที่รู้ไม่ชัด มาทดสอบความแตกต่าง จากการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง พบว่า มีค่าความตรงเชิงโครงสร้างจากการทดสอบโดยใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้ชัด และวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าทีมีความตรงเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มที่รู้ชัด โดยใช้เด็กเก่งที่ผ่านการทดสอบในระดับชาติกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้คะแนนโอเน็ตตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป และกลุ่มอ่อนผ่านการทดสอบในระดับชาติกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้คะแนนโอเน็ตต่ำกว่าร้อยละ 20 สอดคล้องกับ สมคิด พรมจุ้ย, บุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2554, น. 26-30) กล่าวถึงวิธีการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่รู้กันว่ามีลักษณะที่ต้องการวัดกับกลุ่มที่รู้ว่าไม่มีลักษณะที่ต้องการวัด แล้วคำนวณคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่มมาทดสอบนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้สูตร t-test และงานวิจัยของบุญยภา ชมศิริ (2547, น. 82-88) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนในอำเภอโพนทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ความตรงเชิงโครงสร้างโดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้ชัด ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีค่าความตรงเชิงโครงสร้างจากการทดสอบโดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้ชัด และวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที มีความตรงเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และเทวิน พิศวง (2548, น. 76 – 80) ได้พัฒนาแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดจันทบุรี มีความตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งตรวจสอบโดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้ชัด มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ค่าความยากและอำนาจจำแนกของแบบวัด

จากการทดสอบแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 สามารถหาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบรายข้อจากการทดสอบ ครั้งที่ 1 พบว่าอยู่ในเกณฑ์ทุกข้อ มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.21 ถึง 0.72 และอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ถึง 0.56 ที่เป็นเช่นนี้เพราะแบบวัดที่สร้างขึ้นมีค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกมีค่าความยากระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 ค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไปและค่าอำนาจจำแนกต้องเป็นบวก และข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .40 ขึ้นไปถือว่าเป็นข้อสอบที่จำแนกได้ดีมาก (วรรณ์ดี แสงประทีปทอง, 2554, น. 109) ซึ่งสอดคล้องกับ วรัตถ์ศิริชา (2544, น. 129) การพัฒนาแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ได้ค่าความยากระหว่าง 0.44 ถึง 0.80 และค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.22 ถึง 0.55 ในการคำนวณหาค่าความยากและอำนาจจำแนกผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับแบบวัดที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ จึงถือได้ว่าแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 แต่ละข้อมีคุณภาพทั้งด้านค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพแบบวัดหาค่าความยากและอำนาจจำแนกจากการทดสอบครั้งที่ 1และการทดสอบครั้งที่2 มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.24 ถึง 0.75 และอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ถึง 0.54

2.3 ความเที่ยงของแบบวัด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ทั้งฉบับ พบว่า ค่าความเที่ยง 0.805 ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยมีกระบวนการในการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดที่ดีเป็นไปตามหลักวิชา โดยเฉพาะด้านสภาพการใช้แร่ธาตุไม่เหมาะสมมีค่าความเที่ยงสูงสุดคือ 0.821

เปรียบเทียบกับเกณฑ์ บุญเชิด ภิญโญอนันต์ (2550, น. 65) ที่กล่าวว่า ค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบควรมีค่ามากกว่า 0.70 จึงจะเป็นแบบทดสอบที่มีความเชื่อมั่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญยภา ชมศิริ (2547: 82-88) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546ของโรงเรียนในอำเภอโพนทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัดวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฉบับที่ 1 ถึง 10 มีค่า .70, .83, .88, .89, .88, .74, .89, .89, .89 และ .83 ตามลำดับ จริยา ภูสีฤทธิ์ (2550, น. 69) ที่สร้างแบบวัดการคิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.75 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (KR -20)และ วรัตถ์ศิริชา (2544, น. 129) การพัฒนาแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลามีค่า

ความเที่ยงตั้งแต่ 0.782 ถึง 0.930 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (KR-20) แสดงให้เห็นว่า แบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ฉบับนี้ไปใช้ โดยศึกษารายละเอียดในคู่มือการใช้ให้เข้าใจ

1.2 การนำแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ฉบับนี้ไปใช้ โดยชี้แจงนักเรียนให้เข้าใจถึงวิธีการทำแบบทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1.3 ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ประชากรการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ดังนั้นการนำแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับนี้ไปใช้กับประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างออกไป ควรนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใหม่เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือซ้ำเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการนำไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ

2.2 ควรพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ *6*

2.3 ควรพัฒนาคลังของแบบทดสอบประเภทโจทย์สถานการณ์ใช้รูปแบบในการปฏิบัติจริง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิจจา จริยะประดับ. (2545). *การพัฒนาเครื่องมือวัดการเห็นคุณค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมและภูมิใจในความเป็นไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน จังหวัดสงขลา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

กรมวิชาการ. (2524). *ดินและน้ำเพื่อการเกษตร.* กรุงเทพฯ: กรมวิชาการจัดพิมพ์.

จรรทิมา หลงประไพ. (2551). *การพัฒนาแบบวัดความสามารถด้านทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

จริยา ภูสีฤทธิ์. (2550). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

จุไรรัตน์ คนคล่อง. (2545). *การศึกษาความสามารถคิดแก้ปัญหาและค่านิยมในภูมิปัญญาท้องถิ่น ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

เทวินทร์ พิศวง. (2448). *การพัฒนาแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดจันทบุรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

บุญยภา ชมศิริ. (2547). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนในอำเภอโพนทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

บุญเชิด ชุมพล. (2547). *การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอำนวยวิทย์.* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2541). *คิดเก่งสมองไว.* กรุงเทพฯ: บริษัทโปรดักทีฟกรุปจำกัด.

รัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์. (2554). *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา.* ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 หน่วยที่ 6 หน้าที่ 6-5 ถึง 6 -71 นนทบุรี.

วรรณ์ดี แสงประทีปทอง. (2554). การสร้างเครื่องมือวิจัย. โครงการวิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลหน่วยที่ 2 หน้าที่ 44 - 114 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรัตถ์ ศิริชา. (2544). *การพัฒนาแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา.* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจนัง. (2551). *สอนเด็กให้คิดเป็น.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สมคิด พรมจุ้ย และบุญศรี พรหมมาพันธุ์. (2554). การสร้างเครื่องมือวิจัย. *โครงการวิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล.* หน่วยที่ 1 หน้าที่ 26 - 30 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สุจิรา สุขสาร. (2545). *การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

สุดารัตน์ ไชยเลิศ. (2553). *การสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพฯ.* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การ:การก้าวเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

Strategic Leadership for Organizational Improvement: Moving Towards a High Performance Organization of District Community Development Offices in Roi Et Province

นิศรา หงษา[1]
nissara.hongsa@gmail.com
สุรศักดิ์ ชะมารัมย์[1]
surasakchamaram@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร 2) ศึกษาระดับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง 3) ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูง และ4) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 91 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดได้แก่ ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมกันได้ร้อยละ 56.50 (R^2 = .565) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ4) ข้อเสนอแนะได้แก่ หน่วยงานควรจัดหาทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมและเพียงพอ และควรจัดอบรม แลกเปลี่ยน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ องค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

[1] สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the administrators' strategic leadership; 2) to study the level of practices on organizational improvement to move towards a high performance organization; 3) to study leadership factors affecting organizational improvement to move towards a high performance organization; and 4) to provide recommendations for organizational improvement to move towards a high performance organization of District Community Development Offices in Roi Et Province. The sample in this research consisted of 91 officials of District Community Development Offices in Roi Et Province, calculated by using Taro Yamane's formula with 95% confidence level. The research instruments were questionnaires. Statistics employed for analyzing quantitative data were the percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The main research findings were as follows: 1) Strategic leadership of the administrators of District Community Development Offices in Roi Et Province as a whole was at the highest level; 2) The practices on organizational improvement to move towards a high performance organization of District Community Development Offices in Roi Et Province as a whole was at the highest level; 3)Strategic leadership factors affecting organizational improvement to move towards a high performance organization of District Community Development Offices in Roi Et Province were sustaining an effective organizational culture, determining strategic direction, and establishing balanced organizational controls which could totally explain the dependent variables at 56.50 (R^2 = .565) with .05 level of statistical significance; and 4) Recommendations for organizational improvement to move towards a high performance organization of District Community Development Offices in Roi Et Province included: providing appropriate and sufficient human resources, offering training, exchanging and building learning network.

Keywords: Strategic Leadership, High performance organization, District Community Development Offices

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนได้ส่งผลให้องค์การในปัจจุบันปรับตัวเป็นองค์การมีการขับเคลื่อนด้วยฐานความรู้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าองค์กรใดที่มีความรู้หรือมีฐานข้อมูลที่มากย่อมได้เปรียบองค์กรอื่น จึงมีความจำเป็นที่จะเสริมสร้างพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงที่มีการยอมรับว่าเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงและมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตามสภาวการณ์ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของภาครัฐหรือเอกชน ในส่วนขององค์กรภาครัฐจำเป็นต้องขับเคลื่อนไปตามแนวทางที่ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

มาตรา 11 ที่กำหนดให้ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ ความสารถ ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงอย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้

นอกจากนั้น ประเด็นการพัฒนาหน่วยงานของรัฐให้มีขีดสมรรถนะสูง หรือองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ยังปรากฏความสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2561) ที่ได้ระบุให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐดำเนินการดังนี้คือ 1) ปรับปรุงหน่วยงานราชการให้มีความเหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ ลดความซ้ำซ้อน มีความ ยืดหยุ่น คล่องตัวสูง สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อบทบาทภารกิจหรือบริบท ในสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 2) ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 3) ยกระดับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้น ให้การนำองค์การเป็นไปอย่างมีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม การวางแผนยุทธศาสตร์ และผลักดันสู่การปฏิบัติ การให้ความสำคัญกับประชาชนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัว การส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนา ตนเอง มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศอย่างแท้จริง และทำงานโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์เป็นสำคัญ 4) ส่งเสริมและพัฒนาหน่วยงานของรัฐไปสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) 5) ส่งเสริมให้ส่วนราชการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน และ6) พัฒนาระบบการประเมินผลตามคำรับรองการปฏิบัติราชการให้มีความเหมาะสม ให้มีความน่าเชื่อถือ มุ่งเน้นการวัดผลลัพธ์เป็นสำคัญ ลดภาระงาน ขั้นตอน และงบประมาณให้กับส่วนราชการ รวมทั้งนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประเมินผล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2556, น. 28-38)

การพัฒนาหน่วยงานของรัฐให้มีขีดสมรรถนะสูง หรือองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงไปสู่ความสำเร็จนั้น นอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของบุคลากรในองค์การแล้ว ยังต้องอาศัยผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถส่งเสริมการดำเนินงานงานและการพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงด้วยการเสริมทักษะ ความรู้ความสามารถของสมาชิกในองค์การให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จภายใต้สภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอนเช่นในปัจจุบันได้ ซึ่งผู้นำที่ดีนั้นนอกจากจะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ แล้วยังต้องเป็นบุคคลที่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปของตนเองเพื่อให้บริหารงานในโลกาภิวัตน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากองค์การมีการเปลี่ยนแปลงที่คาดไม่ถึง หรือการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้านการบริหารกลยุทธ์ และพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเพ็ญประภา สาริภา (2556) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนั้น นฤมล สุภาทอง (2550) ก็ได้ทำการวิจัยในทำนองเดียวกัน โดยศึกษาประเด็นภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารแบบผู้สร้างสรรค์ให้มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลงานวิจัยที่หยิบยกขึ้นมาพอเป็นตัวอย่าง จึงกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีผลต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆไปสู่ความสำเร็จ

สำหรับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ มีหน้าที่ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชนในอำเภอ ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของประชาชนให้ดีขึ้น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน “มีเป้าหมายของการดำเนินงานที่จะให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน” (จปฐ.) ทั้ง 9 หมวด คือ สุขภาพดี มีบ้านอาศัย ฝักใฝ่การศึกษา รายได้ก้าวหน้า ปลูกฝังค่านิยมไทย ร่วมใจพัฒนา (จุรีภรณ์ เจริญเสียง, 2555, น. 29) การดำเนินงานตามบทบาทภารกิจดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจะต้องดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย และกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนาหน่วยงานให้มีขีดสมรรถนะสูง หรือองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ที่เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยนั่นเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์การ ด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิภาพ ด้านมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล (Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E., 2005) และการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดตามกรอบแนวคิดเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (2557) ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำเอาผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประกอบพิจารณาวางยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับการพัฒนาหน่วยงานให้เป็นองค์การทีมีขีดสมรรถนะสูงได้มีประสิทธิภาพและและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการวางยุทธศาสตร์ดำเนินงานพัฒนาหน่วยงานให้เป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงอย่างยั่งยืน
2. เป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตพื้นที่อื่นๆ ในการนำไปปรับนโยบาย และวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานให้เป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงได้อีกด้วย
3. สามารถใช้เป็นข้อมูลให้ผู้ศึกษาที่มีความสนใจในด้านการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงนำไปพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในด้านนี้ให้ก้าวหน้าต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีด สมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคลากรของของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด 20 แห่ง จำนวน 117 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ จังหวัดร้อยเอ็ด ณ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2558) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโร่ ยามเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้จำนวน 91 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อหาสัดส่วนที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรที่เป็นบุคลากรของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดแต่ละแห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย *ตอนที่ 1* เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-

List) *ตอนที่ 2* เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับภาวะผู้เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด *ตอนที่ 3* เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และ*ตอนที่ 4* เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended)

วิธี**การเก็บรวบรวมข้อมูล** โดยขอหนังสือจากคณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบุคลากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จากนั้นผู้วิจัยจัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับบุคลากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จัดส่งหนังสือ พร้อมแบบสอบถามไปให้กับกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยส่งแบบสอบถามตามที่อยู่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยแนบซองจดหมายตอบกลับไปพร้อมกับแบบสอบถาม และทำการติดตามทวงถามทางโทรศัพท์เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบจำนวน และทำการรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 91 ชุด ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาลงรหัสเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และแปลผล และนำเสนอผลในรูปของค่าสถิติพร้อมทั้งคำบรรยาย ผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ แบ่งเป็นออกได้เป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่าด้านการบริหารทรัพยากรในองค์การมีระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ด้านมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ซึ่งสามารถพิจารณาโดยรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีความสามารถในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของกรมการพัฒนาชุมชน รองลงมาได้แก่ มีความสามารถในการกำหนดแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคามจากภายในและภายนอกหน่วยงาน และข้อที่มี

ระดับต่ำสุดได้แก่ มีการถ่ายทอดแผนไปยังทุกๆ ส่วนทั่วทั้งหน่วยงาน และสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆได้อย่างชัดเจน

1.2 ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์การ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ สามารถบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างเหมาะสม รองลงมาได้แก่ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคลากรเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงาน และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ สามารถบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ต่างๆของหน่วยงานให้เกิดความคุ้มค่า คุ้มทุน และพร้อมต่อการใช้งาน

1.3 ด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา รองลงมาได้แก่ สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมในการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ สามารถสร้างค่านิยมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรักและความสามัคคีกันภายในหน่วยงาน

1.4 ด้านมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย รองลงมาได้แก่ ปฏิบัติตนต่อผู้ใต้บังคับ บัญชาทุกคนโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีความรักและความเอื้ออาทรต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน

1.5 ด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รองลงมาได้แก่ สามารถจัดให้พนักงานทำ งานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีความเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการวิจัยความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ด้านการนำองค์การ และด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งสามารถพิจารณาโดยรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านการนำองค์การ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีการดำเนินงานโดยคำนึงถึงความผาสุขและประโยชน์สุขของสังคมเป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์และการปฏิบัติงานประจำวัน รองลงมาได้แก่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และค่านิยมในการทำงานไว้ชัดเจน และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ สามารถดำเนินการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และค่านิยมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

2.2 ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์และความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ ความเสี่ยงที่คุกคามต่อความยั่งยืนของหน่วยงาน เป็นต้น มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ รองลงมาได้แก่ คำนึงถึงความต้องการของหน่วยงานในด้านความคล่องตัว และ ความยืดหยุ่นในการ และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีการติดตามผลการดำเนินงานผ่านตัวชี้วัดโดยเปรียบเทียบกับเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ผลการดำเนินการที่ผ่าน ผลการดำเนินการของคู่แข่งหรือเกณฑ์เปรียบเทียบที่สำคัญ

2.3 ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ สามารถจัดการกับข้อร้องเรียนของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทำให้มั่นใจว่าข้อร้องเรียนได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิผล รองลงมาได้แก่ มีการกำหนดความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของผลผลิตและบริการ และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีการรับฟัง ปฏิสัมพันธ์ และสังเกตผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้สาร สนเทศที่สามารถนำไปใช้บริการ และสนับสนุนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.4 ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีตัววัดผลการดำเนินการทั้งระยะสั้นและระยะยาว และได้มีการดำเนินการติดตามบ่อย รองลงมาได้แก่ มีระบบฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ รวมทั้งข้อมูล และสารสนเทศที่มีความพร้อมใช้งานอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความจำเป็นทางภารกิจอย่างมีประสิทธิผลในกรณีฉุกเฉิน และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีการเก็บรวบรวมและถ่ายทอดความรู้ของบุคลากร เพื่อใช้ในการสร้างนวัตกรรมและกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

2.5 ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีการดำเนินการดูแลปัจจัยสภาพ แวดล้อมในการทำงานในด้านสุขภาพและสวัสดิภาพและความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ทำงานของบุคลากร รวมทั้งปรับปรุงให้ดีขึ้น รองลงมาได้แก่ มีการบริหารอัตรากำลัง ความต้องการของบุคลากรและความจำเป็นของหน่วยงาน เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถดำเนินการตามภารกิจได้อย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีวิธีประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของระบบการเรียนรู้และการพัฒนาที่ชัดเจน

2.6 ด้านการจัดการกระบวนการ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีการกำหนดข้อกำหนดที่สำคัญของผลผลิตและการบริการแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รองลงมาได้แก่ มีการป้องกันไม่ให้เกิดของเสีย ความผิดพลาดของการให้บริการ และการทำงานซ้ำ รวมทั้งการลดต้นทุน การประกันความเสียหาย หรือการสูญเสียผลิตภาพของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้น้อยที่สุด และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีการเตรียมพร้อมสำหรับรับมือต่อภัยพิบัติหรือภาวะฉุกเฉินเป็นอย่างดี

2.7 ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับมากที่สุดได้แก่ มีผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของกระบวนการและการจัดการห่วงโซ่

อุปทาน (คุณภาพ ประสิทธิภาพ ต้นทุน) รองลงมาได้แก่ มีผลลัพธ์ด้านการนำองค์การและการกำกับดูแลในภาพรวม และข้อที่มีระดับต่ำสุดได้แก่ มีผลลัพธ์ด้านการมุ่งเน้นบุคลากรในภาพรวม

3. ผลการวิจัยปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีปัจจัย 3 ปัจจัย จากจำนวน 5ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมกันได้ร้อยละ 56.50 (R^2 = .565) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การตัดสินใจในพหุคูณ โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล (X_3)	.222	.074	.293	2.994	.004*
ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1)	.231	.080	.257	2.884	.005*
ด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล (X_5)	.188	.069	.264	2.710	.008*
a=1.552, R=.319, R^2 =.565, adj.R^2 =.296, F=13.599 SE_{est} = .243, Sig >.05*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ เท่ากับ .222, .231 และ .188 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ .293, .257 และ . 264 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .319 (R = .319) มีค่าอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 56.50 (R^2 = .565) ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดรวมกันได้ร้อยละ 56.50 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ .243 (SE_{est} = .243) ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ เท่ากับ 1.552 (a = 1.552) การทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 13.599 (F =13.599) ซึ่งสามารถสร้างสมการ

พยากรณ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานของการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.552+.222X_3 + .231X_1 + .188X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .293Z_{X3} + .257Z_{X1} + .264_{X5}$$

4. ข้อเสนอแนะมีผลสรุปที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้คือ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดได้แก่ บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการบริหาร รองลงมาได้แก่ สำนักงานไม่มีอาคารเป็นเอกเทศเฉพาะ ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ควรจัดหาทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมและเพียงพอ รองลงมาได้แก่ หน่วยงานควรจัดอบรม แลกเปลี่ยน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดนี้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายไว้ในที่นี้ 3 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์การมีระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ด้านมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในจังหวัดร้อยเอ็ดสามารถแสดงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในระดับสูง โดยผู้บริหารมีความสามารถในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของกรมการพัฒนาชุมชน มีการบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย และมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทรรศนะ บุญขวัญ (2548, น. 3) ที่เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นความสามารถในการทำนายอนาคตด้วยมีสายตาที่กว้างไกล รักษาความยืดหยุ่น และใจกว้างพอที่จะให้อำนาจหรือรับฟังบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์เท่าที่จำเป็น และสอดคล้องกับแนวคิดของรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2554, น. 206) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะเป็นกระบวนการในการกำหนดทิศทางและการกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์การในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้องค์การอยู่รอดต่อไปได้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญประภา สาริภา (2556) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดย

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกานตรัตน์ ศรีประเสริฐ (2557) ที่ทำการวิจัยเรื่องการใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ด้านการนำองค์การ และด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งนี้เป็นเพราะสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในจังหวัดร้อยเอ็ดมุ่งเน้นการพัฒนาองค์การให้มีลักษณะเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานที่คำนึงถึงความผาสุขและประโยชน์สุขของสังคม รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์และความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ ความเสี่ยงที่คุกคามต่อความยั่งยืนของหน่วยงาน มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ จัดการกับข้อร้องเรียนของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและมั่นใจว่าข้อร้องเรียนได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิผล วัดผลการดำเนินการทั้งระยะสั้นและระยะยาว และได้มีการดำเนินการติดตามบ่อย ดูแลปัจจัยสภาพ แวดล้อมในการทำงานในด้านสุขภาพและสวัสดิภาพและความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ทำงานของบุคลากร รวมทั้งปรับปรุงให้ดีขึ้น กำหนดข้อกำหนดที่สำคัญของผลผลิตและการบริการแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนมีผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของกระบวนการและการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (คุณภาพ ประสิทธิภาพ ต้นทุน) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพสุ เดชะรินทร์ (2550, น. 9) ที่กล่าวว่าองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงเป็นองค์การที่เก่ง มีแผนรองรับกับสภาวะต่างๆ อย่างชัดเจนมีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่กระทบต่อการทำงานจากรอบด้านทุกมุมมองทำให้สามารถปฏิบัติภารกิจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเวลาและคุณภาพของผลงานดีเยี่ยมเป็นที่ยอมรับ โดยผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพิชชา โคตรชาลี (2557) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย องค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐณิช เกตุกัณฑร (2555) ที่ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์กรสมรรถนะสูงของสถานีตำรวจนครบาลบุคคโล ผลการวิจัยพบว่า องค์การสมรรถนะสูงของสถานีตำรวจนครบาลบุคคโลโดยรวมอยู่ในระดับสูง

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดรวมกันได้ร้อยละ 56.50 (R^2 = .565) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ .243 (SE_{est} = .243) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานตามที่กำหนดไว้ โดยสามารถอภิปรายผลตามลำดับที่ของสมการถดถอยดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล กรณีที่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผลกับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากการสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การที่มีประสิทธิผล (sustaining an effective organizational culture) จะทำให้มีความสามารถในการกำหนดเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การและค่านิยมให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอก สามารถเลือกวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการทำงานของสมาชิก (Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E., 2005) จึงทำให้ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และสามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมในการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติมา จำนงค์เลิศ (2550) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วย บรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับประสิทธิผลของหอผู้ป่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ กรณีที่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์กับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากมีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ และสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ตลอดจนจูงใจกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติตามได้อย่างสม่ำเสมอ สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง (Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E., 2005) จึงทำให้ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามารถในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของกรมการพัฒนาชุมชน กำหนดแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคามจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันวิสาข์ ทองติง (2557) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง (r=.662) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารด้านการกำหนดวิสัยทัศน์

3.3 ปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล กรณีที่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุลกับการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากมีการจัดการบริหารงานดูแลในกระบวนการทำงานให้ได้มาตรฐาน คุณภาพการบริหาร ผู้รับบริการ พึงพอใจในบริการที่ได้รับและผู้ให้บิการมีความสุขและเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน (Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E., 2005) จึงทำให้ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จัดให้พนักงานทำ งานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพิชชา โคตรชาลี (2557) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการ

บริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรทีมีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น โดยพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการควบคุมและประเมินผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนด้านการนำองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และค่านิยมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อที่องค์กรจะได้นำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนการติดตามผลการดำเนินงานผ่านตัวชี้วัดโดยเปรียบเทียบกับเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ผลการดำเนินการที่ผ่าน ผลการดำเนินการของคู่แข่งหรือเกณฑ์เปรียบเทียบที่สำคัญเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน

3) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนการรับฟัง ปฏิสัมพันธ์ และสังเกตผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถนำไปใช้บริการ และสนับสนุนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

4) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนการเก็บรวบรวมและถ่ายทอดความรู้ของบุคลากรเพื่อใช้ในการสร้างนวัตกรรมและกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

5) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนวิธีประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของระบบการเรียนรู้และการพัฒนาที่ชัดเจน

6) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนการเตรียมพร้อมสำหรับรับมือต่อภัยพิบัติหรือภาวะฉุกเฉินเป็นอย่างดี

7) หน่วยงานควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเพิ่มผลลัพธ์ด้านการมุ่งเน้นบุคลากรในภาพรวม

1.2 ข้อเสนอแนะด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) หน่วยงานควรส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมในการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก มีการนำแบบแผนการปฏิบัติงานที่ดีมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน และสร้างค่านิยมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรักและความสามัคคีกันภายในหน่วยงาน

2) หน่วยงานควรส่งเสริมให้ผู้บริหารกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของกรมการพัฒนาชุมชน กำหนดแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและสิ่งคุกคามจากภายในและภายนอกหน่วยงาน กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่นำไปสู่การกำหนดทิศทางที่จะปฏิบัติได้จริง ควบคุมกลยุทธ์ ตรวจสอบและติดตามประเมินผลกลยุทธ์ที่นำไปปฏิบัติ ตัดสินใจปรับเปลี่ยนแผนการบริหารได้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงแผนไปยังทุกๆ ส่วนทั่วทั้งหน่วยงาน และสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆอย่างชัดเจน

3) หน่วยงานควรส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จัดให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด และเสริมสร้างเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายพื้นที่ในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดอื่นๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคของหน่วยงานแต่ละแห่ง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานให้เป็นเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง

2.2 ควรศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อื่นๆที่น่าจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดในด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล

2.4 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดในด้านด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

2.5 ควรใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพิ่มเติม เพื่อให้การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กานตรัตน์ ศรีประเสริฐ. (2557). *การใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด*. รายงานการวิจัยหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

จุรีภรณ์ เจริญเสียง. (2555). *ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการบริหารงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี*. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน. ชลบุรี: วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฐิติมา จำนงเลิศ. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วย บรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐณิช เกตุกัณฑร (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์กรสมรรถนะสูงของสถานีตำรวจนครบาลบุคโล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทรรศนะ บุญขวัญ. (2548). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

นฤมล สุภาทอง. (2550). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พสุ เดชะรินทร์. (2550). *องค์การแห่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

เพ็ญพิชชา โคตรชาลี. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เพ็ญประภา สาริกา. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่าผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.

วันวิสาข์ ทองติง. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.). (2556). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2561)*. กรุงเทพฯ: วิชั่น พริ้นท์ แอนด์ มีเดีย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.). (2557). *เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (พ.ศ.2558)*. กรุงเทพฯ: วิชั่น พริ้นท์ แอนด์ มีเดีย.

Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2005). *Strategic management: Globalization and competitiveness*. Mason, OH: Thomson South-Western.

การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

The Development of C Programming Language on Windows Operating System Practice Sets on Data Structures and Algorithms

เจนจิรา หวังหลี[1]

jw.janejira@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี (2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักศึกษาและ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ (1) เครื่องมือการพัฒนา ได้แก่ โปรแกรม Dev C++ 4.9.9.2 (2) เครื่องมือทดลอง ได้แก่ ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์และ (3) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติ แบบทดสอบก่อนและหลังการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ และแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิจัยมีดังนี้

1. ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี ประกอบด้วยชุดฝึกปฏิบัติ จำนวน 7 ชุดคำสั่ง ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าชุดฝึกปฏิบัติมีความเหมาะสมใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีประสิทธิภาพของเครื่องมือ คือ 75.65/76.09 ซึ่งพบว่าใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด คือ 80/80

2. นักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน

3. ผลด้านความพึงพอใจของนักศึกษาจากการใช้งานชุดฝึกปฏิบัตินี้ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมาก โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านเนื้อหามีค่าเฉลี่ย 4.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 รองลงมาคือ ด้านวิธีการสอนมีค่าเฉลี่ย 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และด้านความรู้ความเข้าใจมีค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ชุดฝึกปฏิบัติ โปรแกรมภาษาซี โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

[1] มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง

Abstract

The purposes of this research were (1) to develop C Programming Language for Windows Operating System practice sets on Data Structures and Algorithms; (2) to study the achievement of the students; and (3) to study students' satisfaction on the practice sets. The sample comprised 23 undergraduate students studying in the Bachelor of Business Administration Program, specializing in Business Computer, Faculty of Management at Suan Dusit University, Trang Center. The research instruments consisted of (1) Dev C++ version 4.9.9.2 as a development tool; (2) C Programming Language for Windows Operating System Practice Sets; and (3) data collecting which were a quality assessment form, a pre-test and a post-test before and after using the practice sets, and a satisfaction evaluation form. The statistics employed for data analysis were the mean, and standard deviation. The results were as follows:

1. The C Programming Language for Windows Operating System practice sets on data structures and algorithms included 7 practice sets. The developed practice sets were efficient at 75.65 / 76.09 based on the pre-determined 80/80 efficiency criterion, thus they were appropriate for using as a research tool.

2. The students' post-learning achievement was higher than their pre-learning counterpart achievement.

3. Regarding students' satisfaction, it was found that the students' satisfaction on the practice sets was at the high level. Concerning individual aspect of the practice sets, it could be ranged from the highest to the lowest as follows: the content scored 4.19 with standard deviation of 0.62, the teaching methods scored 4.16 with standard deviation of 0.63, and the knowledge and understanding scored 3.94 with standard deviation of 0.52 respectively.

Keywords: Practice Sets, C Programming Language, Data structures and algorithm

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ผู้สอนควรมีทักษะและคุณลักษณะที่รองรับการเข้าถึงเพื่อสร้างนวัตกรรมในการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนในยุคนี้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยคุณภาพการเรียนรู้ต้องเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและปฏิบัติ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับคุณสมบัติด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2559)

และในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้วิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้เป็น 9 แนวทาง ประกอบด้วย

1. การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการพหุปัญญา
3. การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์และที่เน้นการปฏิบัติ
4. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน
5. การเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. การจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้
7. การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
8. การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา
9. การจัดการเรียนรู้แบบพัฒนากระบวนการคิดด้วยการใช้คำถาม

โดยรูปแบบการสอนแบบใหม่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การฝึกปฏิบัติจริง และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการป้องกันและแก้ปัญหา (หน่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ, 2551)

ซึ่งจากแนวทางการจัดรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับการจัดรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเน้นการปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น โดยผู้เรียนจะมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ มากขึ้น ซึ่งการนำชุดฝึกปฏิบัติหรือชุดฝึกอบรมมาใช้กับผู้เรียนในการเรียนการสอนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้น และผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติจริงได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑารัตน์ คชรัตน์ และคณะ ได้เสนองานวิจัยเรื่อง ผลของการใช้ชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า ชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา มีประสิทธิภาพ 86.84/89.32 และผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษาที่ใช้ชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์อยู่ในระดับมาก (จุฑารัตน์ คชรัตน์, 2556, น. 408-417) และ อนิวรรตน์ พลรักษ์ และสมศักดิ์ อรรคทิมากูล ได้เสนองานวิจัยเรื่อง การสร้างและทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม เรื่องไมโครคอนโทรลเลอร์และการประยุกต์ใช้งานหุ่นยนต์พื้นฐาน พบว่าชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด และชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเฉลี่ยร้อยละ 78.16/75.0 ซึ่งพบว่าใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 80/80 ซึ่งสามารถนำชุดฝึกอบรมนี้ไปใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อนิวรรตน์ พลรักษ์, 2556, น.50-57)

เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี เป็นเรื่องที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี ตลอดจนการเข้าใจและเรียนรู้ถึงประเภทของข้อมูล สามารถประยุกต์และเลือกใช้แต่ละประเภทของข้อมูลในการเขียนโปรแกรมแต่ละประเภท และเข้าใจถึงขั้นตอนวิธีการเขียนโปรแกรมและใช้ขั้นตอนวิธีนั้นเขียนโปรแกรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมจะเน้นการสอนเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว อาจทำให้

ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ในระดับหนึ่ง โดยผู้เรียนจะขาดทักษะขั้นตอนการคิดและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดทักษะการเขียนโปรแกรม ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องพื้นฐานในการเริ่มต้นกระบวนการคิดการแก้ปัญหาและการเขียนโปรแกรมอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาทักษะในด้านนี้เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเรื่องนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเขียนโปรแกรมของผู้เรียนและในการประกอบอาชีพทางด้านการเขียนโปรแกรม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอ ชุดฝึกปฏิบัติเพื่อใช้สำหรับการพัฒนาพื้นฐานการเขียนโปรแกรมของผู้เรียน เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี โดยชุดฝึกปฏิบัติถูกออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้เข้าใจเนื้อหาในบทเรียนมากขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนวิธีในการเขียนโปรแกรม ข้อมูลแต่ละประเภทในโครงสร้างข้อมูลและการดำเนินการกับข้อมูลแต่ละประเภทเพิ่มขึ้นจากชุดฝึกปฏิบัติ ตลอดจนผู้เรียนสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไข หรือเขียนโปรแกรมเพื่อทดสอบขั้นตอนวิธีตามแนวคิดของผู้เรียนได้ โดยอ้างอิงจากชุดฝึกปฏิบัตินี้ และให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการเขียนโปรแกรมและสามารถนำทักษะพื้นฐานในการเขียนโปรแกรมนี้ไปพัฒนาและศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพทางด้านการเขียนโปรแกรม และการพัฒนาเว็บแอพพลิเคชั่นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้ชุดฝึกปฏิบัติการภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติการภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

นิยามศัพท์

ชุดฝึกปฏิบัติ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่ผู้สอนสร้างขึ้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องที่เรียนและมีทักษะในเนื้อหาเรื่องนั้นเพิ่มเติมจากการเรียนทฤษฎี

ระบบปฏิบัติการวินโดวส์ หมายถึง ซอฟต์แวร์ระบบปฏิบัติการประเภทหนึ่งซึ่งเป็นตัวกลางในการควบคุมฮาร์ดแวร์ สามารถจัดการข้อมูลที่อยู่ภายในเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

ภาษาซี หมายถึง ภาษาคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนของผู้เรียนจากการประเมินผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์

ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของผู้เรียนในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติการเขียนโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี โดยผู้เรียนมีเข้าใจเนื้อหามากขึ้น
3. ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง จำนวน 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา คือ โปรแกรม Dev C++ 4.9.9.2
2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย
   3.1. แบบประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
   3.2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี
   3.3. แบบสำรวจความพึงพอใจการใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

วิธีการออกแบบ พัฒนา และทดสอบชุดฝึกปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาโดยเน้นเนื้อหาให้สอดคล้องกับบทเรียน เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี ซึ่งภายในชุดฝึกปฏิบัติ ประกอบด้วย ชุดคำสั่งการเขียนโปรแกรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะประมวลผลและดูผลลัพธ์การทำงานของโปรแกรม และแบบฝึกหัดทบทวนเนื้อหาแต่ละบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทดลองเขียนโปรแกรมและให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในแต่ละบทมากขึ้น โดยการทดลองการเขียนโปรแกรมตามความเข้าใจในเนื้อหาแต่ละบทของผู้เรียน โดยอ้างอิงตัวอย่างจากชุดฝึกปฏิบัตินี้ ซึ่งชุดฝึกปฏิบัติพัฒนาและทดสอบโดยใช้โปรแกรม Dev C++ 4.9.9.2

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกปฏิบัติไปใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาของแต่ละบทเรียนมากขึ้น และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนโปรแกรมจำนวน 3 ท่าน

2) เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนของผู้เรียนจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ดังนี้

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความเข้าใจในเนื้อหาของผู้เรียน โดยส่วนหนึ่งวิเคราะห์จากขั้นตอนวิธีและทักษะการเขียนโปรแกรมของผู้เรียน และวิเคราะห์จากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อวิเคราะห์คะแนนของผู้เรียนผู้เรียนแต่ละคนมีคะแนนแตกต่างไปจากค่ากลางมากน้อยเพียงใด (สายชล สินสมบูรณ์ทอง, 2555)

1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1.1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)

1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

2) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2549, น.117) ได้แก่

2.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (IOC)

2.2 ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ (Difficulty: p)

2.3 ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ (Discrimination: r)

3) การวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของการใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี และแบบทดสอบหลังเรียน เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธีตามเกณฑ์ 80/80 (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต, 2528)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ชุดคำสั่งภาษาซีเรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี โดยกำหนดขอบเขตชุดคำสั่งแต่ละชุดคำสั่งสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเรียนแต่ละบทเรียน ซึ่งประกอบด้วยชุดคำสั่งหลักๆ แบ่งตามบทเรียนได้ทั้งหมด 7 ชุดคำสั่ง โดยแต่ละชุดคำสั่งหลักจะประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อยภายใน ได้แก่

1.1 หลักการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งโครงสร้างการทำงานแบบลำดับ ชุดคำสั่งโครงสร้างการทำงานแบบเลือก ชุดโครงสร้างการทำงานแบบทำซ้ำหรือวนรอบ และชุดคำสั่งการดำเนินการทางคณิตศาสตร์

1.2 แถวลำดับ (Array) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ โครงสร้างข้อมูลแบบแถวลำดับ 1 มิติ 2 มิติ และหลายมิติ ชุดคำสั่งการดำเนินการกับข้อมูลแบบแถวลำดับ การสร้างแถวลำดับ การเพิ่มและการลบข้อมูลในแถวลำดับ และชุดคำสั่งข้อมูลแบบโครงสร้าง

1.3 รายการเชื่อมโยง (Linked List) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งโครงสร้างข้อมูลแบบรายการ และชุดคำสั่งการดำเนินการกับข้อมูลแบบรายการ การสร้างรายการเชื่อมโยง การเพิ่มและการลบข้อมูลในรายการเชื่อมโยง

1.4 แถวคอย (Queue) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งโครงสร้างข้อมูลแบบแถวคอย และชุดคำสั่งการดำเนินการกับข้อมูลแบบแถวคอย การสร้างแถวคอย การเพิ่มและการลบข้อมูลในแถวคอย

1.5 ต้นไม้ (Tree) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งโครงสร้างข้อมูลแบบต้นไม้ (Binary Tree) และชุดคำสั่งการดำเนินการกับข้อมูลแบบต้นไม้ การสร้าง การค้นหา และการลบข้อมูลของไบนารีทรี

1.6 การเรียงลำดับข้อมูล (Sorting Data) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งการเรียงลำดับแบบแทรก (Insertion Sort) ชุดคำสั่งการเรียงลำดับแบบเลือก (Selection Sort) ชุดคำสั่งการเรียงลำดับแบบฟอง (Bubble Sort) และชุดคำสั่งการเรียงลำดับแบบเรดิกซ์ (Radix Sort)

1.7 การค้นหาข้อมูล (Searching Data) ประกอบด้วยชุดคำสั่งย่อย ได้แก่ ชุดคำสั่งการค้นหาข้อมูลแบบไบนารี (Binary Search)

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี

รายการ	**ประสิทธิภาพของกระบวนการ E_1**	**ประสิทธิภาพของกระบวนผลลัพธ์ E_2**
กำหนดเกณฑ์	80.00	80.00
ประสิทธิภาพ	75.65	76.09
แปลผล	ต่ำกว่าเกณฑ์	ต่ำกว่าเกณฑ์

จากการทดสอบประสิทธิภาพของชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน มีประสิทธิภาพเฉลี่ยร้อยละ 75.65/76.09 ซึ่งพบว่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด คือ 80/80 เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานทักษะความรู้ด้านขั้นตอนการคิดและการเขียนโปรแกรม ส่งผลให้ระดับคะแนนการทำแบบทดสอบค่อนข้างต่ำ ดังนั้นประสิทธิภาพของชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีจึงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้ชุดฝึกปฏิบัตินี้ ใช้วิธีการทดสอบ การทำแบบทดสอบและร่วมด้วยวิธีการสังเกตการเขียนโปรแกรมของผู้เรียนตามแบบทดสอบ

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพแบบทดสอบรายวิชาโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี โดยวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ ส่วนความยากง่ายของแบบทดสอบ พบว่าแบบทดสอบค่อนข้างง่าย มีค่าตัวถูกและตัวลวง คือ 0.76 และ

0.24 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่าความยากที่ดีสำหรับตัวถูกซึ่งต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 ตัวลวงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.05 - 0.30 และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ ใช้เทคนิค 27% ซึ่งจากการวิเคราะห์อำนาจจำแนกของแบบทดสอบคือ 0.14 ซึ่งเป็นค่าจำแนกที่ไม่ดี อันเนื่องมาจากคะแนนส่วนใหญ่ของเด็กกลุ่มอ่อนและคะแนนส่วนใหญ่ของเด็กกลุ่มเก่งมีคะแนนอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนที่ผู้เรียนทำได้

แบบทดสอบ	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ก่อนเรียน	3	0.89
หลังเรียน	6	0.88

จากตารางที่ 2 เมื่อนำผลคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยพบว่า ในภาพรวมผู้เรียนสามารถทำคะแนนได้เพิ่มขึ้น โดยผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นคิดเป็น 3 คะแนน และจากการสังเกตการณ์เขียนโปรแกรมของผู้เรียนจากการใช้ชุดฝึกปฏิบัติ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการคิดมากขึ้น โดยผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ชุดฝึกปฏิบัติในเขียนโปรแกรมตามขั้นตอนวิธีการคิดของผู้เรียนได้

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ

ประเด็น (n=23)	M	S.D.	ร้อยละ	ระดับ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจ	**3.94**	**0.52**	**78.87**	**มาก**
1.1 เข้าใจเนื้อหาบทเรียนเพิ่มขึ้น	3.96	0.37	79.20	มาก
1.2 ความรู้ความเข้าใจขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม	4.09	0.51	81.80	มาก
1.3 สามารถนำโปรแกรมไปพัฒนาเพื่อเขียนโปรแกรมทดสอบตามความเข้าใจของตนเองได้	3.78	0.67	75.60	มาก
2. ด้านเนื้อหา	**4.19**	**0.62**	**83.80**	**มาก**
2.1 ระดับความยากง่ายของโปรแกรมเหมาะสมกับผู้เรียน	4.09	0.73	81.80	มาก
2.2 ความเหมาะสมของระยะเวลาการสอนกับเนื้อหาและโปรแกรม	4.26	0.62	85.20	มากที่สุด
2.3 โปรแกรมสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องเรียน	4.22	0.52	84.40	มากที่สุด
3. ด้านวิธีการสอน	**4.16**	**0.63**	**83.25**	**มาก**
3.1. ทำให้บทเรียนน่าสนใจมากขึ้น	4.13	0.63	82.60	มาก
3.2. ลักษณะการนำเสนอเหมาะสมกับผู้เรียน	4.13	0.63	82.60	มาก
3.3. ต้องการเรียนด้วยบทเรียนในลักษณะนี้กับเรื่องการเขียนโปรแกรมอื่นๆ	4.13	0.63	82.60	มาก
3.4. ผู้เรียนรู้สึกสนุกกับการเรียน	4.26	0.62	85.20	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.11**	**0.59**	**82.10**	**มาก**

จากตารางที่ 3 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ โดยภาพรวมพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 คิดเป็นร้อยละของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 82.10

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงที่สุด คือ ด้านเนื้อหา มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 คิดเป็นร้อยละของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 83.80

2. ด้านที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจเป็นอันดับที่สอง คือ ด้านวิธีการสอน มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 คิดเป็นร้อยละของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 83.25

3. ด้านที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 คิดเป็นร้อยละของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 78.87

อภิปรายผล

1. ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี ซึ่งเป็นชุดฝึกปฏิบัติเบื้องต้น มีทั้งหมด 7 ชุดคำสั่งหลักๆ ซึ่งชุดฝึกปฏิบัติที่สร้างขึ้นอิงเนื้อหาในบทเรียนเป็นหลัก และได้สอดคล้องกับแนวความคิดของหน่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ ที่ได้พัฒนารูปแบบแนวการเรียนการสอนแบบใหม่ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการนำชุดฝึกไปใช้ในการเรียนการสอนเพิ่มเติมจากการสอนเนื้อหาในทฤษฎี โดยเน้นการปฏิบัติ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนทดลองเขียนโปรแกรมเอง เพื่อเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและการฝึกปฏิบัติจริง

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซีบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์เพิ่มขึ้น กล่าวคือ มีคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าคะแนนก่อนเรียนทุกคนทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้เรียนที่ใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยผู้เรียนมีความพึงพอใจในการใช้งานชุดฝึกปฏิบัติ ในด้านเนื้อหาและวิธีการสอนรูปแบบนี้ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการสร้างและทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม เรื่องไมโครคอนโทรลเลอร์และการประยุกต์ใช้งานหุ่นยนต์พื้นฐาน

บทสรุป

1. ได้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี ซึ่งเป็นชุดฝึกปฏิบัติเบื้องต้น มีทั้งหมด 7 ชุดคำสั่ง ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าชุดฝึกปฏิบัติมีความเหมาะสมใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ โดยมีประสิทธิภาพของเครื่องมือ คือ 75.65/76.09 ซึ่งพบว่าใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด คือ 80/80

2. ผลการใช้ชุดฝึกปฏิบัติ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน ปรากฏว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ มีคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าคะแนนก่อนเรียนทุกคน จากการประเมินผลการฝึกปฏิบัติ สรุปได้ว่า มีความรู้จากการใช้ชุดฝึกปฏิบัติเพิ่มขึ้นในระดับที่น่าพอใจ

3. ผลด้านความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้งานชุดฝึกปฏิบัตินี้ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 4.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 รองลงมาคือ ด้านวิธีการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และด้านความรู้ความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

การใช้ชุดฝึกปฏิบัติโปรแกรมภาษาซี บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เรื่องโครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธี จะได้ประสิทธิภาพมากขึ้น หากผู้เรียนมีพื้นฐานการเขียนโปรแกรมเชิงโครงสร้าง ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจไวยากรณ์ของภาษาโปรแกรมได้ง่ายขึ้น และผู้เรียนสามารถที่จะใช้ชุดฝึกปฏิบัตินี้เป็นพื้นฐานในการเขียนโปรแกรมทดสอบความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนของผู้เรียนได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงควรนำชุดฝึกปฏิบัตินี้ไปใช้ทดลองกับผู้เรียนที่มีทักษะการเขียนโปรแกรม หรือทดลองกับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาทักษะทางด้านขั้นตอนวิธีในการเขียนโปรแกรมด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติ เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธีด้วยภาษาอื่น เพื่อทำให้ชุดฝึกปฏิบัติน่าสนใจมากขึ้น

2. ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เรื่อง โครงสร้างข้อมูลและขั้นตอนวิธีในรูปแบบอื่นๆ เพื่อช่วยเสริมทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ และการคิดแก้ปัญหาในการเขียนโปรแกรมได้อย่างเป็นระบบ

บรรณานุกรม

จุฑารัตน์ คชรัตน์, ประยูร เทพนวล, จุไรศิริ ชูรักษ์ และปรีดา เบ็ญคาร. (2556). ผลของการใช้ชุดฝึกการทำวิทยานิพนธ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจ. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย"*. 10 พฤษภาคม 2556. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2549). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมและสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สายชล สินสมบูรณ์ทอง. (2555). *สถิติเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. (2559). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2559, จาก *arit.mcru.ac.th/km56/admin/download/10KM_1.pdf*

หน่วยส่งเสริมพัฒนาวิชาการ งานบริการการศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2551, กันยายน). *ข่าวสารวิชาการ รูปแบบการสอนใหม่: แนวทางการจัดการเรียนรู้ 9 แนวทาง*. หน่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ งานบริการการศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนิวรรตน์ พลรักษ์ และสมศักดิ์ อรรคทิมากูล. (2556). การสร้างและทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม เรื่อง ไมโครคอนโทรลเลอร์และการประยุกต์ใช้งานหุ่นยนต์พื้นฐาน. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย"*, 10 พฤษภาคม 2556 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา.

ผลกระทบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรและความสำเร็จขององค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

The Effects of Personality Traits on Organizational Learning Competency and Organizational Success of Sub-District Administrative Organizations in Roi-Et Province

ศรีสุนันท์ ประเสริฐสังข์[1]
Prasertsang.sp@gmail.com
ดวงดาว ภูครองจิตร[2]
Daw17phukrongchit@gmail.com
สุนันวดี พละศักดิ์[2]
Sunanvadeedee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบขององค์ประกอบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร 2) ศึกษาผลกระทบของความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรต่อความสำเร็จขององค์กร และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับบรรยากาศขององค์กรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 203 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะการมีจิตสำนึกที่ดี และความมั่นคงทางอารมณ์ ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .10 ตามลำดับ 2) ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จขององค์กร และ 3) บรรยากาศขององค์กรส่งผลทางบวกโดยตรงต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร

คำสำคัญ: คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร ความสำเร็จขององค์กร บรรยากาศขององค์กร

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[2] อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the effects of personality traits on organizational learning competency; 2) to study the effects of organizational learning competency on organizational success; and 3) to study the relationship between personality traits and organizational climate influencing organizational learning competency. The sample in this study were 203 sub-district administrative organizations in Roi-Et province. The instruments employed for data collection were a questionnaire, and an in-depth interview. The results of the study revealed that 1) personality traits, especially conscientiousness and emotional stability affected organizational learning competency at the .01, and .10 levels of statistical significance; 2) organizational learning competency positively affected organizational success; and 3) organizational climate positively and directly affected organizational learning competency.

Keywords: Personality Traits, Organizational Learning Competency, Organizational Success, Organizational Climate

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่เข้มข้นและรุนแรงมากขึ้นถือเป็นยุคแห่งความวิกฤติทุกด้าน ทุกประเทศในโลกไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์นี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ ASEAN Economic Community (AEC) ในปี 2558 ทำให้กลุ่มประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศต้องพยายามสร้างความแข็งแกร่งให้กับตนเองเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมข้ามชาติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ของไทย ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของคนเพื่อให้ประเทศสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป ในการบริหารจัดการองค์กร ทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความสำคัญที่สุดในการเพิ่มมูลค่าและขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร ดังนั้นองค์กรต่างๆ จึงให้ความสำคัญกับการค้นหาวิธีการที่จะเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรเพื่อนำไปสู่การสร้างความสำเร็จที่เหนือกว่าขององค์กร

คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล หมายถึงพฤติกรรมหรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในการแสดงออกและการปฏิบัติต่อผู้อื่น ซึ่งบุคลิกภาพส่วนบุคคลนี้จะส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร จากการวิจัยของ Barrick and Mount (1991) ได้ค้นพบว่าคุณลักษณะของบุคคลมี 5 ประการได้แก่ 1) การชอบเข้าสังคม

การแสดงออก 2) ความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่โกรธ ไม่ใช้อารมณ์ 3) ความปรองดอง หรือเห็นพร้อมต้องกัน ยินยอมโอนอ่อนผ่อนตาม 4) ความมีสติ รอบคอบ รับผิดชอบ และ 5) การชอบเปิดเผย เปิดกว้าง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ อยากรู้อยากทดลอง นอกจากนี้ จากผลการศึกษาวิจัยของ Barrick and Mount (1993) ยังพบว่า คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลส่งผลต่อความสำเร็จของงานโดยเฉพาะคุณลักษณะของบุคคลที่มีสติ รอบคอบและมีความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จขององค์กรในระดับสูง

การเรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร จากการศึกษางานวิจัยในอดีต พบว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานที่จะต้องส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้บุคคลแสดงความรู้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ Oh, Labianca, and Chung (2006) กล่าวว่าลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลที่ทำงานในองค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนให้แต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการเรียนรู้ในองค์กร (Organizational Learning) ซึ่ง Bierly and Hamalaine (1995) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้ขององค์กรจะช่วยทำให้องค์กรเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับองค์กรอื่นและทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ

เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์การซึ่งรับนโยบายในการบริหารจัดการมาจากกรมการปกครองท้องถิ่นในการปฏิบัติงานเพื่อสนองตอบต่อการดูแลความกินดีอยู่ดีของประชาชน การที่องค์การจะสามารถปฏิบัติงานหรือบริการประชาชนให้เกิดบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีบุคลิกลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น ทั้งการมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ความกล้าแสดงออก รวมถึงความรอบคอบและรับผิดชอบ พร้อมที่จะยอมรับและปรับตัวอยู่เสมอ ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหวังที่จะศึกษาถึงคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้นำของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในองค์กรและความสำเร็จขององค์กร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบขององค์ประกอบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรต่อความสำเร็จขององค์กร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับบรรยากาศขององค์กรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร

นิยามศัพท์

คุณลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร หมายถึง ระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหา การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานจากกระบวนการเรียนรู้ภายในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

บรรยากาศขององค์กร หมายถึง นโยบาย แนวปฏิบัติและสภาพแวดล้อมการทำงานภายในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

ความสำเร็จขององค์กร หมายถึง ผลลัพธ์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเกิดความเข้าใจถึงผลกระทบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการเรียนรู้ในองค์กร และความสำเร็จขององค์กร

2. ผลการศึกษาวิจัยนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

3. ผลการศึกษานำไปสู่การขยายกรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับงานวิจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีบริบทที่แตกต่าง

4. เพื่อเป็นฐานความรู้ให้กับผู้ที่มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในองค์กรและส่งผลไปยังความสำเร็จขององค์กร

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิธีผสม (Mixed Method) โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ได้แก่ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 203 แห่ง โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด ประกอบด้วย เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จำนวน 1 แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน 68 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 133 แห่ง โดยผู้ให้ข้อมูลคือ นายกองค์การบริหารจังหวัด/นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนักงานธุรการ และการสัมภาษณ์เชิงลึกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) เพื่อคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตฐาน และร้อยละ นำไปใช้ในการบรรยายลักษณะทางประชากร

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product Moment Correlation Analysis) ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3. การถอดเทปการสัมภาษณ์เพื่อสรุปประเด็นเนื้อหาสำคัญ (Content Analysis)

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 คน เพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งผลการทดสอบพบว่าค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.620-0.883 และค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.787-0.876 ซึ่งถือว่าเป็นค่าที่ยอมรับได้ (Nunnally and Berstein, 1994)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.30) อายุ 30-40 ปี (ร้อยละ 46.90) รองลงมามีอายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 28.00) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 64.10) ระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 51.60) รองลงมา ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 48.40) มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 7 ปี (ร้อยละ 54.70) รองลงมามีประสบการณ์ 5-7 ปี (ร้อยละ 25.80) มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 46.90) รองลงมารายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท (ร้อยละ 32.00) และตำแหน่งงานในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานธุรการ (ร้อยละ 60.10) รองลงมาเป็นเทศมนตรี/นายก อบต. (ร้อยละ 21.90)

การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87) เมื่อแยกเป็นแต่ละองค์ประกอบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลพบว่า คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านการเปิดเผยรับประสบการณ์ใหม่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.97) รองลงมาคือด้านความเข้าใจผู้อื่น ($\bar{X}$ = 3.92) และด้านการมีจิตสำนึก ($\bar{X}$ = 3.88) ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานที่ 1-7 โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อสรุปข้อสมมติฐานดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 แสดงผลลัพธ์การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล	ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร			
	Beta	S.D.	t	sig
การเปิดเผยตนเอง(Ex)	.088	.105	.841	.402
ความมั่นคงทางอารมณ์ (Em)	.196	.111	1.758	.081*
การมีจิตสำนึกที่ดี (Co)	.326	.105	3.097	.002***
ความเข้าใจผู้อื่น (Ag)	.029	.119	.241	.810
การเปิดเผยพร้อมรับประสบการณ์ใหม่(Op)	.140	.104	1.350	.179
เพศ	-.011	.157	-.138	.890
อายุ	.106	.150	1.415	.160

*p<.1, **p<.05, ***p<.01,

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ 1-5 พบว่าคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านความมั่นคงทางอารมณ์และการมีจิตสำนึกมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การ (.196, .326 ที่ระดับ p<.10, p<.01) ตามลำดับ ส่วนคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านการเปิดเผยตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความสามารถการเรียนรู้ขององค์การ สรุปว่าผลการศึกษาสนับสนุนสมมติฐานที่ 2, 3 ส่วนสมมติฐานที่ 1, 4 และ 5 ไม่สนับสนุน

ตารางที่ 2 แสดงผลลัพธ์การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ตัวแปรต้น	ความสำเร็จขององค์กร			
	Beta	S.D.	t	sig
ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร	.753	.060	12.499	.000***
เพศ	-.022	.133	-.323	.747
อายุ	.002	.132	-.023	.982

*p<.1, **p<.05, ***p<.01,

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สมมติฐานที่ 6 พบว่าความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความสำเร็จขององค์การ (.753 ที่ระดับ p<.01) สรุปว่าผลการศึกษาสนับสนุนสมมติฐานที่ 6

ตารางที่ 3 แสดงผลลัพธ์การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับบรรยากาศขององค์การที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ตัวแปรต้น	ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร			
	Beta	**S.D.**	**t**	**sig**
การเปิดเผยตนเอง(Ex)	.082	.102	.802	.424
ความมั่นคงทางอารมณ์ (Em)	.116	.107	1.083	.281
การมีจิตสำนึกที่ดี (Co)	.287	.097	2.947	.004***
ความเข้าใจผู้อื่น (Ag)	-.104	.120	-.863	.390
การเปิดเผยพร้อมรับประสบการณ์ใหม่(Op)	.094	.108	.870	.386
บรรยากาศขององค์กร (OCL)	.390	.080	4.889	.000***
บรรยากาศขององค์กร x การเปิดเผยตนเอง	.032	.091	.348	.728
บรรยากาศขององค์กร x ความมั่นคงทางอารมณ์	.149	.117	1.270	.207
บรรยากาศขององค์กร x การมีจิตสำนึกที่ดี	-.082	.108	-.762	.448
บรรยากาศขององค์กร x ความเข้าใจผู้อื่น	-.185	.103	-1.792	.076*
บรรยากาศขององค์กร x การเปิดเผยพร้อมรับประสบการณ์ใหม่	.122	.103	1.188	.237
เพศ	.037	.146	.256	.799
อายุ	.220	.138	1.590	.115

*p<.1, **p<.05, ***p<.01,

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ 7a-7e ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลและบรรยากาศขององค์การส่งผลทางบวกต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ 7a-7e พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในองค์การกับคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านความเข้าใจผู้อื่นมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อความสามารถในการ

เรียนรู้ขององค์การ (-.185 ที่ระดับ p<.1) ส่วนปฏิสัมพันธ์กับคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย สรุปว่าผลการศึกษานี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 7a-7e

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่มีความโดดเด่นและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามแนวคิดของ Barrick and Mount (1991) โดยเฉพาะคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านความมั่นคงทางอารมณ์และการมีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสลิลดา ปิ่นสุวรรณ (2554) ได้อธิบายว่าคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลแบบมีสติมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติอาชีพของบุคลากร นอกจากนี้ Barrick and Mount (1991, 1993) ได้ยืนยันว่าคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลแบบมีจิตสำนึกเป็นคุณลักษณะที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จได้ทุกอาชีพ และได้ยืนยันว่าบุคลิกภาพส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จขององค์การโดยตรงโดยเฉพาะบุคลิกภาพแบบมีจิตสำนึก โดยในการงานวิจัยนี้ได้นำเสนอว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นช่วยสนับสนุนให้องค์การประสบความสำเร็จได้มากขึ้น และ Matzler and Mueller (2011) ได้เสนอแนะว่า คุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลด้านการมีจิตสำนึกที่ดีส่งผลโดยตรงต่อการมุ่งเน้นการเรียนรู้ภายในองค์การซึ่งคุณลักษณะนี้ทำให้เห็นถึงความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมุ่งเน้นการเรียนรู้และพร้อมที่จะแบ่งปันความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์คือการที่บุคลากรในองค์กรมีความพร้อมและเต็มใจในการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันจากเปิดโอกาสอย่างอิสระให้กับบุคลากรภายในองค์กร โดยเฉพาะในปัจจุบันการเรียนรู้ของบุคลากรภายในองค์กรอย่างเป็นพลวัตจะส่งเสริมให้องค์กรมีศักยภาพในการแข่งขันที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Oh et al. (2006) ได้ยืนยันว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มย่อย และภายในองค์กรจะช่วยให้พนักงานเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีและเกิดการพัฒนา สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้ และนอกจากนี้ Chow and Jong-min (2004) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า กระบวนการในการสร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ช่วยสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงาน ทำให้งานต่างๆ มีคุณภาพมากขึ้นและส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์การที่ดีขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวัง

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้มีบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาอาจเกิดขึ้นเนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะที่แตกต่างของบุคลากรภายในองค์การที่มาจากหลากหลายกระบวนการในการเข้ามาปฏิบัติงานองค์การจึงต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับทัศนคติและเป้าหมายขององค์การ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารขององค์การที่

ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าบุคลิกภาพส่วนบุคคลมีความสำคัญต่อการความสำเร็จขององค์การมากเนื่องจากเป็นสิ่งที่ช่วยให้การทำงานร่วมกันเป็นไปได้อย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้โดยเฉพาะบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่เป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีมีความมั่งคงทางอารมณ์ เนื่องจากบุคคลที่มีความมั่นคงในอารมณ์ ใจเย็น อดทน อดกลั้นจะสามารถควบคุมสถานการณ์และวางแผนในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การมีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติตน การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการทำงาน และการอยู่ในสังคม จะช่วยให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการยอมรับและพร้อมให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานรวมถึงมีความเต็มใจที่จะสร้างสรรค์บรรยากาศในองค์การให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้

บทสรุป

ผลกระทบของบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรและความสำเร็จขององค์กรของบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 30 – 40 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 7 ปี ตำแหน่งงานในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานธุรการ มีรายได้ต่อเดือนถัวเฉลี่ยต่อเดือน ที่ได้รับน้อยกว่า 20,000 บาท

2. บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเปิดเผยตนเอง ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านการมีจิตสำนึก ด้านความเข้าใจผู้อื่น ด้านการเปิดเผยรับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปแยกประเด็นในแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดเผยรับประสบการณ์ใหม่ อยู่ในระดับมาก เช่น องค์กรมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีงานใหม่ๆ เข้ามาผู้นำขององค์กรยินดีในการเข้ามีส่วนร่วมในงานนั้นๆ ผู้นำขององค์กรมีการค้นหาและนำเสนอวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ อยู่เสมอ และผู้นำขององค์กรเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมระหว่างหน่วยงานเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกัน

2.2 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอารมณ์ อยู่ในระดับมาก เช่น ผู้นำขององค์กรมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร ผู้นำขององค์กรส่งเสริมและสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรอย่างเต็มที่ บุคลากรมั่นใจในความสามารถของตนเองเวลาที่ต้องนำเสนองานต่อที่ประชุม ผู้นำขององค์กรยอมรับในความผิดพลาดของตนเองและพร้อมจะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.3 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีจิตสำนึก อยู่ในระดับมาก เช่น เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ไม่ใช่หน้าที่ผู้นำขององค์กรยินดีและพยายามปฏิบัติงานนั้นอย่างดีที่สุด ผู้นำขององค์กรมาทำงานตรงต่อเวลา และไม่ใช้เวลาราชการในภารกิจส่วนตัว ผู้นำขององค์กรสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามกำหนดเวลาทุกครั้งและผู้นำขององค์กรปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามระเบียบ ขั้นตอนอย่างเคร่งครัด

2.4 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจผู้อื่น อยู่ในระดับมาก เช่น ผู้นำขององค์กรให้ความสนใจในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้นำขององค์กรยอมรับและยินดีปรับปรุงงานตามที่ได้รับข้อเสนอแนะทุกครั้ง ผู้นำขององค์กรเป็นผู้มีจิตอาสาในการช่วยเหลือบุคคลอื่นเป็นประจำ และผู้นำขององค์กรชอบทำงานเป็นกลุ่มเพื่อจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.5 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดเผยรับประสบการณ์ใหม่ อยู่ในระดับมาก เช่น ผู้นำองค์กรมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีงานใหม่ๆ เข้ามาผู้นำขององค์กรยินดีในการเข้ามีส่วนร่วมในงานนั้นๆ ผู้นำขององค์กรมีการค้นหาและนำเสนอวิธีการปฏิบัติงาน ใหม่ๆ อยู่เสมอ ผู้นำขององค์กรเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมระหว่างหน่วยงานเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกัน

3. บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร และความสำเร็จขององค์องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร ด้านความสำเร็จขององค์กร ซึ่งสามารถแยกประเด็นสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

3.1 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร อยู่ในระดับมาก เช่น ความสามารถในการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการใหม่ๆ ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับกลยุทธ์ และแก้ไขปัญหาการดำเนินงานได้อย่างรวดเร็วเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง มีเครือข่ายในการทำงานทั้งในระหว่างหน่วยงานย่อยและระหว่างองค์กร

3.2 บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จขององค์กร อยู่ในระดับมาก เช่น องค์กรได้รับการกล่าวถึง และชื่นชมจากบุคคลภายนอก มีกระบวนการหรือแนวคิดในการทำงานใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายทุกด้าน

4. บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศในองค์กรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก เช่น องค์กรสนับสนุนบุคลากรให้มีการปรับตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานใหม่ๆ องค์กรส่งเสริมให้บุคลากรแต่ละคนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ตามจินตนาการอย่างเป็นอิสระ องค์กรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานรวมถึงกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และองค์กรตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายในและภายนอกกิจการ

5. บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน รายได้ต่อเดือนและตำแหน่งงานในปัจจุบันแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร ความสำเร็จขององค์กรและบรรยากาศในองค์กร โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสามารถนำเอาผลลัพธ์ที่ได้นี้ไปช่วยในการวางแผนการดำเนินงานหรือการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานร่วมกันกับบุคลากร นั่นคือผลลัพธ์ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารได้รู้ว่าคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลแบบใดที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทอย่างเต็มที่และสามารถทำให้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้

2. ผู้บริหารนำไปสู่การวางแผนการสร้างบรรยากาศที่เป็นตัวกระตุ้นให้บุคลากรในองค์การแบ่งปันความรู้หรือสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ผลกระทบของคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การและความสำเร็จขององค์การขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของบุคลากรในเขตจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นต้น เพื่อได้ข้อมูลทางการวิจัยที่หลากหลาย

2. ควรศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การและความสำเร็จขององค์การขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น ความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การและความสำเร็จขององค์การ มุ่งเน้นกับการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการทำงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3. ควรหาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ขององค์การ เช่น ภาวะผู้นำ ความเป็นอิสระของบุคคล การจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

สลิลดา ปิ่นสุวรรณ. (2555). ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ค่านิยมในงานและบรรยากาศองค์การ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพของพนักงานท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน). *การประชุมวิชาการแห่งชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน*. วันที่ 6 ธันวาคม 2555. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

Barrick, M.R. and Mount, M.K. (1991). The big five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, *44* (1), 1-26.

_____. (1993). Autonomy as a Moderator of the Relationship between the Big Five Personality Dimensions and Performance. *Journal of Applied Psychology, 78* (1), 111-118.

Bierly, P.E., and Hamalainen, T. (1995). *Organizational Learning and Strategy*. Scan.J. Mgmt. 11, 209-224.

Chow, Jong-min. (2004). The relationships among Management Accounting Information, Organizational Learning and Production Performance. *Journal of Strategic Information*, *13*, 61-85.

Matzler Kurt K and Mueller Julia. (2011). Antecedents of knowledge sharing – Examining the influence of learning and performance orientation. *Learning and Individual Differences, 29*, 1–7.

Nunnally, J. C. and Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. New York, NY: McGraw-Hill

Oh. H., Labianca, G., and Chung, M. (2006). Multilevel Model of Group Social Capital, *Academy Management Review*, *31*(3), 569-582.

การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

Market Promotion for Ecotourism in Thailand

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์[1]
chatchapons5@gmail.com

กีรติ ตระการศิริวานิช[2]
oatxtra@gmail.com

ทิพยาภรณ์ รัตนลาโภ[3]
buakaa001@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (2) ศึกษาความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ (4) เสนอแนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวไทย และชาวต่างชาติที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติกุยบุรี อุทยานแห่งชาติเขาสก อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 อย่างน้อย 2 กิจกรรม จำนวน 1,000 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 502 คนและนักท่องเที่ยวต่างชาติ 498 คน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย สำหรับสัมภาษณ์หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ผู้นำชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ เชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง ใช้การวิเคราะห์ค่าถดถอย

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[2] อาจารย์ประจำคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
[3] สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนี้ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานะภาพโสด เป็นพนักงานบริษัทที่มีรายได้เฉลี่ย 25,587 บาท ใช้เวลาท่องเที่ยวในอุทยานฯ 1-2 วัน โดยทำกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูปบันทึกภาพ/เสียง และใช้จ่ายภายในอุทยานฯ เฉลี่ย 2,776 บาท เลือกพักรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงอุทยานฯ และจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โสด เป็นพนักงานบริษัทที่มีรายได้เฉลี่ย 46,003 บาท ใช้เวลาท่องเที่ยวในอุทยาน 1-2 วัน โดย ทำกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ ศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูปบันทึกภาพ/เสียง เดินป่า และใช้จ่ายภายในอุทยานฯ เฉลี่ย 3,394 บาท เลือกพักรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงอุทยานฯ และจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

2) ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความต้องการและความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่หากวิเคราะห์เชิงลึกรายพื้นที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีความต้องการและความพึงพอใจปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับมากที่สุด

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่าหากมองมิติด้านความต้องการสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม ด้านบุคลากรและด้านราคา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ย ซึ่งมิติด้านความต้องการเหล่านี้ล้วนเป็นมิติเชิงบวกที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับต่อมา สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหากมองมิติด้านความต้องการ พบว่า ปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างชาติเห็นว่าราคาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม

4) แนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ตลาดหลักคือ ตลาดนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ควรยกระดับแผนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว และบูรณาการการสื่อสารการตลาด ส่วนตลาดนอกประเทศ ควรเน้นการทำการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ ส่งเสริมการขาย ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

คำสำคัญ: พฤติกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว การส่งเสริมการตลาด

Abstract

The objectives of this research were (1) to study characteristics and tourist behaviors of eco-tourists in Thailand; (2) to study the needs for and satisfaction with eco-tourism of eco-tourists in Thailand; (3) to study factors affecting the decision to partake in eco-tourism of eco-tourists in Thailand; and (4) to propose guidelines for marketing promotion of eco-tourism in Thailand.

The research sample consisted of 1,000. They were classified into 502 Thai tourists and 498 foreign tourists, Thai and foreign eco-tourists who studied tourist information, had previous experiences in at least two tourist activities in Doi Inthanon National Park, Khao Yai National Park, Kaeng Krachan National Park, Kui Buri National park, Khao Sok National Park, and Surin Islands National Park from July 2015 to April 2016. The employed data collecting instruments for the quantitative study were a questionnaire for tourists. In the qualitative study, the key informants consisted of officer heads of national parks, representatives of The Tourism Authority of Thailand (TAT), Office of Tourism and Sports, Subdistrict Administrative organization (SAO), tour operators and ecotourism in the areas, representatives of local administrative organizations in charge of national park areas, representatives of tourism work agencies, community leaders in tourism sites, and representatives of tourist companies with business operation in national parks. Data were analyzed with descriptive statistics of frequency, percentage, mean, and standard deviation, and with inferential statistical procedure of multiple regression analysis.

Research results showed that (1) regarding characteristics and tourist behaviors of eco-tourists in Thailand, the majority of Thai tourists were females, aged 21 – 30 years, with bachelor's degree educational level, being single, being company employees with average monthly salary of 25,587 baht, spending time of 1 – 2 days for sight-seeing in the national park and doing three main activities of trekking in the forest, nature study, and taking photographs/sound recording, spending on the average of 2,776 baht within the national park, choosing to stay in resorts near the national park, and managing their tourist activities by themselves; as for foreign tourists, the majority were females, aged 21 – 30 years, with bachelor's degree educational level, being single, being company employees with average monthly salary of 46,003 baht, spending time of 1 – 2 days for sight-seeing in the national park and doing three main activities of trekking in the forest, nature study, and taking photographs/sound recording, spending on the average of 3,394 baht within the national park, choosing to stay in resorts near the national park, and managing their tourist activities by themselves.

(2) regarding the needs for and satisfaction with eco-tourism of eco-tourists, both Thai and foreign tourists had the needs for and satisfaction with the majority of eco-tourism factors at the high level; however, if in-depth analysis of specific tourist areas were undertaken, it was found that Thai tourists who visited Surin Islands National Park had the needs for and were satisfied with eco-tourism factors at the highest level

(3) regarding factors affecting the decision to partake in eco-tourism of eco-tourists in Thailand, it was found that for the needs of Thai tourists, the factors of tourist area, tourism management with social responsibility,

tourism personnel, and price were factors that affected their decision for making the trips; all of these need factors were positive factors that correlated with their subsequently obtained satisfaction; as for the needs of foreign tourists, the price factor was the factor that affected their decision for making the trips, with their opinion that the present prices were appropriate.

(4) regarding guidelines for marketing promotion of eco-tourism in Thailand, the promotion could be directed toward two main markets, namely, the market for Thai tourists and the market for foreign tourist; for the Thai tourists market, The focus should be on upgrading the level of ecotourism marketing plan, promotion of ecotourism activities, integration of marketing communications, for the foreign tourists market, the focus should be on integration of marketing ecotourism, sale promotion, promotion of specific target groups and publicity through a variety of media.

Keywords: Tourist behavior, Factors affecting tourist's decision, Marketing promotion

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังสอดคล้องกับข้อมูลของกรมการท่องเที่ยว (2556) ที่ระบุว่าจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 – 2556 พบว่า สัดส่วนของนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากน้อยแตกต่างกันไปในทุกๆ ปี อย่างไรก็ดีแม้ว่าการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้กับประเทศแต่ในทางตรงกันข้ามการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ปราศจากการดูแลบำรุงรักษาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงศิลปวัฒนธรรมหลายแห่งเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนา ฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และรักษาทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ดังที่ ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2551) ระบุไว้ว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นรวมถึงการเติบโตและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นสาเหตุให้เกิดผลกระทบด้านลบอีกมากมายที่สำคัญ ได้แก่ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียงอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น

สำหรับประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรม สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติที่ประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติจำนวน 147 แห่ง ซึ่งจากสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2553-2557 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556) แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงได้รับความสนใจและเป็นที่นิยมตลอดจนได้รับการตอบสนองอย่างดีจากทั้งภาครัฐและ

เอกชนที่ตระหนักในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยมีการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในต่างประเทศ พบว่าแนวความคิดดังกล่าวได้มีการพัฒนาถึงขั้นปฏิบัติการรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพจนก่อให้เกิดกระแสสำคัญ คือกระแสของความต้องการการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism สูงมากขึ้นและกระแสของการเร่งรัดเสนอขายการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism กระแสดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตลาดการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (Thai Eco Tourism and Adventure Travel Association: TEATA) ได้แสดงความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ยังขาดการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเชิงลึก รวมถึงความสำคัญของตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ความต้องการ ความพึงพอใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรประกอบด้วย นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวไทย และชาวต่างชาติ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ เก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ภูมิภาค ตามคำแนะนำของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสมาคม TEATA รวม 6 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติกุยบุรี อุทยานแห่งชาติเขาสก และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

ธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากเอกสาร วารสาร ผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติซึ่งใช้การกำหนดตัวอย่าง (Sample Size) คำนวณโดยการใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % (0.05) จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 939 คน โดยกำหนดตัวอย่างจำแนกตามอุทยานแห่งชาติที่ศึกษาแบบเป็นสัดส่วน (Proportional) กับขนาดประชากร คณะผู้วิจัยเลือกเก็บตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) คือการเข้าไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างหลังจากเข้ามาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแล้ว เมื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของแบบคำตอบแล้ว ได้แบบสอบถามจำนวน 1,000 ชุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามประเด็นต่างๆ ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ผู้อำนวยการ/ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด/ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนสมาคมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้นำชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติ และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) นำเสนอด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติอ้างอิง การพยากรณ์โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Forecasting) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการวิเคราะห์จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติย้อนหลัง 5 ปี พบว่าภาพรวมจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละปีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในอีก 5 ปีข้างหน้าพบว่าการเดินทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปี ยกเว้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ที่นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลงในปี พ.ศ.2560 และจะกลับมาเพิ่มขึ้นในอีก 4 ปีที่เหลือ ขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีเป็นอุทยานฯ เพียงแห่งเดียวที่จะมีนักท่องเที่ยวลดลงทุกปี แต่เมื่อพยากรณ์โดยรวมแล้ว พบว่าในอีก 5 ปีข้างหน้าสัดส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยในทุกอุทยานแห่งชาติมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ

45 สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปีในทุกอุทยานแห่งชาติ และเมื่อพยากรณ์โดยรวมแล้ว พบว่าในอีก 5 ปีข้างหน้านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในทุกอุทยานแห่งชาติจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 58

นักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 41-50 ปี และระหว่าง 21-30 ปี ตามลำดับ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานะโสด ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท นักเรียน/นักศึกษา และข้าราชการตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ย 25,587 บาท ใช้เวลาท่องเที่ยวในอุทยานฯ 1-2 วัน ยกเว้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เพียงแห่งเดียวที่ใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 3-4 วัน นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อศึกษาธรรมชาติ ตั้งแคมป์ เดินป่า ส่องสัตว์ และดำน้ำดูปะการัง โดยส่วนใหญ่ใช้จ่ายในการเที่ยวอุทยานฯ เฉลี่ย 2,776 บาท สำหรับการเลือกสถานที่พักในระหว่างการท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่พักที่รีสอร์ท แต่มีบางส่วนไม่ค้างคืน สำหรับรูปแบบการเดินทางพบว่าส่วนใหญ่วางแผนท่องเที่ยวด้วยตนเอง ยกเว้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เพียงแห่งเดียวที่นักท่องเที่ยววางแผนเที่ยวเองควบคู่กับการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวเพศชายและเพศหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ส่วนมากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีสถานะโสด ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และธุรกิจส่วนตัว ตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ย 46,003 บาท ใช้เวลาท่องเที่ยวในอุทยานฯ 1-2 วัน ยกเว้นอุทยานแห่งชาติเขาสกเพียงแห่งเดียวที่ใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 3-4 วัน นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่องสัตว์ และดำน้ำดูปะการัง โดยส่วนใหญ่ใช้จ่ายในการเที่ยวอุทยานฯ ประมาณ 3,394 บาท สำหรับการเลือกสถานที่พักในระหว่างการท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่พักที่รีสอร์ท และโรงแรมตามลำดับ สำหรับรูปแบบการเดินทางพบว่าส่วนใหญ่วางแผนท่องเที่ยวด้วยตนเอง ยกเว้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เพียงแห่งเดียวที่นักท่องเที่ยววางแผนเที่ยวเองควบคู่กับการใช้บริการบริษัท นำเที่ยว

2. ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความต้องการและความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่หากวิเคราะห์ลึกลงไปในรายพื้นที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีความต้องการและความพึงพอใจปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมื่อมองในมิติความต้องการ พบว่าปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม ด้านบุคลากร และด้านราคา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย มิติความต้องการเหล่านี้ล้วนเป็นมิติเชิงบวกที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับ สำหรับมิติความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่าปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างชาติเห็นว่าราคาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมดีแล้ว

แต่เมื่อพิจารณาในมิติความพึงพอใจ พบว่าปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม และด้านราคา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย		การตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	
	มิติความต้องการ	มิติความพึงพอใจ	มิติความต้องการ	มิติความพึงพอใจ
ด้านพื้นที่	✓	✓	-	✓
ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม	✓	✓	-	✓
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	-	-	-	-
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	-	-	-	-
ด้านบุคลากร	✓	✓	-	-
ด้านราคา	✓	-	✓	✓

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. แนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถกำหนดแนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็น 2 มิติคือ แนวทางส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดภายในประเทศและภายนอกประเทศ

4.1 แนวทางการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดภายในประเทศ โดยการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ดังนี้

1) ยกระดับแผนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เน้นการกระตุ้นศักยภาพตลาดนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยพัฒนาระบบสินค้าการท่องเที่ยวสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรสนิยมของนักท่องเที่ยวในกลุ่ม Gen-Y ภายใต้บริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของชุมชมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

2) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1) ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทำกิจกรรมความร่วมมือกับชาวบ้านที่อยู่รอบๆ อุทยานแห่งชาติ เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

2.2) สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของแต่ละพื้นที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีต้นไม้สูงใหญ่ อาจจัดกิจกรรมโรยตัวจากยอดไม้สูง การเดินบนสะพานแขวน เป็นต้น และอาจเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแปลกใหม่ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักให้อยู่ในเส้นทางเดียวกัน

2.3) สนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จัดโครงการ Let 's Go Travel Green ซึ่งเป็นการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในจังหวัด หรืออุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำโป่งเทียมให้สัตว์ป่า

2.4) ขยายฐานตลาดเด็กและเยาวชน เนื่องจากตลาดกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม โดยผู้ประกอบการการท่องเที่ยวควรประสานงานกับสถาบันการศึกษาจัดกิจกรรมทัศนศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้คนกลุ่มนี้เกิดความรักความตระหนักในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว

3) บูรณาการการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ และสร้างการยอมรับระหว่างผู้ประกอบการกับนักท่องเที่ยว ซึ่งผลดีที่จะตามมาคือช่วยกระตุ้นการขาย สร้างความจงรักภักดีของลูกค้า ดังนั้นจึงควรบูรณาการกิจกรรมการสื่อสารการตลาดต่างๆ ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการตลาดทางตรง (direct marketing) เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารและข้อมูลการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แนวทางการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดภายนอกประเทศ โดยการบูรณาการการทำงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งสำนักงานภายในและภายนอกประเทศ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ชมรม/สมาคมการท่องเที่ยวของจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้

1) ทำการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ การตลาดประเภทนี้นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับสภาพธรรมชาติ โดยไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้รับการปลุกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้ศึกษาความเป็นอยู่ของคนในสังคม ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนในชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน

การทำการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ จะต้องดำเนินการภายใต้มิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและนักท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจการท่องเที่ยวประเภทนี้ ผู้ประกอบการจะต้องส่งเสริมการขาย และทำการตลาดทางตรง (direct marketing) เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เกิดความพึงพอใจ และกลับมาใช้บริการซ้ำ

2) ส่งเสริมการขาย

2.1) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มหลักให้เดินทางท่องเที่ยวในวันธรรมดาเพิ่มมากขึ้น

2.2) จัด FAM trip การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยดึงกลุ่มผู้ประกอบการและผู้ที่ทำงานในแวดวง การท่องเที่ยวในต่างประเทศ ให้เข้ามาศึกษาเรียนรู้การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เป็นต้น เพื่อกลับไปประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยให้เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น

2.3) จัดโรดโชว์ (road show) ที่เน้นตลาดนักท่องเที่ยวอเมริกัน เยอรมัน โดยเน้นสื่อสารกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้หลากหลาย และชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ นักท่องเที่ยวกลุ่ม Gen-Y ชาวอเมริกัน เยอรมัน และอาเซียน เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และมีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง

4) การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวแต่ละอุทยานแห่งชาติ

โดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย สามารถนำเสนอดังภาพที่ 1

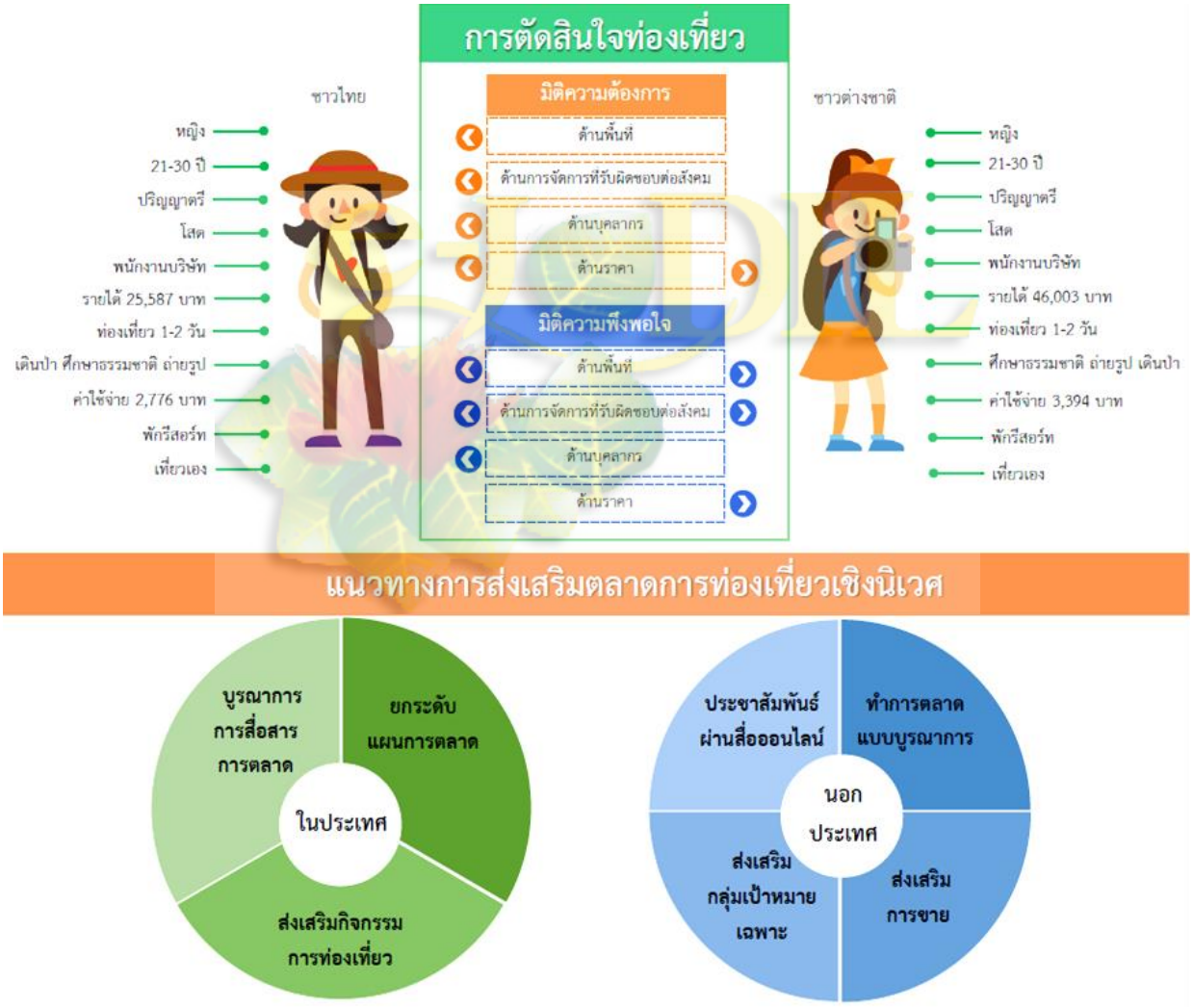

ภาพที่ 1 Infographic ลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อภิปรายผล

1. ลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวยุโรป เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย นักท่องเที่ยวชาวยุโรปยังคงมีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกับในอดีตและเรื่อยมาจนปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับกรมการท่องเที่ยว (2556) รายงานสรุปผลการศึกษาว่า นักท่องเที่ยวที่มาทำกิจกรรมในตลาด เชิงนิเวศ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวยุโรป สำหรับจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติใช้เวลาท่องเที่ยวโดยประมาณ 1-2 วัน เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลาจึงต้องอาศัยการเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ดังสอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ระบุว่า นักท่องเที่ยวไทยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พำนักระยะสั้น โดยมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ และวันหยุดต่อเนื่องทั้งนี้ ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ผู้ประกอบการมักเลือกนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีระยะเวลาในการพำนักยาวกว่า เพื่อความสะดวกในการจัดหาที่พัก อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พำนักระยะสั้นมีข้อจำกัดด้านเวลา ดังนั้นการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางโดยเฉพาะในบางจังหวัด เช่น จังหวัดน่าน มีระยะทางระหว่างเส้นทางค่อนข้างไกล ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมมาท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสั้นๆ

ขณะที่การเลือกลักษณะกิจกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งชาวไทยและต่างชาติต่างเลือกทำกิจกรรมเรื่องการ ถ่ายรูปบันทึกภาพ/เสียง ศึกษาธรรมชาติ เดินป่า ตามลำดับ หากเปรียบเทียบกับผลการศึกษาที่ผ่านมาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) พบว่าในอดีตนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจกับกิจกรรมดูนก ขี่ช้าง และเดินป่า สำหรับรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่วางแผนท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวมากกว่าครึ่งหนึ่งมีวิธีการท่องเที่ยวโดยทำเองทั้งหมด

2. ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความต้องการและความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่ระดับมาก แต่หากวิเคราะห์เชิงลึกรายพื้นที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีความต้องการและความพึงพอใจปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับมากที่สุด ความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวชาวไทยนั้นคือ ความต้องการสิ่งดีๆ ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับจากการท่องเที่ยวครั้งนี้ โดยคาดหวังว่าหากมีโอกาสกลับมาอีกครั้งก็จะได้รับการปฏิบัติอย่างเช่นที่ผ่านมา ดังนั้นนักท่องเที่ยวชาวไทยจึงพึงพอใจต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับมากที่สุดส่วนหนึ่งอาจมาจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่มีทัศนียภาพงดงาม มีการให้บริการด้านความรู้ ความเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการเดินทางดังสอดคล้องกับที่สมชัย เบญจชย (2549) ระบุว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากมองมิติด้านความต้องการสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม ด้านบุคลากรและด้านราคา เป็น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเนื่องจากความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เจ้าหน้าที่ที่พยายามอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และราคาที่มีความสมเหตุสมผล ซึ่งมิติด้านความต้องการเหล่านี้ล้วนเป็นมิติเชิงบวกที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับต่อมา

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหากมองมิติด้านความต้องการ พบว่า ปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างชาติเห็นว่าราคาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม ดังนั้นหากต้องการขยายตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปีโดยเฉพาะช่วง Low Season ดังสอดคล้องกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) ที่ระบุว่ากลยุทธ์ในการปรับโครงสร้างตลาดสู่ High Value นั้นมีมาตราการหนึ่งคือการเร่งเพิ่มรายได้โดยการเจาะตลาดกลุ่มเฉพาะที่มีแนวโน้มการจ่ายสูงหนึ่งในนั้นคือกลุ่ม Green Tourism (Eco Luxury), ส่งเสริมการเดินทางของกลุ่ม ที่สร้างผลกระทบต่อสังคมน้อยเช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่ม Responsible Tourists กลุ่ม Green Tourism ขยายฐานนักท่องเที่ยวตลาดหลักกลุ่มระดับกลาง-บนจากเอเชีย (ไม่รวมจีน อินเดีย) ยุโรป (ไม่รวมรัสเซีย) อเมริกา ตะวันออกกลาง โอเชียเนีย เพิ่มการเดินทางในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยหาตลาดทดแทน หรือกระตุ้นการเติบโตของตลาดที่เดินทางในช่วง Low Season นำเสนอสินค้าและกิจกรรม ที่เพิ่มมูลค่าวิถีไทย 7 กลุ่ม (ขยายผลต่อเนื่องจากปีท่องเที่ยว วิถีไทย) แต่หากมองมิติความพึงพอใจ พบว่า ปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งในประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ อุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ต่างตระหนักและใส่ใจกับการจัดการที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อพื้นที่ และราคาค่าใช้จ่ายมีความคุ้มค่าหากเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติในประเทศอื่นๆ

4) แนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าแนวทางในการส่งเสริมทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดภายนอกประเทศ เน้นแนวทางมิติของผู้มาเยือน (Guest) เรื่องการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น Let ‘s Go Travel Green สนับสนุนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะสินค้าที่ระลึก โดยเฉพาะการส่งเสริมการขายในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีการกระจุกตัวของการเดินทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวในวงกว้างพร้อมกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในแต่ละเดือน ดังสอดคล้องกับที่กรมการท่องเที่ยว (2556) ระบุว่าประเทศไทยมีข้อได้เปรียบเรื่องการสื่อสารทางการตลาด และควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนนอกฤดูกาลท่องเที่ยวโดยกระตุ้นด้วยกิจกรรมส่งเสริมการทอ่งเที่ยวและจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยเพื่อแนะนำนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนต่างๆ สำหรับส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การนำหน่วยงานต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงาน พบว่า เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ แต่แนวทางนี้ควรเป็นการดูงานขนาดเล็ก หากมาศึกษาดูงานเป็นคณะใหญ่ อาจไม่เกิดประโยชน์ทั้งกับผู้มาศึกษาดูงาน และพื้นที่ในคราวเดียวกัน การส่งเสริมนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Y (Gen Y) เป็นกลุ่มที่ชื่นชอบ

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายแต่กิจกรรมหนึ่งที่คนกลุ่มนี้ชื่นชอบเป็นพิเศษ คือการถ่ายรูปบันทึกภาพและเสียงซึ่งปัจจุบันเป็นช่องทางการสื่อสารในสังคมออนไลน์ที่แพร่หลายมากในปัจจุบัน เพียงแต่การใช้สื่อจะมิใช่เพียงแค่การถ่ายภาพและแชร์เท่านั้น แต่ต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดกับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นการรณรงค์ถ่ายภาพหรือบันทึกวีดีโอการท่องเที่ยวภายใต้คำสำคัญที่สื่อถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ความรับผิดชอบ การศึกษาเรียนรู้ เป็นต้น สำหรับการส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวสตรี ผลการศึกษาระบุชัดเจนว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย ดังนั้นตลาดนี้จึงเป็นตลาดที่มีความสำคัญและมีแนวโน้มเติบโตได้ดีในอนาคต เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่าบทบาทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้หญิงปรากฏให้เห็นตั้งแต่การประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) เมื่อปี 2535 ซึ่งสอดคล้องกับที่รัชนีกร แซ่วัง (2555) ที่กล่าวไว้ว่าแนวคิดของผู้หญิงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ (Eco natural tourism) ส่งผลให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความต้องการของตลาดท่องเที่ยวในการศึกษาและเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาคน จากการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลกที่ประเทศบราซิล

สำหรับแนวทางในการส่งเสริมตลาดภายนอกประเทศ เน้นแนวทางมิติของผู้มาเยือน (Guest) เรื่องการส่งเสริมนักท่องเที่ยวกลุ่ม ASEAN เข้ามาท่องเที่ยว ในอนาคตอันใกล้ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มนักท่องเที่ยวอาเซียนจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเปิดประชาคมอาเซียน และการส่งเสริมนักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรปเข้ามาท่องเที่ยวเพราะเป็นตลาดที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากความประทับใจที่นักท่องเที่ยวได้รับระหว่างการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จากนั้นนักท่องเที่ยวจะบอกต่อ หรือกลับมาเที่ยวซ้ำดังสอดคล้องกับอมรรัตน์ วงศ์เป็ง (2550) ที่ระบุว่าเมื่อนักท่องเที่ยวชาวยุโรปได้มาชื่นชมแล้วเกิดความประทับใจในการท่องเที่ยวก็จะช่วยประชาสัมพันธ์ แนะนำเชิญชวนให้บุคคลอื่นมาท่องเที่ยวและกลับมาท่องเที่ยวประเทศไทยอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน มีการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น website blog twitter youtube ฯลฯ ดังนั้นจึงควรใช้ช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย

2. จากผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีวัยทำงานซึ่งมีศักยภาพในการใช้จ่ายเงินเพื่อการท่องเที่ยว จึงควรออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาทำกิจกรรมนานขึ้น

3. ข้อมูลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลไกด้านราคามีผลต่อมิติความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับการตั้งราคาที่เหมาะสมและจัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวในราคาย่อมเยาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. บริษัทนำเที่ยวควรพิจารณาบรรจุกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น นักท่องเที่ยวสตรี นักท่องเที่ยวที่ชอบศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูป เดินป่า ฯลฯ ไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยว

2. ควรศึกษาการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล เนื่องจากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเลมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เชิงนิเวศทั้งชาวไทยและต่างชาติ

3. ควรศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากในอนาคตนักท่องเที่ยวสูงอายุจะเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จัดว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายเงินสูง

4. ควรศึกษาการออกแบบประสบการณ์ (Experiential Design) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเพื่อสร้างความรักและหวงแหนทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). *สถิตินักท่องเที่ยวปี 2556*. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557. จาก http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/621.

_____. (ม.ป.ป.). *โครงการศึกษาสถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวกลุ่ม Eco & Adventure*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

รัชนีกร แซ่วัง. (2555). จาก...เวลาว่างแบบ "ผู้หญิง"สู่...หลากหลายมิติแห่งการท่องเที่ยว. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 7(1), 83-90.

สมชัย เบญจชย. (2549). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, *ในเอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร "การบริหารจัดการป่าชุมชนและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้" ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *รายงานผลการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.

สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2559*). สรุปรายงานสถิตินักท่องเที่ยวที่*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559. จาก http://www.dnp.go.th/NPRD/develop/Stat_Tourist.php

อมรรัตน์ วงศ์เป็ง. (2550). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.

Ballantine, J. and Eagles, P. (1994). Defining ecotourists, *Journal of Sustainable Tourism, 2*(4), 210-214.

Benjamin B. Wolman. (1973). *Dictionary of Behavioral Science*. Van Nostand: Reinheld Company, p. 384.

Blackwell, R. D., Miniard, P. W., & Engel, J. F. (2001). Consumer behavior. (9th ed.). Fort Worth: Harcourt College.

Kotler, P., Bowen, J. &Makens, J. (2010). Marketing for Hospitality and Tourism. (5th ed.), Pearson Education, Inc., New Jersey.

Mill, R. C. & Morrison, A. M. (1992). *The tourism system: An introductory text*. (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด : การศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานราก

Retirement Preparation for The Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited Officers: A study for grounded theory

วรชัย สิงหฤกษ์[1]
warachai.sin@stou.ac.th
พิทักษ์ ศิริวงศ์[2]
phitak.sir@su.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (2) การเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หลังเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด

โดยการวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานรากโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน โดยการเก็บข้อมูลแบบการสนทนากลุ่ม บันทึกเสียง และการสังเกต การวิเคราะห์เอกสารและศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแปลความและตีความข้อมูล และเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีโดยวิธีการเจาะจงตามลักษณะที่กำหนดไว้ เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับหลังการเกษียณอายุงาน การเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สุขภาพร่างกาย การใช้เวลาว่างและด้านครอบครัวสังคม โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้ คือ 1) ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การออกแบบการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือสำหรับการวิจัย 3) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า 1) เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกือบทั้งหมด มีความรู้ความเข้าใจดีต่อการเตรียมความพร้อมหลังเกษียณอายุงาน แต่มีเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ เพียงส่วนน้อยที่ครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน 2) เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีสภาวะการเตรียมความพร้อมค่อนข้างดีใน 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม และได้มีการจัดระดับปัญหาในด้านต่างๆที่เกิดขึ้น โดยพบว่า ปัญหาด้านสุขภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง และ

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2] รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) ข้อเสนอแนะที่ทางกลุ่มสนทนาเสนอให้ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ดำเนินการ คือ การจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โครงการฝึกอบรมอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน และโครงการเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพเสริม

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ทฤษฎีฐานราก

Abstract

The Objectives of this research were to study (1) various benefits that retirees of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited would be given (2) preparation for economic and social aspects after retirement of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers.

This qualitative research aimed to study grounded theory model by using focus group discussion. Those who joined the focus group discussion were 10 officers of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited aged 55 years and over. During the discussion, voice recorder was used together with action observation. Documentary analysis, related research literature review, data analysis were interpreted as well as theoretical sampling with prescribed characteristics so as to find various benefits gained after retirement. Economic aspects preparation, dwelling, health, free time spending and family and social aspect were studied the following procedure : 1) related research literature review 2) research methodology comprised of research design, research limitation, data providers and research tools 3) data analysis by the summary of focus group discussion.

The results showed that 1) most of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers understood the preparation for retirement. Only a few of them who were well founded that did not feel the necessity of retirement preparation. 2) five aspects that the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers were well prepared were economic, dwelling, health, free time spending and family and social. When these aspects were ranked, it was found that health was the highest problem, economic problem was moderate and dwelling was the lowest problem. 3) Suggestions for the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited from the focus group discussion were to produce guidelines for retirement preparation, to set up exercise for health project, training course on occupation after retirement and loan for part time self-employment project.

Keywords: Retirement preparation**,** The Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited Officer, Grounded Theory

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกษียณอายุในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งไม่มีการปรับเปลี่ยนอายุเกษียณมาตั้งแต่ ปี 2494 ขณะที่อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดเปลี่ยนจากประมาณ 44 ปีใน พ.ศ. 2494 เป็นประมาณ 75 ปีใน พ.ศ. 2553 ทำให้อายุหลังเกษียณยืนยาวขึ้นมาก เป็นภาระทั้งงบประมาณและภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ โดยทั่วไปบุคคลที่ประกอบอาชีพในหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน เมื่อถึงช่วงอายุที่หน่วยงานกำหนดไว้ บุคคลเหล่านั้นจำเป็นต้องออกจากงาน ซึ่งเกณฑ์การเกษียณอายุของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันไปตามลักษณะงาน สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่มักอยู่ในช่วงอายุ 55ปีขึ้นไป งานลักษณะการให้บริหารหรืองานที่

จำเป็นต้องใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ มักจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกาย โดยบุคคลที่เกษียณอายุจะมีรายได้อยู่ในรูปบำเหน็จบำนาญโดยไม่ต้องทำงาน

การกำหนดอายุเกษียณถือเป็นการเลือกปฏิบัติรูปแบบหนึ่ง โดยมุมมองของสังคมต่อผู้มีอายุเกิน 60 ปี คือ 1) ควรเลิกทำงานเพื่อมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น เนื่องจากปัญหาสุขภาพที่มาพร้อมกับอายุที่เพิ่มขึ้น และ 2) เป็นผู้ไม่มีความสามารถที่จะทำงานต่อได้ เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานลดลง ไม่สามารถแข่งกับวัยแรงงานที่มีทักษะการทำงานสูงกว่าหรือมีการศึกษาดีกว่า คำกล่าวรวมเช่นนี้ไม่มีการประเมินคุณค่าหรือ ความสามารถในการทำงานที่แท้จริง ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้วคงไม่มีใครอยากเกษียณอายุไปพร้อมกับความยากจนหรือปัญหารายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ซึ่งทุกคนต้องการความร่ำรวย ต้องการมีทรัพย์สินเงินทองโดยเฉพาะเมื่อถึงวัยเกษียณอายุ หลายคนอาจมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่นั่น คือความประมาทในการใช้ชีวิต ดังนั้น เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องประสบปัญหาทางการเงิน ควรมีแนวทางในการเตรียมความพร้อมและการวางแผนทางการเงินสำหรับชีวิตและครอบครัวเพื่ออนาคตที่ดี โดยการยึดหลักที่ว่า “สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และเพิ่มการออม”

สำหรับการเกษียณอายุมีปัญหาต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆค่อนข้างมาก ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว สำหรับปัญหาทางด้านร่างกาย เกิดความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ เช่น กระดูกเสื่อมทำให้เกิดปัญหาในการเดินระบบประสาทต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาตามองไม่ชัด หูตึง สุขภาพถดถอย ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆตามมา ปัญหาด้านจิตใจ เมื่อมีเวลาว่างมากขึ้นทำให้รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า หมดความหมายเกิดอาการหงุดหงิด ซึมเศร้า ปัญหาด้านสังคม เกิดจากการขาดการพบปะสังสรรค์ กับสังคมภายนอก ทำให้รู้สึกว่าอำนาจที่เคยมีอยู่หมดไป การได้รับการยกย่องจากสังคมลดน้อยลงไป ความมีคุณค่าและศักดิ์ศรีลดลงหรือหมดไป ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการลดลงของรายได้ทั้งรายได้ประจำและรายได้พิเศษ แต่กลับมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นในการดูแลรักษาสุขภาพ ปัญหาด้านการใช้เวลาว่างเกิดความเครียดและความเบื่อหน่าย หากไม่มีงานอดิเรกหรือกิจกรรมต่างๆ ทำ ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว มีเวลาว่างที่เข้าไปมีบทบาทในครอบครัวที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกอึดอัดและไม่พึงพอใจ ทำให้รู้สึกหงุดหงิดและไม่สบายใจ (สุธิดา กิติศรีวรพันธ์, 2531)

กล่าวโดยสรุป การเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว ผลกระทบข้างต้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุเป็นอย่างมาก การเตรียมความพร้อมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลานาน และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะระหว่างช่วงอายุ 45-60 ปี ซึ่งเป็นช่วงก่อนการเกษียณอายุงาน ผู้ที่มีการเตรียมพร้อมที่ดีมักจะสามารถใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุงานได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อที่ให้ผู้ที่จะเกษียณอายุงานได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีการเตรียมพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อการเกษียณอายุอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด
2. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หลังเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของการเกษียณอายุ

เกษียณ หมายถึง สิ้นไป โดยราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ คำว่า การเกษียณอายุ หมายถึง การครบกำหนดอายุรับราชการสิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือการเกษียณอายุงาน (Retirement) เป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการ จ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวออกจากภาวการณ์หนึ่งไปสู่ภาวการณ์หนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเบอร์นไซด์ (Burnside, 1988) กล่าวถึงการเกษียณอายุคล้ายคลึงกับ แอชเลย์ (Atchley, 1994) ว่าเป็นวงจรชีวิตในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงต่ำสุดของการจ้างงาน ความรับผิดชอบต่ออาชีพและโอกาสในการทำงานต่างๆจะลดต่ำลงที่สุด บุคคลที่เกษียณจะมีรายได้ในรูปของบำเหน็จบำนาญ โดยไม่ต้องทำงานเกณฑ์การเกษียณอายุของแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมแต่จะอยู่ในช่วง อายุระหว่าง 55-65 ปี ซึ่งบางประเทศจะพิจารณาลักษณะงานเข้าประกอบกับการเกษียณอายุ คือ งานระดับบริหารหรืองานใช้ สมองจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรืองานระดับล่างลงมา เช่น ประเทศฝรั่งเศสผู้ปฏิบัติงานในระดับต้นจะเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี ระดับกลาง 60 ปี และระดับสูงเมื่ออายุ 65 ปี (วรวรรณ ชัยซื่อ, 2556)

แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุถือเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มีเป้าหมายอยู่ที่การประสบความสาเร็จและความสุขในชีวิต (Kimmel, 1980, p. 107) หรือที่ประนอม โอทกานนท์ (2554, น. 39) ใช้คำว่าความสุขสมบูรณ์ในชีวิต (Wellness) วิจิตร บุญยะโหตระ (2537, น. 19) แบ่งช่วงชีวิตของบุคคลออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งช่วงวัยสูงอายุนี้จะเป็นยุคทองของชีวิต หากบุคคลได้มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมมาอย่างดีและรัดกุม การวางแผนใช้ชีวิตหลังเกษียณจึงมีความสาคัญมากเท่ากับการวางแผนการศึกษาในวัยเด็ก และการวางแผนในการประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่

การวางแผนเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ บุคคลต้องพิจารณาตนเองและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ได้แก่ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การใช้เวลา สถานที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตใหม่ และฐานะการเงินที่เปลี่ยนไป (Kiker & Myers, 1990, p. 53) เพื่อให้กระบวนการนี้ต่อเนื่องเป็นการป้องกันภาวะวิกฤติในช่วงสุดท้ายของชีวิต

สำหรับช่วงระยะเวลาความพร้อมเพื่อเกษียณอายุที่เหมาะสมนั้น นักวิชาการหลายท่านได้กำหนดไว้แตกต่างกัน วิจิตร บุญยะโหตระ (2537, น. 10) แนะนำว่า ควรเตรียมล่วงหน้าประมาณ 10 ปีก่อนเกษียณอายุ ธันยโสภาคย์ เกษมสันต์ (2542, น. 1) แนะนำว่า บุคคลควรเริ่มเตรียมตัว 10-20 ปีก่อนเกษียณอายุ ใกล้เคียงกับประสบ รัตนากร (2530, น. 78) ที่สนับสนุนให้ข้าราชการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 40 ปี ในขณะที่ลีดดี้ และวินบรันด์ (Leedy & Wynbrandt, 1987, pp. 96-97) แนะนำให้บุคคลมีการเตรียมความพร้อมให้เร็วที่สุด โดยให้เริ่มวางแผนเตรียมการไว้ตั้งแต่อายุ 30 ปี

ศรีจิตรา บุนนาค ให้ข้อคิดว่า การเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเองในทุกๆ ด้าน Self Support, Self Reliance และ Self sufficiency มีความสาคัญยิ่งเพื่อจะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระและมีศักดิ์ศรี คงสถานภาพช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวและสังคมให้ได้นานที่สุด ก่อนจะเข้าสู่ภาวะพึ่งพาและภาวะทุพพลภาพ ทั้งนี้ควรมีการเตรียมการตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาเป็นต้นไป (ศรีจิตรา บุนนาค, 2549, น. 99) สอดคล้องกับบุญเทือง โพธิ์เจริญ (2551, น. 122-123) ที่ให้ข้อแนะนำว่าเมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนต้องตั้งใจเรียน หมั่นขวนขวายหาความรู้ เพื่อจะมีโอกาสได้งานที่ดี เมื่อถึงวัยทำงาน ต้องตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์สุจริต สร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับเพื่อความภาคภูมิใจของตนเอง รู้จักเก็บออมเงินเพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงของชีวิต ไม่ใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย ติดในยศ อำนาจ ตำแหน่ง ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง เพื่อที่เมื่อถึงวัยเกษียณจะสามารถปรับตัวปรับใจให้กับการที่ต้องออกจากงาน ยอมรับความชราที่มาเยือน และเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข

Atchley (1994, p. 210) แบ่งการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนการเกษียณนานๆ (Remote Phase) ระยะนี้ความคิดเรื่องการเกษียณอายุยังอยู่ห่างไกลมาก การเตรียมความพร้อมในระยะนี้สามารถเริ่มได้ตั้งแต่ก่อนวัยทำงาน หรือเริ่มเมื่อวัยทำงาน สิ่งที่สมควรเตรียมในระยะนี้ได้แก่

1.1 การเงิน ต้องมีการเตรียมในระยะยาว บุคคลที่ต้องการมีชีวิตหลังเกษียณที่สบายต้องมีการวางแผนด้านการเงินให้มาก

1.2 การใช้เวลาว่าง การพัฒนาทักษะการใช้เวลาว่างจะทำได้ง่ายในวัยหนุ่มสาว เนื่องจากการศึกษาวิชาการต่างๆ เปิดกว้างสำหรับวัยนี้

1.3 การดูแลรักษาสุขภาพ สุขภาพวัยเกษียณอายุจะดีได้ต้องได้รับการดูแลอย่างดีตั้งแต่วัยหนุ่มสาว บุคคลที่ไม่ดูแลสุขภาพของตนมาแต่ต้น สุขภาพในวัยเกษียณอายุก็จะไม่ดีตามไปด้วย

2. ระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ระยะนี้บุคคลเริ่มรู้สึกว่าการเกษียณอายุใกล้เข้ามาถึงตนเองแล้ว เช่น อาจเห็นคู่สมรส หรือเพื่อนร่วมงานวัยใกล้เคียงกันเกษียณอายุ สิ่งที่ต้องเตรียมในระยะนี้ได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ พยายามยอมรับเกณฑ์ของสังคมที่ถูกกำหนดไว้ ไม่วิตกกังวลกับการเกษียณอายุจนเกินไป

2.2 ด้านทัศนคติต่อการเกษียณอายุ หากบุคคลได้มีการเตรียมความพร้อมในระยะก่อนการเกษียณนานๆ มาอย่างดี จะไม่เกิดทัศนคติด้านลบต่อการเกษียณอายุ

หน่วยงานส่วนใหญ่มักจะจัดโครงการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุให้แก่ผู้ที่จะเกษียณในปีสุดท้ายก่อนการเกษียณราชการ ซึ่งจะช่วยได้เพียงเรื่องจิตใจและพัฒนาทัศนคติเท่านั้น แต่ไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย และสุขภาพแก่ผู้เกษียณอายุได้ เพราะเรื่องเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างยาวนานและต้องทำมาโดยสม่ำเสมอในการเตรียมการ

ผลกระทบจากการเกษียณอายุ

การเกษียณอายุเป็นภาวะที่เกิดควบคู่กับการเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงทำให้ผู้เกษียณอายุมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพในขณะเดียวกันถึง 2 อย่าง คือ สถานภาพเป็นผู้เกษียณอายุกับสถานภาพเป็นผู้สูงอายุ จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เกษียณในหลายด้าน ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่

1) ผลกระทบด้านร่างกาย ผู้เกษียณอายุต้องเผชิญกับปัญหาความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ เช่น ระบบประสาท ตามองไม่ชัด หูตึง ระบบกระดูกเสื่อม นอกจากนี้ ทฤษฎีเกี่ยวกับความสูงอายุด้านชีววิทยา ได้แก่ ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmunity Theory) และทฤษฎีระบบภูมิคุ้มกัน (Immune System Theory) กล่าวว่า เมื่ออายุมากขึ้นร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันปรกติน้อยลง พร้อมๆ กับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคได้ไม่ดี เจ็บป่วยง่าย และเป็นรุนแรง ยิ่งหากผู้เกษียณอายุขาดความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพก็จะยิ่งทำให้สุขภาพเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

2) ผลกระทบด้านจิตใจ การเกษียณอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อกิจวัตรประจำวัน ผู้เกษียณอายุต้องละทิ้งบทบาททางสังคมที่เคยปฏิบัติมายาวนาน สูญเสียตำแหน่งหน้าที่ อำนาจและเกียรติยศ ในขณะเดียวกัน การเกษียณอายุทำให้ผู้เกษียณถูกตีตราว่าเป็นผู้สูงอายุ ถูกมองว่าไร้ความสามารถ นอกจากนี้ ในวัยนี้ผู้สูงอายุยังต้องเผชิญกับภาวะการสูญเสียบุคคลใกล้ชิด เช่น การเสียชีวิตของคู่สมรส เพื่อนและญาติวัยเดียวกัน รวมถึงการสูญเสียความสัมพันธภาพในครอบครัว เนื่องจากในวัยนี้ลูกๆ มักจะมีครอบครัวและแยกย้ายไปอยู่ข้างนอก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ การติดต่อสัมพันธ์กันหรือมีกิจกรรมร่วมกันลดลงกว่าแต่ก่อน หากผู้เกษียณอายุไม่สามารถปรับตัวต่อสภาพเช่นนี้ได้จะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า ไม่มีความหมาย นำไปสู่การมีอารมณ์หงุดหงิด ซึมเศร้า ระแวง ท้อแท้ ผิดหวัง โดดเดี่ยว ขาดความพึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบันจนอาจถึงกับฆ่าตัวตายได้ (ประภาศรี มานิตย์, 2542, น. 11)

3) ผลกระทบด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาททางสังคมภายนอก ทำให้ผู้เกษียณมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน บทบาททางสังคมลดลง อำนาจต่างๆ ที่เคยมีก็หมดไป ส่งผลให้ผู้เกษียณเกิดความรู้สึกว่าตนเองหมดคุณค่า ขาดคนเคารพยกย่อง รู้สึกเหงาและว้าเหว่ ซึ่งหากไม่มีบทบาทใหม่มาทดแทนจะก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจได้

4) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เมื่อผู้เกษียณอายุต้องออกจากงานทำให้รายได้ที่ได้รับลดน้อยลง ซึ่งในช่วงนี้ถ้าภาระรับผิดชอบของผู้เกษียณเสร็จสิ้นไปแล้วก็จะไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะค่าใช้จ่ายโดยทั่วไปจะลดลง เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับบ้าน อย่างไรก็ตาม จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นบ้าง ได้แก่ รายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญประภา เบญจวรรณ (2558) ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ เป็นการวางแผนการดำเนินการหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณอายุทำงาน จึงต้องมีการเตรียมตัวด้านต่างๆ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียม ตัวด้านจิตใจ 2) การเตรียมตัวด้านร่างกาย 3) การเตรียมตัวด้านทรัพย์สินเงินทอง 4) การเตรียมตัวด้านกิจกรรมการใช้เวลาว่าง 5) การเตรียมตัวด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และ 6) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ผู้ที่มีการเตรียมตัวที่ดีจะสามารถใช้ชีวิต ภายหลังเกษียณอายุได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557) ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรเกือบทั้งหมดมีความรู้ดีต่อการเตรียมตัวหลังเกษียณอายุ มีบุคลากรเพียงส่วนน้อยที่ครอบครัวมีฐานะดี ไม่เห็นความจำเป็นในการเตรียมตัว 2) บุคลากรมีสภาวะการเตรียมตัวค่อนข้างดีในทุกๆด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย งบประมาณ การใช้เวลาว่างและด้านสุขภาพ และได้มีการจัดระดับปัญหาในด้านต่างๆ พบว่า ด้านที่อยู่อาศัยมีปัญหาค่อนข้างน้อย และมีปัญหาด้านสุขภาพค่อนข้างมาก 3) ข้อเสนอแนะที่กลุ่มสนทนาเสนอให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชดำเนินการ คือ จัดทำคู่มือการเตรียมตัวเกษียณอายุ โครงการอบรมวิชาชีพเพื่อเป็นอาชีพเสริม โครงการจ้างงานบุคลากรหลังเกษียณอายุ โครงการกีฬาเพื่อสุขภาพและจัดตั้งชมรมผู้เกษียณอายุ

สุพรรณี รัตนานนท์, เมธี จันทชาติ และทยณฐ ชวนไชยสิทธิ์ (2557) พบว่า รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในแต่ละช่วงอายุมีความคล้ายคลึงกัน คือ ผู้ที่จะเกษียณอายุทุกช่วงอายุต้องเตรียมความพร้อมทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา โดยครอบครัวต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องอารมณ์/ความรู้สึก ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวัตถุ/สิ่งของ ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องการให้ความรู้ คำแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุและการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน/ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ พัฒนี ทองพึง (2555) พบว่า ผลการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการวางแผนการเงินสำหรับครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครกับการวางแผนทางการเงินเมื่อยามเกษียณ พบว่ารูปแบบที่มีนัยสำคัญทางสถิติของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ระดับตำแหน่งครูปฏิบัติการ (คศ.1) และครูชำนาญการ (คศ.2) เป็นไปตามกรอบการวิจัยที่กำหนด ณ ระดับความเชื่อมั่น 90% โดยปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และสถานภาพการสมรส ที่นัยสำคัญ ปัจจัยรูปแบบการวางแผนทางการเงินเพื่อวันเกษียณ คือ การลงทุนกองทุนรวม พันธบัตรรัฐบาล ที่มีนัยสำคัญ ปัจจัยความพร้อมในการเตรียมตัวเพื่อวัยเกษียณที่มีนัยสำคัญ คือ การมีรายได้เพียงพอ และต้องการมีความรู้ด้านการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอย่างพอเพียง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทฤษฎีจะถูกสร้างและได้รับการตรวจสอบ โดยการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้กระบวนทัศน์แบบการตีความ

นิยม (Interpretivism) และการสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ตามแนวทางของ Charmaz (2006) เพื่อค้นหาความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และผลกระทบจากการเกษียณอายุงาน เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากจากข้อมูลเหล่านี้ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการทำความเข้าใจถึง 1) ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และ 2) ผลกระทบจากการเกษียณอายุงาน เพื่อประโยชน์ในการตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความในการเกษียณอายุงาน พร้อมกับกำหนดนโยบาย และการวางแผนของผู้บริหารของสหกรณ์ อันจะนำไปสู่การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของสหกรณ์ต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษากับเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ที่มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป จำนวน 10 ราย ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกที่มีอายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 15 ราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2559

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อศึกษาการให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และ 2) ผลกระทบจากการเกษียณอายุราชการ ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ภายใต้หลักการสำคัญคือ ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด 2) เป็นผู้มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป และ 3) มีความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลโดยการการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อใช้ในการสร้างทฤษฎีที่ต้องการศึกษา (Patton, 1990) เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสนทนามีคำตอบที่ซ้ำ ๆ กัน โดยไม่มีประเด็นใหม่แล้ว หรือเรียกว่าทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 10 ราย

เครื่องมือสำหรับงานวิจัย

สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่ แนวคำถามการวิจัยที่ได้รับการพัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้นำแนวคำถามดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงและความครอบคลุมเชิงเนื้อหาโดยกำหนดประเด็นคำถามในเรื่อง ความจำเป็นของการเตรียมตัวหลังเกษียณอายุงาน สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกษียณอายุงาน ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุงาน โดยอุปกรณ์ในการดำเนินการโดยการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก ปากกา รวมถึงตัวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มโดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อเกษียณอายุในเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพเศรษฐกิจ สุขภาพ และการใช้เวลาว่าง ระหว่างผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยกันเอง

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

โดยผู้วิจัยจะขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) ความรู้ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกษียณอายุงานจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ พบว่าความเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่ตนเองได้รับเป็นอย่างดีและสามารถคาดการณ์สิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้ โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ จะได้รับหลังเกษียณอายุงาน ได้แก่ เงินบำเหน็จ และเงินสะสม

1.1 เงินบำเหน็จ ให้ได้รับหลังจากการเกษียณอายุงานแล้ว โดยเงินที่ได้ เท่ากับ อายุงานคูณด้วยเงินเดือนขั้นสุดท้าย จะเท่ากับเงินบำเหน็จที่จะได้รับ

1.2 เงินสะสมสมทบ โดยชุมนุมสหกรณ์ฯจะหักเงินจากเจ้าหน้าที่ไว้ 5% ของเงินเดือนที่ได้รับในแต่ละเดือนจนถึงเกษียณอายุงาน พร้อมดอกเบี้ยในอัตราที่กำหนดไว้ โดยจะทำการแยกบัญชีของแต่ละรายไว้

โดยการทราบสิทธิประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ จะทำให้เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์แต่ละคนสามารถประมาณการรายรับที่เกิดจากบำเหน็จและเงินสะสมหลังเกษียณอายุได้ และคาดการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเงินค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่เกิดการเจ็บป่วยต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งจำเป็นที่จะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนมากได้

2) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่ามีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุทุกคน โดยเจ้าหน้าที่ฯ จำนวน 8 ราย ได้มีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 45 ปี และเมื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อเพื่อนๆ บุคลากรเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณจากประสบการณ์ที่มีโอกาสพูดคุย พบว่ามีเจ้าหน้าที่อย่างน้อยครึ่งหนึ่งที่มีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณตั้งแต่ยังไม่ใกล้เกษียณอายุ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีฐานะทางครอบครัวไม่ค่อยดีนัก มีเงินเดือนที่ได้รับในปัจจุบันและผลประโยชน์คาดว่าจะได้รับในอนาคตค่อนข้างน้อย หรือต้องมีภาระในการดูแลพ่อแม่ ญาติหรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหลังเกษียณอายุราชการ สำหรับเจ้าหน้าที่อีกประมาณเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่สนใจหรือไม่มีความกระตือรือร้นในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุราชการ โดยส่วนใหญ่ครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี ตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคงและคาดว่าจะได้รับเงินเดือนค่อนข้างสูงนอก จากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ฯ อีกจำนวนหนึ่งคิดว่าเงินบำเหน็จที่ได้รับหลังเกษียณเมื่อรวมกับเงินสะสมจากการเก็บหอมรอบริบหากตั้งแต่มาทำงานใหม่ๆ และใช้อย่างประหยัดน่าจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ซึ่งจะไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน ซึ่งจากการสนทนาผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นโดยรวม ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจเพื่อการเกษียณอายุของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ด้วยวิธีการออมจากรายได้ประจำ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ประมาณครึ่งหนึ่งได้รับเงินเดือนเริ่มต้นเมื่อเข้าทำงานน้อย และไม่มีโอกาสในการประกอบอาชีพเสริม การเตรียมความ

พร้อมด้านเศรษฐกิจของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่จึงมักเริ่มทำเมื่อมีเงินเดือนสูง และค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวลดลง ซึ่งบุคลากรต้องมีอายุอย่างน้อย 50 ปีขึ้นไป การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่มักอิงกับรายได้และค่าใช้จ่ายประจำที่ตนเองได้รับในปัจจุบัน จึงพบปัญหารายได้หลังเกษียณต่ำกว่าที่คาดไว้ เช่น ปัญหาเรื่องอัตราเงินเฟ้อ ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งเงินสวัสดิการครอบคลุมไม่ถึง ปัญหาผู้ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูผู้มีอุปการคุณหรือญาติ กล่าวได้ว่าการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจเพื่อการเกษียณอายุราชการเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ทำได้ยาก การออมเงินนอกเหนือจากบำเหน็จรายเดือนจึงต้องเก็บเผื่อไว้ค่อนข้างมาก และต้องมีการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น โดยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงให้มากที่สุด เช่น ค่าสันทนาการ การท่องเที่ยวและบันเทิง ค่าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับราคาแพง เป็นต้น

2.2 ด้านที่อยู่อาศัย เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด จำนวน 8 รายหรือ 80% มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง บางรายกู้ยืมจากชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่อนเงินกู้ยืมดังกล่าวหมดแล้ว ที่เหลือมีบ้านเป็นของตนเองมาก่อนเข้าทำงานที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ สำหรับเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จะกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมในต่างจังหวัดหลังเกษียณอายุงาน

2.3 ด้านสุขภาพร่างกาย เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกายโดยรวมค่อนข้างดี เพราะทางหน่วยงานมีโครงการออกกำลังกายทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์ ซึ่งปัญหาด้านสุขภาพนั้นเป็นปัญหาหลักในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน และมีผลกระทบไปยังเศรษฐกิจ การใช้เวลาว่าง ครอบครัว และสังคมของเจ้าหน้าที่หลังเกษียณด้วย ในปัจจุบันทางชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯมีสนามหญ้าและลานออกกำลังกายสามารถใช้เดินหรือวิ่งออกกำลังกายได้ โดยมีการเตรียมความพร้อมดังนี้

- การเตรียมความพร้อมด้านการออกกำลังกาย โดยทางชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีโครงการออกกำลังกายทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์ โดยใช้สนามหญ้าและลานออกกำลังกายสามารถใช้เดินหรือวิ่งออกกำลังกายได้

- การเตรียมความพร้อมด้านการตรวจสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการตรวจสุขภาพประจำปีบ่อยขึ้นโดยการตรวจปีละ 2 ครั้ง

- การเตรียมความพร้อมด้านอาหารการกิน โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการกินอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารแบบชีวจิต การรับประทานข้าวไรเบอร์รี่ ข้าวกล้อง การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ฯลฯ

2.4 ด้านการใช้เวลาว่าง เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการเตรียมความพร้อมในด้านการใช้เวลาว่าง เช่น การทำงานอดิเรก การท่องเที่ยว การทำงานบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ การเข้าวัดทำบุญ ศึกษาธรรมะ การทำสวน ฯลฯ ส่วนใหญ่ต้องการอยู่กับลูกหลาน มักจะให้ความสนใจใช้เวลาว่างในการทำอาหารเพื่อรับประทานเอง การปลูกต้นไม้ ทำงานบ้าน รับ-ส่งบุตรหลานไปโรงเรียน เป็นต้น สำหรับเจ้าหน้าที่ของชุมนุมฯ ที่ต้องการเดินทางออกไปท่องเที่ยว มักจะใช้เงินเก็บที่สะสมไว้หรือจากการเก็บออมในแต่ละ

เดือน ซึ่งอาจจะเป็นการท่องเที่ยวภายในประเทศหรือต่างประเทศ และมักจะเดินทางไปท่องเที่ยวในช่วงมีการหยุดติดต่อกันหลายๆ วัน

2.5 ด้านครอบครัวและสังคม เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความกังวลกับการเตรียมความพร้อมในด้านสังคมและครอบครัวมาก เนื่องจากส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับลูกหลานของตนเอง นอกจากคู่สมรสและมีบุคลากรเพียงจำนวนน้อยที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานก่อนเกษียณค่อนข้างสูงที่อาจได้รับผลกระทบจากสังคมอันเนื่องมาจากผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนบ้านหรือสังคมภายนอก อาจจะกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวด้านสังคมและครอบครัวมากนัก

2.6 ปัญหาที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด พบในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน จากการสนทนากลุ่มพบว่าในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคาดว่าจะเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ โดยให้มีการกำหนดระดับปัญหาในด้านต่างๆ ตั้งแต่ระดับน้อย ปานกลาง และมากตามลำดับ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาเห็นว่าปัญหาด้านสุขภาพจะเป็นปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาด้านที่อยู่อาศัยจะเป็นปัญหาน้อยที่สุด

3) บทบาทของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด และบทบาทของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ที่มีต่อการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน จากการสนทนากลุ่มเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกี่ยวกับบทบาทของประธานกรรมการฯ ที่มีต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน สรุปได้ดังนี้

3.1 บทบาทของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ควรจะส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยจัดทำโครงการหรือกิจกรรมดังต่อไปนี้

(1) การจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยมีเนื้อหาด้านความจำเป็นในการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุงาน ตลอดจนสิทธิประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ฯ ได้รับหลังเกษียณอายุงาน โดยปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน แนวทาง/วิธีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆเพื่อการเกษียณอายุงาน และเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวผ่านอินทราเน็ตของหน่วยงาน การอบรม/สัมมนาเจ้าหน้าที่ฯในวาระต่างๆ เช่น การปัจฉิมนิเทศเจ้าหน้าที่ที่จะเกษียณอายุงาน โดยหน่วยงานที่ร่วมกันจัดทำคู่มือได้แก่ สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารนิเทศ

(2) โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เพื่อรองรับการมีสุขภาพที่ดีทั้งในปัจจุบันและหลังเกษียณอายุงาน อีกทั้งยังช่วยป้องกันโรคภัยไข้เจ็บที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพในช่วงเวลาหลังเกษียณอายุงาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ คือ สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารนิเทศ

(3) โครงการฝึกอบรมงานอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน โดยให้เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ฯ ที่ต้องการจะเพิ่มรายได้หรือใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยเฉพาะช่วงหลังเกษียณอายุงาน เช่น การเช่ารถขับ

แท็กซี่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งโครงการนี้สามารถนำไปใช้ได้กับผู้ที่ทำงานในปัจจุบันและผู้ที่จะเกษียณอายุงานไปแล้ว หน่วยงานที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ ได้แก่ สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารนิเทศ

(4) โครงการเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพเสริม เพื่อสนับสนุนให้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรประกอบอาชีพเสริมในช่วงเวลาที่ทำงานอยู่ และเมื่อเกษียณอายุแล้วเป็นการช่วยเหลือบุคลากรที่มีเงินเดือน หรือบำเหน็จ/บำนาญน้อย ตลอดจนผู้ที่มีภาระรับผิดชอบบุคคลอื่นในครอบครัวด้วย หน่วยงานที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ได้แก่ สายธุรกิจ และสายพัฒนาและสารนิเทศ

3.2 บทบาทของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุงาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง โดยบางโครงการสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย โดยเรื่องสำคัญที่เจ้าหน้าที่ฯ จะต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน มีดังนี้

(1) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน ยิ่งเริ่มเร็วเท่าไรยิ่งดี เพราะหากเริ่มช้าบางคนอาจเตรียมตัวไม่ทันเนื่องจากต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวนานไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ เป็นต้น

(2) การหลีกเลี่ยงไม่กู้หนี้ยืมสินเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาใกล้เกษียณอายุงาน เพราะโอกาสที่จะปลดหนี้สินได้หลังเกษียณอายุงานมีน้อย เนื่องจากมีรายได้ที่ลดลงประกอบกับอาจจะไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ และอาจจะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นได้สูง

(3) การมีชีวิตอยู่ได้เองหลังเกษียณอายุงาน โดยไม่จำเป็นจะต้องพึ่งพาลูกหลาน ญาติฯลฯ เช่น การพึ่งพาด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

(4) การรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ เช่น การออกกำลังกาย ซึ่งมีโอกาสเกิดโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าวัยก่อนเกษียณอายุงาน การไม่พึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลังเกษียณอายุงาน

5) การทำบุญใส่บาตร การทำสังฆทานเป็นประจำ จะทำให้จิตใจผ่องใสและมีความสุข

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. สิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับจากการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน คือ เงินบำเหน็จ เงินสะสม และเงินสวัสดิการต่างๆ ซึ่งผู้ที่จะเกษียณอายุงานมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ที่ตนได้รับเป็นอย่างดีและคาดการณ์สิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้

2. การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน สามารถจำแนกออกได้ 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยทั้ง 5ด้านนั้น ผู้ที่เตรียมเกษียณอายุงานได้มีการเตรียมความพร้อมที่แตกต่างกันออกไป

3. สิ่งที่คาดว่าจะเป็นปัญหาในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน คือ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย

4. บทบาทหน้าที่ของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการที่จะส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยการจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โครงการฝึกอบรมงานอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน และโครงการเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพเสริม

5. บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุงาน และสิ่งที่ควรคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน “ยิ่งเริ่มเร็วเท่าไรยิ่งดี” 2) การหลีกเลี่ยงไม่กู้หนี้ยืมสินเป็นจำนวนมาก 3) การมีชีวิตอยู่ได้เองหลังเกษียณอายุงาน 4) การรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ และ 5) การทำบุญตักบาตรเพื่อจิตใจที่ผ่องใส

การอภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความรู้เรื่องการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน ตลอดจนสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับเป็นอย่างดี และได้มีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุงานในด้านต่างๆ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ สุขภาพ การใช้เวลาว่าง ด้านครอบครัวและสังคมในระดับดี ในด้านที่อยู่อาศัย ระดับปานกลางได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุเทพ พลูสวัสดิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามี 2 ด้านอยู่ในระดับดี คือ ด้านร่างกายและด้านจิตใจ ส่วนด้านรายได้ค่าใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านงานอดิเรก และการมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ แต่สิ่งที่พบจากงานวิจัยนี้พบว่าเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความตื่นตัว และมีการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานอย่างมาก จึงสามารถให้ข้อมูลตลอดจนข้อเสนอแนะในการเกษียณอายุงานได้ค่อนข้างที่ชัดเจน และตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) พบว่า เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีความรู้ต่อการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานในระดับค่อนข้างดี โดยได้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารนิเทศ ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานให้กับเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯโดยเริ่มตั้งแต่การเข้ามาทำงานโดยการกำหนดเป็นนโยบายและแผนดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่ชุมนุมฯนำไปปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 หัวหน้าสายสนับสนุนองค์กร ควรสร้างแรงจูงใจในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ในสังกัด โดยเฉพาะการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2) ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) พบว่า เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานเป็นอย่างดี จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นเพียงกฎระเบียบกว้างๆเท่านั้น เช่น วิธีคำนวณบำเหน็จขณะที่เกษียณอายุ แต่ยังไม่สามารถประมาณบำเหน็จบำนาญรายเดือนที่เป็นตัวเงินซึ่งจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้ หรือไม่สามารถประมาณอัตราเงินเฟ้อในอนาคตได้ กองคลังควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีประมาณเงินเดือนก่อนเกษียณ (Money wage) และค่าของเงินเดือน ณ เวลาต่างๆ หลังเกษียณ (Real wage) ให้กับเจ้าหน้าที่ใหม่ทุกๆปี นอกจากนี้ควรจัดโครงการอบรมเกี่ยวกับการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณอายุงาน โดยเชิญวิทยากรจากธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ มาให้คำแนะนำและให้ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารนิเทศ ควรจัดทำคู่มือสิทธิประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ฯ หลังเกษียณอายุงานที่สั้นกระชับ เข้าใจง่าย และมีตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และทำการเผยแพร่ผ่านหนังสือ วารสาร อินทราเน็ต ของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ทำศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งในครั้งต่อไปควรวิจัยในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงานของหน่วยงานภาคเอกชน/รัฐวิสาหกิจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารในหน่วยงานนั้นๆ และสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั่วทั้งองค์การ

บรรณานุกรม

วรวรรณ ชัยซื่อ. (2556). การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการทหารบกประจำการ ณ กรมการทหารสื่อสาร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัฒนี ทองพึง (2555). รายงานวิจัย การวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อวัยเกษียณอายุ: กรณีศึกษาเฉพาะครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุพรรณี รัตนานนท์, เมธี จันทชาติ และทยณฐ ชวนไชยสิทธิ์. (2557). รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน กรณีศึกษาครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดนนทบุรี. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL), 4*(1), 82-101.

เพ็ญประภา เบญจวรรณ. (2558). การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2*(1), 82-92.

ปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). การเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University, 8*(3), 202-216.

Charmaz, K. (2006). Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis. London: Sage.

Patton, M.Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods (2nd edition). Newbury Park, CA: Sage.

การพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำหรับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี

Development of a Training Package on Production of Activity Group Instructional Packages Focusing on Integration among Learning Areas for Primary School Teachers in Nonthaburi Province

วาสนา ทวีกุลทรัพย์[1]
wasana.Tav@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรมที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรม 4) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ฝึกอบรมด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตและทดลองใช้ และ 5) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้

การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ ระยะแรก เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีขั้นตอนย่อยดังนี้ คือ พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม กำหนดประเภทของชุดฝึกอบรม เขียนแผนการฝึกอบรม ผลิตสื่อที่ใช้ในชุดฝึกอบรม ตรวจสอบคุณภาพของชุดฝึกอบรมและทดลองใช้เบื้องต้น โดยทำการทดลองแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม กับครูประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน เพื่อนำผลที่ได้ในการทดลองแต่ละครั้งมาปรับปรุง จากนั้นจึงดำเนินการทดลองใช้จริงกับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี อีกจำนวน 30 คน เครื่องมือการวิจัย คือ ชุดฝึกอบรม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม และแบบสอบถามความพึงพอใจของครู จากนั้นได้คัดเลือกชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้น จำนวน 3 ชุดการสอน นำมาทดลองใช้ในระยะที่สอง ระยะที่สอง เพื่อทดลองใช้ชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 5 ระดับชั้นละ 30 คน รวมจำนวน 90 คน เป็นนักเรียนในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรีที่ครูผู้รับการอบรมผลิตชุดการสอนสอนอยู่ เครื่องมือการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อน

[1] รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยมีดังนี้ (1) ชุดฝึกอบรมเรื่อง การผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า ในการทดลองเบื้องต้นมีประสิทธิภาพ E_1/E_2 = 82.38/80.00 และทดลองใช้จริงมีประสิทธิภาพ E_1/E_2 = 80.67/80.33 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 (2) ครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม (3) ครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (4) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ (5) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ชุดฝึกอบรม ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม การบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were as follows: (1) to develop a training package on production of activity group instructional packages focusing on integration among learning areas for primary school teachers in Nonthaburi based on the set of efficiency criterion or (2) to study learning achievement of teachers who were trained with the training package (3) to study the satisfaction of teachers who received training by learning from the training package (4) to study learning achievement of students who learned from activity group instructional packages focusing on integration among learning areas that were produced and tried out by the trained teachers and (5) to study the satisfaction of students who learned from the instructional packages that were produced and tried out by the trained teachers.

The research process comprised two stages; the first stage was the development of a training package on production of activity group instructional packages focusing on integration among learning areas. It was composed of the following steps, developing the training program, determining the type of the training package, writing the training plan, producing the training media, verifying quality of the training package, and preliminary trying out the training package. The preliminary try-out was conducted in the forms of individual try-out, small group try-out, and field try-out with 30 primary school teachers in Nonthaburi province in order to apply results of each try-out for subsequent improvement of the training package. After that, the training package was experimented with 30 primary school teachers in Nonthaburi province. The research instruments were a training package, a learning achievement test for pre-testing and post-testing, and a questionnaire on teacher's satisfaction. In the trial run, three activity group instructional packages focusing on integration among learning areas produced by the trained teachers were selected for experimented with students in the second stage. The second stage was the experimentation of the selected three group activity instructional packages produced by the trained teachers with three classrooms of Prathom Suksa II, Prathom Suksa III, and Prathom Suksa V students, each of which consisting of 30 students. All classrooms were in primary schools in Nonthaburi province in which the teachers who produced the instructional packages were teaching. The research instruments were a learning achievement test for pre-testing and post-testing, and a questionnaire on student's satisfaction. Statistics employed for data analysis were the E_1/E_2 efficiency index, t-test, mean, and standard deviation.

Research findings were as follows: (1) regarding the efficiency of the training package on production of activity group instructional packages focusing on integration among learning areas, its E_1/E_2 efficiency index in the preliminary try-out was 82.38/80.00, while that in the trial run was 80.67/80.33 which met the 80/80 efficiency criterion; (2) the post-training learning achievement of teachers who were trained with the training package was higher than their pre-training counterpart achievement, and their overall satisfaction with the training package was

at the high level; and (3) the post-learning achievement of students who learned from the instructional packages produced by the training was higher than their pre-learning counterpart achievement, and their satisfaction was at the highest level.

Keywords: Training package, Group activity instructional package, Integration, Learning area

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ในหมวด 4 เรื่องแนวการจัดการศึกษา โดยเฉพาะมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสรุปสาระสำคัญ ดังนี้ คือ ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันในทุกวิชา นอกจากนั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ ในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ “จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน คือ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเป็นอย่างดี”

จากมาตรการหรือนโยบายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีประเด็นที่ตรงกัน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างสมดุล จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการให้กับนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับในปีการศึกษา 2558 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายลดเวลาเพิ่มเวลาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา เวลาที่เหลือให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะไว้รวมกันโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนแบบกลุ่มกิจกรรม

การจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมที่เน้นการสอนแบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้จำเป็นต้องหาเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาและกิจกรรมให้เป็นแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงควรให้มีการนำชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสื่อประสมที่มีการจัดระบบเนื้อหา กิจกรรม และวัตถุประสงค์ให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน และสามารถบูรณาการสาระความรู้ทั้ง 2-8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และพลศึกษา การงานพื้นฐานและเทคโนโลยี และศิลปะเข้าไว้ด้วยกันในด้านเนื้อหา กิจกรรม และสื่อ ในรูปชุดการสอนซึ่งช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งในระยะเริ่มแรกควรมีการอบรมครูประถมศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะความชำนาญในการผลิตชุดการสอนดังกล่าว

ประกอบกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีนโยบายในการให้บริการวิชาการแก่สถานศึกษาและชุมชนในบริเวณโดยรอบของมหาวิทยาลัย คือ อำเภอต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรี ดังนั้น ครู

ประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี ควรจะได้รับการอบรมในลำดับแรก เพราะชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมที่ยังไม่ได้นำมาใช้ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรีควรมีขั้นตอนโดยใช้ชุดการสอนมาช่วย ยังไม่ได้มีการดำเนินการที่สนองตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

การพัฒนาครูด้วยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้และความสามารถในการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ให้ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียนและครูในข้อ 1.4 - 1.5 มีใจความสำคัญว่า “ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาผลิตสื่อที่มีคุณภาพเพื่อผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง และพัฒนาสื่อเพื่อเป็นต้นแบบให้ทุกระดับการศึกษาใช้เป็นต้นแบบ ในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมาตรฐานใกล้เคียงกัน”

สำหรับกระบวนการฝึกอบรมครูจำเป็นต้องมีสื่อหลายอย่างมาช่วยให้การถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ได้ครบถ้วน และให้ผู้รับการอบรม คือ ครูประถมศึกษาเกิดการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติได้ คือ ชุดฝึกอบรม ซึ่งจะใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยการบรรยายและฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนผู้รับการอบรมสามารถผลิตได้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรอย่างยิ่งที่จะมีการวิจัยและพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่อง การผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งเป็นนโยบายหลักของมหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม เรื่อง ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม เรื่อง ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

4. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้

5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ของครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้

สมมติฐานการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรม เรื่อง การผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

3. นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา

2. ประชากรในการวิจัย มี 2 กลุ่ม **กลุ่มที่หนึ่ง** คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 4,082 คน ที่เข้ารับการอบรม (โรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี ครอบคลุมโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานนทบุรี และโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับจังหวัด ตำบล และเทศบาล) **กลุ่มที่สอง** คือ นักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรีที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 65,060 คน

3. ขอบข่ายเนื้อหาสาระในการวิจัย ครอบคลุม หัวข้อสำคัญที่ถ่ายทอดในชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย 3 เรื่อง ดังนี้ เรื่องที่ 1 แนวคิดการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรื่องที่ 2 การผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเรื่องที่ 3 ตัวอย่างการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

4. ระยะเวลาในการวิจัย ปีการศึกษา 2559

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกอบรมเรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตัวแปรตาม ได้แก่ (1) ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม (3) ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม และ (4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้ และ (5) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ครอบคลุมการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับชุดฝึกอบรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการอบรมในเรื่องชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และศึกษาหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เนื่องด้วยเป็นการพัฒนานวัตกรรมด้านสื่อจำเป็นต้องผ่านกระบวนการทดสอบ

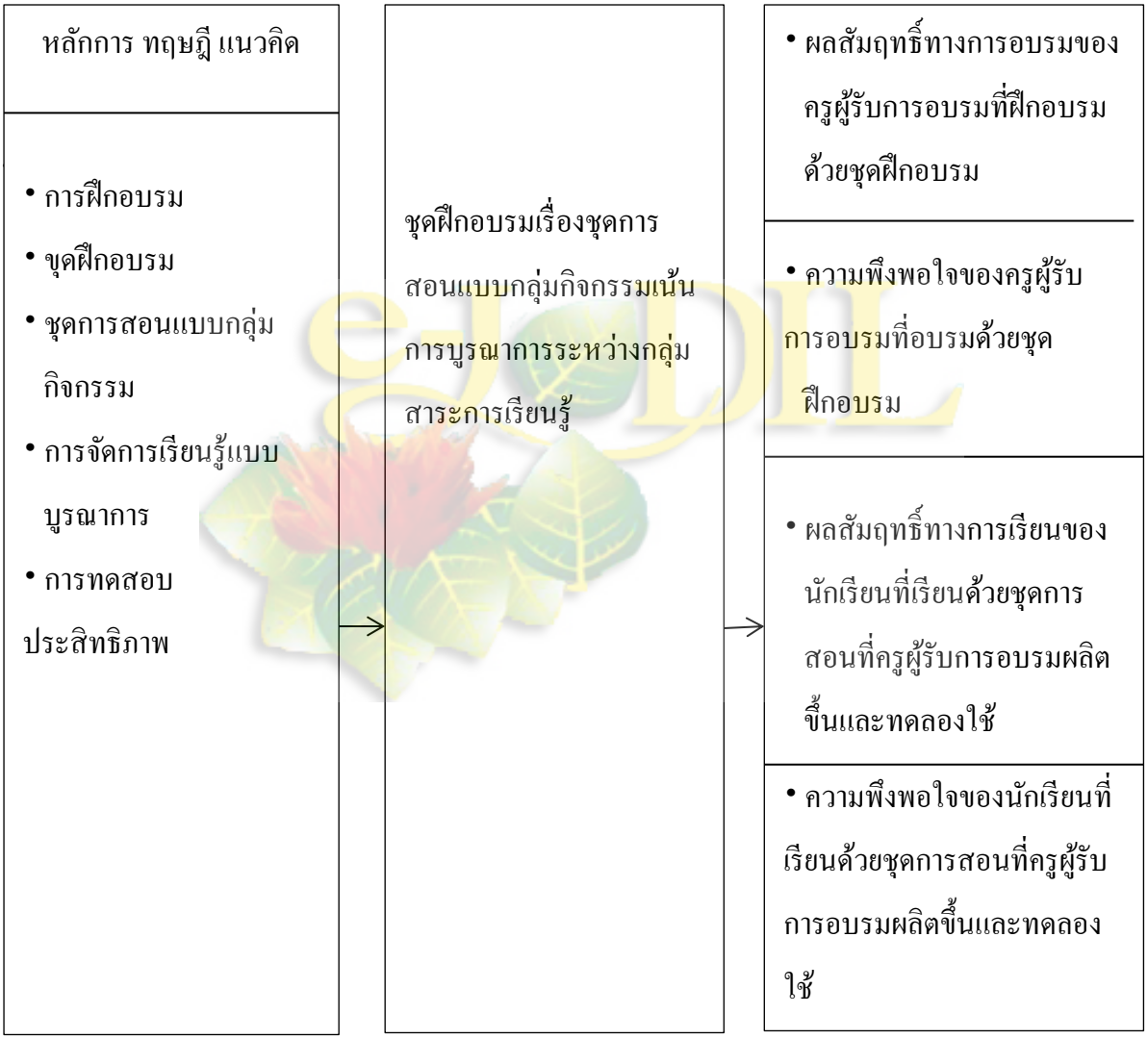

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะแรก เป็นการพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดจังหวัดนนทบุรี จำนวน 116 โรงเรียน จำนวน 3,198 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดจังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เพื่อทดสอบประสิทธิภาพในการทดลองใช้เบื้องต้น จำนวน 30 คน ในการทดลองใช้จริง จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือการวิจัย คือ (1) ชุดฝึกอบรมประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม เอกสารการฝึกอบรม สไลด์คอมพิวเตอร์ และแบบฝึกปฏิบัติ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้ ขั้นที่ 1 พัฒนาหลักสูตรหรือเนื้อหาในการฝึกอบรม ขั้นที่ 2 กำหนดประเภทของชุดฝึกอบรม ขั้นที่ 3 เขียนแผนการฝึกอบรม ขั้นที่ 4 ผลิตสื่อที่ใช้ในชุดฝึกอบรม ขั้นที่ 5 ตรวจสอบคุณภาพของชุดฝึกอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นที่ 6 ทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น และขั้นที่ 7 ทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยการทดลองใช้จริง ชุดฝึกอบรมได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดี (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนอบรมและหลังอบรมมีจำนวน 2 ตอน ตอนที่ 1 ภาคทฤษฎีเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยแบบชนิดเลือกตอบ จำนวน 5 ตัวเลือก และตอนที่ 2 ภาคปฏิบัติจำนวน 1 ข้อ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนอบรมและหลังอบรมเป็นแบบคู่ขนานกัน ส่วนแบบทดสอบก่อนอบรมมีจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังอบรมจำนวน 10 ข้อ แบบทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมแบบภาคปฏิบัติเป็นชุดเดียวกัน แบบทดสอบได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดี คุณภาพของแบบทดสอบมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.43 – 0.77 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.28 – 0.71 ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรม มีจำนวน 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้รับการอบรม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ มีจำนวน 5 ข้อคำถาม ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อคุณภาพของสื่อในชุดฝึกอบรม มีจำนวน 21 ข้อคำถาม และตอนที่ 3 ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อผลที่ได้รับด้วยชุดฝึกอบรม จำนวน 7 ข้อคำถาม ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ จำนวน 1 ข้อคำถาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเขียนตอบ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพของแบบสอบถามอยู่ในระดับดี ได้นำมาทดลองใช้และหาค่าความเชื่อมั่นหรือความเที่ยงเท่ากับ 0.92

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นและการทดลองใช้จริงในการใช้ชุดฝึกอบรมมี 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ประเมินตนเองก่อนเรียน ขั้นที่ 2 นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 3 ดำเนินการฝึกอบรมโดยวิทยากรบรรยายประกอบสไลด์คอมพิวเตอร์ ครูผู้รับการอบรมจะบันทึกสาระสำคัญ และศึกษาเอกสารการฝึกอบรมและทำกิจกรรมที่วิทยากรมอบหมายลงในแบบฝึกปฏิบัติ และตรวจคำตอบหรือแนวตอบที่ปรากฏในแบบฝึกปฏิบัติ ขั้นที่ 4 สรุปการฝึกอบรม และขั้นที่ 5 ประเมินตนเองหลังเรียน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมกระดาษคำตอบของครูผู้รับการอบรมที่ทำทดลองก่อนอบรมและหลังอบรม และกิจกรรมที่ทำในแบบฝึกปฏิบัติ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่ครูผู้รับการอบรมต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ระยะที่สอง เป็นการทดลองใช้ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้น

1. ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนประถมศึกษาจำนวน 90 คน ที่เรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็น (1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผาสุกมณีจักรมิตรภาพที่ 116 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลนนทบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน และ (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนได้มาโดยการสุ่มเลือกแบบเจาะจง เหตุผลที่เจาะจงเป็นโรงเรียนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้จำนวน 3 คน ได้ผ่านการคัดเลือกจากการประเมินชุดการสอนแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นซึ่งมีคะแนนการประเมินคุณภาพของชุดการสอนสูงกว่าครูผู้รับการอบรมคนอื่น

2. เครื่องมือการวิจัยในการทดลองใช้ชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นไปทดลองใช้ ได้แก่ (1) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีจำนวน 3 หน่วยการเรียน หรือตามจำนวนชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและผ่านการประเมิน คือ (1.1) เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 10 ข้อ รวมจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบสำหรับหน่วยการเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (1.2) เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 10 ข้อ รวมจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบสำหรับหน่วยการเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ (1.3) เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 10 รวมจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบสำหรับหน่วยการเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียนทั้ง 3 หน่วยการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน แบบปรนัยชนิดแบบเลือกตอบจำนวน 4 ตัวเลือก ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดี คุณภาพของข้อสอบเป็นไปตามเกณฑ์ และ (2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนมีจำนวน 2 ตอน ตอนที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมแบบเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อคำถาม และตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ จำนวน 1 ข้อคำถาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเปิดหรือแบบเขียนตอบ แบบสอบถามความพึงพอใจได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดี คุณภาพของแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นหรือความเที่ยงเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้ชุดการสอนในแต่ละระดับชั้นใช้เวลาจำนวน 4 – 5 ชั่วโมง ชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมมาทดลองใช้กับนักเรียนมีขั้นตอนการสอนที่เหมือนกัน คือ ขั้นที่ 1 ประเมิน

ตนเองก่อนเรียน ขั้นที่ 2 นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 3 ประกอบกิจกรรมการเรียนให้นักเรียนศึกษาจากชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย เอกสารการสอน บัตรกิจกรรม บัตรคำถามและแนวตอบ และแบบฝึกปฏิบัติ ขั้นที่ 4 สรุปบทเรียน และขั้นที่ 5 ประเมินตนเองหลังเรียน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมกระดาษคำตอบที่นักเรียนทำในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กิจกรรมที่นักเรียนทำในแบบฝึกปฏิบัติ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่นักเรียนตอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรม เรื่องชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษา พบว่า ในการทดลองเบื้องต้นมีประสิทธิภาพ $E_1/E_2 = 82.38/80.00$ และทดลองใช้จริงมีประสิทธิภาพ $E_1/E_2 = 80.67/80.33$ ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม โดยมีค่าที่ 22.41

3. ครูผู้รับการอบรมมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากต่อชุดฝึกอบรม ในการทดลองใช้เบื้องต้นและทดลองใช้จริงในเรื่อง (1) เอกสารฝึกอบรมมีตัวอย่างนำไปปฏิบัติได้ และวิทยากรบรรยายได้ชัดเจนอยู่ในระดับมากที่สุด และวิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้รับการอบรมได้ปฏิสัมพันธ์กับวิทยากรอยู่ในระดับมาก และ (2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมนำไปใช้ในการสอนและในการพัฒนาตนเองในวิชาชีพครูอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

4. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรื่องสมาธิกับดวงอาทิตย์ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสารการเรียนรู้ เรื่อง น้ำกับชีวิต และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรื่อง การผลิตและบริการสินค้า ซึ่งพบว่า นักเรียนทั้ง 3 ระดับชั้นทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (โดยมีค่าเฉลยของคะแนนก่อนเรียนเรียงตามลำดับดังนี้ $\bar{X} = 4.60$, $\bar{X} = 4.87$ และ $\bar{X} = 5.63$ ค่าเฉลี่ยของคะแนนหังเรียนเรียงตามลำดับดังนี้ $\bar{X}$ - 9.37, $\bar{X} = 9.77$ และ $\bar{X} = 10.90$)

5. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจในแต่ละระดับชั้นก็อยู่ในระดับมากที่สุด มีดังนี้ (1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้รับความรู้ และความเข้าใจเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี และบัตรคำถามและแนวคำตอบช่วยทำให้นักเรียนได้ทดสอบความรู้ (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สนุกกับการเรียน ไม่เบื่อเรียน และนักเรียนได้เรียนแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบกลุ่ม

กิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และ (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้เรียนแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม เรื่องการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ในการทดลองเบื้องต้น $E_1/E_2 = 82.38/80.00$ และทดลองใช้จริง $E_1/E_2 = 80.67/80.33$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าครูผู้รับการอบรมทำคะแนนกิจกรรมระหว่างเรียนด้วยชุดฝึกอบรม และคะแนนทดสอบหลังอบรมอยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 80 เนื่องจากเหตุผลดังนี้

1.1 ชุดฝึกอบรมผ่านกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการทดลองใช้เบื้องต้น โดยทำการทดลองแบบเดี่ยวเพื่อนำผลมาปรับปรุงก่อนที่จะทดลองแบบกลุ่ม จากนั้นจึงดำเนินการทดลองแบบกลุ่ม และนำผลที่ได้จากการทดลองแบบกลุ่มมาปรับปรุง เพื่อทดลองแบบภาคสนาม นำผลที่ได้จากการทดลองแบบภาคสนามมาปรับปรุงเพื่อทดลองใช้จริง ด้วยกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพหลายขั้นตอนเพื่อการปรับปรุง จึงทำให้ชุดฝึกอบรมชุดนี้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดทั้งคะแนนกิจกรรมระหว่างอบรมและคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังอบรม

1.2 สื่อในชุดฝึกอบรม โดยเฉพาะเอกสารการฝึกอบรมและวิทยากร จากการสอบถามความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมในขั้นการทดลองเบื้องต้น (จำนวน 21 คน) และทดลองใช้จริง (จำนวน 30 คน) ต่างก็มีความเหมือนกันในระดับมากถึงมากที่สุด ว่าเอกสารการฝึกอบรมมีตัวอย่างประกอบนำไปปฏิบัติได้ ในประเด็นนี้ยังพบว่า ตรงกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2558, น.40) ได้กล่าวว่า “สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการเสนอเนื้อหา คือ การใช้ภาษาที่ถ่ายทอดเป็นภาษาเรียบๆ และการให้ตัวอย่าง เป็นหลักสำคัญที่จะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ คือ การสอดแทรกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้เกิดความกระจ่างและความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น”

นอกจากนี้ ครูผู้รับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการบรรยายของวิทยากรว่ามีความชัดเจนและวิทยากรเปิดโอกาสให้ครูผู้รับการอบรมได้ปฏิสัมพันธ์กับวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดกว่าทุกข้อ ทั้งนี้เพราะการฝึกอบรมแบบบรรยายประกอบสื่อด้วยชุดฝึกอบรมมีวิทยากรเป็นสื่อหลักที่สำคัญที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้รับการอบรมเข้าใจเนื้อหาสาระที่นำเสนอ และต้องเปิดโอกาสให้ครูผู้รับการอบรมได้ซักถามข้อสงสัยต่อไป

ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ครูผู้รับการอบรมทำคะแนนกิจกรรมระหว่างอบรมและคะแนนทดสอบหลังอบรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม ในการทดสอบประสิทธิภาพใช้จริง พบว่า ครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมในการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นและทดลองใช้จริงหลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้รับการอบรมทั้งหมดมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ประโยชน์ของการฝึกอบรมที่ได้รับครั้งนี้ครูนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองในวิชาชีพครูได้มากที่สุด จึงทำให้ครูผู้รับการอบรมส่วนใหญ่ตั้งใจที่จะฟังการบรรยายและทำกิจกรรมระหว่างอบรม คือ การเขียนแผนการสอนและการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมให้ได้ เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ที่โรงเรียนของตนเอง จึงส่งผลทำให้ครูผู้รับการอบรมทำคะแนนทดสอบหลังอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม ทั้งที่ครูผู้รับการอบรมมีระดับความรู้ที่เข้ารับการอบรมคละกัน (คือมีความรู้ดี ปานกลาง และอ่อน)

นอกจากนี้ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรมที่อบรมด้วยชุดฝึกอบรม ยังสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรมที่ทำกับกลุ่มผู้รับการอบรมเป็นครูทั้ง 3 เรื่อง คือ (1) อภิภู สิทธิภูมิมงคล (2545) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมการวิจัยชั้นเรียน เรื่องการพัฒนาและการทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการสอนกับครู (2) อุษาวดี จันทรสนธิ และคณะ (2556) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมสำหรับครู เรื่องการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และ (3) เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2557) ได้ทำการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยทั้ง 3 เรื่อง พบว่า ผลการวิจัยในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรม หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นและทดลองใช้จริง พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะชุดการสอนที่ครูผู้รับการอบรมลิตขึ้นซึ่งได้รับความรู้จากการฝึกอบรมได้ยึดหลักการและแนวคิดของการผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมของศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และหลักการและแนวคิดของการสอนแบบบูรณาการมาผสมผสานกัน ทำให้นักเรียนได้เรียนเป็นกลุ่มช่วยเหลือกัน และเนื้อหาสาระมีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายในการเรียน

จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนทั้ง 3 ระดับชั้นต่างมีความเห็นเหมือนกันว่า โดยรวมมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นชั้นเด็กเล็กที่สุดในการทดลองใช้ชุดการสอนครั้งนี้ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.87) ได้รับความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี และพึงพอใจต่อบัตรคำถามและแนวตอบช่วยทำให้นักเรียนได้ทดสอบความรู้ที่เรียน ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.60) คือ นักเรียนได้เรียนแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการอย่างมาก และนักเรียนสนุกกับการเรียนไม่เบื่อหน่าย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.87) เหมือนกันนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คือ นักเรียนได้เรียนแบบเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้น

แสดงให้เห็นในสองประการ คือ (1) ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้เรียนแบบบูรณาการอย่างจริง และ (2) ครูผู้รับการอบรมที่ผลิตชุดการสอนและทดลองใช้สามารถนำชุดการสอนไปใช้ได้ในการสอนและเผยแพร่ยังครูผู้สอนอื่นๆ ได้ เพราะชุดการสอนนี้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และที่สำคัญ คือ ครูผู้รับการอบรมได้รับความรู้และความสามารถในการผลิตชุดการสอนนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในการสร้างชุดการสอน และส่งผลทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนของครูผู้รับการอบรมผลิตขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) การนำชุดฝึกอบรมไปใช้ต้องมีสื่อให้ครูผู้รับการอบรมใช้ประกอบการฝึกอบรมครบทั้ง 3 ประเภท คือ เอกสารการฝึกอบรม สไลด์คอมพิวเตอร์ และแบบฝึกปฏิบัติ โดยเฉพาะแบบฝึกปฏิบัติ ครูผู้รับการอบรมควรมีคนละ 1 เล่ม จะทำให้การทำกิจกรรมในระหว่างอบรมทำได้ครบถ้วน และที่สำคัญช่วยให้ครูผู้รับการอบรมบางคนที่ฟังการบรรยาย ทราบว่าหลังการบรรยายแต่ละช่วงต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง

2) เนื่องจากชุดฝึกอบรมเรื่องนี้เน้นกระบวนการให้ครูผู้รับการอบรมสามารถผลิตชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ ควรมีระยะในการฝึกอบรมอย่างน้อย 3 วัน จากการทดลองในการทดลองแบบภาคสนามและการทดลองใช้จริง ครูผู้รับการอบรมผลิตไม่ทันต้องส่งมาภายหลังจากการฝึกอบรมสิ้นสุดหลังแล้ว 1 สัปดาห์

3) การอบรมควรให้ครูผู้รับการอบรมได้บูรณาการทั้งเนื้อหา กิจกรรม และสื่อ ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้ให้การอบรมควรให้ครูผู้รับการอบรมเตรียมหนังสือเรียนและแบบเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้มาในวันอบรม หรือผู้ให้การอบรมต้องจัดเตรียมไว้ให้ให้มีจำนวนพอเพียงและทุกระดับชั้น หากไม่มีไว้ให้ครูผู้รับการอบรมก็ไม่สามารถผลิชุดการสอนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ครูจะได้พัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมเน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในวิชาชีพครูเช่นเดียวกับชุดการสอนแบบกลุ่ม เพราะครูที่รับการอบรมในการทดลองใช้เบื้องต้นและทดลองใช้จริงมีความเห็นเหมือนกันว่าผลที่ได้รับจากการอบรมด้วยชุดฝึกอบรม คือ ทำให้ครูนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองในวิชาชีพครู อยู่ในระดับมากที่สุด

บรรณานุกรม

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. (2557). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก.

อภิภู สิทธิภูมงคล (2545). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมวิจัยชั้นเรียน เรื่องการพัฒนาและการทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัยนครปฐม). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุษาวดี จันทรสนธิ และคณะ (2556). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมสำหรับครู เรื่องการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลในสังกัดกรุงเทพมหานคร

A Study of The Ethical Behaviors in The Performance of Human Resource Officials in The Bangkok Metropolitan Administration

จารินี รุทระกาญจน์[1]
jarinee_bma@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาสภาพการณ์ด้านจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคล และ 3) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครใช้วินัยข้าราชการ และประมวลจริยธรรมของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 เป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติตนและปฏิบัติงานเช่นเดียวกับข้าราชการตำแหน่งอื่น 2) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก และในทุกหลักจริยธรรม (ได้แก่ หลักความยุติธรรม หลักการไม่ทำอันตราย หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และหลักการเคารพในบุคคล) อยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน และ 3) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครใช้หลักจริยธรรมตัดสินใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยหลักความยุติธรรมและหลักการเคารพในบุคคลเป็นหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูง และหลักการไม่ทำอันตรายและการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: หลักจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

[1] นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ABSTRACT

The objectives of this research were to study: (1) the ethics of human resource officers in Bangkok Metropolitan Administration (BMA), (2) the ethical behaviors of human resource officers when performing their tasks and duties, and (3) human resource officers' views on ethics used for making decision when performing difficult tasks.

The results were as follows: (1) the ethics that the BMA used as a practical framework for organizational officers are the discipline and the Code of Ethics of the BMA Officers and Employees (2007), (2) the ethical behaviors of human resource officers were very high. The results revealed that the officers in the BMA strictly followed the four elements of principlism. The most practical level of ethics among human resource officers ranged from justice, non-maleficence, beneficence, and autonomy respectively, and (3) overall, they gave the highest score on the items evaluating their views on ethics used for the task performance. They gave the highest score on the items relevant to the principle of justice and autonomy. In addition, the lower score was given to the items relevant to the principle of non-maleficence and beneficence respectively.

Keywords: Ethical, Ethical Behaviors, Human Resource Officers in The BMA.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารทรัพยากรบุคคลมีความสำคัญของต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์การ ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารงานของทุกองค์การ เพราะหากบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างถูกต้องเหมาะสมก็จะมีแนวโน้มนำความสำเร็จมาสู่องค์การ ในทางตรงกันข้ามหากการบริหารจัดการล้มเหลวอาจทำให้เกิดสภาวะขาดกำลังคน ขาดคนที่มีความรู้ความสามารถ องค์การไม่สามารถใช้ประโยชน์จากบุคคลให้เหมาะสมได้ หรือหากพัฒนาคนไม่ตรงตามความต้องการขององค์การ ความล้มเหลวขององค์การก็อาจจะเกิดขึ้นได้เช่นกัน สำหรับการบริหารองค์การภาครัฐที่มีจุดมุ่งหมายหลัก ในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพนั้นๆ ด้วยการจัดการให้ได้มาซึ่งกำลังคนที่เหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ และให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ได้อย่างเต็มศักยภาพ การบริหารทรัพยากรบุคคลในภาครัฐมีขอบเขตลักษณะงาน 4 กระบวนการใหญ่ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ การสรรหา การพัฒนา การรักษาไว้ และการใช้ประโยชน์ (สีมา สีมานันท์, 2551, น. 6 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร, 2551, น. 8) การปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่กำหนด แต่มิได้หมายความว่าเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นธรรมเสมอไป เพราะในการปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลบางครั้งไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจซึ่งอาจให้คุณหรือให้โทษแก่สมาชิกในองค์การได้ หรือในบางครั้ง นักทรัพยากรบุคคลอาจเผชิญกับสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความยุ่งยากใจ (Dilemma) ที่ต้องตัดสินใจเลือกปฏิบัติระหว่างสองสิ่ง เช่น เลือกปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ หรือเลือกปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ จะเลือกปฏิบัติตามแบบแผนวัฒนธรรมเดิมหรือจะ

เลือกปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล จะเลือกปฏิบัติให้แก่กลุ่มคนบางกลุ่มหรือพวกพ้องหรือจะเลือกปฏิบัติให้แก่ทุกคนทุกกลุ่ม จะเลือกปฏิบัติตามจรรยาบรรณหรือจะเลือกปฏิบัติตามความจำเป็น (พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์, 2549, ออนไลน์ อ้างถึงในสำนักงานคณะ กรรมการข้าราชการพลเรือน, 2554, น. 158-159) เรื่องเหล่านี้ถือเป็นเรื่องท้าทายทางจริยธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล

จากผลการสำรวจความคิดเห็นผู้เข้าร่วมโครงการที่กรุงเทพมหานครจัดขึ้น (กองวินัยและเสริมสร้างจริยธรรม, 2553) พบปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร เช่น

1. การสอบสัมภาษณ์ โดยมักจะได้รับการฝากผู้สมัครบางรายจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือคนรู้จัก เพื่อให้ได้คะแนนสอบสัมภาษณ์สูงกว่ารายอื่น หรือขณะสัมภาษณ์พบว่าผู้สมัครจบการศึกษาจากสถาบันเดียวกันหรือขอให้ช่วยให้คะแนนสูงเนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน เป็นต้น

2. การดำเนินการทางวินัย โดยเมื่อพบว่าผู้กระทำผิดเคยเป็นผู้บังคับบัญชาหรือเคยรู้จักหรือปฏิบัติงานร่วมกัน หรือได้รับฝากฝังให้ช่วยพิจารณาเรื่องให้เร็วขึ้น ให้พิจารณาโทษเบาลง หรือพบว่าผู้กระทำผิดเป็นคนที่มีประวัติการทำงานดีมาโดยตลอด เป็นการทำผิดครั้งแรกและครั้งเดียว เราจะเลือกปฏิบัติอย่างไรในกรณีที่เกิดขึ้นเหล่านี้

3. การบรรจุและแต่งตั้งหรือการขอย้าย เมื่อตำแหน่งว่างมีน้อย แต่มีผู้ขอย้ายมาดำรงตำแหน่งจำนวนหลายราย ซึ่งมีทั้งคนที่รู้จักและชอบพอ คนที่รู้จักแต่ไม่ชอบ คนที่ไม่รู้จักแต่ฝากฝังมา และคนที่ไม่รู้จักและไม่ได้รับฝากฝัง ผู้ปฏิบัติงานจะเลือกตัดสินใจอย่างไร เราจะเลือกใช้เกณฑ์ใด ความชอบพอ ความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด หรือเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ขอย้าย

4. การเปิดเผยข้อมูล กรณีที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับข้อมูลประวัติบุคคล พบว่า เมื่อคนรู้จักขอดูข้อมูลประวัติบุคคลรายหนึ่ง เจ้าหน้าที่จะค้นแฟ้มประวัติให้ โดยไม่มีคำถามว่า “ข้อมูลที่ขอนำไปใช้อะไร เกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือไม่” เราสามารถให้ผู้อื่นดูข้อมูลได้หรือไม่ แค่ไหน อย่างไร การนำข้อมูลประวัติของผู้อื่นมาพูดคุยกันวิพากษ์วิจารณ์ หรือให้ข้อมูลประวัติบุคคลแก่คนที่มาขอและเป็นผู้ที่เรารู้จักสามารถทำได้หรือไม่ และจำเป็นแค่ไหนที่ต้องเก็บรักษาความลับนั้น

5. การปฏิบัติงานหรือการให้คำปรึกษา ที่มักได้รับการขอให้พิจารณาเรื่องเร็วขึ้นหรือให้ได้ รับผลตามที่ร้องขอ การให้ข้อมูลด้านทรัพยากรบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นไปหรือเรื่องอื่นๆ ผู้ปฏิบัติงานได้เสนอข้อมูลอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายแล้วหรือไม่ หรือการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้รับบริการ เราได้ให้ข้อมูลครบทุกด้านแล้วหรือไม่อย่างไร ผู้ปฏิบัติงานเลือกปฏิบัติอย่างไรต่อผู้ที่เรารู้จักหรือไม่รู้จัก ผู้ที่เราชอบหรือไม่ชอบ และเราได้ปฏิบัติอย่างมืออาชีพแล้วหรือไม่อย่างไร

แม้ว่านักทรัพยากรบุคคลได้ปฏิบัติงานโดยยึดกฎ ระเบียบ และหลักเกณฑ์ แต่หลายคนก็อาจประสบกับปัญหาทางจริยธรรมที่ท้าทายในลักษณะเหล่านั้น เพราะเมื่อใดที่ผู้ปฏิบัติงานตั้งคำถามว่า เรื่องนี้ทำถูกต้องหรือไม่ ควรเลือกทำอย่างไร หรือมีคำถามจากผู้อื่นที่สงสัยว่าการปฏิบัติเช่นนี้ของเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้วหรือไม่ ก็ถือเป็นปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยในฐานะเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครและปฏิบัติงาน

ในตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคลจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงาน และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบว่านักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมในระดับใด และมีความคิดเห็นต่อการนำหลักจริยธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร และเพื่อให้กรุงเทพมหานครมีกรอบแนวคิดหรือมาตรฐานความประพฤติสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคล ที่ต้องคำนึงเสมอในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานมีมาตรฐาน เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา และเป็นการธำรงไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรี และความเจริญก้าวหน้าของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ด้านจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคล
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์

1. หลักจริยธรรม (Principlism) หมายถึง หลักทั่วไปที่ใช้ในการตัดสินตามหลักการหรือเหตุผลพื้นฐานในการสั่งการหรือประเมินค่าทางจริยธรรมต่อการกระทำของมนุษย์ที่ถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป ประกอบด้วยหลักจริยธรรม 4 ประการ คือ หลักความเคารพในบุคคล หลักการไม่ทำอันตราย หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และหลักความยุติธรรม

2. หลักการเคารพในบุคคล (Autonomy) หมายถึง การเคารพในการตัดสินใจหรือความประสงค์ของผู้อื่น การให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนเพื่อประกอบการตัดสินใจ การเก็บรักษาความลับ ไม่เปิดเผยหรือปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3. หลักการไม่ทำอันตราย (Non-Maleficence) หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การไม่กระทำการใดๆ ให้เป็นอันตรายต่อผู้อื่นด้วย

4. หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Beneficence) หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนในสิ่งที่ดี ความหวังดี เอื้อเฟื้อ และมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

5. หลักความยุติธรรม (Justice) หมายถึง การไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาค หรือการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

6. นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร หมายถึง ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำรงตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคลในสังกัดหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร (17 สำนัก และ 50 สำนักงานเขต)

7. สภาพการณ์ด้านจริยธรรม หมายถึง การสำรวจหรือทบทวนเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่กรุงเทพมหานครใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้แก่สมาชิกในองค์การ และโดยเฉพาะข้าราชการในตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคล

8. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลที่เป็นไปตามหลักจริยธรรมทั้ง 4 ประการ คือ หลักความเคารพในบุคคล หลักการไม่ทำอันตราย หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และหลักความยุติธรรม

9. ความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางความคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้หลักจริยธรรม 3 ประการ คือ หลักความเคารพในบุคคล หลักการไม่ทำอันตราย และการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และหลักความยุติธรรม ในการปฏิบัติงาน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2. ทำให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ การปฏิบัติงานตามหลักความเคารพในบุคคล การปฏิบัติงานตามหลักการไม่ทำอันตราย การปฏิบัติงานตามหลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และการปฏิบัติงานตามหลักความยุติธรรม

3. ทำให้ได้หลักการหรือกรอบแนวทางในการตัดสินใจเมื่อเกิดความขัดแย้งเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคล

4. ผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมให้นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครปฏิบัติงานโดยยึดหลักจริยธรรม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิจัยเอกสารและวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยร่วมกับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยศึกษาจากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคล ซึ่งเลือกใช้หลักจริยธรรมตามแนวทางสากล (Principlism) 4 ประการ ที่นำเสนอโดยบอชอมและชิสเดรส (Tom L. Beauchamp and James F. Childress) (สุนทรี ท.ชัยสัมฤทธิ์โชค, 2549, น. 40-44)

กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคล ใน 3 ระดับ คือ ระดับปฏิบัติการ ระดับชำนาญการ และระดับชำนาญการพิเศษ จำนวนทั้งสิ้น 575 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้สุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของทาโร ยามาเน่ ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับจำนวน 236 คน ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 249 คน สำหรับข้อมูลเชิงสำรวจ และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคล ระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 9 คน สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น 258 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท สำหรับประเภทที่ 1 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งได้ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและด้านจริยศาสตร์ และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาช มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.675 ผ่าน

เกณฑ์ของค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่อย่างน้อยที่สุดมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.5 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552, น. 97) โดยแบ่งเป็นตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมในการปฏิบัติงาน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล และข้อมูลวัดระดับพฤติกรรมและระดับความคิดเห็นได้ใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเครื่องมือประเภทที่ 2 คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นการให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคลให้ข้อมูลเชิงลึกแก่งานวิจัยนี้ โดยมีแนวคำถามเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 คำถาม ได้แก่ 1) ปัญหาทางจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลมีเรื่องใดบ้างและมาจากสาเหตุใด 2) หลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานใดที่นักทรัพยากรบุคคลที่ควรมีหรือใช้ถือปฏิบัติ และ 3) แนวทางการส่งเสริมให้นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานโดยยึดหลักจริยธรรม มีอะไรบ้าง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์รวบรวม สรุปผล แยกแยะเป็นประเด็นไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ด้านจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร งานบริหารทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานครมีทั้งสิ้น 19 ลักษณะงาน ได้แก่ การสรรหาและคัดเลือก การวางแผนกำลังคน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การบรรจุและแต่งตั้ง การบริหารผลการปฏิบัติงาน การทะเบียนประวัติ วินัยและการรักษาวินัย โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรบุคคล มีจำนวน 6 หน่วย ได้แก่ 1) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร 2) สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร (สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร และกองการเจ้าหน้าที่) 3) สำนักการศึกษา (กองการเจ้าหน้าที่ และกองพัฒนาข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร) 4) กลุ่มงานการเจ้าหน้าที่หรือฝ่ายการเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับสำนัก 15 สำนัก 5) งานการเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครอง สำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต และ 6) งานการเจ้าหน้าที่ ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล และกำหนดกรอบความประพฤติ เพื่อให้สมาชิกในองค์การมีพฤติกรรมพึงประสงค์หรือมีจริยธรรม คือ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร ในความรับผิดชอบของกองวินัยและเสริมสร้างจริยธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านนี้ คือ ข้าราชการตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคล ซึ่งมีจำนวน 575 คน แบ่งเป็นประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการและระดับชำนาญการ จำนวน 512 คน และระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 63 คน

หลักจริยธรรมที่กรุงเทพมหานครใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้แก่สมาชิกองค์การ คือ ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยประมวลจริยธรรมของข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 โดยบังคับใช้แก่สมาชิกของกรุงเทพมหานครทุกคนเพื่อเป็นข้าราชการที่ดี ส่วนข้อปฏิบัติทางจริยธรรมที่กำหนดให้เฉพาะตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคลใช้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติงานนั้น กรุงเทพมหานครยังมิได้กำหนดไว้ซึ่งรวมถึงตำแหน่งอื่นด้วย และไม่ได้นำ “จรรยาบรรณวิชาชีพการบริหารทรัพยากรบุคคล” ของสำนักงาน ก.พ. มาใช้กับกรุงเทพมหานคร

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 249 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 75.1 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 41.4 อายุราชการต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 47.4 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคล 2-5 ปี ร้อยละ 37.8 และอยู่ในระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 51.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 9 คน เป็นผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงาน/หัวหน้าฝ่ายการเจ้าหน้าที่

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 และในแต่ละหลักจริยธรรมพบว่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงมาก ดังนี้

1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมความยุติธรรม (Justice) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68

2) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตราย (Non-Maleficence) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65

3) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Beneficence) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการเคารพในบุคคล (Autonomy) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36

สำหรับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ มีดังนี้

1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตราย (Non-Maleficence) พบว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดเป็นประการสำคัญ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้รับบริการ

2) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Beneficence) พบว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงสิทธิประโยชน์อื่นที่ผู้รับบริการควรจะได้รับ

3) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมความยุติธรรม (Justice) พบว่า นักทรัพยากรบุคคลยังมีการใช้เส้นสายหรือการฝากฝังของผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารองค์การ เพื่อให้เรื่องเสร็จเร็วขึ้นหรือให้ได้รับสิทธิพิเศษต่างจากผู้อื่น โดยหากการปฏิบัติงานนั้นเป็นเรื่องที่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ให้ถือปฏิบัติแล้ว นักทรัพยากรบุคคลจะดำเนินการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้เสมอ จะไม่ใช้ช่องว่างของกฎหมายทำเรื่องที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้อง แต่หากไม่มีข้อกฎหมายกำหนดให้ปฏิบัติหรือเป็นการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงาน นักทรัพยากรบุคคลจะเลือกใช้วิธีการต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมในการเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้แล้วเรื่องการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานตามมาตรฐานงาน นักทรัพยากรบุคคลได้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันทุกคนอีกด้วย

4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมการเคารพในบุคคล (Autonomy) พบว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานโดยรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลหรือคำปรึกษาใดๆ และไม่ใช้ข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร จากการวิจัยเชิงปริมาณโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 โดยพบว่า หลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับสูง คือ หลักความยุติธรรม (Justice) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และหลักการเคารพในบุคคล (Autonomy) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนหลักจริยธรรมที่อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 คือ หลักการไม่ทำอันตรายและการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence and Beneficence)

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ด้านจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลสถิติด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2557 พบว่า มีนักทรัพยากรบุคคลกระทำผิดวินัย จำนวน 5 ราย เป็นความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เพียง 1 ราย นอกนั้นเป็นการกระทำผิดวินัยที่เกี่ยวกับการประพฤติส่วนตน แสดงให้เห็นว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานโดยยึดถือกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ อย่างเคร่งครัด เช่นเดียวกับข้อปฏิบัติและข้อห้ามที่กำหนดไว้ในประมวลจริยธรรมของข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 ก็ไม่ปรากฏว่ามีนักทรัพยากรบุคคลประพฤติผิดหลักจริยธรรมดังกล่าวแต่อย่างใด แสดงถึงการมีจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้แล้ว การที่ข้าราชการกรุงเทพมหานครทุกคนประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามสมรรถนะหลัก (Core Competency) ในสมรรถนะที่ 1 "คุณธรรม จริยธรรม" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติราชการประจำปี ก็อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักทรัพยากรบุคคลมีพฤติกรรมทางจริยธรรม นอกเหนือจากเรื่องวินัยข้าราชการและประมวลจริยธรรมกรุงเทพมหานคร

วินัยข้าราชการ ประมวลจริยธรรมของกรุงเทพมหานคร และสมรรถนะหลักประการที่ 1 จึงเป็นหลักจริยธรรมที่นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครใช้เป็นกรอบแห่งความประพฤติในปัจจุบัน

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคล ภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก แสดงว่าการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคลตั้งแต่การสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง ฝึกอบรม จนถึงการออกจากราชการ นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม ปฏิบัติตามหน้าที่ ไม่ละเมิดสิทธิ คำนึงถึงประโยชน์ และเคารพในตัวผู้รับบริการ สอดคล้องกับข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ยืนยันว่า นักทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีจริยธรรม โดยสรุปได้ดังนี้

1) กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจหลักในการให้บริการประชาชน จึงปลูกฝังให้ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานครเกิดความตระหนักในเรื่องการให้บริการที่ดีเน้นการให้บริการที่เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ รวดเร็ว และบริการด้วยอัธยาศัยอันดี โดยได้บรรจุเรื่องดังกล่าวไว้ในหลายๆ ส่วน เป็นผลทำให้นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครปฏิบัติหน้าที่ โดยให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมความยุติธรรม (Justice) เป็นลำดับแรก พฤติกรรมที่แสดงออกตามหลักการนี้มากที่สุด คือ การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานงานไม่ว่าผู้ขอรับบริการจะเป็นบุคคลใด ลำดับถัดมาคือ การให้คำปรึกษาในลักษณะเดียวกันเสมอ การปฏิบัติตนต่อผู้ขอรับบริการเหมือนกันทุกคน การไม่ปฏิบัติงานตามความชอบใจส่วนบุคคลหรือลำเอียง และการไม่ลัดคิวในการให้บริการ พฤติกรรมเหล่านี้แสดงว่า นักทรัพยากรบุคคลคำนึงถึงความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติเป็นสำคัญไม่ว่าผู้รับบริการจะเป็นผู้ที่รู้จักหรือไม่ ได้รับการฝากฝังมาหรือไม่ จะอยู่ในสถานะเป็นข้าราชการหรือลูกจ้าง หรือมี

ตำแหน่งสูงหรือไม่ จะปฏิบัติไม่แตกต่างกันทั้งมาตรฐานงานและการประพฤติปฏิบัติตน สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอุษา ตะเพียนทอง (2555) และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ที่ได้ศึกษาไว้ รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่พบว่า โดยรวมนักทรัพยากรบุคคลไม่มีพฤติกรรมการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด

จากพฤติกรรมการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการที่เหมือนกัน แม้จะพบว่านักทรัพยากรบุคคลได้ปฏิบัติตนไม่แตกต่างกันระหว่างข้าราชการกับลูกจ้าง แต่บางครั้งก็จะเลือกใช้ภาษาและกิริยาแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับตัวผู้รับบริการเพื่อให้เข้าใจในเรื่องนั้นๆ ซึ่งประเด็นนี้มีข้อคิดเห็นจากการสำรวจว่า ปัญหาหนึ่งของการเลือกปฏิบัติคือความแตกต่างของสถานะผู้รับบริการ โดยหากเป็นข้าราชการจะได้รับบริการที่ดีกว่าลูกจ้าง เรื่องนี้จึงเป็นทัศนะที่ต่างกันระหว่างผู้ให้บริการกับผู้เห็นการให้บริการ และปัญหาการเลือกปฏิบัติของนักทรัพยากรบุคคลอีกประการหนึ่งคือ การลัดคิวที่มาจากการสั่งการของผู้บังคับบัญชาหรือการฝากฝังให้ช่วยเหลือจากผู้บริหารองค์การ ในประเด็นนี้นักทรัพยากรบุคคลพยายามไม่ลัดคิวหรือช่วยเหลือตามที่ร้องขอ แต่จะดำเนินการให้รายอื่นที่ยื่นเรื่องไว้ก่อนเสร็จเร็วขึ้น เพื่อจะได้ดำเนินการให้แก่รายที่ถูกฝากฝังต่อไป พฤติกรรมการลัดคิวจึงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าพฤติกรรมอื่น

2) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงหรือให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตราย (Non-Maleficence) เป็นลำดับที่ 2 รองจากหลักความยุติธรรม โดยพฤติกรรมที่แสดงออกตามหลักการนี้มากที่สุด คือ การไม่ปฏิบัติงานให้เกิดความล่าช้าจนทำให้ผู้รับบริการเสียสิทธิ ลำดับถัดมา คือ การไม่ละเลยงานในหน้าที่ การพิจารณาในประเด็นร้องขออย่างถี่ถ้วน การปฏิบัติงานถูกต้องตามระเบียบขั้นตอน และระยะเวลาที่กำหนด และการใช้วาจาสุภาพ ไม่เสียดสี และไม่แสดงอารมณ์แม้ไม่พึงพอใจผู้รับบริการ พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้รับบริการเป็นสำคัญ ไม่ปฏิบัติงานให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2553) และงานวิจัยของอรอุษา ตะเพียนทอง (2555) รวมทั้งข้อมูลการสัมภาษณ์ที่พบว่า นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครไม่ปฏิบัติงานที่ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้แต่อย่างใด แต่จากข้อมูลเชิงสำรวจพบว่า นักทรัพยากรบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงการให้บริการแก่ผู้ใดได้ ซึ่งบางครั้งผู้รับบริการมีความเข้าใจไม่ถูกต้องแต่ดึงดันความต้องการในเรื่องที่ขอ ทำให้นักทรัพยากรบุคคลไม่สามารถเก็บอารมณ์ในระหว่างการให้บริการได้ จึงอาจเป็นเหตุให้พฤติกรรมการใช้วาจาสุภาพ ไม่แสดงอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าพฤติกรรมอื่นได้

3) นอกจากการปฏิบัติงานตามหน้าที่ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับตามสิทธิตามหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตรายแล้ว นักทรัพยากรบุคคลยังปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Beneficence) แก่ผู้รับบริการด้วย โดยพฤติกรรมที่แสดงออกตามหลักการนี้มากที่สุด คือ การคำนึงถึงสิทธิและประโยชน์ของผู้ที่ยื่นคำร้องขอ ลำดับถัดมา คือ การคำนึงถึงผลกระทบของการปฏิบัติงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ การให้คำปรึกษาหรือข้อแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ การช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้รับบริการที่มีสิทธิในเรื่องนั้นๆ ได้รับประโยชน์ตามสิทธิดังกล่าว และการปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ที่อาจเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2553) และงานวิจัยของอรอุษา ตะเพียนทอง (2555) รวมทั้งจากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ยืนยันว่า โดยรวมนักทรัพยากรบุคคลจะ

คำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการเสมอ และจากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า ยังมีกรณีที่นักทรัพยากรบุคคลไม่ได้ปฏิบัติงานที่มิได้คำนึงถึงสิทธิประโยชน์อื่นๆ ของผู้รับบริการ เช่น ไม่ได้ดำเนินการปรับอัตราเงินเดือนให้หลังจากมีการยื่นขอเพิ่มคุณวุฒิการศึกษา เป็นต้น จึงทำให้พฤติกรรมการปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

4) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติตามหน้าที่โดยคำนึงหรือให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมการเคารพในบุคคล (Autonomy) เป็นลำดับสุดท้าย อาจเป็นเพราะหลักจริยธรรมนี้ยังมิได้สร้างความรู้ความเข้าใจหรือทำให้เห็นถึงความสำคัญ หรืออาจเห็นว่าเรื่องในลักษณะนี้ไม่ถือเป็นความผิดหรือเกิดผลเสียหายแต่อย่างใด จึงทำให้นักทรัพยากรบุคคลไม่ได้ตระหนักในเรื่องดังกล่าวมากนัก อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการเคารพในบุคคลที่แสดงออกมากที่สุด คือ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อประกอบการตัดสินใจ ลำดับถัดมา คือ การไม่นำเรื่องของผู้รับบริการไปบอกเล่า วิพากษ์วิจารณ์กับผู้อื่น การไม่ใช้ข้อมูลประวัติบุคคลหรือข้อมูลอื่นๆ ที่สามารถเข้าถึงได้เพื่อประโยชน์ตัวเอง การยอมรับความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ขอรับบริการ สอดคล้อง กับงานวิจัยของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2553) งานวิจัยของอรอุษา ตะเพียนทอง (2555) รวมทั้งข้อมูลการสัมภาษณ์ที่พบว่านักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครจะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน แก่ผู้ขอคำปรึกษาเพื่อประกอบการตัดสินใจ การไม่ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ของตนเอง และ การรักษาความลับ โดยพฤติกรรมการยอมรับความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ขอรับบริการ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่าผู้รับบริการไม่มีความรู้ในด้านทรัพยากรบุคคลทำให้เกิดความไม่เข้าใจหรือมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน นักทรัพยากรบุคคลจึงไม่ค่อยยอมรับความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้รับบริการเท่าใดนัก อาจทำให้มีพฤติกรรมการแสดงออกนี้เป็นลำดับท้ายๆ

การศึกษาวิจัยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นพบว่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติเป็นไปตามหลักจริยธรรม (Principlism) ทั้ง 4 ประการ สอดคล้องกับผลสำรวจการกระทำผิดวินัยหรือการกระทำผิดทางจริยธรรมตามประมวลจริยธรรมที่ไม่ปรากฏว่านักทรัพยากรบุคคลได้กระทำผิด แต่อย่างใด และข้อมูลการสัมภาษณ์ที่พบว่า นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ คำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการ ให้ความเสมอภาคแก่ผู้รับบริการอย่างเท่าเทียม รวมทั้งให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และรักษาความลับด้วย แม้จะปรากฏว่าบางครั้งนักทรัพยากรบุคคลยังมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ไม่พึงประสงค์อยู่บ้าง แต่ก็ถือเป็นพฤติกรรมส่วนน้อยที่อาจเกิดขึ้นได้ในการปฏิบัติงาน หรือแม้แต่ปัญหาการเลือกปฏิบัติจากการฝากฝังของผู้ใหญ่ที่ยังคงมีอยู่เสมอ นักทรัพยากรบุคคลก็จะปฏิบัติงานโดยยึดการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้และเลือกจัดการปัญหาการฝากฝังให้เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติได้ จึงกล่าวได้ว่านักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครเห็นด้วยที่จะปฏิบัติงานโดยยึดถือหรือคำนึงถึงหลักจริยธรรม โดยหลักจริยธรรมที่คำนึงถึงเรียงลำดับได้ดังนี้ คือ หลักความยุติธรรม (Justice) หลักการเคารพในบุคคล (Autonomy) และหลักการไม่ทำอันตรายและทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence & Beneficence) ซึ่ง

ทั้งสองหลักจริยธรรมนี้มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ส่วนหลักการไม่ทำอันตรายและทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยสรุปได้ดังนี้

1) นักทรัพยากรบุคคลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมการเคารพในบุคคล (Autonomy) ที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับข้าราชการทหารกรมสรรพาวุธทหารบก เขตดุสิตที่อรอุษา ตะเพียนทอง (2555) ได้ศึกษาไว้ โดยสถานการณ์ที่เลือกใช้หลักการเคารพในบุคคลในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ สถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลให้ข้อมูลที่ครบถ้วนเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้รับบริการ ลำดับถัดมาคือ สถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลดำเนินการให้ตามประสงค์เมื่อผู้รับบริการยืนยันความต้องการ เพราะได้รับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์หรือคำแนะนำที่ดีแล้ว สถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์โดยที่เจ้าตัวมิได้ร้องขอ แต่ถูกปฏิเสธข้อเสนอหรือคำแนะนำนั้น ส่วนสถานการณ์ที่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลดำเนินการให้ตามความประสงค์ของผู้รับบริการ แต่อาจขัดกับข้อเท็จจริงหรือกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ เพราะทำให้นักทรัพยากรบุคคลไม่แน่ใจว่าการปฏิบัติงานในสถานการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือไม่อย่างไร จึงมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักจริยธรรมนี้กับสถานการณ์ดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำกว่าสถานการณ์อื่น

2) นักทรัพยากรบุคคลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตรายและทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence & Beneficence) ที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ต่างจากที่อรอุษา ตะเพียนทอง (2555) ได้ศึกษาไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อคำถามของงานวิจัยนี้เป็นลักษณะของการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อหลักจริยธรรมในสถานการณ์หนึ่งซึ่งมีประเด็นขัดแย้งกับหลักจริยธรรมอื่น โดยสถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลจะเลือกใช้หลักการไม่ทำอันตรายและทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ สถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลดำเนินการให้โดยงานนั้นไม่มีกฎระเบียบกำหนดไว้ เป็นงานที่ใช้ดุลพินิจได้โดยไม่มีผลกระทบกับผู้ขอรับบริการรายอื่น แม้ว่าจะขัดต่อหลักจริยธรรมอื่นก็ตาม ส่วนสถานการณ์ที่นักทรัพยากรบุคคลเลือกหลักจริยธรรมนี้ในการปฏิบัติงานลำดับถัดมา คือ การปฏิบัติงานที่ต้องการให้เกิดผลดีแก่ผู้รับบริการโดยใช้ช่องว่างของกฎหมาย และการปฏิบัติงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎระเบียบที่กำหนดแต่เกิดผลดีแก่ผู้รับบริการ ดังนั้นการปฏิบัติงานของนักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครจะเป็นไปตามหลักจริยธรรมนี้ก็ต่อเมื่อเป็นกรณีที่ถูกต้องตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น และเกิดผลดีแก่ผู้ขอรับบริการ

3) นักทรัพยากรบุคคลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมความยุติธรรม (Justice) ที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับข้าราชการทหารกรมสรรพาวุธทหารบก เขตดุสิต ที่อรอุษา ตะเพียนทอง (2555) ได้ศึกษาไว้ โดยสถานการณ์ที่เลือกใช้หลักความยุติธรรมในการปฏิบัติงานจะเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามกฎ ระเบียบ หรือแนวทางที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งนักทรัพยากรบุคคลจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและปฏิบัติเสมอเท่าเทียมกันทุกคน ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ ไม่ว่าจะเกิดประโยชน์หรือโทษแก่ผู้รับบริการก็ตาม แต่ถ้าหากเป็นสถานการณ์ที่ไม่มีกฎ ระเบียบ หรือแนวทางกำหนดไว้ และเปิดโอกาสให้สามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาดำเนินการได้ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้รับบริการ และสถานการณ์ที่สามารถใช้ช่องว่างของกฎ ระเบียบได้ ระดับความคิดเห็นต่อการให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานตามหลักความยุติธรรมจะลดลงเป็นลำดับ

จากการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้หลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมดังนี้

1) ระหว่างหลักจริยธรรมความยุติธรรม (Justice) กับหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence & Beneficence) นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานครจะเลือกใช้หลักความยุติธรรมมากกว่าหลักการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์ ยกเว้นกรณีที่ไม่มีข้อกฎหมายบัญญัติไว้ และเป็นการเปิดโอกาสให้นักทรัพยากรบุคคลใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสม ไม่กระทบกับผู้มีสิทธิรายอื่น และเป็นผลดีแก่ผู้รับบริการ นักทรัพยากรบุคคลจะเลือกใช้หลักการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์มากกว่าหลักความยุติธรรม

2) ระหว่างหลักจริยธรรมการเคารพในบุคคล (Autonomy) กับหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence & Beneficence) พบว่า นักทรัพยากรบุคคลเลือกใช้หลักจริยธรรมการเคารพในบุคคลมากกว่าหลักการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์ สำหรับสถานการณ์การปฏิบัติงานที่อาจไม่ต้องการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบที่กำหนด

ทั้งนี้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้หลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่เห็นว่า หลักจริยธรรมที่ควรคำนึงถึง คือ หลักความยุติธรรม หลักการเคารพในบุคคล และหลักการไม่ทำอันตรายและการทำสิ่งดีและเป็นประโยชน์ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม จรรยาบรรณ หลักจริยธรรม และแนวทางการประพฤติตามหลักจริยธรรม ความแตกต่างระหว่างการใช้หลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานกับการประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณ รวมทั้งประเด็นปัญหาทางจริยธรรมด้านทรัพยากรบุคคล เพื่อช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่ดีที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักทรัพยากรบุคคลที่ดี

1.2 ควรกำหนดหลักจริยธรรมสำหรับนักทรัพยากรบุคคลเพื่อใช้ยึดถือเป็นหลักในการเลือกตัดสินใจปฏิบัติงานให้เกิดผลดี และกำหนดแนวทางการประพฤติตามหลักจริยธรรมสำหรับนักทรัพยากรบุคคลเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการประพฤติที่ดีในการปฏิบัติงาน อย่างน้อยควรมีดังนี้

หลักจริยธรรม	แนวทางการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม "จรรยาบรรณสำหรับนักทรัพยากรบุคคล"
หลักความยุติธรรม (Justice) หลักการนี้ คือ "สิ่งที่เท่ากันต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน สิ่งที่ต่างกันก็ต้องได้รับการปฏิบัติที่ต่างกัน" “หลักความยุติธรรม” จึงหมายถึง การไม่เลือกปฏิบัติ การให้ความเสมอภาค หรือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน	1. ให้บริการแก่ผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติหรือเงื่อนไขใดๆ 2. ปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานงานเดียวกัน 3. ปฏิบัติตนกับผู้รับบริการทุกคนอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในสถานะข้าราชการหรือลูกจ้าง หรือดำรงตำแหน่งใด 4. ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้รับบริการทุกคนอย่างเสมอภาคเป็นธรรม 5. ไม่ปฏิบัติงานตามความชอบใจส่วนบุคคล เช่น ไม่นำเรื่องส่วนตัวมามีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่
หลักการไม่ทำอันตราย (Non-Maleficence) หลักการนี้มีพื้นฐานแนวคิดว่า "ทุกคนในสังคมมีหน้าที่ที่จะไม่ทำอันตรายต่อผู้อื่นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ" “หลักการไม่ทำอันตราย” จึงหมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้รับบริการหรือผู้อื่น รวมถึงการไม่กระทำการใดๆ ให้เป็นอันตรายต่อผู้อื่นด้วย	1. ปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามกฎ ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่กำหนด 2. ให้บริการตรงตามความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ 3. ปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี ไม่ปฏิบัติงานล่าช้าจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับบริการ 4. ใช้วาจาสุภาพ ไม่เสียดสี และไม่แสดงอารมณ์ต่อผู้รับบริการ 5. ไม่หลีกเลี่ยงหรือละทิ้งหน้าที่ที่ควรทำอันเกี่ยวกับงานของตนจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับบริการ หน่วยงาน หรือองค์กร 6. ไม่ละเมิดสิทธิของผู้รับบริการ หรือให้บริการเพื่อให้ได้ตามสิทธินั้นๆ 7. ไม่กระทำการใดๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่เกียรติของนักทรัพยากรบุคคล
หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ (Beneficence) หลักการนี้อยู่บนแนวคิดว่า "บุคคลควรป้องกันสิ่งเลวร้ายหรืออันตรายแก่บุคคลอื่น บุคคลควรขจัดสิ่งเลวร้ายออกไป และ	1. ให้บริการที่เป็นประโยชน์แท้จริงและยั่งยืนแก่ผู้รับบริการ 2. เต็มใจช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการให้ได้รับประโยชน์ตามสิทธิมากที่สุด

หลักจริยธรรม	แนวทางการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม "จรรยาบรรณสำหรับนักทรัพยากรบุคคล"
บุคคลควรกระทำหรือส่งเสริมสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น" "หลักการทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์" จึงหมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนในสิ่งที่ดี ความหวังดี เอื้อเฟื้อ และมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น	3. คำนึงถึงสิทธิของผู้รับบริการหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าเขาจะไม่ได้เรียกร้องสิทธิก็ตาม 4. ให้โอกาสและสนับสนุนสมาชิกในองค์กรอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อประโยชน์ของบุคลากรและองค์กร 5. ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงผลกระทบอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นทั้งผู้รับบริการ ผู้อื่น หน่วยงาน และองค์กร 6. ให้ข้อแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการ
หลักการเคารพในบุคคล (Autonomy) หลักการนี้คือ การยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของปัจเจกบุคคลโดยมีรากฐานความคิดจากหลักการว่า "ปัจเจกบุคคลควรจะมีสิทธิในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของเขาได้เอง" "หลักการเคารพในบุคคล" จึงหมายถึง การเคารพในการตัดสินใจหรือความประสงค์ของผู้อื่น การให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน เพื่อประกอบการตัดสินใจ การเก็บรักษาความลับ ไม่เปิดเผยหรือปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	1. ยอมรับความคิดเห็นหรือการตัดสินใจของผู้รับบริการ 2. ให้คำปรึกษาหรือแนะนำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยเหตุผลอย่างตรงไปตรงมา 3. สร้างความเข้าใจ/ให้ข้อมูลตรงตามข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน เพื่อการพิจารณาตัดสินใจ 4. เคารพในสิทธิมนุษยชน / ให้เกียรติและให้ความเคารพนับถือแก่สมาชิกในองค์กร 5. เคารพและรักษาความลับของผู้รับบริการโดยไม่นำข้อมูลออกมาเผยแพร่หรือวิพากษ์วิจารณ์ 6. ให้ข้อมูลในงานที่ทำต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน ตรงไปตรงมา โดยไม่ปิดบังข้อมูลบางประการที่สำคัญอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่งานและองค์กรได้ 7. ไม่เปิดเผยข้อมูลทางราชการ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง หรือดูแลข้อมูลทางราชการอย่างระมัดระวังและใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

1.3 ส่งเสริมให้นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณ

1.4 นำแนวทางการตัดสินใจใช้หลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรบุคคลมาใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

(1) หลักความยุติธรรม (Justice) มีหลักปฏิบัติ คือ

ก) นักทรัพยากรบุคคลต้องให้ความเสมอภาคหรือไม่เลือกปฏิบัติ โดยยึดถือกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นประการแรก

ข) หากไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์กำหนดไว้ นักทรัพยากรบุคคลต้องให้ความเสมอภาค หรือไม่เลือกปฏิบัติโดยยึดเหตุผลความจำเป็นเหมาะสมเป็นลำดับถัดมา

(2) หลักการเคารพในบุคคล (Autonomy) มีหลักปฏิบัติ คือ

ก) นักทรัพยากรบุคคลต้องให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และครบถ้วนแก่ผู้รับบริการ เพื่อประกอบการตัดสินใจของเขาเอง

ข) นักทรัพยากรบุคคลต้องเคารพในการตัดสินใจของผู้รับบริการ เมื่อได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และครบถ้วนแล้ว แม้ว่าจะถูกปฏิเสธก็ตาม

ค) นักทรัพยากรบุคคลไม่ควรยึดถือใช้หลักจริยธรรมนี้ หากความประสงค์ของผู้รับบริการขัดกับข้อเท็จจริงหรือกฎ ระเบียบ ที่กำหนดไว้

(3) หลักการไม่ทำอันตรายและทำในสิ่งดีและเป็นประโยชน์ (Non-Maleficence and Beneficence) หมายถึง การปฏิบัติงานตามหน้าที่ในความรับผิดชอบ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้รับบริการ การไม่ทำให้เกิดอันตราย และการไม่สร้างปัญหาให้แก่ผู้รับบริการหรือผู้อื่น รวมทั้งการปฏิบัติงานให้เกิดผลดีหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการด้วย โดยมีหลักปฏิบัติ คือ

ก) ผลจากการปฏิบัติงานนั้นเป็นผลดีหรือประโยชน์ต่อผู้รับบริการ โดยผลดีนั้นต้องไม่ขัดกับกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ที่กำหนด

ข) ผลจากการปฏิบัติงานนั้นเป็นผลดีหรือประโยชน์ต่อผู้รับบริการ โดยผลดีนั้นต้องเป็นผลดีอย่างแท้จริงแก่ผู้รับบริการ

ค) ผลจากการปฏิบัติงานนั้นเป็นผลดีหรือประโยชน์ต่อผู้รับบริการ โดยผลดีนั้นต้องไม่มีผลกระทบกับผู้รับบริการรายอื่นหรือผู้อื่น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) ในกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มากขึ้น เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาให้นักทรัพยากรบุคคลได้คิดวิเคราะห์และใช้เป็นกรอบแนวทางในการตัดสินใจของนักทรัพยากรบุคคลรุ่นต่อไป

2) การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักทรัพยากรบุคคลหรืออื่นๆ ควรศึกษาจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รับบริการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

3) ควรศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมหรือปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรมให้แก่นักทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร

4) ควรศึกษาวิจัยหลักจริยธรรมของตำแหน่งอื่นๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานครเพิ่มเติม เพื่อให้การปฏิบัติงานของกรุงเทพมหานครเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลดีครอบคลุมในทุกภารกิจของกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

กองวินัยและเสริมสร้างจริยธรรม สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร.(2553). *เอกสารแบบสอบถามโครงการสัมมนาการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกรุงเทพมหานครและเอกสารแบบสอบถามโครงการสัมมนาการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตเพื่อให้กรุงเทพมหานครใสสะอาด*.

ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยประมวลจริยธรรมของข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552. (2553, 2 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนพิเศษ 17 ง หน้า 20.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2554-2557). *รายงานการบริหารทรัพยากรบุคคลกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2557*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2551). *เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมโครงการบริหารความเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างกระบวนทัศน์การบริหารระบบจำแนกตำแหน่งและค่าตอบแทนใหม่*. กรุงเทพฯ: ส เจริญการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2554). *ก.พ.ค. ผู้พิทักษ์ระบบคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล๊อก.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *การศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาของข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สุนทรี ท.ชัยสัมฤทธิ์โชค. (2549). *หลักการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพแนวพุทธ: ศึกษาเน้นด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรอุษา ตะเพียนทอง. (2555). *พฤติกรรมจริยธรรมข้าราชการทหารกรมสรรพาวุธทหารบกเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory analysis*. New York: Harper and Row.

การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร

The Development of Extra - Curriculum Activity Model to Encourage Analytical Thinking Ability for Matayomsuksa 3 Students in Bangkok

บังอร เสรีรัตน์ [1]

onbsru@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1)พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานครก่อนและหลังร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ3) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานครระหว่างกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกลุ่มควบคุม ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2559 กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 62 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) การวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 2) ขั้นทดลอง เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 1) คู่มือการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test for dependent samples และ t-test for independent samples ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานครประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการและบทบาทของผู้สอน (4) ผลที่นักเรียนได้รับ และ (5) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

[1] รองศาสตราจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Abstract

The purposes of this study were 1) to develop the extra -curriculum activity model to encourage matayomsuksa 3 students' analytical thinking ability 2) to compare matayomsuksa 3 students' analytical thinking ability before and after learning though extra - curriculum activity model and 3) to compare matayomsuksa 3 students' analytical thinking ability between experiment group and control group. The population were matayomsuksa 3 students in Bangkok. Cluster random sampling was used to random 62 students. The research consisted of 2 stages: 1) the extra - curriculum activity model development stage, and 2) the experiment stage. Extra - curriculum activity handbook, extra- curriculum activity plans and test of analytical thinking ability were used as the research instruments. Statistics for data analysis were t-test for dependent samples and t-test for independent samples. Research results revealed that 1) extra- curriculum activity model consisted of 5 elements: principle, objective, processes and teachers' roles, result, and supportive factors. 2) The matayomsuksa 3 students' analytical thinking ability before and after the experiment were significantly different at the 0.01 level. 3) The matayomsuksa 3 students' analytical thinking ability in the experiment group were higher than the control group at the 0.01 level significance.
Keywords: Extra - Curriculum activity model, Analytical thinking ability, Matayomsuksa 3 students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 นี้ สังคมโลกมีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากในทุกด้านซึ่งเกิดจากความเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วิถีการเรียนรู้ การค้าขายสินค้า การผลิตนวัตกรรมและ การพึ่งพากันในลักษณะเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้บุคคลในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณสมบัติและความสามารถหลายประการ นักการศึกษาได้กล่าวถึงคุณสมบัติและความสามารถสำคัญที่บุคคลต้องมีหลายประการ โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking Ability) นั้นเป็นความสามารถสำคัญที่นักการศึกษากล่าวถึง ทั้งบาสเสตต์ (Bassett, 2009) วิทท์ และ แมคมานัส (Witt and McManus, 2009) และไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557)

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการจำแนกแยกแยะข้อมูล การดูความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อเข้าใจเนื้อหา ความสัมพันธ์ หลักการเบื้องหลังข้อมูลนั้น (Bloom, 1957) ส่วนสเตอร์นเบอร์ก (Sternberg, 1999) ให้ความหมายไว้ว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ทำให้องค์ประกอบที่เป็นภาพรวมซับซ้อนแตกเป็นองค์ประกอบย่อย และมาร์ซาโน (Marzano, 2001) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถของบุคคลในการนำเหตุผลมาใช้โดย

อาศัยความละเอียดถี่ถ้วนในการจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ ด้วยกระบวนการ 5 ประการ คือ การจำแนก การจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อเหตุผล การประยุกต์ใช้ และการทำนาย โดยบลูม (Bloom, 1957) และ แรลลี่ และ เออร์แมนน์ (Reilly and Oermann, 1999) ได้จำแนกองค์ประกอบของความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็น 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) และ การวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles)

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์นั้นสามารถที่จะพัฒนาได้โดยใช้แนวทางต่างๆ ซึ่งอาจจะใช้เพียงแนวทางเดียวหรือใช้หลายๆ แนวทางมาผสมผสานกัน สำหรับทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) ของคลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985) นั้นได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้และการคิดไว้ว่า บุคคลจะใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 รับรู้สิ่งเร้าจากภายนอก และสิ่งเร้าจะได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะสั้น (Short Term Memory) หากบุคคลจัดกระทำต่อสิ่งเร้าต่อเนื่องโดยการเปลี่ยนรูปสิ่งนั้นและการเข้ารหัส (encoding) สิ่งเร้านั้นจะถูกเก็บไว้ในความจำระยะยาว (Long Term Memory) โดยบุคคลจะสามารถเรียกข้อมูลในความจำระยะยาวออกมาใช้ได้ภายหลังด้วยการถอดรหัส (Decoding) กระบวนการดังกล่าวนี้จะมีการบริหารควบคุมอีกชั้นหนึ่งด้วยกระบวนการรู้คิด (Metacognition) ในการนำทฤษฎีนี้มาใช้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์นั้นผู้สอนต้องมีบทบาทหลายประการดังนี้ 1) เลือกสื่อ และสิ่งที่เรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับรู้ และบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ไว้ในความจำระยะสั้น 2)ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝน สรุปจัดสิ่งที่เรียนให้เป็นหมวดหมู่ 3) ต้องให้นักเรียนได้ทบทวนฝึกฝนด้วยตนเองซ้ำๆ และนำความรู้ไปใช้ และ 4)ให้นักเรียนวางแผน กำกับ ทบทวนไตร่ตรองและสรุปบทเรียนที่ได้เรียนรู้ สำหรับทิศนา แขมมณี (2558)ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการคิดไว้ 7 ประการ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ดังนี้ 1) การส่งเสริมปัจจัยเอื้อในการพัฒนาสมอง 2) การเป็นแบบอย่าง การจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิด 3) การสอนและฝึกทักษะการคิดใดทักษะหนึ่งโดยตรง 4) การสอนและฝึกทักษะการคิดผ่านทางกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามทฤษฎี 5) การสอนและฝึกทักษะการคิดโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม 6) การบูรณาการทักษะการคิดในเนื้อหาสาระ และ 7) การใช้เทคนิคต่างๆ นอกจากนี้ทิศนา แขมมณี และคณะ (2544) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่ามี 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูล 2) ตั้งวัตถุประสงค์ในการจำแนกข้อมูล 3) กำหนดเกณฑ์ในการจำแนกข้อมูล 4) แยกแยะข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้ได้องค์ประกอบ และ 5) หาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบ ส่วนวีระ สุดสังข์ (2550) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่ามีดังนี้ 1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ 2) กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ อาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือกำหนดวัตถุประสงค์การวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุหรือความสำคัญ 3) กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เพื่อใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ 4) กำหนดการพิจารณา

แยกแยะ เป็นการกำหนดการพินิจพิเคราะห์ แยกแยะ และกระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อยๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม 5 W 1 H และ 5) สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุป

จากข้อมูลความสำคัญของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นความสามารถที่บุคคลต้องมีในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าวข้างต้น และเนื่องจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถพื้นฐานในการพัฒนาความสามารถในการคิดอื่นที่สูงขึ้น ทั้งความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) และ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ในช่วงเวลาอื่นนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน โดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่ที่มีความซับซ้อน มีสถานการณ์/เรื่องราวเกิดขึ้นมากมาย นักเรียนในกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความสามารถในการคิดระดับสูงอันจะทำให้เกิดความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น และใช้ชีวิตอย่างปกติสุข โดยในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้มีจุดเน้น และแนวคิด แนวทางสำคัญคือ 1) การเตรียมพร้อมร่างกาย จิตใจ และสมองด้วยดนตรี การบริหารสมอง เกม และ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลาย สนุกสนาน อิสระ และแบบอย่างที่ดีจากผู้สอน 2) การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้จากสื่อที่น่าสนใจเช่นเพลง เกม นิทาน และเรื่องราวต่างๆ นักเรียนมีโอกาสเลือกสื่อและสาระที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การกระตุ้นสมองและการจัดสถานการณ์ให้ฝึกฝน จำแนก แยกแยะข้อมูล การสรุป จัดระบบความคิดโดยใช้คำถามและผังกราฟิก 4) การจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อให้สอดคล้องกับวัยของนักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่นที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนและเป็นวัยที่ชอบแสดงออก อีกทั้งการให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกันที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และสัมพันธภาพที่ดี และ 5) การจัดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สรุปความรู้ และ สะท้อนความคิดความรู้สึกของตนเอง โดยผู้วิจัยคาดว่า จุดเน้น แนวคิด และแนวทางดังกล่าวจะทำให้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความเหมาะสม และช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้แก่นักเรียนได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3ในกรุงเทพมหานครก่อนและหลังร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3.เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3ในกรุงเทพมหานคร ระหว่างกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกลุ่มควบคุม

นิยามศัพท์

1) รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง แบบแผนในการจัดกิจกรรมเสริมนอกเหนือจากการเรียนปกติในห้องเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ที่ใช้ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมองให้เกิดความสมดุลทั้งซีกซ้าย ซีกขวา การพัฒนาคลื่นสมองให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากระสบการณ์ (Experiential Learning Theory)และทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning Theory) เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบฯ ซึ่งมี 5 องค์ประกอบคือ 1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการและบทบาทของผู้สอน (4) ผลที่นักเรียนได้รับ และ (5) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ

2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแยกแยะ และพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อการเข้าใจเนื้อหา ความสัมพันธ์ และหลักการเบื้องหลังของข้อมูลซึ่งมี 3 องค์ประกอบคือ การวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) และการวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) โดยในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1)ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในการจัดพิเศษนอกห้องเรียนในลักษณะต่างๆ นอกจากนี้ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในห้องเรียนในวิชาต่างๆ ด้วย

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ร่วมทดลองได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและได้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์

3) ผู้ช่วยวิจัยเกิดการเรียนรู้ ส่งผลให้มีความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์

วิธีการวิจัย

ในส่วนนี้จะนำเสนอข้อมูลวิธีการวิจัยเกี่ยวกับ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2559

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 62 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการสุ่มเขตในกรุงเทพมหานคร ได้เขตบางขุนเทียน สุ่มโรงเรียนในเขตบางขุนเทียน ได้โรงเรียนวัดหัวกระบือ และสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3/1 เป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 31 คน และห้อง 3/2 เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 31 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 คู่มือการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นเอกสารอธิบายรายละเอียดการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1) คำชี้แจง 2) เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการคิด ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 3) รายละเอียดของรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและ 4) แนวทางการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไปใช้

2.2 แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มี 2 ลักษณะ คือ แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับนักเรียนกลุ่มทดลอง และแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปกติสำหรับนักเรียนกลุ่มควบคุม

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 30 ข้อ แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก แบบทดสอบเป็นสถานการณ์ เนื้อเพลง เรื่องราว และ ข่าว และมีคำถามที่ครอบคลุมการวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) และการวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles)

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มี 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

3.1 ขั้นพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) พัฒนาร่างรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3)ให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาร่างรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หลังจากนั้นปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.2 ขั้นทดลอง มี ขั้นตอนดังนี้

3.2.1 การเตรียมการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3)ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างเครื่องมือ หลังจากนั้น

ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน และหาค่าความเชื่อมั่น ค่าอำนาจจำแนกและ ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ

3.2.2 การเตรียมพร้อมก่อนการทดลอง ดำเนินการดังนี้ 1) คัดเลือกผู้ช่วยวิจัย จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีทักษะในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด หลังจากนั้นมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ และสร้างความเข้าใจแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) ฝึกซ้อมการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปกติ 2 ครั้ง ในช่วงท้ายการจัดกิจกรรมได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และสรุปแนวทางในการทำงาน

3.2.3 การดำเนินการทดลอง มี ดังนี้

1) ทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์กับนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 31 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 31 คน

2) การดำเนินการ

ในการดำเนินการนั้นมีการนำแผนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มทดลอง และนำแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปกติไปใช้ในการจัดกิจกรรมกับกลุ่มควบคุม จำนวน 18 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง รายละเอียดการดำเนินการ มีดังนี้

การดำเนินการในกลุ่มทดลอง มี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ดำเนินการโดยผู้สอน จำนวน 9 ครั้ง มี 2 ขั้นตอนหลักคือ 1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ใช้เวลา 3 ชั่วโมง เป็นการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับจุดประสงค์การจัดกิจกรรม ลักษณะการจัดกิจกรรม บทบาทของผู้สอนและนักเรียน ลักษณะ ประเภท และแนวทางการสร้างผังกราฟิก ลักษณะสื่อการเรียนรู้ การจัดกลุ่มและบทบาทสมาชิกในกลุ่ม และ 2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งมี 5 ขั้นตอนคือ ขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อม ขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนาน ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นสรุปสาระสำคัญ และ ขั้นไตร่ตรอง

ในการทดลองระยะที่ 1 มีการปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินการ 2 ครั้งดังนี้ 1) หลังจากจัดกิจกรรมครั้งที่ 4 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินการเกี่ยวกับลักษณะการจัดกิจกรรม บทบาทผู้สอนและนักเรียน ความเหมาะสมในการใช้สื่อ การใช้คำถาม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งที่ 5-9 2) หลังจากจัดกิจกรรมครั้งที่ 9 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินการในประเด็นเดิมอีกครั้ง และนำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อม บทบาทในการสนับสนุนนักเรียน และแนวทางในการจัดกิจกรรมระยะ 2ในครั้งที่ 10-18 ซึ่งดำเนินการจัดกิจกรรมโดยนักเรียนแต่ละกลุ่ม

ระยะที่ 2 ดำเนินการโดยนักเรียนด้วยการสนับสนุนของผู้สอน จำนวน 9 ครั้ง มี 2 ขั้นตอนหลักคือ 1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ใช้เวลา 3 ชั่วโมง เป็นการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนในการเรียนรู้ร่วมกันด้วยตนเองและการเป็นผู้นำกิจกรรมทั้งการเลือกสื่อ/สาระที่

สนใจมาเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม บทบาทในการเป็นผู้นำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน การสร้างบรรยากาศในการดำเนินกิจกรรม บทบาทของผู้สอนที่เปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน การจัดกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมและบทบาทสมาชิกในกลุ่ม 2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งดำเนินการโดยนักเรียนมี 5 ขั้นตอนเช่นเดิม คือ ขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อม ขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนาน ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นสรุปสาระสำคัญ และ ขั้นไตร่ตรอง

การดำเนินการในกลุ่มควบคุมซึ่งดำเนินการโดยผู้สอนมี 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ใช้เวลา 3 ชั่วโมง เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับจุดประสงค์การจัดกิจกรรม ลักษณะการจัดกิจกรรม บทบาทของผู้สอนและนักเรียน ลักษณะสื่อการเรียนรู้ การจัดกลุ่มและบทบาทสมาชิกในกลุ่ม 2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดำเนินการ 18 ครั้ง กิจกรรมแต่ละครั้งมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ เป็นการสร้างความสนใจในสาระที่เรียน 2) ขั้นกิจกรรม เป็นการเรียนรู้จากสื่อ การร่วมกันพิจารณาเนื้อหาสาระโดยใช้คำถามกระตุ้นการคิด และ3)ขั้นสรุป เป็นการสรุปสาระสำคัญที่เรียนโดยผู้สอน และนักเรียน

3) ทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ชุดเดิม กับนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 31 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 31 คน

4) สรุปผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 2) พิจารณาข้อมูลต่างๆร่วมกันระหว่างผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย โดยนำข้อมูลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งเกี่ยวกับสื่อที่ใช้ กระบวนการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอน บทบาทผู้สอน ผลงานและพฤติกรรมของนักเรียน มาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความเหมาะสม โดยเฉพาะในส่วนกระบวนการจัดกิจกรรมและบทบาทผู้สอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติ t-test for dependent samples ในการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อน และหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง และใช้สถิติ t-test for independent samples ในการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการวิจัย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

จากการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามขั้นตอนข้างต้น ผู้วิจัยได้ปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นระยะๆ จนได้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มี 5 องค์ประกอบ

คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการและบทบาทของผู้สอน (4) ผลที่นักเรียนได้รับ และ (5) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ โดยมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. แนวคิด

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความสำคัญ(analysis of elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (analysis of relationship) และการวิเคราะห์หลักการ (analysis of organizational principles) จะเกิดได้ดีเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์สำคัญดังนี้ 1) นักเรียนได้รับการเตรียมพร้อมร่างกาย จิตใจ และสมองด้วยดนตรี การบริหารสมอง เกม และ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลาย สนุกสนาน อิสระ และแบบอย่างที่ดีของผู้สอน 2) นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้จากสื่อที่สนใจ และมีโอกาสเลือกสื่อและสาระที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) มีการกระตุ้นสมองและการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกฝน จำแนกแยกแยะข้อมูลและสรุปจัดระบบความคิดด้วยคำถามและผังกราฟิก 4) นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะวัยของนักเรียนที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน เป็นอย่างมาก อีกทั้งการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และสัมพันธภาพที่ดี 5) นักเรียนได้คิด ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สรุปความรู้ และ สะท้อนความคิดความรู้สึกของตนเอง

2. วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

3. กระบวนการและบทบาทของผู้สอน

กระบวนการจัดกิจกรรมมี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะแรกของกิจกรรมที่ดำเนินการโดยผู้สอน มี 2 ขั้นตอนหลักดังนี้

1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรม ลักษณะของการจัดกิจกรรม ประเภทของผังกราฟิก และวิธีสร้างผังกราฟิกแต่ละประเภท บทบาทของผู้สอนและนักเรียน ลักษณะสื่อการเรียนรู้ การจัดกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งมี 5 ขั้นตอนคือ

(1) ขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อม ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการเตรียมสมอง จิตใจ และร่างกายให้พร้อมสำหรับการคิด และการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมตามลำดับดังนี้ 1) การบริหารสมอง (Brain Gym) ประมาณ 4-6 ท่า ที่ครอบคลุมทั้งท่าบริหารสมองในชุดการเคลื่อนไหวแบบสลับข้าง (Cross-Over Movement) การยืดส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Lengthening Movement) การเคลื่อนไหวเพื่อกระตุ้น (Energizing Movement) และการบริหารร่างกายง่ายๆ (Useful Exercise) 2) การเล่นเกมที่หลากหลาย และ 3) การสงบนิ่ง หลับตา ฟังดนตรีบรรเลงพร้อมจินตนาการตามเสียงดนตรี และนำเสนอความคิดที่เกิดขึ้น

(2) ขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการเรียนรู้เนื้อหาอย่างสนุกสนานร่วมกันโดยมีกิจกรรมตามลำดับดังนี้ 1) แบ่งกลุ่มย่อยนักเรียน 4-5 คน 2) ผู้สอนเสนอเรื่องราว/เนื้อหาผ่านสื่อให้เรียนรู้ 3) ผู้สอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกเนื้อหาที่เรียนตอนหนึ่ง ตอนใดที่สนใจ/ชอบมาทำกิจกรรมตามความสนใจเช่นทำท่าประกอบ แสดงละคร/ บทบาทสมมุติ หรือทำกิจกรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา และให้นักเรียน

แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน 4) ผู้สอนตั้งคำถาม แบบ 5 W 1 H ซึ่งประกอบด้วย What(อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร) เพื่อให้นักเรียนพิจารณาหาคำตอบจากเนื้อหา และ5) ให้แต่ละกลุ่มสรุปเนื้อหาด้วยผังกราฟิก และนำเสนอ

(3) ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในการฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือการวิเคราะห์ความสำคัญ (analysis of elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (analysis of relationship) และการวิเคราะห์หลักการ (analysis of organizational principles) โดยผู้สอนตั้งคำถามในประเด็นเกี่ยวกับจุดเด่น ประเด็นสำคัญ บทบาทสำคัญของตัวละคร ลำดับเรื่องราว ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของเรื่องราว ความเป็นเหตุและผลในเรื่องราว ข้ออ้างอิง/หลักฐานที่สนับสนุน จุดมุ่งหมายเบื้องหลัง แรงจูงใจเบื้องหลังและความคิดเบื้องหลังของผู้แต่ง หลักการและข้อคิดสำคัญที่แฝงอยู่ และให้นักเรียนแต่ละกลุ่มหาคำตอบ และนำเสนอคำตอบที่ได้

(4) ขั้นสรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปและเรียบเรียงสาระสำคัญที่ได้จากขั้นคิดร่วมกัน ซึ่งอาจจะสรุปเป็นความเรียงหรือผังกราฟิกก็ได้

(5) ขั้นไตร่ตรอง ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้นักเรียนทบทวนกิจกรรมที่ทำ และให้สะท้อนความคิดและความรู้สึกโดยวิธีต่างๆ อาทิ บอกความรู้สึกผ่านคำพูด 3 คำ วาดภาพแสดงความคิดความรู้สึก แสดงพฤติกรรมแทนความคิดความรู้สึก โดยผู้สอนให้นักเรียนสงบนิ่ง หลับตาฟังเสียงดนตรีบรรเลง หลังจากนั้นจึงให้นักเรียนเสนอความคิดของตนเอง

สำหรับบทบาทของผู้สอนในระยะที่ 1 มีดังนี้ 1) ศึกษาลักษณะกิจกรรม และสื่อทุกขั้นตอน และฝึกฝนจนเกิดความพร้อม 2) จัดเตรียมสื่อ เอกสาร อุปกรณ์ที่ต้องใช้ 3) สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และจัดสิ่งแวดล้อม/กิจกรรมสร้างความพร้อมของสมอง ร่างกายและจิตใจ 4)จัดกิจกรรมตามขั้นตอนโดยให้นักเรียนมีโอกาสในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ฝึกปฏิบัติ ได้นำความรู้ไปใช้ สรุป ทบทวนตนเอง ใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยตนเอง 5) ร่วมคิดกับนักเรียน และ ทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนในบางกิจกรรมเพื่อเป็นแบบอย่างในการคิด และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 6) สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ช่วยแก้ปัญหา ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกและกระตุ้นนักเรียนที่เรียนรู้ช้า ให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น และ 7)ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดกิจกรรม และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองทั้งการเลือกสื่อ และเนื้อหาตามความสนใจ และการเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนโดยนักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ฝึกฝนในระยะแรกมาใช้ โดยการสนับสนุนอำนวยความสะดวกของผู้สอนซึ่งมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันด้วยตนเอง และการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทั้งการเลือกสื่อ/สาระที่สนใจมาเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม บทบาทของสมาชิกแต่ละคนในการเป็นผู้นำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน การสร้างบรรยากาศในการดำเนินกิจกรรม วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดกิจกรรม บทบาทของผู้สอนที่เปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน การจัดกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมและบทบาทสมาชิกในกลุ่ม

2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งดำเนินการโดยนักเรียน มี 5 ขั้นตอน เช่นเดียวกับกิจกรรมในระยะที่ 1 คือ ขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อม ขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนาน ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นสรุปสาระสำคัญ และ ขั้นไตร่ตรอง

สำหรับบทบาทของผู้สอนในระยะที่ 2 มีดังนี้ 1) สร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจแก่นักเรียนในการดำเนินกิจกรรม 2) ให้คำแนะนำในการเลือกสื่อ เนื้อหาที่ใช้ในกิจกรรม อีกทั้งร่วมเตรียมสื่อ เอกสาร ตลอดจนกระตุ้นนักเรียนให้มีการฝึกซ้อมและให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการฝึกซ้อมแก่นักเรียนจนเกิดความพร้อมในการดำเนินการ3) ช่วยเหลือ ร่วมดำเนินกิจกรรมในกรณีที่นักเรียนขาดความมั่นใจ และต้องการความช่วยเหลือ 4)ให้ข้อมูลย้อนกลับ และเสริมกำลังใจหลังการจัดกิจกรรม 5)นำข้อมูลจุดดี จุดพร่องจากการทำกิจกรรมของนักเรียนมาใช้ในการแนะนำนักเรียนกลุ่มใหม่ เพื่อความพร้อมในการดำเนินการ 6) สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ร่วมกันที่ผ่อนคลายสนุกสนาน 7)ร่วมกิจกรรมการคิดที่นักเรียนดำเนินการ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการคิด 8) จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด จัดบรรยากาศผ่อนคลายเป็นกันเอง

4. ผลที่นักเรียนได้รับ

นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้นโดยสามารถวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysi of Elements) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) และวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) ได้

5. ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ

ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ มีดังนี้ 1) การเลือกใช้สื่อที่นักเรียนสนใจ โดยเฉพาะ เพลง เกม นิทาน และเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน 2)การสร้างทัศนคติเชิงบวก ทักษะการจัดกิจกรรม ทักษะในการสร้างบรรยากาศของผู้สอน ตลอดจนความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการคิด จะทำให้นักเรียนมีความสุข กล้าคิดแตกต่าง และเรียนรู้ได้ลึกซึ้งมากขึ้น 3) การใช้คำถามที่ครอบคลุมองค์ประกอบการคิดวิเคราะห์ 4) การจัดกลุ่มของนักเรียนกลุ่มละ 4-5 คน โดยสมาชิกในกลุ่มเข้าใจบทบาทของตนเองและให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ 5) การจัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบห้องเรียนอย่างอิสระ มีสื่ออุปกรณ์ที่พร้อมใช้งาน และบรรยากาศที่กระตุ้นความคิด ทั้งบรรยากาศทางกายภาพ และจิตใจ 6) ความต่อเนื่องเชื่อมโยงของกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยเริ่มจากความพร้อม การเรียนรู้เนื้อหาและจำแนกแยกแยะเนื้อหาให้เป็นส่วนย่อย การเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของความคิด และการสรุปไตร่ตรอง ความคิด

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองก่อนและหลังร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ ฯ ในตารางที่ 1 และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม ในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลการทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง

การทดลอง	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P
ก่อนทดลอง	31	11.87	1.68	20.72 **	0.00
หลังทดลอง	31	22.96	2.81		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลการทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การทดลอง	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P
ก่อนทดลอง	31	15.74	2.42	10.84**	.000
หลังทดลอง	31	22.96	2.81		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1) รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการและบทบาทของผู้สอน (4) ผลที่นักเรียนได้รับ และ (5) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมมี 2 ระยะ คือระยะที่ 1 ดำเนินการโดยผู้สอน ระยะที่ 2 ดำเนินการโดยนักเรียนโดยการสนับสนุนของผู้สอน แต่ละระยะ มี 2 ขั้นตอนหลักคือ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม และ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม สำหรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมทั้ง 2 ระยะ มี 5 ขั้นตอนคือ ขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อม ขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนาน ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นสรุปสาระสำคัญ และ ขั้นไตร่ตรอง

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจและมีแนวคิดที่สอดคล้องดังนี้

1. จากข้อมูลที่พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์นั้น เนื่องจากเหตุผลสำคัญดังนี้

1.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีแนวคิดทฤษฎีรองรับที่ชัดเจนทั้งทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมองให้เกิดความสมดุลทั้งซีกซ้ายและซีกขวา การพัฒนาคลื่นสมองให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning Theory)

1.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ผ่านการพิจารณา และให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงตามคำแนะนำ

1.3 มีการทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยในการทดลองใช้นั้นผู้วิจัยตระหนักในความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นอย่างมากโดยมีการคัดเลือกผู้ช่วยวิจัยที่มีคุณลักษณะเหมาะสมในการจัดกิจกรรมคือเป็นผู้ที่มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะในการจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิด เป็นแบบอย่างที่ดีในการคิด และสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีลักษณะผ่อนคลาย สนุกสนาน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการและสร้างความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาการคิด และการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ลักษณะรูปแบบการจัดกิจกรรมและบทบาทผู้สอน แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีการตั้งคำถาม การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ และการใช้สื่อ และได้นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับรายละเอียดของรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นระยะทั้งระหว่างการทดลองและหลังจากการทดลองเพื่อให้กระบวนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความเหมาะสม

กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของจอยส์และเวลล์ (Joyce and Weil, 1992) ที่กล่าวถึงหลักการพัฒนารูปแบบการสอน(instructional model) ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้ว่าในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องมีทฤษฎีรองรับ มีการนำรูปแบบนั้นทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงรายละเอียดของรูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ พบว่า จุดเด่นสำคัญประการหนึ่งของรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร คือได้นำแนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดของทิศนา แขมมณี (2558) หลายแนวทางมาผสมผสานกันทั้ง 1) การส่งเสริมปัจจัยเอื้อในการพัฒนาสมอง โดยนำดนตรี และการบริหารสมองมาใช้ 2) การเป็นแบบอย่าง ในการคิดของผู้สอน การจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิด 3) การออกแบบการสอนและฝึกทักษะการคิดเฉพาะด้าน

4) การสอนและฝึกทักษะการคิดผ่านทางกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (information processing theory และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์(experiential learning theory) และ5)การใช้เทคนิค ผังกราฟิก และ การใช้คำถาม

2. จากข้อมูลที่พบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นทำให้คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญในระดับ.01นั้น นอกจากความเหมาะสมของกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแล้ว จุดเด่นที่สำคัญคือลักษณะกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนและความต่อเนื่องของกิจกรรมในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มที่ โดยเมื่อพิจารณาขั้นตอนการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนพบสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

2.1 ในขั้นเริ่มต้นด้วยความพร้อมนั้น มีการสร้างความพร้อมในการเรียนรู้โดยการเตรียมสมอง จิตใจ และร่างกาย โดยมีการบริหารสมอง ซึ่งช่วยให้สมองซีกซ้ายและซีกขวาทำงานอย่างสมดุล เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ และช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ดังแนวคิดของ คิลเลคคีย์ (Killeckey,1993) ที่กล่าวถึงการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวาว่ามีหน้าที่เฉพาะคือสมองซีกซ้ายทำหน้าที่ด้านภาษา การคำนวณ การใช้เหตุผล และการรับรู้เป็นส่วนย่อย สมองซีกขวาทำหน้าที่ทางด้านการรับรู้อารมณ์ มิติสัมพันธ์ ความคิดสร้างสรรค์ และภาพรวม แต่ละซีกไม่ทำงานแทนกัน แต่เสริมหรือกระตุ้นให้อีกฝ่ายทำงานของตนให้ดีขึ้นได้ การบริหารสมอง เป็นการบริหารร่างกายในส่วนที่สมองควบคุมอยู่ โดยเฉพาะกล้ามเนื้อ “Corpus Collosum” ให้เกิดความแข็งแรงช่วยให้สมองทั้งสองซีกทำงานอย่างสมดุล และในการบริหารสมองในแต่ละครั้งนั้นควรมีการเคลื่อนไหวครบทั้ง 4 ท่าคือ การเคลื่อนไหวแบบสลับข้าง (Cross-over movement) การยืดส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Lengthening Movement) การเคลื่อนไหวเพื่อกระตุ้น (Energizing Movement) และการบริหารร่างกายง่ายๆ (Useful Exercise) ซึ่งทำให้สมองพัฒนาอย่างเต็มที่ (พัชรีวัลย์ เกตุแก่นจันทร์, 2544) นอกจากนี้ในขั้นตอนแรกยังมีการเล่นเกมที่หลากหลาย ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานจดจำได้ดี และสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น และช่วงท้ายของขั้นตอนที่ 1 ที่ได้มีการใช้ดนตรีบรรเลงในการเปลี่ยนคลื่นสมองและสร้างจินตนาการนั้นทำให้สมองอยู่ในภาวะพร้อมสามารถเรียนรู้ได้ดี เพราะดนตรีทำให้เกิดคลื่นสมองอัลฟ่า (Alpha) ซึ่งเกิดในขณะที่สมองและร่างกายอยู่ในภาวะผ่อนคลาย(ทิศนา แขมมณี, 2558)

2.2 ในขั้นเรียนรู้สาระอย่างสนุกสนานซึ่งเน้นในการเรียนรู้เนื้อหาอย่างเป็นสุขสนุกสนานร่วมกันเป็นกลุ่มผ่านกิจกรรมที่นักเรียนสนใจในบรรยากาศที่อิสระนั้นจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดี สำหรับการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนนั้นเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และสัมพันธภาพที่ดีเป็นอย่างมากสอดคล้องกับความคิดของจอห์นสัน จอห์นสันและโฮลูเบค (Johnson, Johnson and Holubec, 1994) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ (Efforts to Achieve) เกิดสัมพันธภาพทางบวก (Positive Relationship) มีสุขภาพจิตดี และมีทักษะทางสังคม (Psychological Adjustment, Social Competence) เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในขั้นนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้จำแนกเนื้อหาโดยใช้คำถาม5 W 1 H ประกอบด้วย What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร) ซึ่งทำให้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์พัฒนาขึ้น (วีระ สุดสังข์, 2550) สำหรับในการให้นักเรียนทำผังกราฟิกนั้นทำให้ได้จำแนก แยกแยะข้อมูลสำคัญ ออกจากกันซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในช่วงแรกของการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ วีระ สุดสังข์ (2550) และทิศนา แขมมณี (2558)

2.3 ขั้นคิดร่วมกัน ขั้นนี้มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้ฝึกฝนในการพิจารณาความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของเนื้อหา โดยได้ฝึกฝนการวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) และการวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) ตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1957) และ แรลลี่ และ เออร์แมนน์ (Reilly and Oermann, 1999) โดยการกระตุ้นด้วยคำถามที่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ

2.4 ขั้นสรุปสาระสำคัญ ขั้นนี้ทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนการสรุปความรู้ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของคอล์บ (Kolb, 1984) ซึ่งกล่าวถึงวงจรของกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 3 นั้น เป็นขั้นตอนการสรุปความรู้เป็นความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม

2.5 ขั้นไตร่ตรอง ขั้นนี้ทำให้นักเรียนได้เกิดการประเมินทบทวนกิจกรรมที่ทำ และได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกในบรรยากาศที่สงบ ผ่อนคลายท่ามกลางเสียงดนตรีบรรเลง ส่งผลให้ความรู้ตกผลึก และสามารถนำไปใช้ในโอกาสต่อไป สอดคล้องกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเมตาคอกนิชั่นตามทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) ของคลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985) และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของคอล์บ (Kolb, 1984)

นอกจากนี้ในระยะที่ 1ของการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นผู้สอนเลือกสื่อที่นักเรียนสนใจและชื่นชอบมาใช้เป็นสิ่งเร้าในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ส่วนการจัดกิจกรรมในระยะที่ 2 นั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มมีโอกาสได้เลือกสื่อที่สนใจซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) ของคลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985) ที่ว่านักเรียนจะเรียนรู้ได้ดี และบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ในความจำหากสิ่งที่เรียนรู้ตรงกับความสนใจของนักเรียน

สำหรับการจัดกิจกรรมในระยะที่ 2 ที่ให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองนั้นก็เป็นจุดเด่นสำคัญที่ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เป็นเจ้าของการเรียนรู้ มีโอกาสได้คิด ปฏิบัติและฝึกฝนการตั้งคำถามที่ครอบคลุม 3 องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ฟอสนอท (Fosnot, 1992) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้จากประสบการณ์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำ (Action On) ไม่ใช่รับความรู้ (Taking On)

3.จากข้อมูลที่พบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นทำให้คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญในระดับ.01นั้นนอกจากนักเรียนกลุ่มทดลองได้มีโอกาสในการคิดและทำกิจกรรมมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม รวมทั้งบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในการเรียนก็สามารถกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจได้มากกว่าแล้วในการทำกิจกรรมในระยะที่ 2 นั้นนักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ มีการสะท้อนคิด สรุปการเรียน และนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ อีกทั้งได้เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมและเป็นผู้ร่วมกิจกรรมด้วย

สอดคล้องกับวงจรกระบวนการเรียนรู้ในทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของคอล์บ (Kolb, 1984) นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมในกลุ่มทดลองก็มีลักษณะเอื้อต่อการคิดของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม เพราะมีทั้งการบริหารสมอง การจูงใจให้เรียนรู้ด้วยเกม การเปลี่ยนคลื่นสมองให้พร้อมเรียนรู้ด้วยดนตรี อีกทั้งผู้สอนก็เป็นแบบอย่างที่ดีในการคิด และร่วมกิจกรรมการคิดกับนักเรียนด้วย ก็ย่อมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการคิดของทิศนา แขมมณี (2558)

บทสรุป

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการและบทบาทของผู้สอน (4) ผลที่นักเรียนได้รับ และ (5) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ รูปแบบนี้ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไปใช้นั้นผู้สอนควรฝึกฝนทักษะต่างๆ ทั้งการตั้งคำถาม การสร้างผังกราฟิก การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การพัฒนาความคิดโดยการกระตุ้นให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

1.2 การเลือกสื่อการเรียนรู้ และเนื้อหาที่นำมาใช้นั้นผู้สอนต้องมั่นใจว่าตรงกับความสนใจของนักเรียน

1.3 ควรนำเทคนิคการตั้งคำถาม การบริหารสมอง และผังกราฟิกหลายลักษณะมาใช้ และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมหลายขั้นตอน

1.4 ในการทำกิจกรรมระยะที่ 1 ผู้สอนควรให้นักเรียนที่มีความโดดเด่นในการคิดวิเคราะห์ และ มีความเป็นผู้นำมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือหลายขั้นตอน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำกิจกรรมในระยะที่ 2

1.5 ก่อนดำเนินการในระยะที่ 2 ควรสร้างแรงจูงใจ ความมั่นใจ และความเข้าใจในบทบาทของตนเองแก่นักเรียน

1.6 ผู้สอนควรนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมในรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไปใช้ในการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ในห้องเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และนำรูปแบบ ฯไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ นอกเหนือจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยอาจจะต้องปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางส่วนให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียนยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ต่อเนื่องสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดที่สูงขึ้นทั้งความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

2.2 ควรวิจัยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคต่างๆ อย่างผสมผสานทั้งการใช้คำถาม หมวก 6 ใบ และผังกราฟิก

2.3 ควรวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ตามหลักสูตร

บรรณานุกรม

พัชรี วัลย์ เกตุแก่นจันทร์. (2544). *การบริหารสมอง (Brain Gym)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันออก.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ทิศนา แขมมณี. (2558). การพัฒนากระบวนการคิด: แนวทางที่หลากหลายของครู.ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์. *ศาสตร์การคิด*. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ธุรกิจบัณฑิตย์

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2544). *วิทยาการทางการคิด.* กรุงเทพฯ: เดอร์มาสเตอร์กรุ๊ป แมแนเมนต์ จำกัด.

วีระ สุดสังข์ (2550). *การคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์* .กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

Bassett,P.F. (2009). *Demonstrations of Learning for 21st-Century Schools*. Retrived January 10, 2014, from http://www.nais.org/Magazines-Newsletters/ISMagazine/Pages/ Demonstrations – of-Learning-for- 21st - Century-Schools.aspx.

Bloom, B.S. (1957). *Taxonomy of educational objectives*. New York: David McKay Company.

Fosnot, C. (1992). Constructing Constructivism**.** In Duffy, T.M. (editor). *Constructivism and the Technology of instruction.* (pp. 167-181). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Johnson, D. W., Johnson, R. T. and Holubec, E. J. (1994). *The Nuts and Bolts of Cooperative Learning*. Minnesota: Interactive Book Company.

Joyce, B. & Weil, M. (1992). *Models of teaching*. Boston: Allyn and Bacon.

Killeckey, H. (1993). Critical and sensitive periods in neurology. In Hunt, R.K. (editor). *Current topic in developmental biology* .New York: Academic Press.

Klausmeier, H.K. (1985). *Educational Psychology***.** (5th ed). New York: Harper & Row.

Kolb, D. (1984). *Experiential Learning.* New York: A Simon and Schuster.

Marzano, R. J. (2001). *Designing a new Taxonomy of Education Objective*. California: Corwin Press.

Reilly, D. E. & Oermann, M.H. (1999). *Clinical Teaching in Nursing Education*. Boston: Jones and Bartlett.

Sternberg, R.J (1999). *Handbook of creativity*. New York: Cambridge University Press.

Witt, R. & McManus, I. (2009). *Twenty-First Century Skills*. Retrived January, 11, 2015 from http://www. invernessassociates.org/newx/twenty-first-century-skills